

Cota

Inventar

ELOR PRECEDENTE

. AL. GRAUR și prof. JACQUES BYCK): A. G., Guvint* înainte (p. 3—4)"; I. RIZESCU, Prefixul *pre-* în limba română (p. 5—16); G. H. BULGĂR, Prefixul *răs-* în limba română (p. 17—28); RODICA OCHEȘANU, Prefixele superlative în limba română (p. 29—50); GEORGETA CIOMPEC, Sufixul *-aj* (p. 51—64); ELENA GARABULEA, *-ame* și *-ime* în limba română (p. 65—75); ECATERINA IONAȘCU, Sufixele *-ar* și *aș* la numele de agent (p. 77—84); MARIA ILIEȘCU, Sufixul adjectival *-bil* în limba română (p. 85—99); FULVIA GIOBANU, Sufixul adjectival *-icesc* (p. 101—116); ZIZI ȘTEFĂNESCU-GOANGĂ, Sufixul *-ier* (p. 117—121); JANA ALBIN, Sufixele *-ism* și *-ist* (p. 123—131); ANA GANARACHE, Sufixele *-ită*, *-oză*, *-om* (p. 133—135); ELENA GIOBANU, Observații asupra formării numelor de familie feminine de la masculine (p. 137—143); HALINA MIRSKA, Unele probleme ale compunerii cuvintelor în limba română (p. 145—189); CONSTANT MĂNECA, Cuvinte compuse în terminologia științifică și tehnică actuală (p. 191—202); FINUȚA AȘAN, Derivarea cu sufixe și prefixe în Psaltirea Hurmuzaki (p. 203—212); GEORGETA MARIN, Compunerea și schimbarea categoriei gramaticale în Psaltirea Hurmuzaki (p. 213—220); LAURA VASILIU, Derivarea cu sufixe și prefixe în Cartea cu învățătura a diaconului Coresi din 1581 (p. 221—259); BIBLIOGRAFIE (p. 261—269).

II, 1960, 236 p. (Redactori responsabili: acad. AL. GRAUR și prof. JACQUES BYCK): FINUȚA AȘAN, Prefixul *a-* < lat. *ad-* (p. 3—13); ANA GANARACHE, Prefixele *ante-* și *anii-* (p. 17—23); I. RIZESCU, Prefixul *con-* (*co-*, *corn-*) (p. 25—36); FLORA ȘUTEU, Prefixul *în-lin-* (p. 37—65); G. H. BULGĂR, Prefixul *re-* (*re-*) (p. 67—78); RODICA OCHEȘANU, Prefixul *stră-* (p. 79—85); VĂDİM RUDEANU, Prefixul *trans-* în limba română (p. 87—92); MARIETA PIETREANU, Sufixul *-an* (p. 93—100); VĂDİM RUDEANU, Sufixele *-etnie* și *-enie* în limba română (p. 101—106); LUIZA SECHE, Sufixele *-(aje)nt-*, *-(ale)ntă* (p. 107—116); I. DĂNĂILĂ, Sufixul *-ard* (p. 117—123); ANA BUZI, Sufixul *-cios*, *-(ă)cios*, *-(i)cios*, *-(in)cios* (p. 125—128); ELENA GIOBANU, Sufixul *-eală* (p. 129—138); G. H. HANEȘ, Sufixele adverbiale *-este* și *-icește* (p. 139—147); MIOARA AVRAM, Sufixele românești *-ilă* masculin și *-z/â/-ilă* feminin (p. 149—178); LAURA VASILIU, Sufixul *-(i)on-* (p. 179—184); I. DĂNĂILĂ, Sufixul *-mente* în limba română (p. 185—198); ELENA GARABULEA, Sufixul *-uș(ă)* (p. 199—212); MAGDALENA POPESCU, Nume de locuitori derivate de la teme străine (p. 213—224); BIBLIOGRAFIE (p. 225—234).

III, 1962, 296 p. (Redactor responsabil: acad. AL. GRAUR): I. RIZESCU, Prefixe noi neproductive și puțin productive (p. 3—26); ELENA GARABULEA, Prefixele *inter-*, *între-* (p. 27—39); FLORENȚA SĂDEANU, Sufixele colective din limba română cu specială privire asupra repartiției lor (p. 41—87); D. BÎRSAN, False diminutive (p. 89—98); LAURA VASILIU, Sufixele verbale românești noi (*-isi*, *-iza*, *-ifica*, *-ona*) (p. 99—117); ZIZI ȘTEFĂNESCU-GOANGĂ, Sufixul *-ache* (p. 119—127); GEORGETA CIOMPEC, Variantele sufixelor *-untl-enl*, *-anțâl-ențâ* din limba română (p. 129—141); ELENA GIOBANU, Categoriile semantice create de sufixul *-ar* în limba română (p. 143—154); E. CONTRAS, Sufixul *-ei* (p. 155—162); ELENA SLAVE, Sufixele *-ie*, *-arie* (p. 163—174); MAGDALENA POPESCU-MARIN, Sufixele *-oare* și *-toare* (*-ătoare*, *-etoare*, *-itoare*) (p. 175—186); LUIZA SECHE, Sufixii *-ura* (*-atură*, *-ătură*, *-etură*, *-itură*; *-sură*, *-tură*) (p. 187—196); IOANA DIACONESCU, Substantivarea adjectivului în limba română (p. 197—278); ION COJA, Substantivarea (p. 285—296); Ș. omenești negative (p. 279—283); BIBLIOGRAFIE

STUDII SI MATERIALE

P R I V I T O A R E

LA

FORMAREA CUVINTELOR
IN LIMBA ROMÂNĂ

VOL. AL VI-LEA

Se

*Profesorului nostru
acad. AL GRAUR,
inițiatorul acestei publicații
și
îndrumător al colaboratorilor ei*

Redactor responsabil, a acestui volum,

MIOARA AVRAM

1. în *Etimologii românești*¹ acad. Al. Graur a explicat proveniența prefixului românesc *co-* din slavul *po-* prin disimilare într-o serie de formații în care rădăcina începe cu o consoană labială : *coborî*², *covârși*³, *scofală*, *comînji*, *covîrni*⁴, eventual și *covei* și *cobilțai*. Recent, într-o contribuție de natură teoretică privind etimologia „colectivă” — sau „de grup”, cum o numise altă dată —, autorul rezumă astfel corespondența descoperită cu ani în urmă : „En étudiant ensemble tous les mots qui semblaient presenter un prefixe *co-*, j'ai pu constater que leur radical eommengait, sans exeeption, par une consonne labiale, ce qui m'a permis de trouver le mot de l'enigme : il s'agit du prefixe slave *po-* qui, devant une labiale, a subi une dissimilation. Ainsi, par exemple, *covârși* s'explique parfaitement par sl. *povurs-* (russe *poversitf*, ucr. *poversiti*, s.-cr. *povrsiti*)⁵.”

Declarîndu-mă de acord cu explicația dată⁶, aş observa mai întîi că ea poate fi extinsă la cuvinte neluate în discuție de acad. Al. Graur,

¹ [București] 1963, p. 24-27.

² Pentru acesta autorul se referă la explicația dată în DA pe planul al doilea, după a admiterea etimologiei *coborî* < *pogorî* prin metateză : „dacă sensul de « a doborî » e vechi, ar fi imaginabil ca în *coborî* să avem a face cu o formă disimilată din **poborî*, iar acesta din bulg. *poborbam* « a învinge în luptă, a doborî »

³ Și Alejandro Cioranescu, *Diccionario etimologico rumano*, fasc. a 2-a, 1959, îl explicase dintr-un „sl. **povrusiti*”, dar presupunînd nu o disimilare, ci „fără îndoială un schimb de prefix, ca în *covîrni* < [tipărit greșit >] *povîrni*, probabil sub influența lui *cotropi* sau a mai marii expresivități a lui *co-*. Gf. *virf*”.

⁴ Vezi nota precedentă.

⁵ *Etymologie collective*, în *Linguistique contemporaine. Hommage à Eric Buysens*, Bruxelles, 1970, p. 84.

⁶ în cazul special al lui *coborî* ar mai fi necesare însă unele precizări. în critica explicației din *pogorî*, acad. Al. Graur spune : „prin metateză ar fi trebuit să ajungem la forma **goporî*, nu *coborî* (s-ar zice că s-a metatezat numai punctul de contact, nu și gradul de sonoritate)”. Observația din paranteză coincide cu felul cum a descris Sextil Pușcariu fenomenul în *Limba română*, voi. al II-lea *Rostirea* [București], 1959, p. 154 : „un caz interesant pentru schimbul reciproc al consonantelor și menținerea foniei la locul tradițional îl avem la *pogor* = *cobor* (la CANTEMIR *gobor*)”. Varianta *goborî*, inserată în DA, mi se pare că trebuie discutată în oricare din

cel puțin la substantivele cu rădăcini slave *cobiltoc* „lac, loc mlăștinos, mlaștină” (DA : „of. *băltoacă*”) — poate și *cobiltău* „terenul din'cotul unei ape” (MAT. DIALECT. I 208; cf. *băltăti* DA) — sau *covîrșoc* „partea dinăuntru a vîrșei” (DA : „cf. *vîrșă*”; vezi însă și *vîrșog*), dacă nu și la formații cu bază onomatopeică sau expresivă de tipul verbelor *cofîrști* „a avea diaree, a se murdări” (cf. *jîrșt*), *cofleși* — în E>A numai „(despre fructe) a se muia, a se strica”, la Iorgu Iordan, în B P H II (1935), p. 172—173, și figurat, despre oameni „a se muia de boală, bătrînețe etc, a-și pierde puterile” (vezi și la SCELBAN, D. „a urîți, a slăbi”), la UDREȘTJ, GL., pe lângă acest ultim sens, și despre vreme „a se moia” și, prin extensiune, despre pămînt „a se umple de apă” (cf. *fleașc*, *jeașcă*, *fleci*, *fleoș*, *fleșcăi*)—, de care a fost apropiat și *copleși*¹⁰ (fie că acesta a fost calificat chiar ca o variantă a lui *cofleși*¹¹, fie că i s-a dat o explicație asemănătoare, ca formație expresivă de la un verb imitativ¹²), și al substantivului *cofloșniță* „poreclă dată unei bătrîne” (DA, după PASCA, GL.; cf. *floștină* „femeie decăzută și betivă” tot la PASCA, GL.¹³ și *jleșniță* „femeie murdară, leneșă sau ușoară” la FDRĂSCU, GL.), care însă pot fi și derivate mai noi cu un prefix *co-* deja constituit; în această interpretare (folosirea prefixului în formații expresive prin tema lor) ar putea fi admisă explicația lui Al. Ciorănescu, care atribuie lui *co-* calitatea de „prefix expresiv” și abuzează

ipotezele susținute : în ciuda asemănării cu **gopori*, care ar reprezenta rezultatul normal al metatezei lui *pogori*, este mai greu de explicat prin faza *gobori* evoluția ulterioară spre o inițială surdă; pe de altă parte, nu e ușor de susținut nici evoluția *poboriti* > *gobori* cu o consoană inițială care suferă o disimilare în ce privește locul de articulare și o asimilare în ce privește „gradul de sonoritate”.

¹⁰ DA explică verbul *cofîrști* „dintr-o onomatopee *fîrșt*, la care s-a adăugat *co-(cu-)* din *cufuri*”, iar pentru Ciorănescu „pare un derivat [?] expresiv al lui *cufuri*”.

¹¹ Care dă o întreagă familie : *cofleșă*, *cofleșeală*, *cofleșitură*, pe lângă *cofleși* și participiul *cofleșit* tratat separat.

¹² în DA etimologia e considerată necunoscută, făcîndu-se numai referiri la „*moleși*, *cofoi*, *flești* [?], *fleșcăi*”. Cu titlu informativ se citează etimologia propusă de G. Giuglea : lat. pop. **conflexire* „a încovoia”, care a fost acceptată în REW (2136) și în DM. De același tip este etimologia dată mai tîrziu de SCRIBAN, D. : „cp. cu lat. *confresco*”. Dintre explicațiile aduse între timp menționez, în ordine cronologică, apropierea la care se gindea A. Graur în BL II (1934), p. 124 („Ce mot rappelle tzig. *kovlo* „mou”, mais je ne vois pas de quelle maniere on pourrait l'y rattacher”) și originea onomatopeică a bazei (mai exact valoarea expresivă a grupului consonantic *fl* în cuvinte cu sensurile „cîrpă”, „gură”, „femeie ușoară”) susținută de Iorgu Iordan, loc. cit. p. 172—173 (vezi și *Stilistica limbii române*, București, 1944, p. 86 : sugerarea ideii de „moale”). CIORĂNESCU, D. optează pentru „formație expresivă”, afirmînd că „este rezultatul normal al lui *coflești* > **cofleșci* pornind de la *fleșcăi* cu *co-* expresiv, ca în *cocîrja*, *copleși*, *cotropi* etc.”

¹³ în DA, care îl prezintă cu „etimologia nesigură”, se citează de la TDRG și CDDE reconstrucția unui lat. pop. **complexire* ; vezi și REW 2102 *complexare*, etimologie respinsă de A. Graur, în BL v (1937), p. 94

¹⁴ Vezi Iorgu Iordan în BPH II, p. 187 ; vezi la p. 186 „*pleașcă* « pălărie bleaga » (variantă a lui *fleașcă*...)”.

¹⁵ Vezi CIORĂNESCU, D. : creație expresivă care pare să plece de la aceeași rădăcină imitativă ca *pleoști*; pentru valoarea expresivă a lui *co-* cf. *cofleși*, *comînji*, *cotropi*”.

¹⁶ Iorgu Iordan, în BPH II, discută și pe *cofloșniță* (p. 173) și pe *floștină* (p. 177) în aceeași listă de cuvinte cu *fl* cărora le susține originea expresivă (vezi aici, mai sus, nota 9), fără a fi interesat de raportarea unuia la celălalt.

«de invocarea ei pentru etimologia lui *cocîrja*, *cofleși*, *comînji*, *copleși*, *cotropi*, chiar *eovîrși*, fără a spune nicăieri care ar fi punctul de plecare, originea prefixului.

2. Obiectul contribuției de față nu-l constituie însă micile completări la lista de formații ale lui *co-* + radical începător cu o labială, ci constatarea că, spre deosebire de ceea ce rezultă din afirmația citată a acad. Al. Graur, această poziție nu este „fără excepție” contextul fonetic din „toate cuvintele care par să prezinte un prefix *co-*”. Identificînd un asemenea prefix într-o serie de cuvinte a căror rădăcină începe cu o consoană velară, mi se pare că ele furnizează o explicație complementară a lui *co-* : din același prefix slav *po-*, dar prin a similitare la consoana următoare.

Este explicația care, ca și cea prin disimilare în vecinătatea unei labiale, s-a dat și pînă acum pentru cuvinte izolate. Astfel, în DA la *cagodi* „a aștepta”, sub care se tratează și *agodi* „idem”, se spune „cfr. rus. (dial.) *goditb* (*vygoditb*, *pogoditb*), idem. (*Cagodi* ar putea fi asimilat din *pagodi* = rus. *pogoditb*). Ofr. *ogodV*” Ceea ce la acest articol s-a dat cu oarecare timiditate, în paranteză, apare în altă parte spus mai ferm : *cocîrni* „a înconjura, a feri, a evita” este explicat „în loc de **pocîmi* (din prefixul de origine slavă *po-*, productiv în Banat, și *cîrni*) cu asimilarea *p-c > c-c*”.

în această situație mă întreb dacă explicația *co- < po-* prin asimilare nu poate fi extinsă și la un cuvînt cum e *cocîrja*, despre care DA spune că „pare a fi o contaminare între verbele cu sens asemănător care încep cu silaba *co-* (*covoia*, *covriga*, *coroia*, *cocoșă*, cf. și *cocîrlă*) și *cîrjă*”¹⁴. Scriban a explicat acest cuvînt ca format „d[in] *cîrjă*, ca și *ocîrjesc*, cu prefixul slav *co-*”, fără a preciza la ce prefix slav se referă (probabil „*hu*, rus. M *ho*, spre” pe care-l admite la *eovîrși*).

Contextul fonetic *co-* + velara *c-* apare și în alte cuvinte raportabile la o rădăcină începătoare cu velara *c*¹⁵, care au etimologia necunoscută (*coeînjeu* „unealtă de tors nedefinită mai de aproape” : cf. *cînjeu*, variantă a lui *ginjei* „parte a furcii de tors”, derivat al lui *ginj* de origine slavă — vezi DA) sau au fost explicate neconvingător prin contaminări: *coclanț* „mîner de la încuietorea ușii”, despre care DA spune „pare a fi contaminat din *coclete* [el însuși cu etimologia necunoscută] și *clanță* [considera-

¹⁴ TDRG, CADE, SCRIBAN, D. și DM înregistrează un verb *pogodi* < sîrb. *pogoditi*.

¹⁵ în *Limba română* voi. al II-lea *Rostirea*, p. 104, Sextil Pușcariu dă cu rezerve acest exemplu printre alte cazuri de asimilare „*p — o c — c* : *colesc* (PAMFILE, A. R.) în loc de *poclesc*, *cocilesc* în loc de *pocilesc* și poate și în *cocîrni* pentru *pocîrni* (DA)* ; în, DA *cocni* era dată ca „probabil, din *pocni*”. în lucrarea citată Pușcariu se referă și la *cagodi* „care e rus. *pogodi*” cu asimilarea *p — g > c — g*; în acest caz asimilarea privește numai locul de articulație, nu fonia”.

¹⁶ în DR VII (1931—1933), p. 109, Sextil Pușcariu explică astfel această contaminare (prezentată ca sigură de astă dată) : „*cocîrja* este a se *coroia* (sau *cocoșă*, *covriga* sau *covoia*) ca o *cîrjă*”. CIORĂNESCU, D. acceptă explicația din DA (= Pușcariu), dar adaugă „sau, mai bine, din *cîrjă* (cf. *cîrjoia*) cu prefixul expresiv *co-* ca în *cofleși*, *copleși*, *cotropi*”.

¹⁷ Evident, secvența *co-l-c* apare și într-o serie de cuvinte neanalizabile din punctul de vedere al prefixării; problema explicației prin asimilare (progresivă sau regresivă, vezi exemplul de tipul *cobăltoc*/*cocăltoc* în DA) se poate pune și la astfel de cuvinte.

5. Formațiile citate în ultimul loc constituie cazuri relativ izolate în care se poate identifica prefixul *co-* înaintea unei prepalatale sau a unei dentale. Înaintea unei velare acest prefix apare însă într-o serie de cuvinte, a căror confruntare permite stabilirea unei etimologii colective.

Având în vedere că explicația duce spre același prefix *po-* din care se admite proveniența lui *co-* urmat de labială, cu unica deosebire în procesul fonetic presupus — asimilare în vecinătatea unei velare, față de disimilare în vecinătatea unei labiale —, se poate spune că avem a face cu un tip special de etimologie multiplă, multiplă numai în ce privește căile de evoluție : de la un punct de plecare unic se ajunge la un rezultat tot unic — care nu reprezintă o evoluție normală — cu motivări diferite prin accidente fonetice opuse între ele.

Prezenta contribuție constituie deci, într-un anumit sens, o aplicare a două principii etimologice susținute de acad. Al. Graur : etimologia multiplă și etimologia colectivă.

P B E F I X U L P E R I -

LUIZA SECHE

Peri- este un prefix destul de slab reprezentat în limba română în formații create pe teren propriu, dar relativ frecvent în cuvinte împrumutate, în care poate fi cu ușurință analizat. Dicționarele generale românești nu l-au inventariat ca articol independent. L-am întâlnit înregistrat #a atare în unele dicționare tehnice \ în *Dicționarul de neologisme*², în *Dicționarul enciclopedic român*³, în unele dicționare bilingve⁴ și, de asemenea, în unele dicționare străine⁵. I. Eizescu⁶ l-a studiat în categoria prefixelor noi, neproductive, alături de *ab-* (*abs-*), *circum-*, *cis-*, *dis-*, *epi-*, *ex-* (*e-J*, *liipo-* (*ipo-J*, *infra-*, *meta-*, *ob-* (*o-*), *par-*, *post-*, *retro-*, *super-*, *sur-* etc, apreciind că, spre deosebire de celelalte prefixe provenite din adverbe sau prepoziții, care derivă în general verbe, *peri-* se atașează la derivate nominale : 7 substantive (de fapt 8 !) : *perifrază*, *pericarp*, *perieard*, *peripneumonie*, *perimetru*, *perilimfă*, *periscop*, *periderm* și 1 adjectiv : *pericentric*.

Apariția lui *peri-* pe teren românesc în câteva formații științifice, precum și într-o serie de creații ocazionale, ne-a condus la ideea că, chiar

¹ *Dicționar tehnic*, București, 1953 ; *Lexiconul tehnic român*, ediția a II-a, voi. 12, București 1963.

² București, ediția I, 1961 ; ediția a II-a, 1966.

³ Voi. 3 (K - P), București, 1965.

⁴ *Dicționar rus-român II*, București, 1958 ; *Dicționar englez-român*, București, 1965 ; *Dicționar german-român*, București, 1966 ; *Dicționar francez-român*, București, 1967 ; *Dicționar italian-român*, București, 1967.

⁵ *Larousse medical illustré*, Paris, 1924 ; *Dizionario enciclopedica Sansoni*, Firenze, 1954 ; *Dictionnaire de la langue française abrégé du Dictionnaire de Littré* par A. Beaujean, Paris, 1959 ; *Grand Larousse en dix volumes*, voi. 8, Paris, 1963 ; *The Oxford English Dictionary*, voi. VIII, Oxford, 1963 ; *The Concise Oxford Dictionary of current English*, Oxford, 1964 ; *Meyers Neues Lexikon*. In acht Bänden. Sechster Band, Leipzig, 1964 ; Albert Dauzat-Jean Dubois-Henri Mitterand, *Nouveau Dictionnaire étymologique et historique*, Paris, 1964 ; Paul Robert, *Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*, voi. V, Paris, 1966 ; *Le Petit Robert. Dictionnaire alphabétique & analogique de la langue française*, Paris, 1967.

⁶ *Prefixe noi neproductive și puțin productive*, în SMFC III, p. 3 — 26.

dacă productivitatea lui este, deocamdată, redusă, trebuie să figureze și el printre celelalte prefixe productive românești. De la început vrem să subliniem faptul că aria lui de răspîndire se menține încă (aproape în exclusivitate) în terminologia savantă, circulînd deci numai în anumite domenii: biologie, anatomie, medicină, zoologie, botanică, geologie, astronomie, arhitectură și geografie.

•

Peri- își are originea în limba greacă (rapt-), unde a fost prepoziție și adverb, cu sensul „în jurul, împrejurul; în jur, împrejur”. Un număr mic de cuvinte grecești tehnice formate cu *peri-* au fost adoptate în latina clasică; mai multe au fost introduse în latina tîrzie și medievală; cea mai mare parte dintre ele sînt reprezentate în limbile romanice moderne și în unele limbi neromanice (engleză, germană, rusă, maghiară etc). După modelul cuvintelor formate chiar din greaca veche cu *peri-*, precum și al noilor formații alcătuite din elemente grecești (adeseori și cu elemente latinești), s-a creat un mare număr de termeni derivați cu acest prefix, care au pătruns în terminologia tehnică a limbilor moderne, cu prioritate în biologie, *peri-* fiind considerat un prefix potrivit pentru a denumi structura sau regiunea din jurul unui organ sau din jurul unei părți a lui. Cei mai mulți dintre acești termeni, păstrînd intactă forma prefixului și suferind foarte mici diferențieri în temă (specifice fiecărei limbi), sînt de circulație internațională și — adesea — este greu de precizat în care dintre limbile respective au fost folosiți mai întîi.

În limba noastră, *peri-* a pătruns cu sensul original, mai ales prin intermediul limbii franceze², în împrumuturi ca: *pericard*, *perifrază*, *perimetru*³, *periseop*, *peristil*, *peritoneu*, *perivaseular* etc. Unele cuvinte pot fi derivate pe teren românesc în situația în care în limbă există temele corespunzătoare (de exemplu *peripneumonie*, *perilimfă*, *perimetru* etc). Acest fapt însă nu poate servi drept indiciu cert că ele au fost formate în interiorul limbii noastre. Pentru cele mai multe cuvinte cu *peri-* există formații paralele în limbile franceză și italiană și, mai puțin, în engleză, germană, rusă și maghiară și e posibil ca și pentru alte formații să existe în aceste limbi asemenea corespondente, neînregistrate în dicționare

în prezentarea materialului ilustrativ, după unele indicații de natură lexicografică, am înregistrat și corespondentele construite cu *peri-* din alte limbi, pentru ca, astfel, să putem urmări frecvența și, implicit, universalitatea acestui prefix **ÎD** majoritatea limbilor moderne. Cercetarea întreprinsă are drept obiectiv, pe de o parte, demonstrarea posibilității de a detașa din cuvintele excerptate prefixul *peri-*, care și-a păstrat nealterate forma și valoarea primară, și a preferinței lui pentru temele savante, iar pe de altă parte, relevarea unor tentative de atașare a acestui

prefix la teme românești și de creare a unor formații autohtone. Materia supus investigației a fost colectat din diferite surse lexicografice, din lucrări de specialitate mai vechi sau mai noi, din presă sau din emisiuni de actualitate științifică de la radio și televiziune sau din diverse comunicări, conferințe etc cu același caracter. Notînd toate cuvintele formate cu acest prefix, indiferent de proveniență (împrumuturi, calcuri, semicalcări sau creații pe teren românesc fără model străin), am încercat să întreprind o analiză a structurilor formațiilor cu *peri-* și să dovedim că, datorită frecvenței remarcabile și specializate, evadărilor dincolo de granițele stricte specialității și (deocamdată) slăbilor încercări de a se atașa la teme românești și de a crea în interiorul limbii cuvinte noi, *peri-* poate fi considerat — ca și *contra-*, *extra-*, *in-*, *intra-*, *re-*, *supra-* etc — un prefix important în cadrul limbii noastre.

În clasificarea noastră — efectuată după criteriul formei și semantic — nu am luat în considerație :

a) termenii care numai formal prezintă la partea inițială un segment *peri-*, cuvintele respective neavînd nimic comun cu prefixul de care sînt ocupăm nici în privința originii și nici a sensului (*periclită*, *pericol*, *perisabil*, *periplocat* etc.

b) unii termeni tehnici, de obicei cu valori speciale accesibile numai specialiștilor, în care nu ne putem da seama dacă este vorba de prefixul *peri-* + temă sau dacă nu este cumva numai o simplă asemănare formală (*periciazină* (Chim. „derivat fenofiazic”), *periclaz* (Chim. „oxid de magneziu”), *pericoma* (Zool. „gen de insectă dipteră care provoacă, prin muștură, leziuni foarte dureroase”), *peristola* (Fiziol. „contractie a mușchilor unui organ cavitărilor”) etc.

Facem, de asemenea, precizarea că în inventarul nostru am inclus atît formațiile directe cu *peri-*, cît și formațiile secundare care îl conțin (derivatele cu sufixe sau compuse care pornesc de la o formație existentă cu *peri-*), considerînd că, pentru cercetarea generală a frecvenței cuvintelor formate cu *peri-* în limba română, acest fapt nu este de disprețuit. Pentru a deosebi totuși cele două tipuri de cuvinte cu *peri-* am marcat formațiile secundare cu un asterisc la umărul cuvîntului respectiv (*pericardită**).

Cuvintele supuse cercetării au fost grupate în cele trei mari clase morfologice pe care le reprezintă : **I.** substantive, **II.** adjective, **III.** (rare) verbe, iar în cadrul fiecărei clase am împărțit materialul lexical în trei subclase :

a. cuvinte analizabile (ex. *periartrită*, *peripancreatită*, *peripneumonie*, *periprostată*, *peritiflită*, *periviscerită* etc. sau *periarterial* *, *periglactice*, *perinefretic*, *perirenal*, *periselenar*, *periterestru* etc);

b. cuvinte semianalizabile (ex. *pericard*, *periseop*, *perigeu*, *periton* etc. sau *pericistic*, *peripteral* * etc.);

c. cuvinte neanalizabile (ex. *periact*, *periant*, *peribol*, *pericambiu* etc. sau *periantic* *, *peristaltic* etc).

² Vezi I. Rizescu, *lucr. cit.*, p. 15.

I. SUBSTANTIVE

a. ANALIZABILE

- periađenită** (Med.) A G . M E D . 264, D . M E D . — Cf. fr. *periađenite*, it. *periađenite*, engl. *periađenitis*;
- periangită** (Med.) „inflamație a țesuturilor perivasculare”. — Cf. fr. *periangite*;
- periangiocolită** (Med.) „pericolangită”. D . M E D . — Cf. fr. *periangiocolite*, engl. *periangiocolitis*;
- periapendicită** (Med.) D . M E D . — Cf. fr. *periappendicite*, it. *periappendicite*, engl. *periappendicitis*, germ. *Periappendizitis*;
- PERIARTERĂ** * (Anat.) „suprafața din jurul arterelor”. *Periarteră humerală*. BELEA, P. A. 180;
- periarterită** * (Med.) DER. BELEA, P. A. 121, AG. MED. 180, 254, 262, D . M E D . Vezi *periarteră*. — Cf. fr. *periartherite*, it. *periarterite*, engl. *periarteritis*, germ. *Periarteritis*;
- periartrită** (Med.) D N . BELEA, P. A. 476, DER. AG. MED. 446, D . M E D . — Cf. fr. *periarthrite*, it. *periartrite*, engl. *periarthritis*, germ. *Periarthritis* j
- periartrroză** (Med.) D . M E D . — Cf. fr. *periarthrose*;
- periastru** (Astron.) D P . — Cf. fr. *periastre*, it. *periaastro*, engl. *periastrer* (*periastron*), germ. *Periastron*, rus. *nepuacmp* ;
- periblastulă** (Biol.) „rezultatul segmentării oului la animalele pluricelulare”. — Cf. fr. *periblastule*, engl. *periblastulă* ;
- peribronșită** (Med.) D . M E D . — Cf. fr. *peribronchite*, it. *peribronchite*, engl. *peribronchitis* ;
- perieentru** (Mat.) — Cf. fr. *pericentre*, it. *pericentro*, lat. *perieentrum*;
- perichistectomie** (Med.) „operație chirurgicală a țesutului periparazitar în tratamentul *chistului* hidatie”. D . M E D . — Cf. fr. *perichistectomie*;
- pericicloidă** (Mat.) — Cf. fr. *perieyclo'ide*, it. *pericicloide*;
- periciclu** (Bot.) — Cf. fr. *pericycle*, it. *periciclo*;
- PERICIL** (Bot.) „regiune din jurul *cililor* rădăcinii”, L T R²;
- pericimentită** (Med.) „periodontită”. A B C S A N . 280. — Cf. fr. *pericimentite*;
- pericistită** (Med.) D . M E D . — Cf. fr. *pericystite*, it. *pericistite*, engl. *pericystitis*;
- pericoleeistită** (Med.) D . M E D . — Cf. fr. *periclwlecystite*, engl. *pericoleecystitis*;
- perieolită** (Med.) D . M E D . — Cf. fr. *pericolite*, it. *perieolite*, engl. *pericolitis*;

* Pentru a putea deosebi mai ușor formațiile create pe teren românesc de împrumuturile din alte limbi, am recurs la un artificiu grafic : împrumuturile sînt culese cu aldine minuscule iar formațiile pe care le considerăm create pe teren românesc cu aldine majuscule.

* Cuvintele la care nu am indicat nici un izvor au fost culese din comunicări orale (conferințe, radio, televiziune etc).

- pericord** (Med.) „învelișul notocordului”. D . M E D . — Cf. engl. *pericord*;
- pericoronarită** (Med.) „inflamație a țesuturilor moi care înconjură *coroana* unui dinte”, D . M E D . — Cf. fr. *perieoronarite* ;
- pericraniu** (**perieranium**, învechit **pericranion**) (Anat.) *Pericranio adică pelița care învâluie împrejur creierii*, MEȘT. DOFT. I 24/14. *Pelița învâlește creierii numită pericraniu*. CORNEA, E. I 157/9, cf. URSU, T. 25 D N ², D . M E D . — Cf. fr. *pericrâne*, gr. *pericranion*, it. *pericranio*, engl. *pericrane* (*pericranium*) ;
- PERIDEFERENTITĂ** (Med.) „inflamație a țesuturilor din jurul canalului *dejerent*”. D . M E D . — Cf. *peri-* + *deferent* + *-ită*]
- periduodenită** (Med.) — Cf. fr. *periduodenite*;
- perielectrotonus** (Med.) „zonă de creștere a excitației în vecinătatea nervului”, D . M E D . — Cf. fr. *perielectrotonus*;
- periencefalită** (Med.) — Cf. fr. *periencephalite*, it. *periencefalite*, engl. *periencephalitis*;
- perientoteliom** (Med.) „periteliom”. D . M E D . — Cf. fr. *perientothelioma*;
- perienterită** (Med.) — Cf. fr. *perienterite*, it. *perienterite*, engl. *perienteritis*;
- periesofagită** (Med.) D . M E D . — Cf. fr. *periesophagite*, engl. *periesophagitis*;
- periflebită** (Med.) D . M E D . — Cf. fr. *periphlebite*, it. *periflebite*, engl. *periphlebitis*;
- perifoliculită** (**perifolliculitis**) (Med.) „inflamație a rădăcinii firului de păr datorită unor ciuperci sau unor microbi piogeni”. D . M E D . — Cf. fr. *perifolliculite*, engl. *perifolliculitis*;
- perifrază** (învechit **perifras**, **perifrasis**) (Gram., Stil.) MOLNAR, REZ. 187/3, DRLU, VÎRNAV, L. 141/16, GR. R. N. I 147/23, VALIAN, V., NEGULI, STAMATI, D., POLIZU, DLRC, DM, DN², DER etc. — Cf. fr. *periphrase*, la *periphraze*, gr. *periphrazein*, it. *perifrasis*, germ. *Periphraze*, engl. *periphraze*, rus. *nepuopaša* [*<* gr. *periphrazein* „a vorbi în circumlocuțiuni” *>* sp. „în jur” și *phrazein* „a vorbi”];
- perifrenită** (Med.) „inflamație a regiunii din jurul nervului *frenic*”. D . M E D . — Cf. fr. *periphrenite*;
- PERIGALAXIE** (Astron.) „poziție corespunzătoare celei mai apropiate și celei mai distante de *Galaxia* noastră”; ant. *apogalaxie*. Cf. PEEIJUPITE, PEEISATUEJST, PEEIUENANUS ;
- perigastrită** (Med.) D . M E D . — Of. fr. *perigastrite*, it. *perigastritis*, engl. *perigastritis*;
- periglaciari** (Geogr.) „nume dat regiunilor de la periferia ghețarilor actuali și pleistoceni”. în *studiul... periglaciariului*, C. Brătescu es un precursor în geografia românească, MG I 31, cf. L T R². Substantivare cuvîntului de sub **II a**. — Cf. fr. *periglaciaire*;

perigrafie¹⁰ „descriere a circumstanțelor, raport; (învechit) **scrisoare** împrejur, scriere împrejur”. GENILIE, G. 29^a, IST. AM. I 137^a, 150^a, CANTE-MIR, IST. 407, GĂLBI, M. 225. - **Of.** gr. *perigrafia*, fr. *perigraphie*, engl. *perigraphie*;

perihepatită (Med.) D. M E D . - Cf. fr. *perihepatite*, it. *perihepatite*, engl. *perihepatitis*;

PERIJUPITER (Astron.) „poziție corespunzătoare celei mai mici distanțe de care orice satelit al lui *Jupiter* se apropie de această planetă pe poziția eliptică”; ant. *apojupiter*. Cf. PEEIGALAXIE, PEEISATTJEJSr PEEIUEANUS;

perilaringită (Med.) - Cf. fr. *perilaryngite*, it. *perilaringite*, engl. *perilaryngitis* ;

periiimfă (Anat.) „lichid care se găsește între labirintul osos și cel membranos al urechii”, D N², D. M E D . — Cf. fr. *perilymphe*, it. *perilimfa*, germ. *Perilymphe*, engl. *perilymphe* ;

perimeningită (Med.) — Cf. fr. *perimeningite*, it. *perimeningite*, engl. *perimeningitis*;

perimetrită (Med.) „inflamație a membranei care învelește uterul”. D. M E D . — **Of.** fr. *perimetrite*, it. *perimetrite*, engl. *perimetritis* {

perimetroanexită (Med.) „perisalpingovarită”. D. M E D . — Cf. fr. *perimetroannexite*;

perimetrosalpingită (Med.) D. M E D . — Cf. fr. *perimetrosalpingite* ;

perimetru (învechit **peremetru**, **perimetros**, **perimetrium**, regional **pelimetru**) (Mat.) Cuvântul este polisemantic și este bine reprezentat în limbă de la începutul secolului al XIX-lea. — Cf. fr. *perimetre*, lat. *perimetros*, engl. *perimeter*, germ. *Perimeter*, it. *perimetro*, rus. *nepu_oemp* [*<*gr. *perimetros* *<*peri „în jur” și *metrou* „măsură”];

perineîrită (Med.) BIANU, D. S. 634, DER. D. MED. — Cf. fr. *perinephrite*, it. *perinefrite*, engl. *perinephritis*;

perinerv (Anat.) D. M E D . — Cf. fr. *perinerv*, it. *perinervo*, engl. *perinerve*, germ. *Perinerv*;

perinevrită (Med.) D. M E D . — Cf. fr. *perinevrite*, it. *perinevrite*;

perioftalmie (Med.) — Cf. fr. *periophthalmie*;

periorehită * (**periorhită**) (Med.) D. M E D . Vezi *periorchium*. — Cf. fr. *periorchite*;

periorchium (**periorhium**) (Med.) „tunica testiculului”, D. M E D . ;

peripancreatită (Med.) A G . M E D . 343, D. M E D . — Cf. fr. *peripancreatite*;

periparazitism (Med.) „periochie”. D. M E D . — Cf. fr. *periparasitisme*, engl. *periparasitism*, germ. *Periparasitismus*;

peripleurită (Med.) D. M E D . — Cf. fr. *peripleurite*, it. *peripleurite*, engl. *peripleuritis*;

peripneumonie (învechit **peripleumonie**, **peripneumenie**, **peripnevmonie**) (Med.) „numele unor afecțiuni pulmonare; (prin restricție) *pneumonie*”. *Au murit eițiva oameni de peripleumonie* (a. 1785). GĂLDI, M. 226. *Peripneumonia adevărată sau giunghiul*. CORNEA, E. I 123/12. *Vărsatul... e împreunat cu peripneumonia*. ÎNVĂȚĂTURĂ 57/5. *Aprinderea peptului sau peripnevmonia au curgerea de pept*. VULCAN, T. 68, cf. EPISCUPESCU, PRAC-TICA, 205/1, ÎTEGULICI, MAN. SĂNĂT. 333/13, BARASCH, I. 81/2, ȘĂINEANU D. U., ALEXI, W., SCRIBAN, D., SIVIFC III, 15. — **Cf.** fr. *peripneumonie*, it. *peripneumonite*, gr. *peripneumonia*, lat. *peripnenmonia*, engl. *peripneumonitis* (*peripneumonia*);

periporită (Med.) „inflamație în jurul orificiilor glandelor sudoripare”, D. M E D . — Cf. *peri-* + *poros* „trecere” + *-ită*;

periprostată (Med.) *Periprostată și supurație pelviană*. A G . M E D 213, D. M E D . — Cf. fr. *periprostătie*, it. *periprostătie*;

peripsoită (Med.) „inflamație în jurul mușchiului *psaos*”. D. M E D .

perirectită (Med.) D. M E D . — Cf. fr. *perirectite*;

perisalpingită (**perisalpinx**) (Med.) D. M E D . — Cf. fr. *perisalpingite*, it. *perisalpingite*, engl. *perisalpingitis*, gr. *perisalpinx* ;

perisalpingovarită (Med.) „perimetroanexită”. D. M E D . — **Cf.** fr. *perisalpingovarite*;

PERISATURN (Astron.) „poziție corespunzătoare celei mai mici distanțe de care orice satelit al lui *Saturn* se apropie de această planetă pe poziția eliptică; ant. *aposaturn*. Cf. PEEIGALAXIE, PEEIJUPITEE PEBIUEAÎTOS;

perisferă (Geol.) „înveliș extern al Pământului; sima”, D N², D E R — Cf. fr. *perisphere* [*<* gr. *peri* „în jur” și *sphaira* „sferă”];

perisigmoidită (Med.) „inflamație a valvulelor *sigmoide*”. D. M E D — **Of.** fr. *perisigmoidite* ;

perisistolă (Piziol.) D N². — Cf. fr. *perisystole*, it. *perisistole*, engl. *perisystole*;

perispermatită (Med.) „inflamație a țesuturilor din jurul cordonului spermatic”. D. M E D . — Cf. fr. *perispermatite* ;

perisplanhinită (Med.) „periviscerită”. D. M E D . — Cf. fr. *perisplanchnite*;

perisplenită (Med.) D. M E D . — Cf. fr. *perisplenite*, it. *perisplenite*, engl. *perisplenitis* [*<* gr. *peri* „în jur” și *splen*, *splenos* „splină”];

perispondilită (Med.) D. M E D . — Cf. fr. *perispondylite*, it. *perispondylite*;

peritiflită (Med.) [Apendicita] *este veche, dar s-a confundat cu .. peritiflitate, peritonitele circumscrise*. BIANU, D. S. 69, cf. D. MED. — Cf. fr. *perityphlite*, it. *peritiflite*, engl. *perityphlitis* ;

peritiroidită (Med.) „peristrumită”. D. M E D . — **Of.** fr. *perithyroïdite*;

peritraheită (Med.) — Cf. fr. *peritracheite* ;

PERIURANUS (Astron.) „poziție corespunzătoare celei mai mici distanțe de care orice satelit al lui *Uranus* se apropie de această planetă

La acest cuvânt, analiza semantică este mai greu de făcut.

pe poziția eliptică"; ant. *apouranus*. Cf. PEEIGALAXIE, PEEIJUPI-
TEE, PEEISATUBN;

periureterită (Med.) *Gudură ureterală eu periureterită*. A G . M E D . 193,,
cf. 213. — Cf. fr. *periureterite*, it. *periureterite*, engl. *periuretheritis*;

periuiretrită (Med.) A G . M E D . 213, D . M E D . — Cf. fr. *perimetrite* și
periviseerită (Med.) „perisplanhnită”. D . M E D . — Cf. fr. *periviscerite*,
it. *periviscerite*, engl. *periviseeritis* ;

perizonă „centură, brîn; cache-sexe”. — Cf. fr. *perizonium*, it.
perizonna, engl. *perizonium*.

b. SEMIANALIZABILE

pericard (învechit *perieardio*, *perieardion*, **perieardiu**, *pericardium*)
(Anat.) „membrană fibro-seroasă care învește inima și locul de origine
al marilor vase”. AMFILOHIE, G. F. 257²/12, TEODORI, A. 67/12, CR (1829),
313²/14, ANTROP. 79/20, CORNEA, E. I 208/3, POLIZU, P. 146/25, KREȚU-
LESCU, A. 359/14, BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S., BABEȘ, O. A. I 367,,
ENC. VET. 60, PARHON, B. 15, DM, DN², ZOOLOGIA 45, DER, DFR, D. MEDI
— Cf. lat. *periear'diurn*, fr. *pericarde*, it. *pericardio*, engl. *pericard*, germ.
Perikard, rus. *nepunapd* [periJcardion „în jurul inimii” <lt *peri*
„în jur” și *Tcardia* „inimă”];

perieardectomie * (Med.) D . M E D . Vezi *pericard*. — Of. fr. *periear-*
dectomie;

pericardioliză * (Med.) D . M E D . Vezi *pericard*. — Cf. fr. *pericardio-*
lyse;

perieardită * (Med.) DER, BELEA, P. A. 128, DFR, AG. MED. 160, 261²
385. Vezi *pericard*. — Gî. fr. *pericardite*, engl. *pericarditis*, rus. *nepunapdum* ;

perieardotomie * (Med.) D . M E D . Vezi *pericard*. — Cf. fr. *perieardo-*
tomie ;

periearp (învechit *periearpriu*) (Bot.) „parte a fructului care învește
semințele”, CAIET 82²/3, BREZOIANU, A. 315/6, CORNEA, E. H 204/51, BA-
RASCH, B. 28, id. i. N. 146/19, AGRONOMIA (1859) 387/15, BARCIANU, LEON,
MED. 156, ALEXI, W., ȘAINEANU, D. U., CADE, DM, DN², DER, DFR. — Cf.
lat. *pericarpium*, fr. *periearpe*, it. *pericarpio*, engl. *periearp*, germ. *Peri-*
lcarp(ium), rus. *nepunapnuu* [perikarpion <lt gr. *peri* „în jur” și
Jcarpos „fruct”];

perieite pl. (Anat.) „celule Eouget”. D . M E D . — Cf. *peri-* + gr.
Jcystos „celulă”;

perieitoni * (Med.) „tumoare benignă constituită din *perieite*”.
D . M E D . — Cf. fr. *pericytome*;

perieolangită (Med.) „periangiocolită”. D . M E D . — Of. fr. *pericollan-*
gite;

pericolpită (Med.) „inflamație a țesuturilor din jurul vaginului”.
P . M E D . — Cf. fr. *pericholpite*;

pericondrită * (Med.) D . M E D . Vezi *pericondru*. — Cf. fr. *perichondrită*;
it. *pericondrite*, engl. *periehondritis*;

pericondru (**pericondrom**, **perichondrium**) (Anat.) „membrană
țesutului conjunctiv care învește cartilagiul”. ABC SĂN., D . M E D . — Cf.
fr. *perichondre*, it. *pericondrio*, engl. *perichondrium* [perikhondri-
<lt *peri* „în jur” și *Jchondrion* „cartilagiul”];

periderm (Biol.) „totalitatea țesuturilor protectoare care înlocuiește
fiziologicepiderma”, L T R², D E R , D . M E D . — Cf. *periderme*, it. *periderma*,
engl. *periderm*, germ. *Periderm* ;

peridesm (Bot.) „parenchim care înfășoară fasciculele libero-lemnoase
și înconjură endodermul”. — Cf. fr. *peridesme*, engl. *peridesmium* ;

peridrom (Arhit.) 1. „galerie acoperită care înconjură un edificiu
și care servește ca loc de plimbare”; 2- „spațiu exterior cuprins între peretele
naosului și coloanele care înconjură un templu antic”, DN², LT
D E R . — Cf. fr. *peridrome*, gr. *peridromos*, it. *peridromo*, engl. *peridrom*;

peridurografie (Med.) D . M E D . — Cf. *peri-* + *dura mater* + *graj*
„a scrie” ;

periegeză (Geogr.) „călătorie în jurul pământului”. A *peregrinare*
prin viață ea un iscusit navigator într-o îndelungată periegeză. CONSTAN-
NESCU, s. ii 153. — Cf. fr. *periegeze*, it. *periegesi*;

perifen (Farm.) „substanță medicamentoasă cu acțiune vasodilatatoare
puternică; priscol”. L T R², DER I <lt *peri-* și *-jen*, izolat prin analiză
după modelul altor denumiri comerciale asemănătoare din acest domeniu:
arijen, *elajen*, *epifen*, *purgojen*];

perifiton (Bot.) „crustă biogenă care acoperă ca o pastă fină tije și
și frunzele plantelor acvatice; biodermă”. L T R². — Cf. gr. *periphyton*;

perigeu (învechit *perigei*) (Astron.) „punctul în care Luna, Soarele sau
un satelit artificial în mișcarea lor orbitală se află cel mai aproape de
Pământ”; ant. *apogeu*. GENILIE, G. 76/17, VALIAN, V., ISTEGULICI, FONTANIN,
C. 67/25, POLIZU, DRAGHICEANU, C. 8, CULIANU, C. 168, cf. 274, DM, DFR,
L T R², DER, DFR. — Cf. fr. *perigeu*, lat. *perigeum*, it. *perigeo*, engl. *perigeum*,
germ. *Perigäum*, rus. *nepmeii* [perigeios <lt *peri* „în jur” și *ge* „pământ”];

periginie * (Bot.) „însușirea de a fi *perigin*” (s.v.). GRECESCU, FL. I
Vezi II b;

perigon (*perigoniu*) (Bot.) „înveliș floral ale cărui foliole sînt unele
forme, din care cauză nu se poate face distincția între caliciu și corolă”.
— Cf. *perigone*, lat. *perigonium*, it. *perigonio*, engl. *perigon*, germ. *Peri-*
gon ;

perijejunită (Med.) „inflamație în jurul *jejunului*”. D . M E D . — Cf.
fr. *perijejunité*;

periheliiu (învechit *perihelium*, *perieliu*, *periiliu*, *perihelie*, *perihelion*)
(Astron.) „punctul în care o planetă, în mișcarea ei în jurul Soarelui, se
află cel mai aproape de acesta; timpul în care planeta respectivă trece
află în acest punct”; ant. *ajeliu*. AR (1832) 64²/28, ELEM. G. 102/21, GENILIE,
G. 76/15, VALIAN, V., EUS, I. I 8/29, NEGULICI, FONTANIN, C. 67/25

BARASCH, M. II 77/19, DRĂGHICEANU, C. 8/2, GANE, N. I 221, CULIANU, C. 240, ALEXI, W., DT, LTR⁺, DER, DFR. — Cf. fr. *perihelie*, lat. *perihelios*, germ. *Perihel* (*Perihelium*), engl. *perihelion*, rus. *nepušejiuu* [*<* gr. *perihelios* *<* *peri* „în jur” și *fte^os* „soare”];

perimisiu (*perimysium*) (Med.) „țesut conjunctiv care înconjură fibrele musculare”, D. M E D . — Cf. lat. *perimysium*;

perineoeel * (Med.) „hernie perineală”. D. M E D . Vezi *perineu*. ~ Cf. *perineu* + gr. *hele* „hernie”;

perineografie * (Med.) D. M E D . Vezi *perineu*. — Cf. fr. *perineographie*;

perineoplastie * (Med.) Vezi *perineu*. — Cf. fr. *perineoplastie*;

perineorafie * (Med.) D. M E D . Vezi *perineu*. — Cf. *perineu* + gr. *rhaphe* „sutură”;

perineotomie * (Med.) D F R . Vezi *perineu*. — Cf. fr. *perineotomie*, it. *perineotomia*;

perineu (învechit **perineum**) (Anat.) MAN. SĂNĂT. 337/24, TURNESCU, c. 16⁺, POLIZU, P. 86/19, DM, DER, DN⁺, ABCSĂN. 254, DFR, D. MED. — Cf. lat. *perineum*, fr. *perinee*, it. *perineo*, engl. *perineo* (*perineum*), germ. *Perineum* [*<* gr. *perineos* *<* *peri* „în jur”];

perineurium (Med.) „teaca de țesut conjunctiv a unui fascicul de fibre nervoase”, D. M E D .;

periodont (*periodontum*, *periodonțiu*) (Anat.) „țesut care înconjură dintele”. în *periodonțiu pătrunde o injecție prin caria dentară*, A B C S Ă N . 280, cf. D. M E D . — Cf. fr. *periodonte*, it. *periodonto*, engl. *periodontium*, germ. *Periodontium*;

periodontită * (Med.) „pericimentită”. *Periodontită poate apărea în urma unui traumatism*, A B C S Ă N . 280. *Profilaxia periodontitei constă în tratamentul la timp a dinților cariati*. BMjEA, p. A. 633. Vezi *periodont*. — Cf. fr. *periodontite*, it. *periodontite*, engl. *periodontitis*, germ. *Periodontitis*;

periokie (Med.) „formă de parazitism în care paraziții se găsesc în haine, în locuințe, în microclimatul ambiant omului; p'eriparazitism”. D. M E D .;

perionyehium (Anat.) „marginea epidermei care înconjură unghia”. D. M E D . — Cf. fr. *perionyehium*;

perionixie (*perionixis*) (Med.) „îmbolnăvire a zonei de piele din jurul unghiei”, A B C S A N . , D. M E D . — Cf. fr. *perionixis*, it. *perionissi*;

periooforită (Med.) „inflamație a regiunii din jurul ovarului”. D. M E D . — Of. *perioophorite*;

periooiorosalpingită * (Med.) „inflamație a regiunii din jurul ovarului și salpingelui”. D. M E D . Vezi *periooforită* și *perisalpingită* I a. — Cf. fr. *perioophorosalpingite*;

pariost (*periosteum*) (Anat.) „membrană conjunctivă fibroasă care învelește osul”. AMPILOHCE, C. F. 257⁺/13, ANTROP. 18/6, POLIZU, P. 6/3, KREȚULESCU, A. 12/2, BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S., ENC. VET. 4, ENC. AGR., DLRC, DM, BELEA, P. A. 105, ABCSĂN. 280, DER, D. MED. - Cf. fr. *perioste*,

lat. *periosteum*, it. *periostio*, engl. *perioste* (*periosteum*), germ. *Perio* [*<* gr. *periosteon* *<* *peri* „în jur” și *osteon* „os”];

periostită * (învechit **periostit**) (Med.) POLIZU, T. 115/12, BIANU, D. S., ENC. VET. 8, 14, ABCSĂN. 280, DER, DN⁺, DFR, D. MED. Vezi *perio* — Cf. fr. *periostitute*, it. *periostitute*, engl. *periostitis*, germ. *Periostitis*;

periostoză* (Med.) BIANU, D. S., ENC. VET. 8, DN⁺, D. MED. Vezi *perio* — Cf. fr. *periostose*, it. *periostosi*;

periostracum (Zool.) „epidermă a cochiliilor moluștelor”. LTR⁺. — Cf. fr. *periostracum*, engl. *periostracum*, germ. *Periostracum* [*<* gr. *periostracum* *<* *peri* „în jur” și *ostracon* „cochilie”];

periplegie (învechit *periplergie*) (Med.) „paralizie totală”; cf. *herp* *plegie*. *Peripligia sau totala apoplezie*. CORNEA, E. I 63/22. — Cf. fr. *periplegie* [*<* gr. *periplegia* *<* *peri* „în jur” și *plege* „leziuni” (*<* *plessein* „lovii”)];

peripter (Arhit.) „edificiu înconjurat de o singură galerie de coloane”. İSTAUM, IST. ART. 172, LTR⁺, DM, DN⁺, DER, DFR. — Cf. fr. *periptere*, it. *periptero*, engl. *peripter* [*<* gr. *peripteros* *<* *peri* „în jur” și *ipteron* „aripă, flanc”];

periseop (Fiz.) ARGHEZI, C. J. 184, DLRC, DM, DN⁺, DER, LTR⁺, DFR. — Cf. fr. *periscope*, it. *periscopio*, gr. *periskopeo*, engl. *periscope*, germ. *Periskop*, rus. *nepucnon*, magh. *periszlup* [*<* cgr. *perisTcopein* *<* *peri* „în jur” și *skopein* „a privi, a cerceta”];

perisip (Geogr.) „fișie de pământ la malul mării care închide un liman sau o lagună”, LTR⁺. — Cf. fr. *perisipe*;

perisperm (Bot.) „țesut vegetal care acumulează substanțele nutritive ale plantelor”; cf. *endosperm*. GRECESCU, FL. 4, ALEXI, W., ENC. AGR. LTR⁺, SANDU-ALDEA, S. 147, DFR. — Cf. fr. *perisperme*, it. *perisperm*, engl. *perisperm*, germ. *Perisperm*, rus. *nepucnepM*;

peristil (Arhit.) „galerie interioară sau exterioară formată dintr-un șir de coloane”, DN⁺, DER, DFR. — Cf. fr. *peristyle*, it. *peristilie*, engl. *peristyle*, lat. *peristylum*, germ. *Peristyl*, rus. *nepucmujib*, magh. *perisztil* [*<* gr. *peristylon* *<* *peri* „în jur” și *stylos* „coloană”];

peristaltism (Med.) D. M E D . — Cf. fr. *peristaltisme*;

peristom 1. (Zool.) „regiunea din jurul gurii la unele animale invertebrate”; 2. (Bot.) „partea de la marginea unor mușchi formată dintr-un număr de dințișori vizibili după căderea operculuiui”. ENC. AGR., DFR. — Cf. fr. *peristome*, it. *peristoma*, engl. *peristome*, germ. *Peristom* [*<* gr. *peristoma* *<* *peri* „în jur” și *stoma* „gură”];

peristrumită (Med.) „tumoare malignă a celulelor din jurul vaselor mici”. D. M E D . — Cf. fr. *peristrumite*;

periteiôm * (Med.) „inflamație a țesuturilor din jurul glandei tiroide și perienteliom”. D. M E D . Vezi *periteliu*. — Cf. fr. *peritheliom*;

periteiûu (**perithelium**) „țesut conjunctiv care înconjură vasele mici”. D. M E D . — Cf. fr. *perithelium*;

peritendineu (**peritendineum**) (Med.) „teaca conjunctivă care acoperă benzile fibroase ale tendoanelor”. D. M E D . — Of. fr. *peritendineu*;

peritendinită * (Med.) D. M E D . Vezi *peritendineu*. — Cf. fr. *peritendinite*;

peritenonită (Med.) „inflamație a țesutului *peritenMnos*". D. M E D . — Of* fr. *peritenonite*;

peritomie (Med.) „circumcizie". D. M E D . — Of. fr. *peritomie*, it. *peritomia* [< gr. *peri* „în jur" și *tome* „tăiere"];

peritoneoplastie * (Med.) „peritonizare". D. M E D . Vezi *peritoneu*. — Cf. fr. *peritoneoplastie*;

peritoneoseopie * (Med.) D. M E D . Vezi *peritoneu*. — Cf. fr. *peritoneoseopie* [< gr. „în jur" și *skopein* „a privi, a cerceta"];

peritoneu (Anat.) CORNEA, E. I 141/35, ANTROP. 63/7, ALBINET, M. 173/21, KRETULESCU, M. 173/19, POLIZU, P. 112/12, TURNESCU, C. 16*, DDRF, BARCIANU, ALEXI, W., BIANU, D. S., BABEȘ, O. A. I 107, ABC SAN., BELEA, P. A. 131, DN*, DER, DFR, SMFC V 191, D. MED. — Cf. lat. *peritoneum*, it. *peritoneo*, engl. *peritoneum*, germ. *Peritoneum* fr. *peritoine* [< gr. *peritonaion* < *peri* „în jur" și *teinen* „a întinde"];

peritonită* (Med.) MAN. SĂNĂT. 264/10, 333/14, ALEXI, W., BIANU, D. S., OAMIL PEIRESCU, U. N. 409, BELEA, P. A. 134, DER, ABC SĂN., SMFC I 134, DFR, D. M E D . Vezi *peritoneu*. — Cf. fr. *peritonite*, it. *peritonite*, lat. *peritonitis*, engl. *peritonitis*, germ. *Peritonitis*, rus. *nepumouum*;

peritonizare * (Med.) „peritoneoplastie". D. M E D . Vezi *peritoneu*. — Of. *peritoniza*;

peritrih (Med.) „dispoziție a cililor pe întreaga suprafață a unei bacterii", D. M E D . — Of. *peri-* + gr. *thrix* „păr".

c. NEANALIZABILE

periact 1. (Ist.) „balistă mobilă", D N². 2. (Teatru, în antichitate) „mașină care permitea, prin învîrtirea ei în scenă, schimbarea decorurilor". D N². — Of. fr. *periaete*, gr. *periaMos*;

periant (Bot.) „inveliș floral format dintr-un număr variabil de elemente (frunze modificate), care înconjură și protejează gineceul și androceul florii". în limba română îl găsim atestat pentru prima oară în Condița lui I. Golescu, iar mai târziu în CAIET 76*/6, BARASCH, I. N. 135/16, GRECESCU, FL. 7, BARCIANU, ALEXI, W., DS, DM, DN*, LTR*, DER, DFR. — Cf. fr. *perianthe*, lat. *perianthum*, it. *perianto* (*perianzio*), engl. *perianth*, germ. *Perianth* [< gr. *peri* „în jur" + *anthos* „floare"];

periblem (Bot.) „țesut al meristemului terminal al unei tulpini sau al unei rădăcini de plantă fanerogamă". D G R . — Cf. fr. *peribleme*, it. *periblema*, engl. *periblem*, germ. *Periblem*;

periboină (Geogr.) „depresiune naturală produsă sub acțiunea valurilor mării, care separă marea de un lac litoral și prin care apele mării se unesc cu apele lacului", LTR*. — Cf. fr. *periboine*;

peribol (Arhit.) (în mitologia greco-romană) „spațiul sacru din jurul templelor, împodobit cu statui și cu monumente", DN*, LTR*, DFR. — Cf. fr. *peribole*, lat. *peribolus*, it. *peribolo*, engl. *periboulus* [< gr. *peribolos* {*peri* „în jur"}];

perieambiu (Bot.) „denumire veche pentru periciclu" (v. c). LT — Of. fr. *perieambium*, engl. *perieambium*, germ. *Perikambium*;

pericarion (Med.) „masă citoplasmică circumnucleară". D. M E D . — Of. fr. *pericaryone*;

periclin (Bot.) „ansamblu de frunze sau de bractee care formează involucrele florilor din familia compozeelor". GRECESCU, FL. 297. — Cf. *pericline*, it. *periclino*, engl. *periclin*, germ. *Perildin*;

perieei pi. (Ist.) „nume dat de greci locuitorilor unei țări cucerite care locuiau în jurul statului suveran și a căror situație civilă era în «cetățeni și sclavi", D N², D E R . — Cf. fr. *periecpies* [< gr. *perioikoi* < *peri* „în jur" și *oikein* „a locui"];

periferie. Cuvîntul este polisemantic și este foarte bine reprezentat în limbă începînd cu secolul al XIX-lea. — Cf. fr. *peripherie*, lat. *peripheria*, it. *periferia*, germ. *Peripherie*, engl. *periphery*, rus. *nepufiepuia* [< *peripheria* „circumferință" < *peri* „în jur" și *pherein* „a purta, a duce"];

perioadă. Cuvîntul este foarte frecvent în limbă, de aceea considerăm inutilă înregistrarea izvoarelor în care apare. — Cf. fr. *periode*, lat. *peridus*, it. *perioăo*, engl. *period*, germ. *Period*, rus. *nepuod* [< gr. *periochē* „circuit" — aplicat la mișcarea astrilor — < *peri* „în jur" și *hodos* „cale"];

periodicitate * D M . — Of. fr. *periodicite*;

periodism * (Biol.) D E R . — Cf. fr. *periodisme*;

periodizare * D M , L T R². — Cf. *periodiza*;

peripatetician (Filoz.) D M , D N². — Cf. fr. *peripateticien*, germ. *Peripatetiker*;

peripatetieism (Filoz.) „peripatetism". DLRC, DM. — Cf. engl. *peripateticism*;

peripatetism (Filoz.) „peripatetieism". DLRC, DM, DN*. — Cf. *peripatetism*, it. *peripatetismo*, rus. *nepunamemusM*;

peripato „plimbare". *Turiștii execută un peripato, adică plimbare* ROM. LIT., nr. 23(87), 1970, p. 12/4. — Cf. fr. *peripato*;

peripilzon (în expresiile *A lua pe cineva în periplizon* „a-și bate de cineva, a rîde de cineva". *Atunci n-ați mai lua atît de ușuratec în periplizon sentimentul la care s-a înălțat Todiriță*. O. PETRESCU, O. P. II 204, «F. BL iv, 1936, 108, B PH VI, 1939, 177, IORDAN, STIL. 319, GÂLDI, 226, SMFC III 15; *A vorbi în periplizoane* „a face aluzii mușcătoare", I V, 1936, 108). Cf. gr. *rcspiTW-tco* (part. 7repi7uaitcov)

periplu (Geogr.) „călătorie pe mare în jurul pămîntului; circuit navigat". M. I. CARAGIALE, C. 94, PERPESCIUS, M. IV 399, DFR. *Periplu economic*, FLACĂRA, nr. 8, 1970, 2/1. *Am evadat din Megalopolis în luptă cu satelor. . . într-un periplu zig-zagat la cîteva mii de kilometri de Turcia*. ȘCÎNTEIA, nr. 8503, 1970, 6/1. — Cf. fr. *periple*, lat. *periplus*, it. *periplus* «engl. *periplus* (*periple*) [< gr. *periplous* < *peri* „în jur" și *plein* „a plimba"];

peritonsilită (Med.) „inflamație a țesuturilor periamigdalier". D. M E D . — Cf. *peri-* + lat. *tonsilla* „amigdală" + *-ită*.

II. ADJECTIVE

a. ANALIZABILE

periamigdalian (Anat.) *Flegmon periamigălian*. A G . M E D . 277, cf. 281. D. M E D . ;
 perianal (Anat.) „circumanal”. A B C S A N . . B E L E A , P . A . 580. — Cf. fr. *perianal*, it. *perianale*, engl. *perianal*;
 periapendicular (Med.) D. M E D . — Cf. fr. *periappendiculaire* ;
 periapieal (Med.) D. M E D . — Cf. fr. *periapical*;
 periareolar (Med.) „situat în jurul *areolei*”. D. M E D . — Cf. fr. *periareolaire*;
 periarterial* (Anat.) A G . M E D . 189, D. M E D . Vezi *periarteră*. — Cf. fr. *periarteriel*, it. *periarieriale*, engl. *periarterial*;
 periartieuiar (Med.) A G . M E D . 117, D F R , D. M E D . — Cf. fr. *periarticulaire*, it. *periarticolare*, engl. *periartieuiar*;
 periaxial (Anat.) „situat în jurul *axului* cerebrospinal”. — Cf. fr. *periaxial*, it. *periasiale*, engl. *periaxial*;
 peribranchial (Zool.) — Cf. fr. *peribranchial*, it. *peribranchiale*, engh *peribranchial* (*peribranchial*) ;
 peribronchial (Anat.) — Cf. fr. *peribronchial*, it. *peribronchiale*, engl. *peribronchial*;
PERICARPATIC (Geogr.) „situat în jurul Munților *Garpa* IV\ *Dealuri periearp atice*, GEOGRAFIA VIII 39 ;
 perieeal (Anat.) D. M E D . — Cf. fr. *perieaeal*, engl. *pericaecal*;
 perieefalie (Anat.) „situat în jurul arterei carotide”, D. M E D . — Cf. fr. *pericephalique*, it. *pericefalico*, engl. *pericephalie*;
 perieelular (Biol.) D. M E D . — Cf. fr. *pericellulaire*, it. *pericellulare*, engl. *pericellular*;
 perieentrie* (Mat.) C A D E , D N . . Vezi *pericentru*. — Cf. fr. *pericentrique*, it. *pericentrico*;
 pericerebral (Anat.) D. M E D . — Cf. fr. *pericerebral*, it. *pericerebrale*? engl. *pericerebral*,-
 perielinal (Geol.) „situat în jurul suprafeței axiale a cutei scoarței Pământului”; cf. *anticlinal*, *izoclinal*, *sinclinal*. — Cf. fr. *perielinal*, it. *periclinale*, engl. *perielinal*’
 periclină f. (Geol.; mai ales în sintagma *zonă periclină*) „zonă de apropiere și de unire a formațiunilor geologice de pe cele două flancuri ale cutelor”, L T R . ;
 perieordal* (Anat.) „situat în jurul notocordei”. Vezi *pericord* — Cf. engl. *perichordal*;
 perieorneal (Anat.) „situat în jurul *corneei* sau în jurul ochiului; *pericornean”. *Nervi pericorneali*. — Cf. engl. *perieorneal*;
 pericornean (Anat.) „perieorneal.” — Cf. fr. *pericorneen*;
 perieoroidal (Anat.) „situat în jurul *coroidei* sau în jurul ochiului”. — Cf. fr. *perichoroidal*, engl. *perichoroidal*;

perieortieal 1. (Biol.) „situat în jurul învelișului exterior al un organ animal sau vegetal” ; 2. (Anat.) „situat în jurul scoarței cerebrale” — Cf. fr. *perieortieal*, engl. *perieortieal*;
 peridental (Anat.) A G . M E D . 311, D. M E D . — Cf. fr. *peridental*, *peridentaie*, engl. *peridental* (*periodental*);
 peridiseal (Anat., Bot.) D F R . — Cf. fr. *peridiscal*;
 perieeuatorial (Geogr.) — Cf. fr. *periequatorial*, it. *periequatoriale*;
 periesofagian (Anat.) A G . M E D . 317, D. M E D . — Cf. fr. *periesofagian*;
 phagien;
 perifaringal (Anat.) „perifaringian”. — Cf. fr. *peripliaryngal*;
 periaringiaii (Anat.) „perifaringal”. D. M E D . — Cf. fr. *peripharyngien*;
 perifascieuiar 1. (Anat.) „situat în jurul fibrelor musculare, nervoase sau conjunctive” ; 2. (Bot.) „situat în jurul *famiculului* vegetal condusă care străbate tulpinile, ramurile și frunzele plantelor”. — Cf. engl. *perifascieuiar* ;
 perifoeel (Med.) D. M E D . — Cf. fr. *perifocal*, it. *perifocale*;
 perifolicuiar (Anat.) „situat în jurul *foliculului*; care se referă la *folicul* V\ D. M E D . — Cf. fr. *perifolliculaire*, it. *perifolijcolare*, engl. *perifolicuiar* ;
 perifrastic* (Stil.) „exprimat prin *perifrază* ; perifrasticesc”. M O L N A R , R E T . 107/5, S T A M A T I , D . , C A D E , D M , D N . . — Cf. fr. *periphrastringic*, it. *perifrastico*, germ. *peripJirastiscJi*;
 perifrastieesc* (Stil.) „perifrastic”. M O L N A R , R E T . 187/19. Vezi *perifrază*. — Cf. rus. *nepu0pacmuuecKuu*;
 periganglionar (Anat.) „periganglionic”. A G . M E D . 309. — Cf. fr. *periganglionnaire*, it. *periganglionare* ;
 periganglionic (Anat.) „periganglionar”. D. M E D . — Cf. engl. *periganglionic* ;
 perigastric (Anat.) „situat în jurul stomacului sau în jurul tubului digestiv”, D. M E D . — Cf. fr. *perigastrique*, it. *perigastrico*, engl. *perigastric*;
 perigenital (Anat.) B E L E A , P . A . 580, D. M E D . — Cf. fr. *perigenitale*, it. *perigenitale*;
 periglaciuar (Geogr.) 1. „situat în jurul ghețarilor actuali sau pleistoceni”. *Zonă periglaciuară*. L T R . ; 2. „referitor la regiunile situate la exteriorul ghețarilor actuali sau pleistoceni”. *Morfologie periglaciuară*. D E R . Vezi I — Cf. fr. *periglaciaire* ;
 periglandular (Anat.) „periglandulos”. D. M E D . — Cf. fr. *periglandulaire*, it. *periglandulare*, engl. *periglandular* ;
 periglandulos (Anat.) „periglandular”. D. M E D . — Cf. fr. *periglanduleux*, it. *periglanduloso*;
 periglotal (Anat.) „situat în jurul *glotei*”. A G . M E D . 313. — Cf. fr. *periglottique*, engl. *periglottic*;
 perihepatie (Anat.) D. M E D . — Cf. fr. *perihepatique*, it. *perijepatice*, engl. *perihepatie*;

periintestinal (Anat.) D. M E D . — Cf. fr. *periintestinal*, it. *periintestinal*, engl. *periintestinal*;
 perilaringal (Anat.) „perilaringian”. — Cf. engl. *perilaringeal*;
 perilaringian (Anat.) „perilaringal”. — Cf. fr. *perilaryngien*;
 perilentienlar (Anat.) „situat în jurul cristalinului sau în jurul ochiului”. — Cf. fr. *perilenticulaire*, it. *perilenticolare*, engl. *perilentienlar*;
 periimiatie * (Anat.) Vezi *perilimfă*. — Cf. fr. *perilimphatique*, it. *perilimjatico*;
 perilobular (Anat.) „situat în jurul unui lobul (hepatic, pulmonar etc.)”. — Cf. fr. *perilobulaire*, engl. *perilobular*;
 PERILUNAR (Astron.) „periselenar, circumlunar, circumselenar”;
 perimaritim (Geogr.) *Regiune perimaritimă*. — Cf. fr. *perimaritime*, it. *perimaritimo*;
 perimetral * (Mat.) „referitor la *perimetru*, perimetric”. VR nr. 4, 1961, 167, D N². Vezi I a. — Cf. fr. *perimetral*, it. *perimetrale*;
 perimetric * (Mat.) „perimetral”. GEOMETRIA, A. M. 16²/4, DM, DN¹. Vezi *perimetru*. — Cf. fr. *perimetrique*, it. *perimetrico*, germ. *perimetrisch*, rus. *nepuMempuuecKuu*;
 perimontan (Geogr.) „perimuntos”; cf. *periearpatie*. *Pășuni perimontane*;
 PERIMUNTOS (Geogr.) „perimontan”. *Păduri perimuntoase*. *Pășuni perimuntoase*;
 perlnatal (Med.) „care se referă la circumstanțele ce au loc în jurul unei nașteri”. — Of. fr. *perinatal*, it. *perinatale*;
 perinefretie (perineîritic) (Anat.) „situat în jurul unui rinichi, care se găsește în regiunea rinichilor”. BIANU, D. S. 634, DER, D. MED. — Cf. fr. *perinephretique*;
 perineurai (Anat.) „situat în jurul canalului *neural*”. — Cf. fr. *perineurai*, germ. *perineurai*;
 perinuclear (Biol.) — Of. fr. *perinucleaire*, it. *perinucleare*, engl. *perinuclear*;
 perioeular (Anat.) „perioftalmic, perioptic”. — Of. fr. *perioculaire*, it. *perioeulare*, engl. *perioeular*;
 perioftalmic (Anat.) „perioeular, perioptic”. — Cf. fr. *perioptalmique*, it. *perioftalmico*, engl. *perioptalmie*;
 perioptic (Anat.) „perioeular, psrioftalmic”. — Of. fr. *perioptique*, it. *pefioptico*, engl. *perioptic*;
 perioral (Anat.) „situat în jurul gurii; circumoral”. D. M E D . — Cf. fr. *perioral*, it. *periorale*, engl. *perioral*;
 periorbital (Astron.) „circumorbitai”. — Cf. fr. *periorbital*, it. *pmorbitale*, engl. *periorbital*;
 periovarian (Anat.) — Cf. fr. *periovarien*;
 periovular (Anat.) — Cf. fr. *periovuilaire*;
 peripanereatic (Anat.) D. M E D . — Cf. fr. *peripanereatique*, it. *peripancreatico*, engl. *peripanereatic*;

periparazitar (Med.) D. M E D . — Cf. fr. *periparasitaire*;
 peripetal (Bot.) — Of. fr. *peripetale*, it. *peripetalo*;
 peripiiorie (Anat.) „situat în jurul pilorului”. — Of. fr. *peripylorique*, it. *peripilorico*, engl. *peripyloric*;
 peripneumonie (Anat.) — Cf. fr. *peripneumonique*;
 peripolar (Geogr.) „situat în jurul polilor; circumpolar”. — Cf. fr. *peripolaire*, it. *peripolare*;
 periprostatic (Anat.) „situat în jurul glandei prostatei”, D. M E D . — Of. fr. *periprostatique*, engl. *periprostatic*;
 perirectal (Anat.) D> M E D . — Cf. fr. *perirectal*, engl. *perirectial*;
 perirenal (Anat.) A G . M E D . 198, 213, D. M E D . — Cf. fr. *perirenal*, it. *perirenale*, engl. *perirenal*;
 perisalpingoovarian (Med.) D. M E D . — Cf. fr. *perisalpingoovarien*;
 periselenar (Astron.) „perilunar, circumlunar, circumselenar” — Cf. fr. *periselenaire*;
 perisinovial (Anat.) „situat în jurul *sinoviei*”. — Cf. ir. *perisynovial*, it. *perisinoviale*, engl. *perisinovial*;
 perişcolar (Pedag.) îndeosebi în sintagma *activitate perişcolară* „activitate care, fără a însemna o instruire propriu-zisă, completează educația elevului pe plan fizic, moral sau intelectual, în afara programului de școală (tabere, colonii, cercuri științifice sau distractive etc.)”. — Cf. fr. *periscolaire*;
 PERITERESTRU (Astron.) „circumterestru”. DN¹. *Rezultatele zbănelor rului ... vor contribui la elucidarea pînă în cele mai mici amănunte a condițiilor creării unei stațiuni orbitale periterestre*. ȘCÎNTEIA, nr. 8463, 1970/43;
 peritoraeic (Anat.) D. M E D . — Cf. fr. *perithoracique*, it. *peritoracica*, engl. *perithoracie*;
 peritendinos (Anat.) *Țesut peritendinos*. D. M E D . — Cf. fr. *peritendineux*, it. *peritendinoso*;
 peritraheaî (Anat.) „peritrahean”. — Cf. fr. *peritracheal*, it. *peritracheale*, engl. *peritraheaî*;
 peritrahean (Anat.) „peritraheaî”. — Cf. fr. *peritracheen*;
 peritrofic (Anat.) „care se referă la nutriția țesuturilor înconjurătoare”. — Cf. fr. *peritrophique*, it. *peritrofico*;
 peritropieal (Geogr.) — Cf. fr. *peritropicale*, it. *peritropicale*;
 PERIUNGHIAL (Med.) „situat în jurul *unghiei*”. *Panarițiu periunghial*. BELEA, P. A. 135, cf. D. MED. ;
 periureteral (Med.) *Flegmon periureteral*. A G . M E D . 213. — Cf. fr. *periureteral*;
 periuretral (Med.) *Abces perimetral*. A G . M E D . 213. — Cf. fr. *periuretral*, it. *perimetrare*, engl. *periurethral*;
 periuterin (Anat.) D. M E D . — Cf. fr. *periuterin*, it. *periuterino*, engl. *per inter ine*;
 periuvular (Anat.) „situat în jurul (*uvulei* omușorului)”. D. M E D . — Of. fr. *periuvulaire*;

perivaginal (Anat.) — Cf. fr. *perivaginal*, it. *perivaginale* ;

perivascular (Anat.) *Spații limfatice perivasculare*. BABEȘ, O. A. I 135, cf. 172. *Manșoane perivasculare*. A G . M E D . 309, cf. D. M E D ! — Cf. fr. *perivascularaire*, it. *perivascolare*, engi. *perivascular*.

b. SEMIANALIZABILE

periandrie (Bot.) „care înconjură organele bărbătești ale florilor”. — Cf. fr. *periandrique*;

pericardie* (Anat.) D N², DER, ABC SAN., DFR, AG. MED. 158, 160* D. M E D . *Vezi pericard*. — Gî. fr. *pericardique*, it. *pericardico*, germ. *pericardisch*, rus. *nepunapdui* ;

perieistic (Anat.) „situat în jurul vezicii biliare”. — Cf. fr. *pericistique*, engi. *perieistic*;

peridermie* (Bot.) „de *periderm*, referitor la *periderm*”. *Vezi I b*. — Cf. fr. *peridermique*, it. *peridermico*;

peridesmle* (Bot.) „referitor la *peridesm*”. *Vezi I b*. — Cf. fr. *peridesmique*;

perigin (Bot.) „(despre stamine) care este inserat pe periant, care formează un cerc în jurul ovarului; (despre plante) care are staminele dispuse în acest fel; periginic”. GRECESCU, FL. 3, 6. — Cf. fr. *perigyne*, it. *perigino*;

periginic (Bot.) „perigin”. GRECESCU, FL. 6. — Cf. fr. *perigynique*;

perigoniar* (Bot.) „referitor la *perigon*”. *Vezi I b*. — Cf. fr. *perigoninaire*;

perilezional (Med.) BELEA, P. A. 185 ;

periodontal* (Anat.) „care se află în jurul unui dinte sau al dinților ; referitor la durerile de dinți”, D. M E D . *Vezi periodont*. — Cf. fr. *periodontal*, it. *periodontale*;

periodontic* (Med.) D. M E D . *Vezi periodont*. — Cf. fr. *periodontique*;

perineal* (Anat.) POLIZU, P. 107/6, D N², AG. MED. 198. *Vezi perineu*.

— Cf. fr. *perineal*;

periosteal* (Anat.) *Vezi periost*. — Cf. engi. *periosteal*;

peripteral* (Arhit.) „referitor la *peripter*”. *Vezi I b*. — Cf. fr. *periptere*;

periscopioic* (Fiz.) „(despre lentile) care are una dintre fețe plană sau concavă și cealaltă convexă”, D N². *Vezi periseop*. — Cf. fr. *periscopique* ;

perispermatic* (Bot.) „referitor la *perisperm* ; perispermic”. *Vezi I b** — Cf. fr. *perispermaticque* ;

perispermic* (Bot.) „perispermatic”. GRECESCU, FL. 15. *Vezi perisperm*. — Cf. fr. *perispermique* ;

peristomal* (Zool.) „referitor la *peristom*, care face parte din *peristom*”. *Vezi I b*. — Cf. fr. *peristomal*;

peritoneal* (Anat.) KREȚULESCU, A. 267/28, MAN. SĂNĂT. 233/30, BABEȘ, O. A. I 107, BELEA, P. A. 131, ABC SAN. 280. *Vezi peritoneu*, — Cf. fr. *peritoneal*.

e. NEANALIZABILE ;

periantic* (Bot.) *Verteileurile periantice*. GRECESCU, FL. 3, 5, *Vezi periant*. — Cf. fr. *perianthe*, it. *perianto* ;

periantoid* (Bot.) (învechit) „care are forma, structura unui *periant*”. GRECESCU, FL. 520. *Vezi I c* — Cf. fr. *perianthe*, it. *perianto* ;

periclinic* (Bot.) „care este prevăzut cu un *periclin* sau care conține *periclinul*”. GRECESCU, FL. 310. *Vezi I c*;

perifractic (Mat.) LTR¹ ;

periodic*. *Vezi I c* — Of. fr. *periodique*, it. *periodico*, lat. *periodicus* ;

peripatetic (Filoz.) D M , D N², D E R . *Vezi I c* — Cf. fr. *peripateticque*, it. *peripatetico*, lat. *peripatetici* (pl.)? germ. *peripatetisch*, engi. *peripatetic*, rus. *nepunamemecnuu*;

peristaltic (Fiziol.) — Cf. fr. *peristaltique*, it. *peristaltico* [*< g. peristaltikos < peristellein < peri „în jur” și siellein „a înfășură, a comença prima”*];

peristilic (Bot.) — Cf. fr. *peristylique*.

III. VEBBE¹¹

a. DERIVATE SECUNDARE DE LA SUBSTANTIVE SAU ADJECTIVE

perifrază* „a parafraza”. *M... se mărginește a parafraza pe „strategicul lui Onosander”*. HASDEU, I. V. 240, cf. ALEXI, W., D M , D N². *Vezi perifrază I 1*. — Cf. fr. *periphraser*, it. *perifrasare*, rus. *nepu^pasoeam* ;

periodiza* „a împărți pe *perioade*”, D M , D N². *Vezi I 3*. — Cf. germ. *periodisieren*;

peripatetiza* „a discuta plimbându-se după obiceiul lui Aristotel”, D N². *Vezi peripatetic II c*

b. NEANALIZABILE (GRECISME ÎNVECHITE)

perigrapsi (perigrăspi) „a descrie” (cf. substantivul *perigrafie I b*). *Precît voi putea și-oi perigrapsi mă voi nevoi*. CANTEMER, IST. 129, cf. 111, 258. *Socoteam cum fără dă cursură să fie perigrăpsind mării tale toate* (171). GÂLDI, M. 225. < 7Tεπιγραψω ; viit. lui Tuspiyapa^co ;

perlorisi 1. „a restrînge, a limita, a mărgini”. GÂLDI, M. 225, POLIZU, CIHAC, II 685 ; 2. „a opri”. BARCIANU, ALEXI, W. < gr. rcspiopio-oo ; viit. lui 7Uσπιπίω ;

peripiisi „a înconjura cu grijă, a îngriji; (prin extensiune) a mîngîi, a alina”. *Stăpînii îl îmbuna și-l peripiisea*. CM I 568. *Cu cît îl peripiisi*

¹¹ în această categorie nu avem decît 6 cuvinte, care, de fapt, sînt toate neanalizabile de punctul de vedere al formației *peri-* + un verb temă. Dintre ele, 3 sînt derivate cu sufixe ale unor substantive formate cu acest prefix.

cu atât mai mult li se îndoia jrica. IST. AM. 29/16, GORJAN, H. II 68/28.
< gr. $\tau\upsilon\sigma\pi\lambda\upsilon\tau\omicron\omicron$ (aor. conj. *nzpnzoiriacxi*).

•

Din prezentarea materialului ilustrativ de mai sus, care nu are prezența de a fi înregistrat toate cuvintele formate cu *peri-* din limba noastră⁴ dar care este, credem, suficient pentru a atesta existența, valoarea, inventarul, corespondențele cu alte limbi și capacitatea lui de a crea formații pe teren românesc, conchidem că :

1. Din cele 290 de cuvinte cercetate, 164 sînt substantive, 120* adjective și 6 verbe :

a) din totalul de 164 de substantive (100 feminine, 60 neutre, 4 masculine), 75 sînt analizabile, 65 semianalizabile și 24 neanalizabile. Cele 164 de substantive sînt repartizate pe următoarele domenii: medicină 98,, botanică 15, anatomie-fiziologie 14, astronomie 7, științe generale 7, geografie 5, arhitectură 4, matematică 3, biologie 3, arte 2, fizică 2, zoologie 2, farmacie 1, geologie 1;

b) din totalul de 120 de adjective, 93 sînt analizabile, 19 semianalizabile și 8 neanalizabile. Cele 120 de adjective sînt repartizate pe următoarele domenii: anatomie-fiziologie 71, botanică 13, geografie 8, medicină 8, matematică 5, astronomie 3, biologie 3, geologie 2, stilistică 2, zoologie 2, arhitectură 1, fizică 1, pedagogie 1;

c) din totalul de 6 verbe, 3 sînt derivate secundare de la substantive sau adjective, iar 3 sînt grecisme învechite neanalizabile (*perigrapsi?* *periorisi*, *peripiisi*), care păstrează în conținutul lor semantic valoarea primară a lui *peri-*.

Preferința lui *peri-* pentru temele nominale constituie un argument puternic care pledează pentru specializarea formativă a acestui prefix.

2. Prefix de origine grecească, *peri-* își păstrează nealterată valoarea lui originară de pe vremea cînd era adverb și prepoziție („în jur, în jurul”).

3. Prezența, ca și frecvența lui, în toate limbile moderne (romanice și neromanice) sînt dovezi convingătoare care susțin deosebita lui capacitate de a forma cuvinte specifice anumitor domenii și de a influența lexicul limbilor care vin în contact unele cu altele, contribuind astfel la îmbogățirea fondului de cuvinte internaționale și la universalizarea anumitor compartimente ale limbajului uman din țările care au atins un anumit grad de civilizație.

4. Frecvența lui în anumite domenii (și aproape numai în acelea) constituie — ca și monosemantismul lui — elemente care îi dau acel caracter de necesitate și de exactitate întîlnite numai în științele care operează cu cifrele. Specializarea formativă de care vorbeam sub punctul 1 se manifestă — după cum se vede — și în ceea ce privește conținutul, fapt care a determinat apartenența lui la anumite discipline științifice, între acestea primele locuri ocupîndu-le anatomia (76 adjective, 14 substantive), medicina (97 substantive, 8 adjective) și botanica (15 adjective, 13 substantive), dintr-un total de 290 de cuvinte.

5. Precizia formei și a semnificației originare explică și un fel de independență pe care o manifestă acest prefix : după modelul împrumuturilor din alte limbi, *peri-* se poate atașa — fără nici o dificultate — la teme românești (ex. *periarteră*, *pericarpatic*, *peticii*, *perilunar*, *perimuntor*, *periterestru*, *periunghiular*; *pericimentită*, *peridejerentită*, *perigalaxie*, *perijupiter*, *perisaturn*, *periuuranus* etc).

Atîta vreme cît nu posedăm informații certe cu privire la :

— momentul din istoria prefixului cînd — în cadrul unei anumite limbi moderne — a avut loc procesul de segmentare, de izolare și apoi de reatașare a lui la teme negrecești;

felul în care s-a produs acest fenomen : simultan (în mai multe limbi deodată) sau succesiv, precum și, posibilitatea de a-l analiza și pe teren propriu (în limba noastră existînd temele respective),

nu ne putem pronunța categoric asupra faptului dacă, în cazul formațiilor cu *peri-*, este vorba de împrumuturi din alte limbi sau de creații autohtone. „în general se împrumută cuvinte gata făcute — arată această Al. Graur¹² —, dar, avînd în vedere că limba noastră cunoaște — împrumutate sau moștenite — și elementele lor radicale, aceste cuvinte, deși împrumutate, sînt ușor de analizat pentru vorbitorul de limbă română și astfel, indiferent cine a fabricat cuvintele, pentru vorbitorul român prefixele joacă același rol ca și în celelalte limbi care le folosesc. în afară de aceasta, trebuie să recunoaștem că multe din aceste prefixe încep să fie productive și în românește”. Ușurința cu care — în domeniile pomenite — putem construi, în principiu, orice cuvînt cu acest prefix pledează pentru marea lui capacitate de a prefixa teme nominale, căroră le imprimă propria lui semnificație. Din punct de vedere formal și semantic, nu avem nimic de obiectat unor formații virtuale ca : *pericostal**, *periombilical**, *perinazal**, *perifacial**, *perimastită**, *peristomatită**, *perianexită**; *perivenusian**, *perimarțian**, *perisolar** (cf. *circumsolar*, atestat în SCINTEIA, nr. 4670, 1959, p. 4, și I. E. zescu, *lucr. cit.*, p. 15); *peribulbar**, *perisepal**, *perifloral** etc¹³.

6. Productivitatea (considerată global: împrumuturi, calcuri, semne calcuri și formații pe teren propriu) relativ ridicată a prefixului *peri-* s explică prin următoarele cauze :

a) preferința lui pentru temele tehnico-științifice și, îndeosebi pentru cuvintele din medicină, anatomie, biologie (vezi indicațiile de domenii niu la unitățile lexicale analizate mai sus);

b) prezența lui în toate limbile romanice, unde are o foarte mare dezvoltare, și, uneori, și în alte limbi moderne neromanice (engleză, germană, rusă, maghiară etc), datorită cărui fapt poate influența ușor — prin împrumuturi — limba noastră ;

e) înlocuirea perifrazelor cu formațiile sintetice construite cu ajutorul prefixelor (ca și cele formate cu sufixe sau elemente de compunere

¹² *Aspecte ale luptei între nou și vechi în limbă*, în *Probleme de lingvistică generală*, voi. I [București] 1960, p. 26.

¹³ Se poate chiar ca unele dintre aceste formații ad-hoc să existe în realitate și numai necunoașterea noastră să le trateze ca pe niște creații virtuale.

scurtează, simplifică și intensifică puterea expresivă a comunicării (cf. zborul *perilunar* sau *circumlunar* față de zborul *împrejurul Lunii*; *dealuri pericarpatiche* față de *dealuri din jurul Garpaților*);

d) foarte slabă concurență cu alte prefixe. Singurul lui concurent sinonimic este *circum-*, originar din limba latină, unde a fost prepoziție și a avut același sens ca și *peri-* „împrejur, în jur”. După *eum peri-* a creat derivate mai ales în medicină, anatomie și botanică, tot așa *circum-* apare frecvent în matematică, fizică, geografie (*circumferință*, *circumflex*, *circumscris*, *circumscripție*, *circumspect*, *circumstanță*, *circumvalație*, *circumvoluție* etc). O oarecare concurență și unele tendințe de interferare a celor două elemente formative sinonime există totuși. Dăm mai jos, formațiile paralele derivate cu *circum* și respectiv, cu *peri-*:

(Med.)	<i>circumanal</i>	—	<i>perianal</i>
(Astron.)	<i>circumlunar</i>	—	<i>perilunar</i>
(Biol.)	<i>circumnuclear</i>	—	<i>perinuclear</i>
(Med.)	<i>circumoral</i>	—	<i>perioral</i>
(Astron.)	<i>circumorbital</i>	—	<i>periorbital</i>
(Geogr.)	<i>circumpolar</i>	—	<i>peripolar</i>
(Astron.)	<i>circumselenar</i>	—	<i>periselenar</i>
(Geogr.)	<i>circumterestru</i>	—	<i>periterestru</i> .

Putem constata, de asemenea, o prelungire a concurenței și dincolo de prefixele propriu-zise, și anume la formații sinonime care au și teme diferite :

(Med.)	<i>circumcizie</i>	—	<i>peritomie</i>
(Stil.)	<i>circumlocuție</i>	—	<i>perifrază</i>
(Geogr.)	<i>circumnavigație</i>	—	<i>periplu</i>
(învechit)	<i>circumpregiurime</i>	—	<i>periferie</i> .

7. Situația lui *peri-* este întărită, în astronomie de exemplu, de existența prefixului opus *apo-* (< gr. arco „departe de”), opoziție care constituie un prețios element de definire a cuvântului format cu prefixul analizat. Iată câteva formații antonimice :

<i>perigeu</i>	—	<i>apogeu</i>
<i>periheliu</i>	—	<i>afeliu</i>
<i>perijupiter</i>	—	<i>apojupiter</i>
<i>perisaturn</i>	—	<i>aposaturn</i>
<i>periuranus</i>	—	<i>apouranus</i>

După cele expuse mai sus, credem că *peri-* nu poate fi considerat un prefix nou și neproductiv¹⁴. Este un prefix vechi, reactualizat și specializat prin folosirea lui în terminologia anumitor domenii de activitate, unde a creat serii de cuvinte cărora le-a imprimat sensul originar („în jur,

împrejur”). Este adevărat că productivitatea lui este redusă pentru formațiile create pe teren românesc, dar pe planul limbii, în general, este bine reprezentat : cele 290 de cuvinte analizate mai sus (și poate încă multe altele pe care nu le cunoaștem noi) sînt argumente suficiente care susțin afirmația noastră. Majoritatea acestor termeni provin din surse multiple fapt explicabil prin aceea că, la constituirea vocabularului neologic a limbii române moderne, au contribuit foarte multe limbi (latina, italiana, germana, rusa și, mai ales, franceza)¹⁵.

Mult dezbătută „eterogenitate” a lexicului românesc în ansamblu și a structurii lui etimologice în special se verifică și de această dată¹⁶. Posibilitatea împrumutării unor cuvinte din mai multe limbi de cultură (în aceeași epocă sau la intervale de timp sau de spațiu) este dovedită și în cazul cuvintelor construite cu *peri-*, prin existența unor variante lexicale (nediferențiate semantic). Chiar dacă, de obicei, acestea nu modifică forma propriu-zisă a prefixului (vezi totuși *perimetru*, *peremetru*, *perlmetros*, *pelimeini*), ele influențează cuvântul luămîn totalitatea lui (de exemplu *pericard*, *perlcardio*, *perlcardion*, *pericardiu*; *perifrază*, *perifras*, *perifrasis*; *periheliu*, *perlhelium*, *perieliu*, *periiliu*, *perihelie*, *perilie* ș.a.)

Numărul mare de împrumuturi cu *peri-* care ne-au venit simultan sau succesiv din mai multe limbi, ca și formațiile recente, create în interiorul limbii din rădăcini grecești, latinești, franțuzești sau chiar românești ~ după modelul împrumuturilor —, reflectă bogăția de cuvinte nouă a limbii noastre, sporind fondul de cuvinte internaționale din lexicul românesc.

¹⁴ Vezi I. Rizescu, *lucr. cit.*, p. 15.

¹⁵ Influența altor limbi este mai puțin importantă sau s-a manifestat indirect.

¹⁶ Vezi Th. Hristea, *Probleme de etimologie*, 1968, p. 104.

ASUPRA SUFIXELOR ONOMASTICE -A,
(TOPOANTEOPONIMIC) ȘI -A (ANTROPONIMIC)

DE

I. RIZESCU

1. Șufi^{le} românești au fost, în genere, studiate în mică măsură și numai suFⁿ anumite aspecte.

Printre acestea au fost puțin cercetate sufixele -a care derivă nume feminine (*Ioana, Stana*) sau nume masculine (*Goga, Moța*).

în lucrarea sa *Nume de persoane și nume de animale în Țara Oltului*, București, 1936, Șt. Pasca, amintind de sufixul onomastic -a, care derivă feminine, arată că acest sufix „trebuie tratat dimpreună, fiind identic, cu terminația în -a din M. [= nume de familie — I. i?], în exemple ca *Flondora, Ungura* etc, unde, la început, avea o funcțiune de asemenea onomastică moțională însemnând: «moșia lui Plondor» și «comuna Ini Ungur^p.TM 136, nota 1). K". A. Constantinescu, în al său *Dicționar onomastic românesc*, București, 1963, menționează la p. LIV un singur sufix: f[„]—A, sufix onomastic adăugat la masculine pentru a crea patronimul, i |ca în *Dorea*, sau femininul din masculin: ca în *Dumitra* < *Dumitru* și *Stana* < *Stan*".

Academicianul Al. Graur relevă însă, în *Nume de persoane*, București, 1965, existența unor sufixe distincte: la p. 63 este amintit sufixul -j2.de la nume masculine (*Laza, Nica*), iar la p. 123, sufixul moțional -a la nume feminine (*Ioana, Păuna*), fără să insiste asupra unor anumite aspecte ca, de exemplu, originea lor.

în ce ne privește, considerăm că avem a face cu două sufixe diferite sub raportul întrebuirii și al istoriei. întrucît însă cele două sufixe omonime au un punct comun: originea în v.sl.-a (întărit ulterior prin elemente diferite de la un sufix la altul), cuprinderea lor în același studiu, cu subdiviziuni paralele, se justifică și permite tocmai o mai clară precizare a individualității fiecăruia dintre ele. Pentru delimitare adoptăm în mod convențional notarea prin -a. a sufixului de la antroponimice feminine (*Alexandra, Dumitra*) și toponimice feminine (*Călugăra, Păuna*) și prin -«₂ a sufixului de la antroponimice masculine (*Goga, Nica*).

SUFIXUL -A

2. Derivatele cu sufixul -% sînt nume proprii de persoane feminine și toponimice feminine.

~A"ntroponimicele sînt:

a) nume de botez (prenume) analizabile în raport cu :

— nume proprii (prenume) masculine : *Dumitra — Dumitra, Stana —*

Stan; — apeianve ae gen masculin sau neutru (dar și cu nume proprii masați i). *Vi > VJ - ai d — 6 i. (J ?l*,b Cătun DIR B II sec. XV T, p. 140, Ct! — o ~ > — 'n² (°\ C' T * ° c u, regizor).*

U ^ ' 3 ^ i' o . ri i r n . ii ^ suscepibile, în ceea ce privește sufL i c o l i ' a , ' a o n o n , : 4 * i h i < Aurelin -(- -a sau Aurel + -ia, ~F i j s v < -J//j ^ f - ^ sai II v j v i i - i" Paulina < Paulin -j- -a

sau P&MI + ti ^ : m / ? i < 1 > , * , 2 V ^ < Teodora,

j i u : ii D M l -oj^i i i i . ce u . / a o u a p o s i b i l i t a ț i d e f o r m a r e . A s t f e M i ' c ' « ^ i / u ; * , f o r m a u f i e c a h i p o c o r i s t i c d e l a a n t i u , J l ^ i x c A _ i i i ^ C 9 V t i i f r t (G u , u r ^ > a p r i m i t ș i p e - a) , f i e c a m o ț i o n ^ ' ± a n o r v i / c u ' m a s > , i . a ^ ' , s , (i a c a r e s - a a d a ū g a t s u f i x u l - a) .

3. În ce privește unele nume de persoane feminine formate de la nume de familie (despre care acad. AL Graur spune că „nu au și nu au avut valoare oficială” NP, p. 123) în *-eana* (< *-eanu*) : *Munteana* soția lui *Munieanu*, *-easoa* (< *-sck*) : *loneasea* soția lui *lonescu*, *-așca* (< *-așcu*) : *lonașca* soția lui *lonascu*³, avem de-a face fie cu sufixul fie cu articolul feminin -a (vezi și p. 37),

De asemenea la prenume feminine ca *Păuna*, *Sultana*, analizabile atît prin prenume masculine, cît și prin apelative feminine, sînt posibile două feluri de formare a antroponimicului feminin : prin derivare de la antroponimicul masculin cu sufixul -a. (*Păun > Păuna*) sau prin schimbarea valorii gramaticale din apelativul feminin articulat cu -a (*păună > Păuna*).

Ca aceleași două posibilități ne întîlnim și la porecele feminine formate de la porece masculine constituite din substantive originare cu formă articulată, ca *Gloanța* soția lui *Glonț* (cf. Al. Graur, *Glosar din comuna Rsviga* în B P H V (1938), p. 177 ; vezi și NP, p. 138) : -a poate fi consi-

¹ Academicianul Al. Graur menționează că probabil nu chiar de la orice nume de bărbat se formează feminine corespunzătoare, ca de exemplu : *Bujor, Cernai, Luca, Maxim, Moise, Preda, Remus, Romulus, Toma* etc. (NP, p. 127). în ce privește numele de persoane masculine în -a ca de exemplu : *Luca, Preda, Toma*, acestea au o situație specială în formarea unor nume feminine corespunzătoare.

² Despre nume ca *Crina*, acad. Al. Graur spune că „se regăsesc la fel în grecește și există cel puțin bănuiala că și acestea au fost împrumutate din greacă” (NP, p. 53).

³ Cf. Elena Giobanu, *Observații asupra formării numelor de familie feminine de la masculine*, în SMFC i, p. 137 — 138.

derat fie sufix, fie articol (ca în cazul porecelor feminine de proveniență adjectivală : *Ciunga* soția lui *Ciungul*).

în sfîrșit, o situație similară găsim și în cazul unor toponimice ca *Păuna*, *Lupa*, pentru care putem presupune mai multe explicații: toponimicul provine de la antroponimicul masculin prin derivare cu sufixul -% (*Păun > Păuna*), de la apelativul articulat, cu schimbarea valorii gramaticale (*păună*, femininul lui *păun > Păuna*) sau de la antroponimicul feminin cu schimbarea clasei lexicale (*Păuna*).

4. Sufixul antroponimic -a are la bază sufixul v.sl.-a, care pătruns în românește prin nume ca : *Draga, Stana, Toăora*⁴.

în vechea slavă, ca și în limbile slave contemporane, sufixul motional -a derivă și nume proprii de persoane feminine⁵. în bulgară, de exemplu, nume feminine ca : *Stana, Ștefana, Stoica, Marina* sînt frecvente⁶.

Pe teren românesc s-au format numeroase derivate ca : *Antoana, CMriaca, Crișana, Dumitra, Ioana, Steliana, Teofila* etc.

Uneori e greu să stabilim dacă derivatul e format pe teren românesc sau e un împrumut, ca, de exemplu, *Marina*, care poate proveni de la *Marin*, dar și de la hg., ser. *Marina*.

Pentru „împămîntenirea”⁷ sufixului slav -a este posibil ca un anumit rol să-l fi avut și porecele feminine provenite de la adjectivele substantive articulate de tipul : *Ciunga, Ochioasa, Pleașa, Răgușită, Surda, Tunsu* (soția lui *Ciungu, Ochiosu, Pleșu, Răgușitu, Surdu, Tunsu*).

„Influența” articolului feminin -a asupra sufixului slav -a trebuie legată de existența cuplurilor : *Cîmul-Cîrna* (ambele nume articulate) și *Radul-Rada* (primul cu articol, al doilea cu sufixul -%).

în orice caz, vorbitorii de limbă română au interpretat ca articol și terminația -a din tema unor antroponimice, ca de exemplu *Măria*. Așa s-a explică de ce de la nume de acest fel se reconstituie o formă nearticulată (o) *Mărie*.

Așadar, în cadrul numelor de persoane feminine în -a, distingem la un pol antroponimice cu sufixul motional -% (*Dina, Rada*), la celălalt pol porecele de proveniență adjectivală cu articolul -a (*Ciunga, Surda*), iar între ele formații al căror -a poate fi interpretat și drept sufix, și drept articol (femininul unor nume de familie cu forme feminine ale unor sufixe

⁴ în legătură cu -a de la nume masculine, ca *Dima, Sima*, S. Pușcariu arată că „nume feminine ca *Ana, Meria, Paraschiva* etc. apoi masculine cu terminația feminină ca *Toma* et cetera confundate cu substantivele feminine articulate sînt cauza păstrării iui -a final netrecut la -a” (DR II (1921-1922), p. 698).

⁵ W. Vondrák, *Vergleichende slavische Grammoik* I, Gottingen, 1924, p. 500 ; Fr. Miklósich, *Die Bildung der slavischen Person- und Ortsnamen*, Cari Winters — Universitätsbuchhandlung, Heideberg, 1927, p. 5.

⁶ Cf. Iordan Dobrev, *Onuc HCL coăcmeckume uAiena o c. Rpiieun PasepaCÍCKO*, „H368CTHH Ha HHGTHITBa 3a 61>JieapCKH 63HK, voi. V, (1957), p. 428.

⁷ Cf. Valeria Guțu-Romalo, *Unele valori ale articolului în limba română cieucă, Omagiu lui Iorgu Iordan* [București] 1958, p. 365—369 ; vezi și Fulvia Giobanu, *Cîteva observații despre articularea substantivelor proprii cu articol nehotărît în limba română cieucă*, în *Omagiu lui Al. Rosetti*, București, 1965, p. 121.

antroponimice și al unor porecle de proveniență neadjectivală; prenume analizabile prin antroponimice masculine și apelative feminine).

În ce privește toponimicele despre care am arătat la p. 37 că e greu de spus dacă avem de-a face cu sufixul sau cu articolul *-a* (de exemplu: *Călugăra*, *Coarba*, *Păuna* etc), după S. Pușcariu ele ar fi formate cu sufixul *-a* „care ne întîmpină nu numai la români, ci și la popoarele învecinate... cit și în antroponimice” (DR VI (1929—1930), p. 530): toponimicele de tipul *Călugăra*, *Cojana*, *Draca*, *Frîncea* „nu sînt — sau cel puțin nu trebuie să fie — numiri de femei, ci sînt... derivate cu *-a* din numirile proprii de bărbat: *Dracu*, *Cojan(u)*, *Frîncu* etc.” (id. *ib.*). Pușcariu recunoaște însă că uneori chiar vorbitorii simt în *-a* de la toponimice articolul feminin (id. *ib.*, p. 532; vezi și *Studii istro-române* II, București, 1905, p. 298, DR II (1921—1922), p/698).

Prezența articolului la numele de locuri în *-a* este susținută de acad. Iorgu Iordan, mai ales la acele nume care suferă schimbări de gen (*Orașa*/, nu și pentru alte tipuri, pentru care încearcă să găsească, numai în unele cazuri, etimologia, ca de exemplu pentru toponimicul *Boboaca*: „apelativul *boboc* are, cîteodată, un plural *boboace* (vezi DA, S.V.), de la care s-a putut crea, pe cale de analogie, sing. *boboacă*, neatestat în vorbirea curentă” (T. 387); în schimb, la alte toponimice, ca *Arbora*, *Cărbuna*, nu menționează etimologia.

Eferitor la vechimea antroponimicelor cu sufixul trebuie să arătăm că acestea sînt atestate în cele mai vechi texte românești, ca de exemplu: *Draga* (într-un document muntenesc din secolul al'xVI-lea, cf. B I R B i p . 144), *Antoana* (într-un document oltenesc din 1664, cf. I. A. Candrea, *Onomastica română cu privire specială la onomastica Olteniei*. Curs litografiat, 1935—1936).

Sufixul a fost întărit și de unele nume feminine în *-a*, venite din apus¹⁰. Astfel în italiană găsim nume ca: *Demetra*, *Mariana*, *Sabina*, *Savina* etc.¹¹.

5. Temele numelor de persoane masculine de la care sînt derivate antroponimicele feminine în *-a* sînt atît vechi (*Alexandra*, *Iova*), cît și noi (*Daniela*, *Iuliana*).

Temele masculine sînt terminate în consoană (frecvente) și în *-u*: *Ioan* — *Ioana*, *Dumitru* — *Dumitra*.

¹⁰ în bulgară găsim toponimice în *-a*, multe fiind împrumuturi din română: *Capola* (cf. *cap*), *Curbula* (cf. *corb*); *Brîncea*, *Cuforita* (cf. Iordan Zaimov, *Mecmuume uMeua e IupdoneKO*, Sofia, 1959, p. 90); *Albacaciula*, *Capriora* (cf. Iv. Duridanov, *Mecmuume naseanua om JIOMCKO*, Sofia, 1952, p. 168—169; vezi și N. P. Kovacev, *Mecmuume umeaum om GeeauceekKo*, Sofia, 1961, p. 38); în ucraineană găsim: *Strîmba*, *Duba* (ucr. *dub* „stejar”) etc. (cf. O. N. Trubacev, *Ha3eanuH peK nnaeo4epeofCHOu yKpaumi*, Moscova, 1968, p. 48).

¹¹ Cf. și *Frunzu*, de la *Frunză* (id. *ifc.*, ~p. 394).

¹² legătură cu nume ca *Marina*, acad. Al. Graur arată că acestea „ne vin din apus” și că sînt datorate „unei metode recente apusene” (NP, p. 123); vezi și Albert Dauzat, *Dictionnaire etymologique des noms de famille et prénoms de France*, Paris, 1951.

Garlo Tagliavini, *Un nome al giorno. Origine e storia di nomi di persona italiani*. Edizioni Radio Italiana, Torino, 1955, p. 289, 308, 439.

Temele noi devin frecvente ca urmare a tendinței generale de „modernizare a numelor de botez”¹².

Sufixul *-a* a fost productiv în trecut. El își menține, într-o anumită măsură, productivitatea și în limba contemporană, fiind întărit de nume recente în *-a*.

O dovadă a productivității sufixului este și adaptarea unor antroponimice mai noi la cele cu *-a*, ca de exemplu: (grecești) *Aglaiă*, *Zoia* (franceze și alte limbi romanice) *Alisa*, *Daniela*, *Ivona*, *Șarlota* etc.

Este posibil însă ca în limba actuală să acționeze și o tendință contrară, care poate slăbi productivitatea acestui sufix, și anume: folosirea unor antroponimice feminine în *-i* (*Miți*, *Neli*), în *-el* (*Catrinel*), în consoană (*Carmen*) etc.

SUFIXUL -A

6. Sufixul *-a*, de la antroponimice masculine (*Laza*, *Moța*), este diferit de *-a*, varianta fonetică dură, după *r*, *s*, *z*, a sufixului *-ea* (cf. *Chiosea* — *Chiosea*, *Ciura* — *Oiurea*, *Sturza* — *Sturzea*).

Este posibil ca în unele situații (după consoane moi) sufixul *-a* să apară în varianta *-ea*, de exemplu: *Costa* (< gr. *Kostas*) — *Costea*.

Într-un exemplu ca *Lazea*, față de *Laza* cu *-a* originar (< gr. *Laza*) avem a face cu varianta fonetică a sufixului *-a* sau cu înlocuirea acestui sufix prin sufixul *-ea*.

7. Sufixul *-a* a derivat mai întii nume de botez (unele hipocoristice masculine: *Costa*, *Dima*, *Cula* (< *Nicolae*) etc.; ulterior și nume de familie: *Oprișa*, *Porca* etc.

Antroponimicele masculine în *-a* sînt analizabile în raport cu:

— un antroponimic masculin: *Oprișa* — *Opriș*;

— un apelativ masculin sau neutru (dar și cu un antroponimic masculin): *Duda* — *dud* — *Dud*, *Moța* — *moț* — *Moț*, *Pora* — *por* („praz”) — *Poru*, *Porca* — *Porcul*, *Pura* — *pur* („usturoi sălbatic”) — *Puru*, *Păda* — *pură* („surd”) — *Purdu*, *Purica* — *purec* — *Purec*, *Baca* — *rac* *JRacu* etc.

¹² Cf. PASCA, T.o., p. 22; Aurelia Stan, *Contribuție la studiul prenumelor feminine din Valea Bistriței—Bicaz*, în CL VI (1961), nr. 2, p. 386; Sabina Teiuș, *Modernizarea sistemului de denotație cu prenume în Valea Bistriței (Bicaz)*, în CL x (1965), nr. 1, p. 179—185.

¹³ Pentru unele nume de acest fel s-ar putea admite și următoarea explicație: fr. *Yvona* a căpătat în românește la G.—D. forma *Ivonei*, de la care s-a refăcut N.—A. *Ivona*.

¹⁴ Cf. Ioana Vintilă—Rădulescu, *Sufixul antroponimic -ea*, în SMFC IV, p. 51.

¹⁵ Acest antroponimic e considerat de I. Vintilă—Rădulescu (*fluc. cit.*, p. 51) ca provenind din schimbare de sufix. Aceeași autoare presupune că *-ea* a fost înlocuit cu *-a* (*Mosorea* — *Mosora*, *Orzea* — *Orza*) de purtătorii acestor nume „după modelul numelor de familie grecești, albaneze și aromânești terminate în *-a*” (*fluc. cit.*, p. 51), vezi și G. Ivănescu, *Note lingvistice*, în BPH (1934), p. 166.

Unele antroponimice masculine sînt analizabile în raport cu un apelativ masculin sau neutru și semianalizabile în raport cu un antroponimic masculin : *Floca* – *Flocea*, *Grumaza* – *grumaz* – *Grumazea*, *GMoca* – *ghioc* – *Ghiociu*, *Juga* – *jug* – *Jugan* etc.

în sfîrșit, unele antroponimice masculine sînt hipocoristice : *Bima* – *Bimitrie*, *Costa* –•• *Constantin*, *Laza* – *Lazăr*, *Nica* – *Nicolae* etc.

Cîteva hipocoristice sînt semianalizabile în raport cu alte antroponimice masculine : *Bima* – *Bimu*, *Costa* – *Coștea*, *Laza* – *Lazea* etc.

8. În legătură cu originea sufixului *-a_s* s-au emis diferite ipoteze. După G. Weigand, sufixul ar proveni din bulgara, din nume în *-o¹⁶*.

Originea sufixului românesc *-a_s* în bulgărescul *-o* este mai greu de admis, deoarece de la antroponimice bulgare ca *Bimo*, *Niko*, *Simo* se formează în românește *Bimu*, *Nieu*, *Simu* și nicidecum *Bima*, *Nica*, *Sima*. Bulgara are și antroponimice masculine în *-a*, dar foarte rare¹⁷.

Originea sufixului *-a_s* nu poate fi clevi explicată prin bulgară. În schimb, sufixul antroponimic v. slav *-a* și sufixul sîrbocroat corespunzător (cu aceeași formă) pot lămuri etimologia sufixului românesc.

în vechea slavă, *-a*, pe lîngă funcțiunea moțională, avea și pe aceea de a forma nume masculine de persoane (în special hipocoristice)¹⁸.

în sîrbocroată, sufixul *-a* se întîlnește, spre deosebire de bulgară, la nume masculine (multe dintre ele hipocoristice)¹⁹.

Dintre acestea unele se pot analiza în românește : *AleJcsa*, *Bima*, *Flora*, *Lazara*, *Nilca*, *Paska*, *Sima*, *Zalia* etc, altele sînt neanalizabile : *Brata*, *Koca*, *Jana* (< *Joannes*), *Preda* (< *Predimir*), *Streja* (< *Strezimir*), *Stroja* (< *Strozimir*), etc.

Pe lîngă sufixele v. sl. și sîrbocroat care se găsesc ia baza sufixului românesc *-a_s*, o anumită influență asupra acestuia din urmă au exercitat-o și antroponimicele grecești, în special hipocoristicele în ~~α~~, împrumutate de limba noastră²⁰.

¹⁶ Cf. *Die bulgarische Rufnamen, ihre Herkunft, Kurzungen und Neubildungen*, în JAHRESBERICHT xxvi–xxix (1921), p. 105, unde se arată că influența bulgară în antroponimic „a fost extraordinar de mare”.

¹⁷ Cf. Iordan Dobrev, *Onuc na cōcrneenume e c. Rpuena, PasspadcKO*, în „M3BecTHH na HHCTHTYTa 3a 6-LJirapcKH e3HK”, 1957, voi. V, p. 419–437; Ștefan Ilcev, *JIUHUU U oficiMUAUU uMena e Eomeeepadcno, ib.*, 1961, voi. VII, p. 307–357.

¹⁸ Cf. W. Vondrák, *loc. cit.*; Fr. Miklosiech, *loc. cit.*; Alexander Belic, *Zur Entwicklungsgeschichte der slavischen Deminutiv-und Amplificativsuffixe*, în „Archivfur slavische Philologie”, herausgegeben von V. Jagic XXIII (1901), Berlin, p. 154.

¹⁹ I. Maretic, *O narodnim imenici i prezimenima u Hrveta i Srba*, în „Rad. Jugoslavenski Akademije znanosti i umjetnosti”, voi. 82 (1886), p. 82. Sufixul *-a* se adaugă în sîrbocroată și la nume masculine în *-ul* (terminație de origine românească, cf. DR VI (1929–1930), p. 532) ca, de exemplu : *Bratula* (< *Bratoslav*, în *Rjecnik hrvatskoga Ui srpskoga jezika*, voi. I, Zagreb[^] 1880–1882, s.v.; vezi și I. M. Zeleznak, *Onepnu cep6oxoepamcKO?o aumponouuMimecKoeo cji08oo6pa308emua. Cy5g5uKcajihnaH cuemeMa cepāoxoepamcnol anmponoHOMuu XII—XV ee.*, (1969), Kiev; S. Pușcariu, *Studii istroromâne*, voi II, București, 1905[^] p. 298, 304).

²⁰ Th. Gapidan consideră că sufixul *-a_s* este articolul românesc feminin și că folosirea lui la masculine ar fi o influență albaneză. În legătură cu aceasta el afirmă următoarele : „S-ar putea ca aceste particularități care există și în limba greacă să fi existat odată peste tot în limba română, mai ales că posibilitatea de a articula numele de persoane de genul masculin cu articolul

Așadar etimologia sufixului românesc *-a_s* este multiplă.

Se știe că după secolele al V-lea — al VI-lea, ca urmare a desființării administrației romane și a apariției creștinismului, a avut loc schimbare sistemului de denumire a persoanelor de pe teritoriul Daciei romane, huc meile biblice, căpătate prin botez, aveau de obicei forma grecească sau ebraică²¹. Așadar, antroponimicele masculine în *-a* au intrat în limbă română prin nume calendaristice împrumutate, ca : *Toma* (< ebr. *T^hmas*), *Luca^s* (< gr. *Aouxa*), *Mina* (< gr. *Myjvote*) etc.

Sufixul grecesc a intrat în limba română sub forma *-â* în cuvinte neanalizabile ca de ex. : *Nieoară*, (< gi\ *Niholaos*)²², Este posibil ca numele grecesc să fi avut, în primele veacuri ale erei noastre, forma *NiJcolas*, din care a luat naștere în latină **Nicolas*, **Nicola*, de unde în românește *Nieoară* (vechimea ar rezulta din transformările fonetice : *l > r*, *-diftongat în -oa^s*). După secolul al X-lea, • cînd se adoptă liturghia slavă, poporul român utilizează numele în forma lor slavonă impuse de biserică.

Pe lîngă vechiul strat de limbă grecesc „de la începuturile vieții noastre de stat”²³, un strat grecesc mai nou a furnizat numeroase antroponimice.

Dintre acestea, hipocoristicele grecești terminate în ~~α~~ în limbă populară²⁴ (~~α~~ în *catarevusa²⁵*), analizabile pentru români, au întărit vechiul sufix românesc *-a_s*.

Antroponimicelor grecești în *-oue*; le corespund în românește nume în *-a*: gr. *Kostas* > rom. *Costa*, gr. *Nilcas* > *Nica*, gr. *Lazas* > rom. *Laza*, în timp ce cele în *-os* au dat nume în *-u* : gr. *Nanos* > rom. *Nanu* etc. Uneori cele două forme în *-o* și *-u* se găsesc ia aceleași nume de pe

feminin-*a_s*. . . se întîlnește și în dialectul aromân (*Mitru* — *Mitra*, *Balc.uru* — *Belcura*)” (*Raportur albno-române*, în DR II (1921 — 1922), p. 500). Em. Petrovici relevă că finala *-a*, atît la antroponimele feminine, cit și la cele masculine, este simțită ca articol, ceea ce se observă din forme de genitiv-dativ (*Duminica*) *Tomii*, *a Coslii*, *a Culii* (*Cula*, hipocoristic de la *Nicolce*) (*Nu de bărbați articulate*, în DR V (1927—1928), p. 581; vezi și acad. Al. Graur, *Articolul kotărit numele de persoane românești*, în SCL XVII (1966), nr. 1, p. 19—25).

²¹ Cf. I. Coteanu, *Morfologia numelui în protoromână (româna comună)*, București, 1969, p. 139.

²² Nu se poate admite ca etimon lat. *Lucas*, hipocoristic al lui *Lucenus*, așa cum crede N. Constantinescu (DO, p. 97).

²³ Vezi obiectiile aduse de acad. Al. Graur, care arată că „accentul îl dă pe fată ca relativ recent, căci dacă în grecește era accentuat *Nicolcos*, ca în românește, în latinește ar fi trebuit fie accentuat *Nicoleius* și deci forma așteptată în românește este *Nicurcii*” (NP, p. 52).

²⁴ Cf. H. Mihăescu, *Influența grecească asupra limbii române pînă în secolul al XV-lea*, București, 1966, p. 57.

²⁵ N. Iorga, *Nume de botez la români*, București, 1934, p. 16.

²⁶ În texte neogrecești populare am întîlnit de asemenea nume în *-as*, ca de ex. : *Karanica Kostas*, *Zalokostas*, *Gcuras*, *Kosmas*, *Nikolas*, *Rigas*, *Savas*, *Simas* (cf. *Recueil de poemes historiques en grec vulgaire*, Paris, 1877, *Anthologie de chensons populaires grecques*, Gallimard, Paris, 1967, M. Marinescu—Hiinu, *Culegere de texte neogrecești*, București, 1963; vezi și revista *Ma donikă* VII (1967), p. 416—418.

²⁷ Vezi Ath. Buturas, *Ta veceXXr.vtxa xupicc 6\6/aTa*, Atena, 1912, unde sînt atestate formele : *Dimos* (p. 62), *Lazos* (p. 75), *Nenos* (p. 71), *Prokos* (p. 81), *Simos* (p. 82).

soane : *Goga* (<gr. *Gogas*), *Gogu* (<gr. *Gogos*); *ia* ^ *a* (< gr. *Lazas*), *Lazu* (< gr. *Lazos*); *JDimă* (< gr. *Dimas*), *Dimu* (< gr. *Dimos*) etc. Pe lângă hipocoristice, din greacă an intrat în românește și alte nume grecești, neanalizabile pentru români, ca: *Anina* (<gr. *Aninas*), *Antipa* (<gr. *Aniipas*), *Gosma* (< gr. *Kosmas*, cf. *Jcosmos* „ordine, podoabă”); ©Mm (< gr. *Ghikas*), *Nichita* (< gr. *Nihitas*) etc.

în afară de împrumuturi, antroponimice cu sufixul *-a*, s-au format și pe teren românesc.

Vechimea acestor antroponimice este atestată de vechile documente. Astfel în textele slave din secolele al XIV-lea — al XV-lea de pe teritoriul țării noastre se găsesc numeroase antroponimice românești masculine, cu terminația *-a*²⁸.

Unele antroponimice derivate cu sufixul *-a* provin de la teme antroponimice masculine, ca de exemplu : *Opriș* — *Oprișa*²⁹; în cele mai multe cazuri e greu de spus dacă acestea au derivat de la un antroponimic sau de la un apelativ : *Pura* < *Puru*, dar și *Pura* < *pur*, v. p. 39. în limba română s-au format și unele hipocoristice cu sufixul *-a*, ca de exemplu *Cula* < *Nicolae*.

Pentru unele nume în *-a*, considerate de N.A. Constantinescu că sînt formate pe teren românesc, găsim antroponimice corespunzătoare în bulgară: rom. *Roba* — bg. *Roba* (poreclă) (cf. S. Ilcev, *lucr. cit.*, p. 347), rom. *Tola* — bg. *Tolo* (id. *ib.*, p. 355), rom. *Seca* — bg. *Seka* (f.), *Sekula* (Weigand, *lucr. cit.*, p. 147), rom. *Țonca* — bg. *Țonko* (m.), *Țonca* (f.) (S. Ilcev, *lucr. cit.*, p. 355).

9. Sufixul *-a* a fost productiv în limba română. în limba contemporană sufixul și-a pierdut productivitatea, dar derivatele antroponimice cu *-a* sînt și azi folosite.

Antroponimicele cu acest sufix se găsesc în toate regiunile țării³⁰.

²⁸ Ov. Densusianu (HLR I, p. 394—395) consideră pe *-a* din aceste antroponimice fie „sufix slav” (ca în *Dulcescula*), fie „terminație slavă” (*Bodea Rumărula*, *Bratula*). în legătură cu ultimele mime e posibil să avem de-a face cu desinența genitivului slav. Așadar forma de genitiv *Bratula* („al lui Brațul”) a fost notată de scribii actelor slavo-române și pentru nominativ (vezi, de exemplu, stpa ЖКОУНН ЕРАТ*АА НѢТИ&SAA dintr-un document slav publicat în „Revista pentru istorie, arheologie și filologie” București, VII, 1894, p. 368; vezi și DO, p. XXVII—XXVIII, unde se exagerează rolul desinenței slave *-a* în formarea numelor masculine române cu sufixul *-a*).

²⁹ Pentru vechimea unor nume ca : *Oprișa*, *Porca*, vezi și N. Drăganu, *Români în veacurile IX—XIV pe baza toponimiei și a onomastici*, București, 1933, p. 296, 377.

³⁰ Cf. S. Pușcariu, în DR II (1921—1922), p. 697-698.

10. Printre derivatele cu sufixele studiate în articolul de față găsesc și unele antroponimice omonime, unul masculin, altul feminin formate cu *-a*, respectiv cu *-a*. (*Fulga*, *Neaga*, *Nica*, *Sima*, *Toda* etc). Aceste antroponimice susțin categoria subgenului comun în limba română.

în cazul antroponimicelor de acest fel (*Sima*, m., f., *Toda* m., f.) este posibil să avem a face fie cu sufixe diferite devenite omonime, fie cu un sufix originar (probabil feminin) extins și la celălalt gen.

Toate acestea (vezi și p. 40) justifică tratarea paralelă a celor două sufixe (*-a* și *-a*) în cadrul aceluiași articol.

³¹ Cf. Mioara Avram, „*Genul comun*” în *limba română*, în sex, xv m (1967), nr. 5, p. 4. Autoarea relevă că „aspectul mai vechi și cel popular al limbii române nu sînt nici ele lipsite astfel de situații: prenume ca *Fira*, *Mina*, *Nedelea*, *Oprea*, *Petra* și *Petrea*, *Sima* au fost înregistrate pentru ambele sexe” (*lucr. cit.*, p. 482).

I N L E G Ă T U R A C U E T I M O L O G I A S U F I X E L O E
-AC, EC, -IC, -O(7), -UC ȘI -AG, -EG, -IO, -OG, -UG

DE

FINUTA HASAN

1. *-ac*, *-eCj* *-ic*, *-oc*, *-uc* și *-ag*, *-eg*, *-ig*, *-og*, *-ug* constituie două serii de sufixe strâns legate între ele, datorită atât complexului sonor (mai precis, prezenței oclusivei velare, surde sau sonore), cât și valorilor lor (toate sufixele au cel puțin un sens comun, și anume sensul diminutival). Pentru a se putea ajunge la luminarea etimologiei, neclarificată încă, sau măcar a unor aspecte ale originii sufixelor pe care le discutăm trebuie, după părerea noastră, examinate concomitent ambele serii și discutate toate sufixele împreună, nu separat, independent unele de celelalte, așa cum s-a procedat, de cele mai multe ori, pînă acum. Trebuie deci aplicată ideea etimologiei „colective”, formulată și pusă în practică de acad. Al. Graur (cf. *Etimologii românești*, București, 1963, p. 24—27, *Etymologie collective*, în *Linguistique contemporaine. Hommage a J'Eric Buyssens*, Bruxelles, 1970, p. 83—86).

2. Sufixele *-ac*, *-ec*, *-ie*, *-oc*, *-uc* au corespondente, de asemenea diminutivale, atât în limbile romanice, cât și în limbile slave. Derivativele care ne preocupă sînt cunoscute și în alte limbi indo-europene și neindo-europene¹: *-ah*, *-ih*, *-oh*, *-uh* în albaneză², seria sufixelor în *-h* în greacă³, *-(a)lc j* *-(e)h*, *-(%)h \ -(i)h*, *-(u)h j* *-(il)h* în turcă⁴, *-ah*, *-eh*, *-iha*, *-oh* în maghiară⁵.

¹ Hasdeu vorbește de un vechi sufix *-c*, existent în toate limbile indo-europene și în cele turanice, diferențiat în *-ac*, *-ec*, *-ic*, *-oc*, *-uc* prin asociere cu diverse vocale care legau sufixul de rădăcină (cf. *Etymologicum Magnum*, voi. I, col. 115). De asemenea, P. Chantraine amintește de sufixele cu guturală surdă sau sonoră din indo-europeană (*La formation des noms en grec ancien*, Paris, 1933, p. 376).

² Cf. Norbert Jokl, *Altmakedonisch-Griechisch-Albanisches*, în „Indogermanische Forschungen” XLIV (1926), p. 53, 59; Lucia Djamo, în SCL XII (1961), p. 233, 240, 246; Martin Camaj, *Albanische Wortbildung*, Wiesbaden, 1966, p. 113—115.

³ Cf. P. Chantraine, *lucr. cit.*, p. 376—396.

⁴ Cf. Jean Deny, *Principes de grammaire iurque*, Paris, 1955, p. 142—171; N. N. Kono-nov, *рпММамуна соеРеМеунсО мыепекоео јиумепамыпНоео си3буа*, Moscova—Leningrad, 1956, p. 120, 151.

⁵ Cf. Siegmund Simony, *Die ungarische Sprache*, Strassburg, 1907, p. 314, 316, 325; D. Bartha. Katalin, *Magyar torteneti szoalaktan, II: Amzgyar szokepezes tortencte*, Budapest, 1958, p. 116, 129; *A mai magyar nyelv rendszere*, voi. I, Budapest- 1961, p. 403, 404.

3. Ar fi cazul să aducem în discuție aici și sufixele *4c*, *4g*, deoarece și ele sînt alcătuite dintr-o vocală și o oclisivă velară și au, alături de alte sensuri, și înțeles diminutival. Situația acestor sufixe este însă diferită în ceea ce privește etimologia de cea a derivativelor menționate mai înainte, pentru că ele nu se găsesc în limbile romanice occidentale și nu au fost considerate latine. De altfel, *4c* și *4g* au stat foarte puțin în atenția lingviștilor: de *4c* s-a ocupat numai G. Pascu⁶, iar *4g* nu este pomenit nicăieri (în TDRG este inserat adjectivul *ciontîg*, cu indicația etimologică „de la *ciont*”, iar în D A , *ciontîg* figurează de asemenea printre derivatele lui *ciont*, fără indicarea explicită a sufixului). Pascu îl tratează pe *4c* printre sufixele de origine slavă⁷ și dă mai multe exemple din bulgară, care conțin sufixul. Adăugînd cîteva cuvinte turcești în *-ik*, autorul atrage atenția asupra existenței sufixului și în această limbă. Posibilitatea ca româna să fi împrumutat pe *4c* din turcă trebuie, credem, înlăturată, fiindcă *-ik* din turcă are alte valori decît *4c* din română⁸ și pentru că nu avem derivate în *4c* analizabile, împrumutate din turcă. *-T*K*, prezent în vechea slavă, în bulgară, în slovenă, formează printre altele, ca și românescul *4c*, diminutive, nume de agent, nume care exprimă rezultatul acțiunii⁹. Este posibil ca *4c* din limba noastră să fie de origine slavă¹⁰, după cum crede Pascu, dar faptul că nu avem în română nici un cuvînt slav format cu sufixul *4c*, analizabil, ne împiedică să acceptăm fără rezerve etimologia propusă.

Observăm că, din cele 13 derivate românești cu *4c(ă)*, 5 au paralele în *4c*: *ciontîc* (GOROVEI, C. 25), *ciontic* (ȘEZ. x m 15); *haitic* (PASCTJ, S. 334, \ *Mitic* (H XI 9); *mormolîc* (PONTBRIANT, D.), *mormolic* (LM); *nodîc* (PAMFILE. A. R. 252), *nodic* (LM, DR VI (1929-1930) 260); *tătîcă* (TDRG, *tătîcă* (ib.)) Acest fapt ne face să credem că nu este exclus ca *4c* să fi apărut în interiorul limbii noastre ca rezultat al modificării lui *4c*, în situația în care consoana finală a temei a fost pronunțată dur. Extinderea folosirii lui *4c* se explică, după părerea noastră, prin caracterul lui expresiv, evident în majoritatea formațiilor. Să se vadă în acest sens, în afară de cele cinci exemple date mai înainte, și următoarele: *bojbîc* „om care se exprimă greu, care bojbăie”, *hopîc* „tronc !, tuști !”, *șchiopîc* „măsură populara de lungime, șchioapă” (*Mă turcilor ! ama năcazul! De crește balta c-un șchiopîc, La Benga uli s-a dus barcazul, Bobîldîbîc!* SADOVEANU, o. xvi 491)¹¹ *țopîc* (*Pe care vîrți și la orișice ceas m-oi ajla.. . el, țopîc, înaintea mea.* PAMFILE, A. R. 262), *vîșmîc* „bucată, cît incape deodată în gură” (cf. *vîșmi* „a băga cu sila în gură”).

Pentru *4g*, vezi cele spuse mai jos, la pct. 6.

⁶ Cf. *Sufixe românești*, București, 1916, p. 333—335.

⁷ Vezi nota precedentă.

⁸ N. N. Kononov, *lucr. cit.*, p. 120.

⁹ Alexander J. Belic, *Zur Entwicklungsgeschichte der slavischen Diminutiv- und Amplificativsuffixe*, în „Ar-ihiy fiir slavische Philologie” XXIII (1901), Berlin, p. 158-160; Iv. Lekov, *CAeoo6pa3oeamej(Zu.cKjiouHocmu Ha cAaesmcKume e3uïu, Sofia, 1958, p. 37, 45, 52.*

¹⁰ Vocala din bulgară este mai închisă decît *ă* din română (cf. BOSETTI, ILR 246) și de aceea este firească *^*darea *hg-tK* prin rom. *-ic*.

4. Etimologia sufixelor *-ac...* în limbile romanice nu este încă stabilită. Majoritatea cercetătorilor acestei probleme pun sub semnul întrebării bării sau neagă în mod hotărît originea latină a elementelor discutate, deși prezența lor în toate limbile romanice și faptul că ele au peste tot valoare diminutivală ar putea constitui un indiciu al izvorului comun¹¹. Exemplele care se pot da din limba latină sînt puțin numeroase și neconcludente. Situația lui *-ic* pare mai clară: *-ic* (diminutival) din română, spaniolă și portugheză este pus în legătură cu *-ic(c)us*, *4c(c)a* din inscripțiile africane, dar unii specialiști afirmă că nici acest sufix nu este de origine latină și că, mai probabil, în cele trei limbi nu avem a face cu același sufix. Singurullingvist care a susținut cu tărie originea latină a sufixelor românești din seria de care ne ocupăm a fost, potrivit informațiilor noastre, A. Hoenig¹². El este convins că sufixele *-accus*, *-iccus*, *-occus*, *-uccus* și *-eccus* care au apărut ceva mai tîrziu printr-o modificare a vocalei inițiale, trebuie să fi aparținut latinei populare. Părerăa lui, insuficient sprijinită de fapte, nu a fost împărtășită de cercetătorii ulteriori, cu excepția lui S. Pucariu, ceea ce se va vedea și mai departe.

Eespîngîndu-se ipoteza originii latine, au fost propuse, pentru limbile romanice apusene, alte etimologii: fr. *-ache*, *-oche*, it. *-acco*, sp. *-aco*, ar putea proveni din celtică¹³; *-eco* și *-ico* din spaniolă și portugheză, sint poate de origine iberică¹⁴.

5. Și pentru limba română s-au propus diverse soluții etimologice. Majoritatea cercetătorilor au opinat pentru izvor latin ori slav (vezi mai jos). Dar deoarece româna nu a moștenit din latină nici un derivat cu sufixele *-ac(ă)*, *-ec(ă)*, *4c(ă)*, *-oc(-oacă)* (numai două cuvinte formate cu sufix din seria noastră, *-uc(ă)*, sînt păstrate, potrivit celor mai multe dicționare, ca de exemplu TDRG, PUȘCARIU, ET. WB., CDDE, CADE, din latină *lăptucă* < *lactuca*, analizabil, și *măciucă* < **matteuea*, neanalizabil), în latină sufixele discutate dau naștere unui număr mic de formații, după cum s-a amintit deja, și nu au valorile sufixelor românești, sîntem depărați că atenția noastră trebuie să se îndrepte în altă parte.

¹¹ Cf. Fr. Diez, *Grammatik der romanischen Sprachen*, voi. II, Bonn, 1858, p. 283—289; W. Meyer-Liibke, *Grammaire des langues romanes*, voi. II, Paris, 1895, p. 499—501, 502 id., *Historische Grammatik der franzosischen Sprache*, zweiter Teii, *Wortbildungslehre*, zweidurchgesehene und ergâjizte Auflage von J. M. Piei, Heidelberg, 1966, p. 122—123; G. Rohdich, *Historische Grammatik der Itlienischen Sprache*, voi. III, Berna, 1953, p. 266—268.

¹² Este aici, mai degrabă, o coincidență intimplătoare, crede Karl Vossler, cf. *Einführung ins Vulgärlatein*, München, 1954, p. 148. Bengt Hasselrot enumera cele mai productive sufixe diminutive românești de origine latină și, separat de ele, îl pomeneste pe *-ic*, despre care spune numai că are la origine un *-iccu* folosit și în alte limbi romanice, cf. *Etudes sur la formation des diminutives dans les langues romanes*, Uppsala, 1957, p. 220—223.

¹³ Cf. *Die Suffixe -iceus, -oceus, -uccus im Franzosischen*, în ZRP II XIX (1895), p. 170—188 și *Die Suffixe -aeus, -ieus, -occus, -ucens (-uccus) im Romanischen*, în ZRP II xx (1896), p. 335-353.

¹⁴ A. Graur, *Nom d'agent et adjectif en roumain*, Paris, 1929, p. 54—55; F. Habel, citat de W. Meyer-Liibke, *Historische Grammatik der franzosischen Sprache...*, p. 123; Fernando Gonzales Oile, *Los sufijos diminutivos en castellano medieval*, Madrid, 1962, p. 30—31.

¹⁵ Cf. Fr. Diez, *lucr. cit.*, p. 312, 315, 366; W. Meyer-Liibke, *Grammaire des langues romanes*, voi. II, p. 500—501.

Să examinăm situația fiecărui sufix în parte.

Sufixul *-ac* a fost considerat de origine latină¹³, slavă¹⁷, multiplă : latină și slavă¹⁸ sau latino-balearică¹⁹, autohtonă²⁰, clar numai originea slavă poate fi susținută cu material faptic²¹. Sufixul *-ac* derivă în limbile slave substantive și adjective cu următoarele valori principale : nume de agent, nume de locuitori, purtătorul unei calități, nume de instrument, diminutive, augmentative, peiorative²². Toate aceste valori se întâlnesc și în derivatele cu sufixul din limba română sva exemple *ooaac* „cel care se codește”, *rusac*, învechit, „rus”, *zgîriac* „instrument cu care se trasează linii pe lemn”, *taurac* „taur mic, tînăr”, *mînzac* „mînz mare”, *jabrac* „om de nimic, ticălos” — aici sufixul accentuează înțelesul defavorabil al temei). Sufixul *-ac* a putut fi desprins din cuvinte împrumutate de noi din limbile slave, ca : *prostac* (< pol, rus., uci\, srb. *prostah*), *prusac* (< rus., pol. *prusak*), *iurmac* „vițel de peste un an, pui de bivoli” (< bg. *myrMan* „id.”)²³, *rusnac* (< uci\, bg. *pycnan*, din care s-a detașat sufixul dezvoltat *-nac*); adăugăm pe *gînsac* < v. sl. *r^easck*, care a fost probabil pus în legătură cu *gînscă* < v. sl. *r^eycd*, și pe *cîrstacă* „clăie, grămadă de snopi așezați cruciș”, probabil din bg. *np^cmam* „cruce, încrucișare”, analizat prin raportare la *cîrsta* „clăie, grămadă de snopi”. (ISTU-l luăm aici în discuție pe *godinac* „porc de un an” < bg. *eodenan*, deoarece *godin* „ici.” este o formă ulterioară, refăcută din prima prin. înlăturarea lui *-ac*, simțit sufix.) Sufixul *-ac* a fost întărit prin împrumuturi analizabile din alte limbi, cum ar fi *parmac* „unitate de măsură echivalînd cu a opta parte dintr-o palmă” < tc. *parmak*, devenit *palmac* prin apropiere de *palmă* și analizat *pahn(ă)* + *-ac*.

S-a susținut că sufixul *-ec* (clin derivate ca *cioieci*, *scăunec*) provine din limbile slave²⁴. Este adevărat că în rusă, ucraineană, polonă, ca și în ro-

¹³ Cf. S. Pușcariu, *Die rumänischen Diminutivsuffixe*, în JAHRESBERICHT VIII (1902), p. 119; Iorgu Iordan, *Diftongerea lui e și o accentuați în pozițiile ă, c, Iași*, 1920, p. 81.

¹⁷ Cf. H. Tiktin, în *Grundriss der romanischen Philologie*, voi. I, Strassburg, 1904—1906, p. 602; Martin Hiecke, *Die Neubildung der rumänischen Tierncimen*, în JAHRESBERICHT XII (1906), p. 149; Kari Lowe, *Die Adjektivsuffixe in Dakorumänischen*, în JAHRESBERICHT XVII—XVIII (1911), p. 7, 106; A. Graur, *Nom dagent*, . . ., p. 51—59; Fl. Dimitrescu, *Relațiile dintre diminutive și augmentative în limba română*, în *Omagiul lui Iorgu Iordan*, p. 247; ROSETTI, ILR 321.

¹⁸ Cf. Ov. Densusianu, *Histoire de la langue roumaine*, voi. I, Paris, 1901, p. 249. în ce privește aromăna și meglenoromăna s-a spus că *-ac* este latin, influențat de slavă (cf. Th. Capidan, *Aromăni. Dialectul aromân*, București, 1932, p. 512; id., *Meglenoromăni*, voi. I, București, 1925, p. 186) sau slav (cf. A. Graur, *Nom d'agent*, . . ., p. 56—58).

¹⁹ Cf. G. Pascu, *lucr. cit.*, p. 193-196.

²⁰ Cf. H E M i, col. 115-118.

²¹ Pușcariu, care susține originea latină a sufixelor discutate, atrage atenția în mai multe rânduri asupra influenței limbilor slave care a dus la întărirea acestor elemente în limba noastră (cf. JAHRESBERICHT VIII, p. 142—143).

²² Cf. Franz Mikiosich, *Vergleichende Grammdik der slavischen Sprachen*, voi. II : *Stammbildungslehre*, Wien, 1875, p. 240—244; Alexander Belic, *lucr. cit.*, p. 155; Wenzel Vondrák, *Vergleichende slavische Grammdik*, voi. I, Göttingen, 1924, p. 610—611; L. Andreicin, K. Popov, M. Ivanov, *CtepeMenen ab-Jieapcy C3UK*, Sofia, 1956, p. 204; Iv. Lekov, *lucr. cit.*, p. 26, 28, 31, 32, 42-, 43.

²³ Cf. A. Graur, *lucr. cit.*, p. 53.

²⁴ Cf. G. Pascu, *lucr. cit.*, p. 306.

mână, *-ec* este diminutival²⁵, dar, deoarece nu cunoaștem nici un cuvânt împrumutat din care să se fi detașat sufixul, nu ne putem pronunța certitudine asupra originii lui. Dat fiind că limba noastră posedă sufixii *-ac*, *-ic*, *-oc*, *-uc* cu valoare diminutivală, se poate emite ipoteza că existența acestora a favorizat apariția unui *-ec* diminutival (foarte slab reprezentat, de altfel), care completează seria.

-ic(a) a fost declarat latin²⁶, slav²⁷ sau atât latin, cât și slav²⁸. S-a văzut mai sus, în discuția asupra celorlalte limbi romanice, că originea latină a lui *-ic* nu poate fi dovedită. în ceea ce privește romăna, singurul argument în favoarea acestei ipoteze îl constituie faptul că în limba noastră ca și în inscripțiile africane, sufixul e folosit mai mult în forma lui feminin decât în cea masculină. La întrebările justificate care s-au pus, : cum a ajuns sufixul din Africa la noi, ce legătură este între sufixul nostru și cel iberic (eventual și francez) nu s-au găsit încă răspunsuri mulțumitoare. Pușcariu declară că după toate probabilitățile a existat în latină un sufix diminutival, deoarece asemenea dintre romănescul *-ic* și sufixul din alte limbi romanice e prea bătătoare la ochi²⁹. Această asemănare nu constituie însă o dovadă³⁰.

în legătură cu argumentul pomenit mai sus, credem că o explicație a apariției mai frecvente a femininului *-ied* față de masculinul *-ic* s-ar putea găsi în interiorul limbii române. După cum s-a demonstrat³¹, numeroase cazuri sufixul *-ea* (< lat. *-ella*) a pierdut valoarea diminutivală (vezi exemple de tipul : *cătea*, *mărgea*, *măsea*, *purcea*, *surcea* etc.). Adesea, pentru a se re-crea diminutive, s-a recurs la sufixul *-ică* : *mărgăurică*, *surcică* etc. Astfel a apărut impresia că perechea feminină a sufixului *-el* diminutival (căci *-el* își păstrează valoarea, de exemplu : *purcel*, raportat la *porc*) este *-ică* : *purcel-purcică*. Se ajunge în felul acesta ca unui substantiv

²⁵ Cf. Iv. Lekov, *lucr. cit.*, p. 42.

²⁶ Cf. Alexandru Philippide, *Istoria limbii române*. Voi. I: *Principii de istoria limbii române*, Iași, 1894, p. 62; C. Diculescu, *Originile limbii române*. Extras din „Analele Academiei Române” Seria II, Tom. XXIX, Memoriile secției literare, București, 1907, p. 138; S. Pușcariu, JAHRESBERICHT VIII, p. 129; Ov. Densusianu, *lucr. cit.*, p. 160; G. Pascu, *lucr. cit.*, p. 193; Iorgu Iordan, *Limba română contemporană* [București], 1956, p. 311.

²⁷ Karl Lowe, *lucr. cit.*, p. 57, 106. Pușcariu presupune în treacăt că *-ică* ar putea reprezenta și un singular refăcut din *-zei*, pluralul sufixului *Ace* (de origine slavă) : sg. *găurice* — *găurici* — sg. *găurică*, *măturice* — *măturici* — *măturică* etc., cf. JAHRESBERICHT VIII, p. 134—135. După părerea lui Th. Capidan, *-ic* din aromăna și meglenoromăna este de asemenea de origine slavă (cf. JAHRESBERICHT xv (1909), p. 48—52; *Meglenoromăni*, p. 190).

²⁸ Edouard Bourciez, *Elements de linguistique romane*, ed. a II-a, Paris, 1923, p. 106; A. Graur, *Notes d'etymologie roumaine*, în BL V (1937), p. 62—64; ROSETTI, ILR 163, p. 142.

²⁹ Cf. G. JAHRESBERICHT VIII, p. 129, 133.

³⁰ P. Chantraine observă marea productivitate a sufixului *-ik-* în comparație cu celelalte sufixe în *-k-* și varietatea sensurilor lui în limbile indo-europene : în latină, ca și în greacă, indică de cele mai multe ori apartenența, în alte limbi indo-europene însă el formează în sine diminutive. Se pare că sufixul a jucat un rol însemnat mai ales în sanscrita și în limbile slavice (cf. *Etudes sur le vocabulaire grec*, Paris, 1956, p. 161). Și în limba maghiară există un sufix cu sens diminutival, cf. Siegmund Simony, *lucr. cit.*, p. 314; D. Bartha Katalin, *lucr. cit.*, p. 116; A mai magyar nyelv rendszere, p. 403, dar nu avem suficiente motive care să ne convingă să credem că el ar sta la baza romănescului *-ică*.

³¹ Cf. J. Byck et A. Graur, *De l'influence du pluriel sur le singulier des noms en roumain*, în BL I (1933), p. 31-32; A. Graur, *lucr. cit.* din BL V, p. 62-64.

tiv sau adjectiv în *-el* să-i corespundă un feminin în *-ică* (acolo unde există și femininul în *-ea*, acesta este mult mai rar folosit) : *bătrinel-bătrinică, jrumușel-frumușică, mărunțel-mărunțică, mititel-mititică, nepoțel-nepoțică, nițel-nițică, sănătoșel-sănătoșică, tinerel-tinerică, tovărășel-tovărășică* etc. Funcționând atât ca feminin al lui *-ic*, cât și ca feminin al lui *-el*, *-ică* își întârește poziția de sufix diminutival și este folosit mult și în cazurile în care nu se opune unui masculin : *bucățica, păpușică* etc. (Mai mult decât atita : *-ică* se atașează și la substantive masculine, comune și proprii : *bădica, jrătică; Costică, Georgică* etc.) Nu este deci de mirare că *-ică* apare mai frecvent decât *-ic*. Ar trebui să mai știm de ce a fost ales tocmai *-ică* pentru a-l înlocui pe *-ea* și nu o altă formă de feminin (*-iță, -uță, -ioară* etc.)? Pentru aceasta trebuie să studiem comparativ toate sufixele diminutive feminine și să vedem dacă față de celelalte sufixe *-ică* era mai productiv sau mai clar diminutival (poate alte sufixe, fiind folosite în egală măsură cu mai multe valori, nu erau prin excelență diminutive) sau prezenta un avantaj pe care nu-l cunoaștem deocamdată.

Pușcariu respinge ideea că *-ic(ă)* ar putea fi slav, pentru că, spune el, *-ik* are valoare diminutivală numai în rusă și pentru că *-ik* rusesc este neaccentuat, iar cel românesc poartă accentul³². Prima afirmație este inexactă : *-ik* formează diminutive nu numai în rusă, ci și în bulgară, slovenă, ucraineană, polonă, cehă și slovacă³³. Biscutînd valorile sufixului, trebuie adăugat că *-ic(ă)* românesc, ca și cel slav³⁴, formează și nume de agent (în exemple ca : *groJiotic* „porc”, *răstumică* „femeie ușoară”, *secerățică* „fată tânără care merge la secerat” etc), iar *-ică* este și motional (*berbecică* „femeiușcă păsării numită berbec”, *vătășică*). Sufixul s-a putut eventual desprinde dintr-un împrumut ca *ovsică* „plantă ierboasă folosită ca nutreț” < srb. *ovsika*, devenit *ovăsică* prin apropiere de *ovăz* și analizat *ovăș-ică* etc. Problema accentului este într-adevăr dificilă, fiindcă în limbile slave *-ik* este neaccentuat, iar în limba noastră un exemplu ca *picolică* „picoliță”³⁵, cu sufixul neaccentuat, constituie o raritate. Pentru a încerca o explicație, ne vom sprijini și aici pe existența seriei de sufixe. Toate sufixele din seria *-ac...*, cu excepția lui *-ic*, sînt accentuate, atât în limbile slave, cât și în română. *Tșu* este exclus ca, sub influența celorlalte sufixe din serie, *-ic* să fi devenit în limba noastră de asemenea accentuat.

Despre sufixul *-oc (-oacă)* s-a spus că este latin³⁶, slav³⁷, latin sau slav³⁸.

³² Cf. JAHRESBERICHT VIII, p. 143.

³³ Cf. Franz Miklosich, *lucr. cit.*, p. 246—253; Alexander Belic, *lucr. cit.*, p. 156; Iv. Lekov, *lucr. cit.*, p. 42.

³⁴ Cf. Franz Miklosich, *loc. cit.*

³⁵ Cf. Iorgu Iordan, *Limba română actuală. O gramatică a „greșelilor”, București [1948], p. 186.*

³⁶ Cf. S. Pușcariu, *lucr. cit.* din JAHRESBERICHT VIII, p. 137; Ov. Densusianu, *lucr. cit.*, p. 160.

³⁷ Cf. Iorgu Iordan, *DiŃtongarea...*, p. 202, 215.

³⁸ Cf. G. Pascu, *lucr. cit.*, p. 215—217; Iorgu Iordan, *Limba română contemporană*, p. 310. în meglenoromână, *-oc* este, după Th. Capidan, fie latin, fie slav (*Meglenoromânii*, p. 193).

în limbile slave *-ok* derivă nume de agent, diminutive, adjective calificative³⁹. Eomănescul *-oc (-oacă)* are, pe lângă aceste valori (*fiștoc* „copac zburdalnic”, *viermoc* „viermișor”, *uitoc* „uituc” etc), și altele, dezvoltate probabil pe terenul limbii noastre (principalul lui sens este cel augmentativ : *băltoc* „baltă mare”, *puioc* „pui mare de animal sălbatic” etc). Sufixul s-a putut desprinde din împrumuturi analizabile ca : *mlădoacă* „ramură tânără de copac” (<bg. *MJiadona* „id.”, cf. *mladă*), *pominoc* „dar” (<v.sl. *noMHHOKk*, cf. *pomină, pomeni*) și poate *cojoc* (<bg., srb., ucr. *noicy*; raportabil la *coajă*) dacă schimbarea finalei (*-uli* > *-oc*) s-a petrecut pe teren slav (în neogreacă și maghiară cuvîntul, de asemenea împrumutat din slavă, prezintă tot finala *-oc*⁴⁰). Au putut întări sufixul și împrumuturi mai târzii, cum este *cazacioc* „dansul căzăceasa” < rus. *nasanon* „id.”. De altfel, românii erau obișnuți cu finala *-oc (-oacă)* din numeroase cuvinte de origine slavă neanalizabile, ca : *busuioc, dobitoc, soroc, răstoacă* „loc cu apă puțin adîncă”, *toloacă* „ogor, teren necultivat”⁴¹ etc

În privința lui *-uc* s-a emis părerea că este latin⁴² ori s-au formulat rezerve în legătură cu această etimologie : nu se știe dacă este latin sau de altă origine⁴³. Este adevărat că avem două formații moștenite (pomenit mai sus, cf. p. 47), dar în latină sufixul nu este diminutival, ca în limbile noastre (*mieluc, pătuc* etc), în schimb, în rusă el are această valoare. Deoarece nu avem nici un derivat cu *-uc* împrumutat din rusă, credem că mai trebuie căutate argumente pentru a stabili etimologia acestui sufix (vezi mai departe, p. 53).

0. Interesează în discuția noastră încă un fapt: în românește, pe lângă seria sufixelor în *-c*, există și o serie a sufixelor în *-g* : *-ag, -eg, -ig, -og, -ug*. Paralelismul acesta îl cunosc și limbile slave. Sufixe românești *-ag(ă), -eg(ă), ig(ă), -og(-oagă), -ug(ă)* au fost tratate de specialiști în mod diferit. Al. Philippide, de exemplu, separă pe *-ac* de *-ag*⁴⁴ și pe *-uc*, despre care crede că e latin⁴⁵, de *-ug*, slav⁴⁶. De asemenea, Densusianu e de părere că *-oc* și *-uc* sînt sufixe diferite de *-og* și *-ug*, primele, latine, ultimele, slave⁴⁷, iar Pușcariu discută, pe lângă seria sufixelor cu *-c*, și pe cea a sufixelor cu *-g*, arătînd că etimologia acestora din urmă este încă mai puțin clară decât a celor dintîi⁴⁸. G. Pascu nu menționează un sufix *-a*

³⁹ Cf. Franz Miklosich, *lucr. cit.*, p. 612; Iv. Lekov, *lucr. cit.*, p. 27, 42.

⁴⁰ Cf. DA, S.V.

⁴¹ *-ok* din limba maghiară este de asemenea augmentativei diminutival (cf. S. Simon, *lucr. cit.*, p. 316; A mai magyar nyelv rendszere, p. 404), dar nu am împrumutat din această limbă nici un derivat cu sufixul în discuție.

⁴² Al. Philippide, *lucr. cit.*, p. 63; S. Pușcariu, *lucr. cit.* din JAHRESBERICHT VIII, p. 137; Ov. Densusianu, *lucr. cit.*, p. 160; G. Pascu, *lucr. cit.*, p. 133; Iorgu Iordan, *Limba română contemporană*, p. 311.

⁴³ Cf. ROSETTI, ILR 164.

⁴⁴ Cf. A. Belic, *lucr. cit.*, p. 157; Wenzel Vondrák, *lucr. cit.*, p. 617.

⁴⁵ Cf. *lucr. cit.*, p. 149—150.

⁴⁶ Id. *ib.*, p. 63.

⁴⁷ Id. *ib.*, p. 50.

⁴⁸ Cf. *lucr. cit.*, p. 160.

⁴⁹ Cf. JAHRESBERICHT VIII, p. 225—228.

și inserează o formație ca *picwrag* alături de *ciotac*, *ursa*® etc, fără acatrage atenția asupra-acestei, chestiuni *y-eg mi* apare în nici un fel în *Sufimle-românești*; *-ig* este și el inexistent, *ă&r -igă* (diminutival, din cuvinte eaT-*duriga*, *scărigă* etc.) este-lucrat complet separat de *-icfă*) (cu aceeași valoare ca și primul: *păpușică-eta*.)-*igă* fiind trecut printre sufixele slave, iar *-ic(ă)*, printre cele de origine lațma] -oo:și *-og* sînt considerate dotiă'-sufixe (și sînt lucrate împreună,, pentru că-s-au suprapus) cu etimologii diferite.: *-oc* e latin și slav, iar *-og* e număr slav; Ia sufixul *-uc* se spune că „în eiteva caruri apare forma *-ug*” : *buturugă*, *văiugă* sînt date alături de *jrundzucă* etc. Adăugăm că la *-eaem* indică: „și *-eag*” și se: dau împreună exemple ca : *păieac*, *sâteac*, *pătuleag*, *podeag*.-Ii^ *-oancă* însă nu este amintit *-oangă*, deși printre derivate, ca *unguroancă*, *vulturoancă* se întilnește și *picioroange*. Pentru Iorgu Iordan însă, formele cu *g* de care se ocupă nu reprezintă alte sufixe decît cele cu *-c* : *-oc* (*-og*), *-oacă* (*-oagă*), ca și *-eac* (*-eag*), *-eacă* (*-eagă*)⁵⁰.

După părerea noastră, au dreptate cei care separă sufixele în *-g* de cele în *-c*, deși unele provin poate din celelalte, după cum se va vedea mai departe, pentru că sufixele în *-g*, eu excepția lui *-eg* (care, potrivit materialului de care dispunem, apare numai în *maiec-maieg* „mai mic”), dau naștere la alte derivate decît sufixele în *-c* și pentru că valorile sufixelor *-ag*.. nu sînt identice cu cele ale sufixelor *-ac*.. (chiar dacă deosebirile în ceea ce privește valorile nu sînt prea multe și nici foarte importante). Principalele sensuri sînt comune celor două serii de sufixe, dar există și sensuri pe care le are numai sufixul în *-c* sau numai cel în *-g*. De exemplu*: *-oc* și *-og* derivă augmentative (*pietroc* „pietroi”, *vîrșog* „vîrșă mare”), diminutive (*dîmbqc* „dîmbuleț” * *boțog* „mi de pește mic > boț paie”), rezultatul concretizat al acțiunii (*chisoc* „pămîntul bătut sub *c&ș&^terfelog*), accentuează înțelesul peiorativ al temei (*nătîntoc*, *modorog* „om leneș, molatic”, cf. *modor* „id.”); *-oc* este moțional (*moimoc*), exprimă originea (*bolotoc* „mormoloc”, cf. *bolotău* „baltă, iaz noroios cu braște multe”), iar *-og* indică asemănarea : *bMrînog*.

Euiesse din cele spuse mai sus că au fost considerate de origine slavă *-W®*) *-og* și *-ug*. Cu *-ag* și *-igă* nu avem nici un împrumut analizabil din limbile slave care să fi permis detașarea acestor sufixe, *-og* s-a putut desprinde din cuvinte împrumutate ca : *pintenog* (< srb. *putonog*, analizat *pinten-og*), *slăbănog* (< bg. *çjiăâuouosa*, analizat *slab-ân-og*, ca *vierm-ân-os*, *prost-ân-ac*), printr-o falsă despărțire, deoarece în limbile de origine cuvintele respective nu erau derivate cu sufixul *-og*, ci compuse, avînd ca al doilea termen pe *uoea* „picior”⁵¹. La rîndul lui, *-ug* a putut intra în limba noastră prin împrumuturi ca *măiug* și *măiugă* „mai pentru spart

⁵⁰ Cf. *Diŧtongarea*.., p. 81, 200—202, 215, *Stilistica limbii române*, București, 1944, p. 200—201, *Limba română contemporană*, p. 310.

⁵¹ Cf. A. Graur, *Nom d'agent*..., p. 72.

⁵² Această etimologie, propusă d3 Waigand, citat de K. Lowe, în JAHRESBERICHT XVII—XVIII, p. 81, a fost acceptată de majoritatea specialiștilor.

lemnec”i<^ ser. *mdljnga,i-nălug*..^cilindru,! sul cu diverse întrebunțări < ser. *valjuga*. Pentru *-ag*, *-eg*, *-ig* (și formele feminine corespunzătoare ^*agă*, *te0s ngă)îmbme* căutată o altă explicație: Dupăpărerea noastră poate vfi găsită dn interiorulvlmbii române. Andrei Avram a remarcat Ireevența,ezităriiîntre surdă și sonoră în cazul perechii *c-g* la finala *bMiMgrhutMCj*: *coștiuc-coștiug*, *stvug-stvuo* („strunga), *usuc-usug* etc. Acest fenomen ne întîmpină în numeroase exemple puimarc și derivate veehi și noi, «cuvinte* • moștenite^J Împrumuturi *sem*.”formații • româneș. Fie că unui *c* etimologic îi corespunde un *g*, fie că, dimpotrivă, # etimologia a fost înlocuit cu *c*, fie că se întilnese ambele forme (cu *c* și cu *g*), indiferent de earacteruhsurd sau sonor al consoanei originare, fieylnsfirșit, că circulează derivate^cu sufixul în *-c* saircu sufixul în *-g* de la același cuvint. Iată a eiteva exemple^ pe lîngă cele date de Andrei Avram : *ciomag* < tc. *goma* *găzdac* ^gospodari avut, gazdă mare”n< magii, *gazdagphawac* și *har* (varianțe ale lui *arac*) < ngr. x P ^+ 5 *briceag* și *brieeae* < *brici*, poezie legat de>tc &^fc„cuțit”<saurede^maghiMvmfc:„hriGeâ>g”^Mltac și *baltag* *baltă*, *Idulcmg* *șuidulceac* <rdulceț-justae își *justag* <jimtă, *Jiarțag* și *har* < *hari(ă)*, *pîrpălug* și *pîrpălug* < *pîrpăli*; *vitreg* < lat. *vitricus*; *ma* și *mawgi*^mai; *lnumric* *ișknimurig* „,om slab și pipernicit; om sărac” *m@gh\i#yomQreJcj* *butic* și *butig* „putinică” < *bute*, *mutulică* și *mutuligă* *m%oif* ‘particâși *tpartigă*; <tparte, *tălpig(ă)* și *tălpic(ă)* < *talpă*; *lăptucă* *lăptugă* < lat. *lactuca*, *tumurug* și *tumuruc* j^imm rotund și gros” < *tomruh*; *dănciuc* și *dănciug* < *danci*, *lăptiuc* și *lăptiug* < *lapte*; *șănțuc* *șănțug* < *șanț* etc. Avînd în vedere această situație, ni se pare firesc să gîndim că sufixele pentru care nu avem dovezi că sînt împrumutate dint limbă străină au luat naștere în limba română. La baza lor stă fenomenul fonetic despre care am vorbit mai sus: *-ag(ă)*, *-eg(ă)*, *-ig(ă)* au putut apărea prin sonorizarea lui *-c* final din *-ac(ă)*, *-ec(ă)*, *-ic(ă)*. (în aceeași situație se află și *-ig*, pomenit la pct. 3.) Chiar *-og(-oagă)*, despre care nuim că a fost împrumutat, s-a consolidat în limbă datorită sonorizării finalei sufixului *-oc(-oacă)*.

încă o explicație ni se pare de asemenea posibilă : deoarece există pe de o parte o serie *-ac*..., iar pe de altă parte sufixele *-og* și *-ug*, au putut apărea și *-ag*, *-eg*, *-ig* datorită presiunii exercitate de sistem, pentru a ocupa locurile libere. *-ag(ă)* a fost întărit prin împrumuturi din maghiară cum este *găzdag* (vezi mai sus).

Este adevărat că și sufixele în *-c* s-ar putea în principiu explica prin asurzirea finalei sufixelor în *-g*, deoarece există, după cum am arătat, tineri ceri atît de la *c* la *g*, cît și de la *g* la *c*. Cel puțin *-uc*, a cărui situație am examinat-o mai înainte, ar putea avea la bază pe *-ug*.

în completarea celor spuse pînă acum adăugăm că, deși nu avem cuvinte împrumutate din care să se fi putut detașa toate sufixele în *-g* în *-g*, nu trebuie să pierdem din vedere faptul că aceste sufixe există

limbile slave și că ele au putut intra în română prin derivate care din diverse motive nu s-au menținut în limbă.

Încă un argument care ar putea pleda pentru izvorul slav îl constituie existența sufixelor *-eae* (din *podeac*, *săteac* etc.) și *-oancă* (din *iepoancă*, *văduvoancă* etc), de asemenea diminutive, a căror origine este, cel puțin parțial, tot slavă¹. În discuția de până aici aceste derivate au fost pomenite numai în treacăt, pentru că absența lor din celelalte limbi romanice face ca problema etimologiei să se pună în alți termeni la *-eae* și *-oancă* decât la *-ac*, *-ec*, *-ic*, *-oc*, *-uc*.

În urma cercetării noastre, conchidem că :

1. Sufixele *-ac* și *-og* au fost împrumutate din limbile slave.

2. Sufixele *-ec*, *-ic*, *-oc*, *-uc*, *-ag*, *-eg*, *-ig*, *-ug* ar putea de asemenea proveni din limbile slave, dar nu există probe suficiente în acest sens. Unele dintre sufixele în discuție, mai ales *-ag*, *-eg*, *-ig*, au putut lua naștere în interiorul limbii române.

3. Existența câtorva dintre membrii unei serii de sufixe poate favoriza apariția altora, pentru completarea seriei; existența întregii serii ajută la consolidarea în limbă a fiecărui sufix în parte.

Prin urmare, neavând dovezi care să susțină originea latină sau, eventual, autohtonă a sufixelor discutate, am recurs la influența limbilor slave (care posedă sufixele, cu aceleași valori ca și româna) și am căutat explicații în interiorul limbii române.

CONTRIBUȚII LA STUDIUL DERIVĂRII CU SUFIXEL DIN SERIA -(T)ATI?

DE

MAGDALENA POPESCU-MARIN

1. Dintre sufixele cele mai reprezentative pentru valoarea abstracte ale calității în română fac parte și cele din seria *-(t)ate*.

Vorbim de seria *-(t)ate*, deoarece din analiza formală a cuvintelor care conțin această finală detașăm mai multe segmente care au o parte comună (*-ate*), dar sînt deosebite parțial între ele : *-ate*, *-tate*, *-ătate*, *-itate*, *-utate*.

Deosebirea dintre segmentul minimal *-ate* și celelalte segmente constă în prezența la acestea din urmă a consoanei *-t-* uneori la inițierea segmentului derivativ (*-tate*), alteori precedată, în segmente mai dezvoltate, de una din vocalele *-ă-*, *-e-*, *-i-*, *-u-* (*-ătate*, *-etate*, *-itate*, *-utate*).

În studiile de istorie a limbii *-ătate* este dat ca exemplu de sufix românesc vechi, moștenit din latină, tipic pentru formarea abstractelor calității².

Lucrările românești care se ocupă de derivarea cu sufixe în limbă contemporană consemnează sufixul vechi *-ătate* subliniind îndeosebi faptul că procedeul creării de substantive cu acest sufix a fost întărit prin împrumuturile extrem de numeroase de cuvinte cu sufixul nou *-itate* de origine latină savantă, franceză, italiană, germană). În același timp, s-a remarcat marea productivitate a acestuia din urmă pentru româna literară actuală³.

¹ Așa cum în unele lucrări privitoare la limba latină diferitele realizări formale ale acestor sufixe sînt date sub titlul general *-tas* (vezi de exemplu ILRI 77 și ILRI II 180). Într-un alt studiu și Pascu (s. 21) vorbește de *-tate*, deși sufixul este înregistrat sub titlul *-ătate*.

² Suffixul este pomenit în gramaticile comparate ale limbilor romanice (de exemplu Friederich Diez, *Grammatik der romanischen Sprachen*, zweiter Theil, Bonn, 1858, p. 336 ; W. Meyer-Liibke, *Grammaire des langues romanes*, tome II: *Morphologie*, Paris, 1895, p. 585 și Pascu) sau în tratatele de istorie a limbii române (vezi de exemplu ROSETTI, ILR 162) etc.

³ IORDAN, LRA 184—185 ; idem, LRC 312 ; GRAM. ROM.-L I, p. 158 ; GRAUR, T. 261 ; N. Iliăscu, *Abateri de la exprimarea corectă*, Editura științifică, București, 1963, p. 31—33 ; HRISTACHE, (E. 35), înregistrînd o serie de formații noi cu acest sufix, arată necesitatea de a fi studiat pe larg acest sufix, întrucît este „extraordinar de productiv”. Vezi și Iordan, *Le suffixe roumain -(t)ate*, în „Melanges Marcel Cohen”, The Hague, Paris, 1970, p. 375-378.

Segmentul *-etate* a fost amintit de Pascu⁴ ca variantă la *-ătate*, alături de *-ate* și *-utate*. Explicații mai ample asupra provenienței lui a dat însă recent G. Ivănescu⁵.

2. în cele ce urmează ne propunem o analiză a tuturor formațiilor acestei serii (cuvinte moștenite, împrumuturi sau creații românești) în scopul relevării tuturor modalităților de realizare ale sufixului; în acest fel vom pune în evidență și segmentul *-tate*, nerelevat pînă în prezent, precum și unele sufixe dezvoltate și compuse.

Examinînd, din punct de vedere semantic, formațiile respective? vom degaja cele mai importante valori ale sufixelor din seria *-(t)ate*, unele dintre ele neevidențiate în lucrările de pînă acum (de exemplu *i* numele de discipline, perioada caracterizată prin însușirea exprimată de bază, acțiunea și rezultatul ei). Cereînd originea și istoria sufixelor din serie, ca și originea și vechimea în limbă a temelor la care se atașează, vom putea aduce date noi mai ales cu privire la unele segmente mai puțin discutate în literatura de specialitate (*-ate*, *-tate*, *-utate*) și la formațiile în care acestea apar.

Materialul pe care ne bazăm observațiile este cel conținut în DI I, completat cu unele formații găsite în alte izvoare.

Numărul formațiilor este următorul⁶:

-ate 12 în DI + 1: *vetustate* GAZ. LIT. xiv (1967), nr. 48 (681), 7/7;

-ătate 35 + 1: *linătate* L S R 151ⁿ/8; *

-etate 9;

-itate 600 + 86 : URSU, T. (glosar) : *jetiditate, igrometritate, împărțibilitate, lichiditate, piezișitate, sierpitate, simțulitate, simțitate, tuberozitate*; CODRU-DRAGUȘANU, C. 238 : *luxuriozitate*; IORDAN, LRA 184—185 : *albinozitate, autohtonitate, capabilitate, corporalitate, i costelivitate, diajanitate? directivitate, discutabilitate, elementaritate, esențialitate, extraordinaritate, fenomenalitate, inejabilitate, inofensivitate, instructivitate, inteligibilitate, macabritate, musculozitate, ocazionalitate, organicitate, pasionalitate, patriarhalitate, penibilitate, rotunditate, rudimentaritate, sinistritate, teatralitate, tipicitate, transcendentalitate, unidimensionalitate, verbalitate*; IORDAN, L R C 312 : *conspirativitate, legitate* DM : *granulozitate, perspectivitate, reactivitate, salinitate, seismicitate, selectivitate, smiicitate, surescitabilitate*; Gh. Bulgăr, în LR VIII (1959), nr. 6, p. 40 : *moditate*; GRAUR, SLG 395—396 : *jplanitate, obiectitate*; N. Mihăescu, lucr. cit.: *anonimitate, complementaritate, găumozitate* (p. 33), *prodigiozitate* (p. 32); E. Stîngaciu, *Note despre convertirea imitațiilor frazeologice în limba actuală*, în LR XII (1963), nr. 5, p. 570 : *ariificiozitate, cerebralitate, dialecticitate, funcționalitate*; Florica Eicșinescu, în SMFC IV, p. 13 : *impronunțiabilitate, inimaginabilitate, intraductibilitate*; GRAUR, T. 261: *putabilitate*; HRISTEA, E. 34—35 : *absconsitate, amicalitate, atracțiozitate, compactitate, completivitate, direcți-*

⁴ s. 21. { . ,

⁵ Vezi *Formarea cuvintelor în limba română*, în LR XIV (1965), nr. 1, p. 36—37.

⁶ Vom reproduce aici formațiile care nu figurează în DI.

taie, emoționabilitate, faniasticitate, globalitate, ilogicitate (și *ilogitat*), *rectiliniaritate, rezistibilitate, similaritate* și câteva găsite de noi în presă & CÎNTEIA, xxxv (1965), nr. 6748, p. 2/4: *profesionalitate*; GAZ. LIT. X (1967), nr. 48 (681), p. 7/2: *epicitate*; ÎNAINTE (Dolj), nr. 7108 (1966), p. 1/4: *calmitate*; LUCEAFĂRUL XI (1968), nr. 31 (327) : *frontalitate* (titlul unei poezii) p. 4/1., *pompozitate* p. 3/1; LR XVII (1968), p. 138 *substitu-*

Mlitate. . . . ;

-tate 3;

-utate 3.

3. Formațiile cu sufixele *-(t)ate* sînt substantive feminine raportabile la :

a. adjective :

-ate: *bogățate, deșertate* „deșertăciune”, *căruntate* „caruntețe”, *cumplitate* „zgîrcenie excesivă” < *cumplit, dreptate, gratuitate, ilicitate* (Jur.) „întezicerea unui lucru, a unei acțiuni nepermise de lege”, *vetustate*, cf. *vetustate*. Formația *adevărătate* poate fi raportată la adjectivul *adevărat* sau la substantivul *adevăr*; sensul derivatului ne trimite la adjectiv : „faptul de adevărat” (derivarea de la *adevăr*, cu care este aproape identic semantic și-ar găsi justificare). La fel *regulătate* „regularitate, faptul de a fi regulat” (derivarea de la *regulă* sau *regula* nu s-ar justifica semantic). *Venustate* „farmec, grație, eleganță” (cf. lat. *venustus*, fr. *venuste*) poate avea de asemenea o dublă analiză : prin substantivul *Venus* și atur formă sufixului ar fi *-tate* sau prin adjectivul *venust* „plin de farmec”, neologism din latinul *venusius*; preferăm analiza prin adjectiv, întrucît în română s-a pierdut legătura cu etimonul primar (*Venus*) ; în acest* caz forma sufixului este *-ate*.

-tate : *libertate, paupertate, pubertate**,

ratate : *blajînatate, bunătate, crîncînatate* „grozăvie, barbarie, nenorocire”, < *erîncin* (variantă a lui *crîncen*), *crudătate* „,cruzimi”, *deplinătate, goșătate, ieftinătate, întregătate* „întregime, deșăvîrșire”, *Unătate, meserătate* „,sărăcie” < *measer, milostivătate, molătate* „moliciune”, *plinătate, pușcănatate, scumpătate, senînatate, singurătate, strîmbătate, ușurătate* ;

^etate: *notorietate, proprietate, pustietate, vietate* „ființă” < *viu, zglobietate* ;

-itate: *absurditate, accesibilitate, actualitate, afectivitate, alterabilitate, amabilitate, brutalitate, conformitate, costelivitate, imensitate, intensitate, liberaltate, perspicacitate, paliditate, relativitate, sensibilitate, soliditate, vivacitate* etc.

Socotim ca analizabile în română și cuvintele *limpiditate* și *umiditate*. **deși** există diferență de vocalism între cuvîntul românesc vechi (*limpiditate, umed*) și tema împrumutului în *-itate*.

⁷ în română împrumutul *vetustate* se poate analiza prin *vetust*; în latină însă adjectivul *vetustus* poate fi o formație regresivă de la substantiv. Vezi Stolz-Schmalz, *Lateinische Grammatik*, Munchen, MCMXXVIII, p. 243.

⁸ Cuvîntul apare în textele vechi și e redat în mod greșit în unele dicționare (DI, DL). În forma *milostivitate* (vezi Mioara Avram, *Contribuții la studierea derivării cu -iv*, în SMFC I, p. 109).

în unele cazuri formația cu *-itate* este mai folosită la forma negativă (deoarece și adjectivul de bază, terminat de obicei în *-bil*, este mai uzual negativ). De exemplu : *imparabilitate, incompatibilitate, incorigibilitate, incurabilitate, ineputabilitate, inevitabilitate, imponderabilitate* (și *neponderabilitate*), *insașiabilitate, inseparabilitate, inviolabilitate* *.

-ntate (cu varianta regională **-otate**) : *greutate* (reg. *greetate*), *noutate* (reg. *nootate*), *răutate* (reg. *răotate*); *viotate* (înv.) „vioiciune” (D. EALLETI la TDRG).

b. substantive :

-ățate: *jrăfînățate* „frăție” KLEIN, D. 45, *jălățate* „jale” HODOȘ, P. P. 89, *Hmbățate* (reg.) „neam străin, limbă” PASCU, S. 19 ;

-etate : *sașietate* ; *frățietate* poate fi analizat în două feluri: ca derivat de la *frăție* și atunci forma sufixului este *-etate* sau ca derivat de la *frate* (eventual de la forma de plural) cu sufixul dezvoltat *-ietate* ; din punct de vedere formal ni se pare mai plauzibilă prima ipoteză. Cuvântul, creație relativ recentă, a „modernizat” mai vechiul *frăție*, pentru a reda fr. *fraternité* *.

-itate % *amiralitate, animalitate, cotitate* „cotă-parte” HAMANGIU, C. C. 274, *edilitate, legitate, moditate, morb itate* „morbiditate” ARISTIA, PLUT., *obiectitate, perspectivitate* „corespondența dintre o figură geometrică și imaginea ei obținută prin perspectivă” DM, *planitate, tenebritate* ALEXI, W., *zeitate* < *zeu*. în *evghenitate* (< *evghenie*) presupunem că forma sufixului este *-itate*, iar vocala inițială a sufixului s-a contopit cu vocala finală a temei.

în aparență substantivul *tempestate* (înv.) ar fi în română analizabil prin *tempestă* + sufixul *-ate* (neîntâlnit în formații raportabile la substantive). De fapt *tempestate* este o variantă a lui *tempestă* provenită din cazul oblic al aceluiași etimon latin (*tempestat-tatis*).

Formațiile raportabile la substantive nu sînt prea numeroase și nici cuvinte cu o largă circulație (cu excepția celor care au sens colectiv, pentru care vezi pct. c). De obicei sensul substantivului bază poate fi asimilat cu cel al adjectivelor, iar sensul formației de la substantiv cu *-(t)ate* este asemănător cu al celor derivate de la adjectiv. De exemplu *animalitate* „calitatea de a fi animal, ceea ce e propriu animalului”, *evghenitate* „noblețe”, *morb itate* „stare bolnăvicioasă”, *tenebritate* „întunecime” < *tenebre* „întuneric, obscuritate” etc. De aceea critica adusă de lingviști unor formații mai noi (în general calcări după rusă) de la o bază substantivală cu sens concret, calificate ca fiind neconforme cu structura limbii române, este îndreptățită. Vezi, de exemplu, IORDAN, LRC 312, unde se critică formația *legitate*, și GRAUR, SLG 395, unde sînt condamnate formațiile *legitate* și *planitate* (care au încetat însă să fie folosiți astăzi). La cuvintele de mai sus s-ar putea adăuga și altele de același tip, împrumutate din franceză, ca de exemplu *cotitate*, analizabil în română prin *cotă* și cu același sens cu acesta din urmă.

* Numărul mare de substantive negative în *-itate* (cu sau fără corespondent la forma pozitivă) contribuie la întărirea prefixului *in-* în limba noastră. Vezi Florica Ficșinescu, *Prefixul jegaiiv in-*, în SMFC IV, p. 8, 13.

** Vezi și HmSTEA, E. 163.

c. substantiv sau adjectiv :

în câteva cazuri cuvîntul la care poate fi raportată formația în *-itate* este în același timp și substantiv și adjectiv, iar sensul formației, ca și al temei, nu ne ajută să decidem categoria gramaticală a temei, mai ales că și substantivul bază ar putea fi privit ca exprimînd o calitate : *aciditate* „calitatea de acid” sau „calitatea de a fi acid(ă)”, tot așa : *combustibilitate, fluiditate, graviditate, lichiditate, omonimitate, suveranitate, suzeranitate, vasalitate*.

Unele formații cu *-ătaie* și *-itate* de tipul *creștinătate, mișelătaie, paganitate, străinătate, vecinătate, grecitate, intelectualitate, latinitate, nobilitate, romanitate, slavitate* etc. atunci cînd au valoare colectivă trebuie raportate la substantiv, iar cînd indică o calitate trebuie raportate la adjectiv.

d. verbe :

— tema prezentului :

-ățate : *răspunzățate* (înv.) „răspundere” BARIȚIU, P. A. III 430 (<*răspunde*) forma iotacizată de prezent a lui *răspunde*;

— tema prezentului sau a participiului :

~(at)e: *cumpățate* „faptul de a fi cumpătat” < *cumpăta(t)*, *pănățate* „suferință morală, chin” CORESI în PSALT. SCH. 133/39 < *pănăta(t)* ; iuneție de temă segmentul derivativ este *-e* sau *-ate* (vezi mai departe p. ^63);

-(ăț)ate : *îndurățate* „îndurare”, *însemnățate*,

-(et)ate : *mîngîietate* „milă, îndurare” PSALT. SCH. 300, *subțietate* „subtilitate” este raportabil la *subțiaft*).

Formațiile cu bază verbală date sub *-(ăț)ate*, *-(et)ate* puse în legătură cu forma de participiu ar avea forma sufixului *-ate*, cu alternanță

•a/e în temă în cazul lui *mîngîietate, subțietate*.

e. substantive sau verbe :

-ățate : *stăpînățate* „ocirmuire, dominație” HERODOT 391 (*Grecii. . . împotriva sărăcii[i] stau și de stăpînățate să apără*) ;

-itate : *simțitate* „sensibilitate” URSU, T. ;

f. adjective sau verbe :

-ățate : *micșorățate* „meschinărie, micime, deșertăciune”, cf. *micșor, micșora* ;

~(et)ate : *varietate* (cf. *variu, varia* <t>), *vietate* „faptul de a viețui sau iaptul de a fi viu” (cf. *viu, via*);

g. adjective sau adverbe :

-ățate : *destulățate* „belșug” ;

h. numerale :

-etate : *întîietate* ;

-itate: *unitate* „calitatea de a fi unul”: cu sensul de „unire” poate raportat la verbul *uni*.

Unele împrumuturi terminate în *r(t)ate*... sînt semianalizabile în română :

i :-ațe; • *autoritate* (*autoritar*), *caritate* (*caritabil*), *ereditate* (*ereditar*), *majestate* (*majestic*, *majestuos*), *vopuptaie* (*voluptos*); ^)
-etate: *anxietate* (*anxios*), *societate* (*social*);
 -itate : *aprioritate* (*aprioric*; cf. și lat. *a priori*), *feminitate* (*feminin*), *indemnitate* „îndemnizare, despăgubire” (*indemniza*, *indemnizație*), *necesitate* (*necesar*), *partinitate* (*partinic*), *sanctitate* (*sanctuar*, *sanctifica*)’.

Și lin cuvînt moștenit ca *sănătate* este semianalizabil, datorită prezenței în limbă a lui *sănătos*, -(deși acesta din urma ar putea fi...refăcut din *sănătate*). Analiza pune în evidență sufixul *-ate*-(deși în latina tema era *san*).

În general formațiile cu sufixe din seria *-(t)ate* au tema raportabilă la adjectiv sau și la adjectiv. Dacă socotim formațiile raportabile la o temă verbală ca pornind de la forma de participiu/categoria derivatelor <le la adjective se întărește. Ea se întărește de asemenea cu derivatele de la numerale, ținînd seama de valoarea adjectivală a numeralelor respective și de la substantivele apropiate semantic de adjective. De la alte părți de vorbiri, de exemplu de la substantive propriu-zise, formațiile cu *-(t)ate*... sînt accidentale.

* în ceea ce privește categoria gramaticală^ a bazei, derivatele din română continuă în general situația din latină. În latină marea majoritate a derivatelor au bază adjectivală, rar substantivală (*cautelitas* < *cautela*, *mrginitas* etc.) sau foarte rar adverbială (tipul *satietas* < *satis*)

Se remarcă la sufixul *-itate* preferința pentru teme adjectivale^ derivate la rîndul lor în special cu sufixele : *-al* (*feudalitate*, *modalitate* etc), *-ar* (*polaritate*, *școlaritate* etc), *-bil* (*revocabilitate*, *sudabilitate* etc), *-ic* (*iatomicitate*, *sfericitate* etc), *-iv* (*productivitate*, *subiectivitate* etc.)^ *-os* (*grațiozitate*, *prețiozitate* etc).

Aceasta este urmarea faptului că și în latină *-it* apare adesea alături de adjective în *-osus* și *-ibilis* (cf. Cooper, *lucr. cit.*, p. 39), iar *-iie* din franceză se atașează la adjective în *-it* (forma sufixului este *-ivite*, cf. DUBOIS, s. 14) sau în *-os*, *-eus* (*-osite*, *-euset*), *-abil*, *-ibil* (*-abilita*, *-ibilit* etc, cf. Meyer-Liibke, *lucr. cit.*, p. 585).

4, în cîteva cazuri analiza deiivatelor pune în evidență existența unor sufixe compuse sau dezvoltate :

-abilitate, *-ibilitate*

Sufixele provin din atașarea lui *-itate* la adjective formate cu *-abil*/*-ibil* (vezi mai sus). Prin analogie cu formații ca *respectabilitate*, *perfectibilitate* etc, care pot fi raportate la *respectabil*, *perfectibil*, s-au creat unele substantive care nu au corespondentul adjectival în *-bil* atestat : *întăritabilitate* URSIT, T. este un calc după fr. *hxcitabilite*; *refractabilitate* „însușirea unui corp de a fi refractar” IOANOVICI, TEIN. 83 trebuie raportat la

• F. T. Cooper, *Word Formation in the Roman Sermo Plebeius*, New York, 1895, p. 38-39.

tfema.-r3jb-^ *procedibilitate* (neobișnuit) spun
 rea în mișcare a procedurii judiciare” COD. PEN. R.P.R. 217 poate fi pusă
 legătură cu *proceda* (cf. forma mai veche *procede*) sau mai curînd cu *procedura*
dura) Pentru *contractibilitate* „proprietatea țesuturilor vii de a se putea
 contracta”, DM indică tema *contractibil* cu mențiunea „puțin folosit”
 dar cuvîntul *contractibil* nu figurează ca titlu de articol nici în DM, nici în
 alte dicționare; în cazul existenței reale a adjectivului avem a face cu o
 formație în *-itate*.

;-Nii-^oaiteficii totul exclusă nici în cazul celorlalte formații existen
 unui adjectiv corespunzător în *-(aji)bil* care să nu fie atestat.

"/-aliiaie; ' • ~ " " ~ . . . : , '^...

Sufixul apare într-un împrumut analizabil: *prodigalitate* „însușirea
 de a fi *prodig*, risipitor” I. IONESCU, D. 240 < fr. *prodigalite*, lat. *prodigalitas*
tâs^ (cuvîntul românesc este analizabil cu *-alitate* datorită existenței în
 limba noastră a adjectivului *prodig* „risipitor” și a verbului *prodiga* „
 risipi”) și în formația românească *lucruralitate* înregistrată în IORDAN, L. 1
 184 fără a se indica sensul, care poate fi analizată prin tema de plural
lucru..

-elitate

- ; Apare numai în *crudelitate* „cruzime” DosoFTEi, v. s. 247/2, un
 împrumut savant din lat. *crudelitas*, analizabil prin românescul *crudelitate*
 Este cel mai vechi împrumut în *-itas*.

-\ "1•-citate ' • - ' ~ [^ . . . > •• ,

Se analizează ca sufix unitar în cuvintele : *contemporaneitate* B U I
 O O M . I S T . v 28 (cf. *contemporan*, fr. *contemporaneite*), *eterogeneitate* (varian
 la *eterogenitate*, cf. *eterogen*, fr. *Teterogeneite*), *omogeneitate* (cf. *omogen*
 fr. *homogeneite*), *planeitate* (< fr. *planeite*) „însușirea unui lucru de a
plan”. în categoria formațiilor cu *-itate* pot fi atrase și *simultaneitate*
spontaneitate (if. *simultaneite*, *spontaneite*), care pot fi raportate în limbă
 actuală mai degrabă la adjectivele *simultan* și *spontan* (azi foarte obi
 nuite) decît la *simultaneu* și *spontaneu*, ambele neuzitate.

Sufixul are ca punct de plecare formațiile latinești în *-itas* de
 adjective în *-eus* : *heterogeneitas* < *heterogeneous*, *homogeneitas* < *homo*
neus; formațiile au pătruns din latina scolastică în franceză (*fietergeneite*
homogeneite, cf. BOBERT, D.) de unde le-a împrumutat româna.

• *-icitate*

Sufixul apare în două împrumuturi analizabile : *multiplicitate* „fa
 tul de a fi *multiplu*” NEGULICI (< fr. *multiplicite*, lat. *multiplicitas*), care
 ar putea fi apropiat formal și de *multiplica*, deși semantic trebuie raportat
 la *multiplu*, *simplicitate* „simplitate” ALEXANDRESCU, M. 279 (< fr. *si*
plicite, lat. *simplicitas*) și în două semianalizabile *duplicitate* (cf. fr. *dup*
cite, rom. *duplicat*), *triplicitate* E. Stîngaciu, *lucr. cit.*, p. 570 (cf. fr. *triplic*

Originea sufixului este latină; el provine din atașarea sufixului *-itas*
 la adjectivele sau numeralele în *-plex* (de tipul *multiplex*, *-icis*, *simpli*
-icis etc). Cuvintele în *-icitas* au fost împrumutate și de franceză (ve

exemplele de mai sus în *-iciie*) și probabil că din această limbă (mai curînd decît direct din latină) au pătruns în română-

-ietate

în cîteva formații este posibilă o dublă analiză : prin *-ietate* dacă socotim că tema este terminată în consoană și prin *-etate* dacă socotim că tema este terminată în *-i* vocală sau semivocală : *arbitrarietate*, *contrarietate*, cf. *arbitrar (iu)*, *contrar (iu)*, *prostietate* (cf. *prost (i)*, *prostie*), *sașietate* (cf. *saș (iu)*).

Sufixul se analizează ca unitate derivativă în formațiile românești *însușietate* „însușire” SBIERA, P. 120 (< *însuși*, verb sau pronume) și *vechie-tate* „vechime” SBIERA, F. S. 407 < *vechi* și în împrumutul *sobrietate* „cum-pătare, moderație” I. XONESCU, M. 203 (din fr. *sobriete* sau lat. *sobrietas*, raportat în română la adjectivul *sobru*).

-ietate are ca model lat. *-ietas* (de unde și fr. *-iete*), care reprezintă lat. *-tas* atașat la unele teme terminate în *-i* : *sobrietas* < *sobrius* (cf. Stolz-Schmalz, *lucr. cit.*, p. 243).

*-ivitate*¹²

Singura formație care nu poate fi raportată la un adjectiv format cu *-iv* (pentru *-iv* + *-itate* vezi p. 60) este *rezistivitate* „rezistență specifică unei substanțe”, împrumut din fr. *resistivite*.

Creativitate „însușirea de a fi creator” și *obligativitate* „caracter obligatoriu” pot fi considerate ca aparținînd categoriei formațiilor cu dublă analiză : prin *-itate* pornind de la *creativ* și *obligativ*, care sînt înregistrate în română, dar nu au circulație, și prin *-ivitate* socotind tema *creat(or)?* respectiv *obligai (or)*.

-(u)ozitate

Sufixul poate fi identificat în următoarele formații, fără circulație în limbă, care nu au corespondent adjectival în *-os* atestat (pentru *-os* + *-itate* vezi p. 60) : *flatuozitate* „gaz acumulat în intestin. . .” (< fr. *flaiuosite*), raportabil la *flata* cu același sens și *ridiculozitate* (neob.) „însușirea de a fi ridicol” BĂRCIANU, ALEXI, W.

5. Oțeva precizări cu privire la condițiile de apariție, la originea și istoria sufixelor din serie ni se par necesare. Sub acest aspect *-ătate* și *-itate* au fost discutate. S-a arătat că *-ătate* este moștenit din latină (*bună-tate* < *bonitas*, *sănătate* < *sanitas*) și apare numai în cuvinte vechi¹⁴, în timp ce *-itate* este împrumutat relativ recent din limbile latină, franceză, italiană, germană și apare numai în cuvinte noi, împrumutate din aceste limbi¹⁵ sau formate în românește (vezi, mai pe larg, p. 64—65). Este interesantă observația acad. Al. Graur¹⁶ cu privire la *-itate*, care, deși a pătruns mai ales prin cuvinte franțuzești în *-ite*, a fost adaptat în română sub aspectul fonetic latinesc, așa încît aceste împrumuturi din franceză par a fi cuvinte românești vechi, alăturîndu-se formațiilor moștenite în *-ătate*.

Vezi Mioara Avram, *lucr. cit.*, p. 109.

Vezi PASCU, S. 18—21 și nota 2 din lucrarea de față.

Vezi nota 3.

Evoluția limbii române, p. 48.

Despre *-ate* s-a arătat, de asemenea, că se identifică în cuvinte a căror temă se termină în *-t* și este datorat haplogogiei: *bogat* + *-ătate* > *bogătate*, *drept* + *-ătate* > *dreptate*¹⁷, *urît* + *-ătate* > *urîtate* etc.

Fenomenul de haplogogie are loc în aceleași condiții fonetice în latină și franceză, principalele furnizoare ale cuvintelor pe care le discutăm (cf. lat. *hones[ti] tăiem* < *honesius*, *volunt[iti]aiem* (< *volent-* \ *-oni*)¹⁸, fr. *gratuite* < *gratuit* + *-ite*). Eomâna a împrumutat uneori cuvîntul în care s-a produs haplogogia (de exemplu *gratuitate*), așa încît *-ate* apare în condiții fonetice identice și în cuvintele recente.

În cazurile în care tema este un participiu are loc o dublă haplogogie și aici segmentul derivativ identificat este *-e* : *pănătate* < *pănătai* (vezi p. 59).

Segmentul *-etate* apare după teme terminate în *-i*¹⁹ (vocală sau semivocală). El se explică în cuvintele vechi ca fiind o variantă a lui *-ătate* > *mîngîietate*, *vietate*; în cuvintele noi, împrumutate, nu mai este variantă a lui *-ătate*, dar se confundă cu această variantă, întrucît apare în același context fonetic (adică după teme în *-i*); aceasta datorită faptului că situația este aceeași în latină și în franceză²⁰ : *notorietate* < fr. *notorieie*, *proprietate* < fr. *propriete*, lat. *proprietas* etc.

În condițiile fonetice discutate mai sus (după teme în *-i* urmează *-etate*) derivatul *vioitate* (rar) „vioiciune” ar fi trebuit să aibă forma *vioietate*.

-utate provine din *-ătate* atașat la adjective terminate la masculin în *-u*; vocala inițială a sufixului s-a asimilat și s-a contopit cu vocala finală a rădăcinii (cf. formele vechi și dialectale : *nouătate*, *noătate*, *nootate*). Forma rădăcinii este *gre-* (*greu/grei*), *no-*, *ră-*, deci sufixul este *-utate* totuși faptul că *-u* apare constant numai la teme de acest tip ar putea determina tăietura după această desinență : *greu-tate* (la adjectivul *noș* am putea considera chiar că *-ii* face parte din temă, dacă avem în vedere formele de singular *nou-nouă*, la plural însă tema este *no-*). Pentru consecvența analizei alegem însă prima modalitate de despărțire a sufixului *-utate*. Varianta *-otate* pledează în favoarea acestei soluții.

Substantivul *violat* este o formație de la adjectivul *viu* ca și *vietate*; *-otate* provine din asimilarea vocalei inițiale a sufixului *-ătate* atașat la *viu*, ca și în *greioate*, formă anterioară lui *greutate* (vezi mai sus); e posibil ca și adjectivul *vioi* să fi influențat forma derivatului.

Segmentul *-tate* apare numai în formațiile împrumutate : *libertate* (cf. lat. *libertas* < *liberitas* cu sincopă, fr. *liberte*), *paupertate* (cf. lat. *paupertas*, it. *paupertà*), *pubertate* (cf. lat. *puberitas*, fr. *puberte*). Observăm

¹⁴ Vezi ROSETTI, ILR 571 pentru *bogătate*. În acest sens pledează și Th. Hristea în recenzia „Studii și cercetări științifice” — Iași (seria filologie) X (1959) și (1960), publicată în XI (1962), nr. 2, p. 211, respingînd un etimon reconstruit : lat. **directitate*.

¹⁵ Stolz-Schmalz, *lucr. cit.*, p. 243; Vittore Pisani, *Grammatica latina*, ed. a II-a, Roma, 1952, p. 122.

²⁰ *lf-seretate*, variantă a lui *miserătate*, avem a face cu o asimilare. Vezi PASCU, S. 21 și Vezi G. Ivănescu, *lucr. cit.*, p. 36—37.

cătoiteitreii au jteina} termii} ^ă irir-r (clacă socotim că *venustaie* & *Tjrgtea* fi pns te legătură eu *Yenuşy.M@i* avea și o temă *hx-sh* ceea ce; se explică p>ri% faptul că în latină majoritatea adjectivelor fără vocală tematică se țin ^ minau paai ales în -r; dar și în -s; vezi, de exemplu, *liherțaș, vetuțaș*. J Temele în -rn ropiână nu condiționează însă apariția lui *-taie*: vezi, de exemplu ^ *complementaritate* \, *similaritate*, *școlaritate* etc.".' . "

, După X3um putem observa, din toată seria numai *-tate* și *-itate* sînt forme împrumutate, *-ătate* este moștenit, *-ate* și *-etate* sînt dezvoltate pe teren românesc și apoi sînt întărite prin împrumut, *-tătttate* este de asemenea o formă rezultată pe teren românesc. Prin urmare *-ătate* și *-utate* sînt vechi, *-tate* și *-itate* noi, iar *-ate* și *-etate* sînt și vechi și noi (formele noi sînt omonimele celor vechi).

; Aspectul formal al temelor la care se atașează segmentele din seria *(•fj.ate* ne relevă faptul că numai *-ătate* și *-itate* sînt sufixe care apar în condiții fonetice nedeterminate. Celelalte segmente sînt totdeauna condiționate de aspectul formal al temei: *-ate* după teme în *-t*, *-taie* după teme în *-r*, *-etate* după teme în *-j* sau *-i*, *-utate* după cuvinte cu desinența *-u* la masculin singular. Aceste segmente, condiționate fonetic, sînt uneori, pe teren românesc, variante ale sufixului vechi *-ătate* (cum e cazul lui *-ate* și *-etate* în cuvintele vechi și a lui *-utate* în toate cuvintele) sau sînt împrumutate în această formă din alte limbi, apărînd în aceleași condiții fonetice (cît *-ate* și *-etate* omonime ale variantelor mai vechi). Deoarece segmentele în *h* și *h* uniilităte recent nu mai pot fi socotite variante ale sufixului vechi și întrucît ele se confundă formal cu variantele menționate, considerăm că este potrivit să numim toate segmentele formale conținînd pe *-(t)ate* sufixe din aceeași serie.

Originea și vechimea temelor pe care le selectează fiecare din sufixele, amintite confirmă observațiile făcute cu privire la vechimea sufixelor.

-ătate și *-utate* selectează numai teme vechi în limbă, de origine variată, cu preponderență latine (moștenite): *crudătate*, *greutate*, *întregătate*, *meseșătate*, *molătate*, *noutate*, *plinătate*, *răutate*, *seninătate* etc. \ *-ătate* se atașează și la teme de origine slavă: *blajinătate*, *golătate*, *scumpătate* sau greacă: *iefimate*.

-ate și *-etate*, sînt atașate la teme vechi în limbă (moștenite: *dreptate*, *cărunțate*, *vietate* etc. sau împrumutate din slavă: *bogătate*, *pustietate*), dar apar și în împrumuturi analizabile de origine latino-romanică: *gratuitate*, *venustate*, *notorietate* etc.

-itate se combină numai cu teme noi (*libertate*, *paupertate*, *pubertate*), iar *-itate* se combină mai ales cu teme noi, în special de origine latino-romanică (*societate*, *toxicitate* etc.); în unele formații fără circulație *-itate* se atașează și la teme vechi de origine latină (*desitate*, *siguritate*, *sterpitate*, *vitrigitate*, *zeitate*) sau formate în românește, uneori cu sufixe împrumutate din lato dar cu baze moștenite (*împărțibilitate*, *mărinimozitate*, *piezișii'ai'e*, *simfibilifăiej*; se măi poate, atașa și la teme vechi de alte origini,

dar derivate în românește de obicei cu sufixe noi ca *-ar* sau *-bil*: slav (*școlaritate*), grecești (*pedepsibilitate*), maghiare (*locuibilitate*)²¹.

O formație de la o temă slavă este *costelivitate*. Aici sufixul *-itate* » fost atras de finala *-iv*, vorbitorii făcînd confuzie între *-iv* slav și *-i* neologic. Derivatul în *-itate* a intrat în seria de corespondențe *obiectivitate*, *operativ-operativitate*²² etc.

* Formațiile de la teme vechi nelatine nu sînt răspîndite, dar ele dovedesc marea productivitate a sufixului. Temele la care pot fi raportate formațiile cu sufixe compuse sînt neologisme latino-romanice (cu cîteva excepții: *însușietate*, *vechietate* și *lucruralitate* cu teme moștenite, *prostietate* cu temă de origine slavă).

Cercetarea cronologică a faptelor pe teren românesc ne relevă că formațiile în *-ate*, *-ătate*, *-etate*, *-utate* apar în textele vechi (sec. al XVI-lea al XVII-lea, al XVIII-lea), cele mai numeroase fiind cele în *-ătate*: *dereșitate* COD. VOR. 63/11, *meseșătate* PALIA 261/20, *bogătate* CORESI, EV. 403/37, *singurătate* CORESI, EV. 264/28; *greutate* PRAV. 20*/4, *golătate* GCR I 86 (ant. 1633), *adevărătate* DOSOFTEI în PSALT. SCH. 174/27, *deșertate* DOSOFTEI în PSALT. SCH. 44/22, *iejtinătate* DOSOFTEI în PSALT. SCH. 211/24, *îndurătate* DOSOFTEI în PSALT. SCH. 77/17, *pustietate* DOSOFTEI, V. S. 27*/32; *vecinătate* MOLNAR, E. S. 156/6 etc. Dintre acestea nu s-au menținut în limbă numai *.adevărătate*, *bogătate*, *deșertate*, *îndurătate*, *meseșătate*.

În secolele următoare continuă să apară atestate și alte formații: *jrăfinătate* KLELN, D. 45, *vietate* DRAGHICI, R. I 84/18, *cărunțate* (neobișnuit) MARCOVICI, D. 170, *blajinătate* MARCOVICI, D. 120/26, *cumplitate* PAMON, p. V. III 77/1, *molătate* ALECSANDRI, S. 77, *însemnătate* NEGRUZZI, S. I 94, *răspunzătate* BARITIT, P. A. III 430, *regulătate* URSIT, T., *seninătate* N. REV. R. I 85, *ilicite* (neob.) COD. PEN. R.P.R. 137 în DA MS. etc. Din toate aceste exemple numai *vietate*, *însemnătate* și *seninătate* s-au răspîndit, celelalte sînt ocazionale.

Cuvinte conținînd sufixul *-itate* au pătruns în română începînd de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea (de exemplu *necesitate* CALENDAR (1794) 29/26), dar în număr mare ele au fost împrumutate în cursul secolului al XIX-lea și al XX-lea. În secolul al XVIII-lea sufixul a fost adaptat și în forma *-ita*. La URSIT, T. apar *elasticitate*, *electricitate*, înregistrate dintr-o traducere făcută din italiană în jurul anului 1790. *-tate* se limitează la cîteva împrumuturi recente (de la mijlocul și sfîrșitul secolului trecut): *libertate* STAMATI, D., COSTINESCIT, *paupertate* DDRF, *pubertate* EPISCI PESCIT, o. i. 51/23.

6. Valorile semantice ale sufixelor din seria *-(t)ate* au fost insuficient analizate pînă în prezent. O prezentare sub acest aspect a sufixului *-ătate* și a variantelor lui o face Pascu (s. 18—19), care relevă următoarele valori: abstracte (exprimînd o stare: *iejtinătate*, *golătate*, *răutate* etc.)

²¹ Exemplele de acest fel fiind excepții, afirmația acad. Al. Graur asupra productivității sufixului mai ales de la baze neologice își păstrează valabilitatea (vezi GRAUR, T. 261).

²² Vezi Mioara Avram, *lucr. cit.*, p. 109.

concrete (desemnând locul: *pustietate*, *străinătate*, colectivitatea: *limbătate* „oameni de rasă străină”, posesorul unei calități: *vietate* „ființă vie”)*

Valoarea fundamentală a sufixelor din seria *-(t)ate*, numele calității, se exprimă prin formații cu toate sufixele din serie (cu excepția lui *-tate*): *deșertate*, *căruntate*; *blăjinate*, *bunătate*, *meserătate*, *plinătate*; *notorietate*? *varietate*; *claritate*, *capabilitate*, *complexitate*, *legalitate*, *subtilitate*; *noutate*? *răutate* etc.

Atunci când adjectivul de bază exprimă o stare (sub forma unei însușiri) substantivul derivat cu *-(t)ate* redă numele stării: *libertate*, *captivitate*, *pustietate* etc. Această valoare o au toate formațiile cu *-tate* (*libertate*, *paupertate*, *pubertate*).

Unele substantive cu sens abstract au și valori concrete, denumind în special obiectul (în sens larg) caracterizat prin însușirea exprimată de temă: *bunătate* „lucru bun”, *proprietate* „lucru propriu”, *vietate* „ființă vie”, *antichitate* „lucru antic”, *demnitate* „funcție înaltă”, *divinitate* „natură divină”, *extremitate* „parte extremă”, *festivitate* „serbare solemnă”, *ilustritate* „personalitate ilustră”, *mondenitate* „eveniment monden” etc. Prin urmare, în afară de purtătorul calității (care este o ființă) semnalat de Pascu (S. 19) cu exemplul *vietate*, această valoare se poate extinde și asupra obiectelor sau asupra unor noțiuni abstracte (eveniment, funcție etc).

Alte valori, secundare, ale cuvintelor în *-(t)ate*:

a. colectivitatea: *creștinătate* „toți creștinii, toate țările creștine, obștea creștinească” ANON. CAR., *păgînatate* „păgînimie” MARCOVICI, D. 336/11, *străinătate* „străinime”, *vecinătate* „toți vecinii” ZANRE, P. VIII 133; *grecitate* „populație grecească” IORGA L / I I 7, *intelectualitate* „totalitatea intelectualilor”, *latinătate* „lumea latină”, *nobilitate* „clasa nobililor, nobilime” BARIȚIU, P. A. I 321, *romanitate* „totalitatea popoarelor romanice” NEGRTJZZI, S. I 204, *umanitate* „omenire” etc.

b. acțiunea și rezultatul ei: *răspunzătate*, *mîngînetate*, *vietate* „viețuire”; formațiile în *-itate* nu au această valoare pentru că ele nu provin de la teme verbale.

c. locul caracterizat prin însușirea exprimată de temă: *pustietate*? *străinătate*, *vecinătate* etc

d. (numai cu *-itate*) perioada caracterizată prin însușirea exprimată de bază: *feudalitate* „feudalism”, *graviditate*, *majoritate* „majorat” JSE-GULICI, *minoritate* „minorat” NEGRUZZI, S. I 160, *nubilitate* „perioadă a adolescenței” ȘAINEANTJ, D. U., *școlaritate* „timpul cît cineva este școlar” etc.

e. (numai cu *-itate*) numele unor discipline: *contabilitate*, *electricitate*, *sonicitate* „ramură a mecanicii care se ocupă cu fenomenele sonice”.

Majoritatea cuvintelor în *-(t)ate* au mai multe valori, de exemplu *păgînatate* exprimă o calitate „păgînimie”, faptul concret caracterizat prin însușirea redată de temă „faptă păgînească, nelegiuire”, o colectivitate „păgînimie”; *antichitate* înseamnă „vechime, epocă și civilizație antică, „obiect vechi” etc.; *latinătate* „caracter, origine latină; perioadă de cultură

și civilizație latină; lume latină” etc. Observăm că la cuvintele cu *ma-* multe sensuri calitatea apare în mod constant.

În latină derivatele în *-tas* exprimau calitatea (*bonitas*, *civilitas*, *simplicitate*, *bunătate* etc), erau concrete și colective (*civitas* „popo patrie; drept de cetățenie”, *nobilitas* „noblețe, nobilime” etc.) sau desemnau o perioadă de timp (*antiquitas*). În română s-au transmis direct din latină valorile de calitate, de obiect (și loc) caracterizat prin însușirea exprimată de temă, de colectivitate.

Substantivele denumind o perioadă de timp au fost împrumutate din latină sau din celelalte limbi de la care am împrumutat formații în *-(t)ate*.

Numele de discipline cu *-itate* în română au probabil model francez cf. fr. *comptabilite* „contabilitate”.

Valoarea de nume de acțiune, accidentală, se pare că s-a dezvoltat în română.

7. Dintre sufixele din seria *-(t)ate* în limba actuală este productiv numai *-itate* (mai ales de la teme neologice). Creațiile noi cu acest sufix se înmulțesc continuu. Este important faptul că formațiile în *-itate* adesea tează sau traduc termeni abstracti și din limbi neînrudite (unde sînt formați cu alte sufixe). De exemplu, din rusă cu sufixul *-ocmb*: *legitate* tr. duce rus. *saKouoMepHocmb*²², *operativitate*, *predicativitate*, *principialitate*, *stadialitate* sînt calcuri după rus. *onepamuenocmb*, *npedunamueuocmb*, *npu* *ițunajibHocmb*, *cmaduajibnocmb*²³, tot așa *tipicitate* după rus. *mununnoemb*

Din germană, formații cu sufixul *-heit* au fost redată prin formații în *-itate*: *Dingheit* a fost tradus prin *obiectitate*²⁴.

Semnificative pentru evoluția sufixului sînt formațiile de la teme românești vechi de tipul *găunoziitate*, *locuibilitate*, *pedepsibilitate*, *școlăritate* etc/O altă dovadă, indirectă, a importanței sufixului în limba noastră este crearea de verbe prin derivare regresivă de la formații în *-itate*: *calamita* < *calamitate*, *capacita* < *capacitate*, *validita* < *validitate*²⁵ etc. Acest proces s-a petrecut și în latină și se desfășoară și în alte limbi românești, de exemplu în franceză și italiană. Cf. lat. *debilitare* alături de *debitas* și fr. *necessiter*, it. *necessitare* puse în legătură cu substantivele respective în *-ite* și *-ită* (ca și românescul *necesita* față de *necesitate*)²⁶.

Faptul că în limba literară și în limbajele speciale noile abstracții ale calității se exprimă mai ales prin formații în *-itate* vine în contrast

²² Vezi IORDAN, LRC 312, GRAUR, SLG 395.

²³ Vezi și Raisa Nami, *Unele aspecte ale derivării cu sufixul abstract-ocmb și redarea în limba română contemporană*, în „Analele Universității București” seria Științe Sociale, Filologie XI (1962), nr. 25, p. 407-440.

²⁴ Vezi HRISTEA, E. 164.

²⁵ GRAUR, SLG 396.

²⁶ Vezi GRAUR, E. 106, Magdalena Popescu-Marin, *Cuvintele în actualitate*, în PN (1970), nr. 6, p. 35.

²⁷ Al. Graur, *Verbe latinești în -ito*, în „Studii clasice” V (1963), p. 10.

dietie cu situația din franceză, furnizarea principală a cuvintelor în *-itate* din limba noastră; în franceză sufixul *-ite* este în regres în comparație cu celelalte sufixe cu valori asemănătoare (*-isme* și *-ie*)¹.

După numărul de formații înregistrate și după răspîndirea lor în limbă ne putem da seama că *-itate* a căpătat o pondere mult mai mare decît a avut sufixul vechi *-ătate* (600 de formații în D I, respectiv 35). Dintre sufixele de abstracte ale calității, ca număr absolut de formații, *-itate* este întrecut numai de *-ie* (sufix care nu este specializat numai pentru această valoare).

Un sondaj făcut în D L U (litera M) arată că numărul de abstracte ale calității formate cu sufixul *-ie* este egal cu numărul de abstracte analizabile prin sufixele din seria *-(t)ate* (de fapt cele mai multe sînt în *-itate*): 43 formații în *-ie*, 43 în *-(t)ate* (39 în *-itate* și 4 în *-ătate*). Toate celelalte sufixe de abstracte ale calității sînt mult mai slab reprezentate.

O E I G I N E A S U F I X U L U I A D J E C T I V A L - 177

DE

FULVIA GIOBANU

I. Cu privire la originea sufixului adjectival *-iu*, din formații ca *albăstriu*, *auriu*, *cenușiu*, *mijlociu*, s-au emis pînă în prezent mai multe ipoteze.

1. Aproape toate lucrările de lingvistică românească și romanică de la sfîrșitul secolului trecut și cele mai multe dintre lucrările apărute în secolul nostru consideră că sufixul *-iu* este continuatorul lat. *-ivus*

Deoarece, datorită caracterului lor neanalizabil, termenii sigur moșteniți (*leşie* < lat. *lixiva*, *tîrziu* < lat. *tardivus*) nu demonstrează suficientă măsură originea latină a lui *-iu*, s-a recurs din plin la reconstruirea de formații latinești: *bețiu* < lat. **bibitivus*², *cîmpiu* „șes” < lat. **campivus* (vezi și *acriu*, *albiu* de la nota 1) etc. Dacă reconstruirea este îndreptățită pentru o formație ca *bețiu*, nu același lucru se poate spune în privința lui *cîmpiu*, *acriu*, *albiu* și a altor derivate de același tip: pe cîm ideea de durată pe care o exprimă *-iu* în *bețiu*, bine reprezentată de lat. *-ivus*³, este cu totul izolată în românește, valoarea de asemănare cu obiectul denumit de temă din *cîmpiu*, ca și cea de aproximare a însușirii reda-

¹ Vezi, de exemplu, A. Cihac, *Dictionnaire d'etymologie daco-romene*. Voi. I. *Elemente latines, comparees avec les autres langues romenes*, Francfort, 1870, după care *acriu* < lat. **acrius*, *albiu* < lat. **albivus* etc.; Alexandru Philippide, *Istoria limbii române*. Volumul întii. *Principii de istoria limbii*, Iași, 1894, p. 184; W. Meyer-Liibke, *Grammaire des langues romanes*, voi. I, Paris, 1895, p. 589 DHLR I 163; Yakov Malkiel, *The Development of -ivu in Latin and Romanian*, în „Language” XVII (1941), nr. 2, p. 99-118; Iorgu Iordan, *Limba română contemporană*, București, 1956, p. 344; id. *Sufixul românesc -iv*, în sex xi (1960), nr. 2, p. 179; Iorgu Iordan și Măria Manoliu, *Introducere în lingvistica romanică*, București, 1965, p. 226. Sufixul *-iu* este considerat drept continuatorul lat. *-ivus* și în *Istoria limbii române*, voi. I, București, 1969, p. 83. în volumul al IMea al aceleiași lucrări (București, 1969, p. 182) însă, originea lui din lat. *-ivus* este pusă sub semnul întrebării, deoarece, după cum se afirmă în acest volum, sufixul pare să-si fi pierdut productivitatea în latina dunăreană.

² Cf., de exemplu, Philippide, *loc. cit.*; CDDE, s.v.; PASCU, S. 222; *Istoria limbii române*, voi. al IMea, p. 182.

³ Cf. CDDE, s.v.; PASCU, S. 222.

⁴ Vezi mai departe, p. 73—74.

DUBOIS, s. 34-35. Din articolul lui Alain Guillet (*Morphologie des derivations*.

Les nominalisations adjectivales en -te, în „Langue française”, 11, sept. 1971) reiese că în franceză formațiile în *-te* reprezintă 75% din totalul nominalizărilor adjectivale și ca în 90% din cazuri sufixul se realizează în forma *-ite*.

prin temă din *acriu* „cam acru”, *dlbiu* „aproape alb”, inexistente la sufixul latinesc, sînt vii și puternice în românește⁸. Pentru aceste ultime formații nu există nici un indiciu pe baza căruia să se poată susține apariția lor încă din latină. Dimpotrivă, pare mult mai plauzibilă ipoteza derivării lor pe teren românesc din *acru* + *-iu*, *alb* + *-iu*. Cît despre *cîmpiu*, acesta a putut fi format din *cîmp* sau din *cîmpie* + *-iu*. Iar în cazul în care *cîmpie* vine din lat. **campiva* (după cum se presupune în CDDE și în DM), înseamnă că și femininul lui *-ivus*, *-iva*, s-a păstrat în forma *-ie*, ca un sufix independent de *-iu*, care s-a amestecat ulterior cu *-ie* de alte origini, întrucît însă etimologia *cîmpie* < **campiva* e foarte puțin sigură⁹, nu avem nici o dovadă că *-ie* din *cîmpie* are aceeași origine cu *-iu* < *-ivus*.

Printre adjectivele în *-iu* a căror origine a dat naștere la discuții se numără și *timpuriu*, atestat, în aceeași formă, și în aromână⁷ și în meglonoromână⁸.

După unii lingviști⁹, el este moștenit din adjectivul latinesc *temporivus*¹⁰, etimon cerut și de gen. *tempuivu*, lomb. *temporij*, veneț. *temporivo*, engad. *tempriu*, Mul. *temprij* etc.¹¹. Alți lingviști presupun că avem de-a face cu un derivat pe teren românesc, fie din pluralul *timpuri* + sufixul *-iu*¹², fie din *timp* + *-uriu*, sufix dezvoltat din *-iu*¹³. Precizarea etimologiei lui *timpuriu* este cu atît mai dificilă, cu cît valoarea sufixului este, în acest caz, neclară¹⁴. Cu toate acestea, numeroasele corespondente romanice ale adjectivului discutat pledează, cred eu, în favoarea originii lor latine comune.

⁸ Vezi și p. 77.

⁹ Iată și alte etimoane propuse: lat. *campana* (TDRG, s.v.); lat. **campilia* (DA, S.V.); lat. **campia*, **campilia* sau **campinia* (REW¹ 1563). Pentru **campia*, cerut și de sic. *kampia*, cal. *câmpia*, opinează și Eugen Lozovan, *Unite et dislocation de la Românie orientale*, în „Orbis”% Bulletin internațional de documentation linguistique, Louvain, tom. III (1954), nr. 1, p. 130. GIORANESCU, D., s. v., presupune și el, ca și Lozovan, un lat. **campia* „cafe ar reproduce un gr. xaji.ma, derivat din xdtxTrot”. Nu este însă exclus ca substantivul *cîmpie* să fie un derivat românesc din *cîmp* -f suf. *-ie*.

⁷ Cf. Tache Papahagi, *Dicționarul dialectului aromân general și etimologic* [București], 1963, s.v.

⁸ Cf. Th. Capidan, *Meglenoromâni*, voi. III, București [f.a.], s.v. *timp*.

⁹ Vezi, în special, A. Cihac, *lucr. cit.*, s.v.; Sextil Pușcariu, *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache, I. Lateinisches Element*, Heidelberg, 1905, s.v.; TDRG, s.v.; PASCU, S. 222; ȘAINEANU, D. u., s.v.

¹⁰ După Jules Breitmeyer, *Le suffixe latin -ivus*, Geneva, 1933, p. 103, *temporivus* este sigur atestat, pe cînd A. Ernout și A. Meillet, *Dictionnaire etymologique de la langue latine*, ed. a V-a, Paris, 1959, s.v. *tempus*, afirmă: „Les glosses ont aussi *temporius*, Τρῆραχοιρῶν, ou il faut peut-être lire *temporivus*, qui est suppose par certaines formes romanes”.

¹¹ Cf. REW¹ 8632.

¹² Cf. GIORANESCU, D., s. v. *timp*.

¹³ Cf. Al. Graur, care, la cursul special de formare a cuvintelor ținut în anul universitar 1969—1970, reluînd un punct de vedere mai vechi (exprimat în *Corrections roumaines au REW*, în BL v (1937), p. 113), deși n-a exclus posibilitatea ca *timpuriu* să fie moștenit din latină, a înclinat mai curînd să creadă că e vorba de un derivat românesc cu sufixul dezvoltat *-uriu*. Pentru acest sufix, vezi și PASCU, S. 222, Th. Hristea, *Etimologii românești*, București, 1968, p. 53.

¹⁴ Vezi mai departe, p. 77.

Etimologia dată inițial sufixului *-iu*, lat. *-ivus*, a fost considerată ulterior parțial sau total nesatisfăcătoare, deoarece:

a) sufixul românesc se atașează de obicei la alt fel de teme de decît cele care dau lat. *-ivus*;

b) are alte valori decît acesta din urmă;

c) termenii moșteniți din latină nu demonstrează în suficientă măsură că *-iu* este continuatorul lat. *-ivus*.

2. Sextil Pușcariu¹⁵, plecînd de la faptul că numeroase adjective în *-ui* au dublete în *-iu* (*amărui/amariu*, *căprui/căpriu* etc), presupune că sufixele *-iu* (< lat. *-ivus*) și *-ui*¹⁶ s-au influențat reciproc. La această arată Pușcariu, a contribuit marea asemănare de formă și de sens dintre ele: pe cînd *-iu* exprima asemănarea în culoare și gust cu obiectul referit prin temă, *-ui* exprima „o nuanțare”¹⁷ a adjectivului de bază, care include de asemenea culoarea sau gustul. Astfel *-iu* a putut fi atașat la adjective după modelul formațiilor în *-ui*, iar acesta din urmă la substantive, după modelul adjectivelor în *-iu*.

Influența reciprocă dintre *-iu* și *-ui*, presupusă de Pușcariu, e deosebit de demnă de reținut, mai ales că regional (în special în graiurile din Transilvania) cele două sufixe se pare că s-au confundat într-o formă unică, *albăstrii*, *albii*, *gâlbii*, *cenușii* etc.¹⁸ (primele formații putînd corespunde atît adjectivelor în *-ui*, cît și celor în *-iu*, în timp ce ultima, *cenușii*, reprezintă, desigur, varianta lui *cenușiu*, deoarece un derivat în *-ui* de la această temă nu există). Rămîne însă de explicat cum a ajuns *-iu* < lat. *-ivus* să formeze derivate exprimînd valoarea de asemănare cu obiectul denumit prin temă, valoare pe care nu o atestă sufixul latinesc și care nu se întîlnește nici la alte continuatoare romanice ale acestuia din urmă, afară de româneșcul *-iu*.

3. într-o comunicare ținută în 1907 la Societatea filologică din Iași, I. A. Candrea emite ipoteza că *-iu* este continuatorul latinescului *-ivus*, nu numai în cîteva formații izolate (*tîrziu*, *timpuriu*), pe cînd în adjectivele tipul *albăstriu* „cam albastru”, *aspru* „cam aspru”, *cenușiu* „de culoa cenușii”, *-iu* provine din sufixul latinesc *-ineus*, devenit mai întîi *-iu* (cu *n* muiat) și apoi *-iu*. Paza *-inu*, pe care Candrea o consideră atestată în secolul al XVII-lea de ANON. CAU. în adjectivul *dulcesin* „subdulce” (cu *n* redat grafic prin *n*), se regăsește în limba actuală, arată lingviștii citați, în forma bănățeană *mijlosin* și a evoluat în Oaș la *îi* (*căprli*).

¹⁵ *Die rumänischen Diminutivsuffixe*, în JAHRESBERICHT VIII (1902), p. 192.

¹⁶ Pe care îl consideră refăcut din fem. *-uie* < lat. **-ulia*. Cf. *lucr. cit.*, p. 191—192; și observațiile lui Karl Lowe, *Die Adjektivsuffixe im Dakorumänischen*, în JAHRESBERICHT VII—VIII (1911), p. 98.

¹⁷ în text *eine Nuancierung* (loc. cit.).

¹⁸ Cf. G. Istrate, care menționează acest fapt în *Terminologia cromatică în limba română*, în *Actele celui de al XII-lea congres internațional de lingvistică și filologie romanică*, voi. I, București, 1970, p. 898.

¹⁹ *Doau direcții în filologie*, în „Buletinul Societății filologice” III (1907), p. 13.

Etimologia *-iu* < lat. *-ineus*, propusă de Candrea și adoptată apoi și de Densusianu²⁰, deși verosimilă din punct de vedere fonetic²¹ și semantic²², prezintă câteva aspecte discutabile.

Nici în textele regionale cercetate de mine, nici în A L R nu am întâlnit derivate în care sufixul *-iu* să aibă forma *in* sau *ii*²³. Formația *mijlosin* nu este atestată nicăieri. În schimb în Banat și în sudul Transilvaniei există derivatul *mijlociu*, cu sufixul *-in*, după cum se poate vedea din femininul singular *mijlocind* ori din versurile populare *Gin Costangin*, *Copil mijlociu* (CATANĂ, B. 87, în *VLK*, S.V.), în care rima ne arată că este vorba de un derivat în *-in*. În sfârșit, nici *dulcsin* nu este, probabil, derivat în *-in*, deoarece în ANON. CAR. *n* este notat consecvent *ny* (cf., de exemplu, *akony*, *bubony*, *csorony*, *Mllceny*, *temenye* etc). Eezultă de aici că etimologia propusă de Candrea este discutabilă.

4. Lazăr Șăineanu, în *Influența orientală asupra limbei și culturile romane*, voi. I, București, 1900, p. LII - LIII²⁴ ocupându-se exclusiv de sufixul *-iu* din adjective ca *liliachiu*, *caisiu*, *micșuniu*, care exprimă asemănarea în culoare cu substantivul denumit de temă, conchide că în formațiile de acest fel *-iu* provine din tc. *-i*.

Alături de Șăineanu trebuie menționat și Karl Lowe²⁵. Acesta din urmă nu crede posibil ca *-iu* să reprezinte pe lat. *-Ivus*, deoarece sufixul latinesc derivă, înainte de toate, adjective de la teme verbale, pe când *-iu* derivă adjective de la teme nominale, iar pe de altă parte cele două sufixe se deosebesc ca valori. Lat. *-Ivus* s-a păstrat numai în câteva formații neanalizabile (*tîrziu*, *tîrșiu*), din care n-a mai putut fi detașat ca sufix. În schimb, arată Lowe, faptul că *-iu* se atașează de obicei la același fel de teme ca și tc. *-i*, că exprimă aceeași valoare de bază ca și acesta și se întâlnește în multe împrumuturi din turcă constituie o dovadă indiscutabilă a originii sale turcești. Prezența unor derivate în *-iu* cu valori care nu se întilnesc la tc. *-i* se explică, după Lowe, atât prin confuzia cu sufixele de origine turcă *-liu* și *-giu*, cât și prin confuzia cu sufixul *-ui*, de care vorbise cu un deceniu mai înainte Pușcariu.

Desigur că în ce privește derivatele din domeniul cromaticii, ca *liliachiu*, *caisiu*, legătura dintre rom. *-iu* și tc. *-i* nu poate fi contestată. De asemenea este foarte probabil ca între *-iu* și *-giu* sau *-liu* să se fi produs

²⁰ Cf. HLR ii 21, 36. Acest punct de vedere este reluat și de Florica Dimitrescu în *Introducere în fonetica istorică a limbii române*, București, 1967, p. 98.

²¹ în mod normal de fapt *-ineus* ar fi trebuit să devină la masculin singular *-iz*, o dată cu dispariția lui *n* (formă identică cu cea de masculin plural), după cum *-aneus* a devenit *-U*, iar *-oneus* > *-ol*. Trecerea lui *-ii* la *iu* s-ar putea explica însă ușor prin influența adjectivelor în *-iu*, ca *tîrziu*, *viiu*, față de care adjectivele în *-ii* s-ar fi deosebit, la un moment dat, numai prin forma de masculin singular.

²² Pentru valorile lui *-ineus*, vezi mai departe, p. 74.

²³ Valeriu Rusu, în *legătură cu derivarea cu sufixe în dacoromână*, în FD IV, p. 257—266* nu notează nici el variantele *-in* sau *-ti* ale sufixului *-iu*, desi, de bună seamă, ar fi consemnat prezența lor, dacă le-ar fi întâlnit.

²⁴ Cf. și lucrarea aceluiași autor, *Les elements orientaux enroumain*, în „România”, tom. XX XI (1902), p. 83.

²⁵ *Lucr. cit.*, p. 71-73.

unele confuzii²⁶, dar este greu de crezut că valori ca de exemplu cea activă (*ăinurziu* „(despre pomi) care urzește devreme²⁰ ori *lăsiu* „lăsător” sau cea pasivă (din *jleciu* „flecuit, moleșit”, cf. *jleci*, *jleciui*; *străvezu* prin care se poate străvedea”) să fi apărut sub influența formațiilor în *-piu* sau *-liu*. De altfel nici *-liu*, nici *-giu* nu sînt sufixe deverbale: *-lm* nu formează deloc derivate de la verbe, iar *-giu* are numai câteva derivate de acest fel, substantive cu valoare de numede agent *șcombinagiu*, *conjectionagiu*, *declamagiu*, *piligi* și *pilangiu*, *ponlăgiu* „pom ^ toi ^ V ^ mâgiu „care reclamă”²⁷, dintre care unele recente.

5. Aspectele noi, puse în lumină de Șăineanu și Candrea, îl determină pe Pascu, în *Sufixele românești*²⁸, să dea sufixului adjectival *-iu* o etimologie multiplă: în primul rînd latină (*-Ivus* și *-ineus*), dar și turcă (*-i*). Ecent la această etimologie se oprește și Mioara Avram în articolul *Contribuții la studierea derivării cu -iu*²⁹. Mai circumspectă decît Pascu³⁰ ea nu consideră însă etimologia *-iu* < *-ineus* sigură, ci numai posibilă³⁰.

Tot de curînd, Eugenia Contras și Magdalena Popescu-Marin, *Le suffixation dans le roumain des XV—XVIII siècles*³¹, clasează și ele pe *-iu* în categoria sufixelor cu origine multiplă, dîndu-i ca etimon atît pe lat. *-ivus*, cît și pe tc. *-i*.

6. în sfârșit, în ceea ce privește originea lui *-iu*, Al. Bosetti include acest sufix printre cele despre care „nu se știe cu siguranță dacă sînt latinești sau străine”³².

II. Deoarece, după cum am văzut pînă aici, ipotezele emise cu privire la originea lui *Iu* aduc în discuție sufixele latinești *-Ivus*, *-ineus* și turcescul *-i*, este necesar să ne oprim pe scurt, în cele ce urmează, la fiecare dintre aceste trei sufixe.

1. Sufixul adjectival latin *-Ivus*TM se atașează de preferință la teme verbale participiale (*captivus*, *nativus*); mai rar el se adăuga la tema prezentului (*cadlvus*) și la teme nominale (*absentlvus*, *aestlvus*, *festlvus*).

Pînă în latina tîrzie sufixul dă naștere în special la derivate cu valoare pasivă, unele dintre ele conținînd în plus față de temele participiale de bază, după cum arată Yakov Malkiel³³, o nuanță durativă (compară

²⁶ Pentru confuzia cu *-giu*, vezi mai departe, p. 78. Cit privește confuzia dintre *-iu* și *-liu* am întilnit un singur caz, care atestă influența lui *-iu* asupra lui *-liu*. B vorba de adjectivul *gogoșliu* „ca o gogoșă”, care exprimă asemănarea cu obiectul denumit de temă. Valoarea acestuia nu se întilnește la alte derivate în *-liu*, dar este bine reprezentată prin formații în *-iu* (vezi p. 77).

²⁷ Cf. Eugenia Contras, *Sufixele -ciu, -giu (-agiu, -angiu, -egiu, -engiu, -igiu)*, monografie în manuscris, redactată pentru *Formarea cuvintelor în limba română*, vol. al III-lea (în lucru).

²⁸ Cf. p. 222-223.

²⁹ Apărut în SMFC IV, p. 87—111.

³⁰ *Lucr. cit.*, p. 97.

³¹ în „Revue roumaine de linguistique” XII (1967), nr. 5, p. 402.

³² *Istoria limbii române* [București], 1968, p. 164.

³³ Pentru situația acestui sufix în latină și în limbile romanice, vezi în special Yakov Malkiel, *lucr. cit.*

³⁴ *Ib.*, p. 100.

de exemplu, *abditus* „ascuns” cu *abditivus* „care stă ascuns mult timp”). Cu timpul această nuanță se accentuează în special la adjectivele referitoare la nume de persoane, care ajung să arate că determinatul posedă însușirea exprimată de temă în mod permanent (*jugitlvus* „care este fugit tot timpul”? *absentlvus* „care este mereu absent”).

începînd cu Cicero, *-ivus* dezvoltă o valoare nouă, cea activă (*lucrativus* „care aduce profit”), cu care devine deosebit de productiv în latina tîrzie. Alături de valoarea activă apare uneori ideea de posibilitate (de exemplu *cadivus* „care poate să cadă”)³⁵.

în adjectivele derivate de la substantive sufixul exprimă valoarea de apartenență (*sementlvus* „care aparține seminței, al seminței”),

Lat. *-ivus* s-a păstrat în limbile romanice pe cale populară, dar a fost introdus și prin formații savante, dezvoltînd adeseori forme duble: it. popular *-io* (*bacio, solatio*), savant *-ivo* (*cattivo, nativo*)³⁶, sp. popular *-io*, foarte slab reprezentat (*bravio, cabrio*), savant *-ivo* (*-aiivo, -itivo: alterativo, nutritivo*)³⁷. în franceză, ca și în provensală însă, sufixul are o singură formă, fr. *-ij*, prov. *-iu*, care apare atît în formații populare (fr. *craintij*, prov. *umiliu*), cît și savante (fr. *abusij*, prov. *cauzatiuf**. Ca sufix neologic internațional, lat. *-ivus* a pătruns și în română în forma *-iv*³⁸.

2. Cel de-al doilea sufix asupra căruia ne vom opri în continuare este lat. *-ineus*. El este atestat în formații tîrzii: adjective de la substantive (*cerineus, lactineus*) și de la adjective (*albineus, galbineus*), primele exprimînd valoarea de asemănare cu obiectul denumit de temă, iar ultimele, aproximarea cromatică³⁹. Unele dintre aceste adjective (de exemplu *galbineus*) se întîlnesc în latina dunăreană⁴⁰. Dintre limbile romanice, se pare că *-ineus* s-a păstrat în it. *-igno, -egno*, sufix mult folosit în special în sudul Italiei, exprimînd apartenența (*boschigno*), aproximarea (*asprigno* „un po'aspro”, *rossigno* „che tende al rosso”)⁴¹.

3. Ultimul sufix care ne interesează în legătură cu originea lui *-iu* este tc. *-i W*⁴². Acest sufix are în turcă rolul de a forma de la substantive adjective care exprimă:

a) asemănarea, în special în culoare, cu obiectul denumit de substantivul de bază: *fistiki* și *jistik*⁴³ „de culoarea fisticului” (<*fistik*), *nefti* „de culoarea petrolului” (< *neft*), *portakali* „de culoarea portocalei” (< *portakal*), *şamani* „galben ca paiul” (< *şaman*), *armudi* „în formă de pară” (<*armud*) ;

b) apartenența la un punct geografic dat, la un grup etnic, național, social etc. : *Irani* „pers, persan, iranian”, *beUaşi* „derviş dintr-un anumit ordin” (n. pr. *BeJctaş*).

III. întreie din punct de vedere fonetic atît lat. *-ivus* și *-ineus*, cît și tc. *-i* au putut deveni în românește *-iu*⁴⁴, rămîine de văzut în ce măsură studierea sistematică a altor aspecte, în special a temelor la care se atașează și a valorilor pe care le exprimă sufixul *-iu*, ne poate ajuta să vedem care dintre etimologiile propuse este mai convingătoare.

1. După cum am mai arătat⁴⁵, K. Lowe consideră că una dintre trăsăturile prin care sufixul românesc *-iu* se deosebește de latinescul *-ivus* constă în faptul că cel dintîi dă naștere în special la derivate de la substantive și adjective, și numai în mod sporadic de la verbe, pe cînd al doilea apare mai ales în adjective derivate de la verbe.

Datorită poate faptului că formațiile românești de la verbe sînt aproape toate puțin obișnuite (vezi ceva mai departe sub *c, d, e*), G. Pascu nu le menționează printre derivatele cu *-iu*, deși la unul dintre compusele lui *-iu, -uriu*, îl consemnează pe *răbduriu* de la *răbda*⁴⁶.

Aprecierile făcute de Lowe corespund în general datelor obținute din analiza materialului înregistrat în D I. Pe baza listei de derivate din acest dicționar, rezultă că sufixul *-iu*, simplu sau dezvoltat cu un element derivativ ca *-ul-, -ur-, -ăr-, -n-* etc. (*-uliu, -uriu, -ăriu, -niu* etc), apare atașat la teme:

a) substantivale : *aluniu, brusturiu, cărnium, cenușiu, colbiu, gîndăciu, nisipiu, oțeliu; ceruliu* „ca cerul”, *prăzuliu, plumburiu, brumăriu, cajeni* etc.;

b) adjectivele : *albăstriu, albiu, negriu, răriu* „cam rar”, *subliriu* „cam subțire”; *blonzuliu, grăsuliu, lunguriu* „lunguieț”, *negriciu* „negricios” (DR ix (1936—1938), p. 419) etc.;

c) verbale : *ciripiu* „ciripitor”, *jleciu, lăsiu, neprevăziu* „prin care nu se (pre)vede” (formație parasintetică de la *prevedea* cu prefixul *ne-* și sufixul *-iu*), *străveziu, urziu; răbduriu (răbduliu)* etc.;

d) substantivale sau verbale : *zoriu* „care dă zor, care se zorește”;

e) adjectivele sau verbale : *linceziu* „cam lînced, lîncezind”.

Primele două categorii (*a, b*) cuprind peste 90% din totalul derivatelelor în *-iu* notate în D I, pe cînd ultimele trei (*c, d, e*), numai 10%.

³⁵ în turcă sufixul a intrat din persană și din această cauză nu se conformează întotdeauna legilor armoniei vocalice.

³⁶ Pentru *-ineus*, vezi și nota 21.

³⁷ Vezi p. 72.

³⁸ s. 220-221.

³⁹ Id., *ib.*, p. 222.

³⁵ Cf. Stolz-Schmalz, *Lateinische Grammatik. Laut- und Formenlehre. Syntax und Stilistik*. In funfter Auflage vollig neu bearbeitet von Mănu Leumann und Joh. Bapt. Hofmann, Munchen, 1928, p. 214; Yakov Malkiel, *loc. cit.*

³⁶ Cf. Gerhard Rohlfs, *Grammatica storica della lingua italiana e dei suoi dialetti. Sintassi e formazione delle parole*. Traduzione di Temistocle Franceschi e Măria Caciagli Fancelli, Torino, 1969, p. 460-461.

³⁷ Cf. Meyer-Liibke, *lucr. cit.*, p. 590; Real Academia Española, *Gramatica de la lengua espanola*, Madrid [1959], p. 141.

³⁸ Cf. Meyer-Liibke, *loc. cit.*; J. Breitmeyer, *lucr. cit.*, p. 339—340.

³⁹ Cf. Iorgu Iordan, *Sufixe românești de origine recentă*, în BPH VI (1939), p. 46—48; id., *Sufixul românesc -iv*, în sex xi (1960), nr. 2, p. 179—181.

⁴⁰ Cf. Stolz-Schmalz, *lucr. cit.*, p. 205.

⁴¹ Cf. *Istoria limbii române*, voi. al II-lea, p. 183.

⁴² Cf. Gerhard Rohlfs, *lucr. cit.*, p. 389.

⁴³ Cf. J. Deny, *Grammaire de la langue turque (Dialecte osmanii)*, Paris, 1921, p. 578; A. N. Kononov, *ррММамума мьреу^Коео јумепамьрноео Н3бина*, Moscova—Leningrad, 1956, p. 147-148.

2. Cel de-al doilea element pe care se întemeiază atât Lowe, cât și alți lingviști⁴⁹, când refuză să admită că *-iu* vine din lat. *-Ivus*, este deosebirea de valori dintre aceste sufixe.

De fapt, cât privește sufixul românesc nu există pînă în prezent o analiză mulțumitoare a valorilor lui, pe baza căreia să se poată face comparația cu *-Ivus* și cu celelalte sufixe aduse în discuție.

După clasificarea făcută de Pascu în *Sufixele românești*⁵⁰, *-iu* exprimă două valori:

a) asemănarea, valoare bine reprezentată atât prin adjective derivate de la substantive (*arămiiu*), cât și prin adjective de la adjective (*albăstrii*, *acrii*);

b) apartenența, valoare ilustrată printr-un singur derivat, adjectivul *mijlociu*.

La aceste două valori, trebuie adăugată o a treia, posesia, menționată de Pascu numai pentru *-uriu*⁵¹ și ilustrată (în ce privește dacoromâna) cu două formații: *buzuriu* „(despre oi) cu buza neagră” și *răbduriu*. Prima formație citată este ambiguă, întrucît poate fi analizată nu numai ca *buză* + *-uriu*, ci și ca *buzură* „buzurie” (CADE, S.V.) + *-iu*; dintre aceste două modalități de analiză, numai prima justifică clasificarea derivatului la valoarea de posesie, pe cînd a doua, pe care Pascu n-a avut-o în vedere, probabil pentru că nu-l cunoștea pe *buzură*, nu permite să se desprindă nici un fel de valoare a lui *-iu*. Formația *răbduriu* nu exprimă posesia, ci are valoare activă, după cum o dovedește sinonimul ei, *răbdător*.

Cît privește valoarea de asemănare, ea apare la Pascu ca o categorie neomogenă, care reunește două tipuri semantice diferite: adjectivele cu bază substantivală, ca *auriu*, și cele cu bază adjectivală, ca *acrii*. Adjectivele cu bază substantivală exprimă asemănarea cu obiectul denumit de temă în ce privește o anumită însușire (*auriu* „ca aurul” adică „de culoarea aurului”). Situația se prezintă deosebit pentru adjectivele cu bază adjectivală. Acestea exprimă asemănarea cu însușirea denumită de temă⁵², dar nu pur și simplu asemănarea, ci asemănarea aproximativă sau aproximarea însușirii exprimate de temă (*acrii* „care seamănă cu acru, cam acru”). Valoarea aceasta este frecventă la adjectivele derivate cu sufixe diminutive (să se compare *acrii* cu *acru*, *acruș*, *acrișor* etc). Deosebirea de sens dintre derivatele cu bază substantivală și cele cu bază adjectivală impune, într-o clasificare mai amănunțită decît cea făcută de Pascu, gruparea acestor două tipuri de formații în două categorii semantice distincte.

⁴⁹ Vezi p. 71, 72.

⁵⁰ Cf. p. 220—222. Nu consider necesar să mă opresc la clasificarea pe care o face Lowe valorilor sufixului, din cauza lipsei ei de claritate. Menționez în treacăt că Lowe include în aceeași categorie pe *ciripiu* „care ciripește”, pe *mijlociu* „de mijloc” și pe *plumbiu* „ca de plumb” pe care îl separă, cu totul surprinzător, de o categorie anterioară cuprinzînd adjective de același tip, ca *alămiiu*, *cînepiu*, *căpriu*.

⁵¹ S. 222.

⁵² Cf. și Mioara Avram, *lucr. cit.*, p. 98.

La o examinare mai atentă a bogatului material oferit de DA ms constatăm că adjectivele derivate cu sufixul *-iu* (ca și cele cu sufixe dezvoltate din *-iu*) se pot grupa în următoarele categorii de valori:

a) asemănarea cu obiectul denumit de temă în ce privește

a) culoarea: *argintiu*, *auriu*, *castaniu*, *cenușiu*, *vișiniu*; *brumărie*, *prăzăriu*, *colburiiu*, *fumuriu*, *ceruliu*, *cafeniu*, *sîngeni* etc.;

P) altă însușire: *balsamiu* „cu miros plăcut ca de balsam”, *mlădie*, *moariu*, *pangliciu* „lung ca o panglică”; *bumburiu* și *bumbuliu* „rotund sferic ca un bumb”;

b) aproximarea:

a) culorii: *albăstriu*, *negriu*, *verziu*; *negriciu*, *rozaliu*, *verzuli*, *verzuriu*, *gălburiu* etc.;

p) altei însușiri denumite de temă: *acrii*, *dulci*, *limpeziți*, *singuriu*, *subțiriu*, *uscățiu* (*uscățiu*); *lunguriu* „lunguieț”, *slăburiu* „slăbuț”, *greșuliu*, *secățiu*;

c) posesia în sens larg:

a) însușirea legată de obiectul posedat denumit de temă: *ciucuriu* „cu ciucuri” (față de masă —), *neguriu* „(despre munți) înconjurat de neguri”, *picuriu* „(despre oi) cu picuri pe bot”, *podgoriu* „cu podgorii”, *stînciu* „cu stînci”; *vîrgăliu* „cu dungi, dungat”; (despre părul unor animale) *vărgat* (CIAUȘANU, v.);

③ apartenența: *corbiu* (*părul... negru ca aripa corbie*); *mijlociu*, *primăvăriu*, *tomni*;

~^Ff~o r i g i n e a, proveniența: *frîncliu* (*poamă frînchie*);

e) însușirea legată de acțiune:

a) valoarea activă: (cu bază verbală) *ciripiu* „ciripitor”, *lăsi*, *urziu*, *zoriu*; *răbduriu*, *tacaciu* „(despre oameni) tăcut, morocănos” (TEAH, t. I, p. 271); (cu bază substantivală) *tanduriu* „care stă toată ziua la tandu lenes”, *tiriachiu* „care bea tiriac, beat, amețit de vin, mahmur, supărăcios, certăreț”, cf. *tiriac* „medicament pe bază de opiu”;

pj valoarea pasivă *ifleciu* și posibilitatea pasivă: *neprevăzi*, *străvezi*.

Mai puțin clare sînt valorile pe care le exprimă adjectivele *bețiv* (*bețiv*) și *timpuriiu*. Primul arată că determinatul posedă însușirea denumită de temă în mod permanent; cel de-al doilea, *timpuriiu*, exprimă, probabil, apartenența la un moment anterior celui considerat normal.

Afară de adjectivele în *-iu*, există și cîteva substantive numite după ocupații: *bărbiiu* „bărbier” (cf. SCL VIII (1957), nr. 1, p. 108) și *dobînziiu* „cămătar”. *Tălpuiu* „petic de pus în talpa opincii” ar putea exprima apartenența.

Dintre toate aceste valori, asemănarea în culoare și aproximarea sînt cel mai bine reprezentate. Celelalte valori se întîlnesc într-un număr restrîns de formații.

3. Comparînd sufixul românesc cu cele două sufixe latinești și cu sufixul turcesc, constatăm că *-iu* se atașează la substantive, ca și la *-ivus*, *-ineus* și tc. *-i* (*i*), la adjective ca și lat. *-ineus*; la verbe ca lat. *-Ivus*.

⁵³ Formație semianalizabilă, ca și *gălbui*, *gălbior* etc.

în ce privește valorile, cea de asemănare cu obiectul denumit de temă se întâlnește atât la *-ineus*, cât și la tc. *-i*; cea de aproximare numai la *-ineus*; posesia și apartenența (împreună cu care merge și originea, proveniența), atât la *-Ivus*, cât și la tc. *-i*; valoarea activă și cea pasivă la *-ivus*.

În sfârșit cele câteva nume de ocupații în *-iu* nu pot fi puse în legătura cu nici unul dintre aceste sufixe. Apariția lor se explică, după părerea mea, prin confuzia petrecută între sufixul *-iu* și *-giu* (< tc. *-gi*), care, în unele formații, de exemplu *covrigiu* (< *covrig* + *-giu*), din cauza modificărilor suferite de finala temei, a putut fi interpretat ca *-iu*. Rezultă de aici că nici unul dintre cele trei sufixe nu poate explica toate tipurile de formații românești cu sufixul *-iu*.

IV. Deși, după cum am văzut, originea sufixului *-iu* a fost destul de discutată, totuși datele oferite de texte, în special de cele vechi, nu au fost puse la contribuție decât într-o foarte slabă măsură, și aceasta chiar în ceea ce privește rolul tc. *-i* în istoria sufixului *-iu*. De aceea voi prezenta în continuare faptele, destul de puțin numeroase⁵⁴, întâlnite în texte pînă în primele decenii ale secolului al XIX-lea și concluziile rezultate din această cercetare.

Din secolul al XVI-lea și pînă spre sfârșitul secolului al XVII-lea sînt atestate adjectivele: *timpuriu* (COD. VOR. CXXXII/13, ANON. CAR., DOSOFTEI, la GCR I 264/23)⁵⁵, *mijlociu* (CORESI, EV. 361, HERODOT (1645)⁵⁶ 180, în DLR, s.v.), *răbduriu* (CORESI, L. 264/7, MOXA, în cuv. BATR. I 383/20, ANON. CAR.) și *sălciiu* (N. TEST. (1648) 178^v/5, DOSOFTEI, V.S., la TDRG., s.v.)⁵⁶. Alături de ele trebuie amintite *bețiv* (CORESI, în DA, S.V., MOXA, în cuv. BATR. I 374/38) și *răbduriv* (MOXA, în cuv. BATR. I 360/35).

⁵⁴ Dar nu chiar atât de puține cum rezultă din articolul Eugeniei Contras și al Magdalenel Popescu-Marin, care, în legătură cu situația sufixului adjectival *-iu* în secolele al XVI-lea — al XVIII-lea, citează numai trei formații: *mijlociu*, ca derivat românesc (p. 412), *timpuriu*, ca formație moștenită din latină, și *păllăginiu*, ca împrumut din turcă (p. 402). Ultimele două sînt menționate, din păcate, fără atestări. (Indicarea sursei ar fi fost necesară în special pentru *păllăginiu*, pe care alte lucrări, de exemplu TDRG, DA ms., șio n. 287, îl atestă prima dată în secolul al XIX-lea.)

⁵⁵ În COD. VOR., ca și în multe alte scrieri vechi, substantivul *timp* nu apare deloc, astfel că s-ar putea pune problema dacă în limba veche *timpuriu* era o formație analizabilă. Răspunsul nu poate fi decât afirmativ, dat fiind faptul că *timp*, deși mai rar, este totuși înregistrat în unele scrieri, de exemplu în PALIA (și era *timp de primăvară* 202/14). De altfel în ANON. CAR. *timpuriu* e inserat după *timp*.

⁵⁶ Adjectivul *sălciiu* „dulce-sărat, amar-sărat, insipid, neplăcut la gust” este un derivat cu valoare de asemănare de la substantivul *salcie* (cf., de exemplu, TDRG, SCRIBAN, D., DM, CIORANESCU, D.). Apariția acestui adjectiv, care inițial a însemnat, probabil, „cu gust ca al scoarței sau al frunzelor de salcie”, se explică prin faptul că scoarța și frunzele unor specii de salcie, avînd gust amarui, sărat și dulceag totodată, se folosec popular la tăbăcitul pieilor și ca medicament febrifug și antireumatic (cf. și adjectivul *sălcos*, „insipidus, fatuus, carens saporē” în LB).

Nu poate fi admisă etimologia propusă de CADE, conform căreia *sălciiu* vine dintr-un lat. **sal(c)ineus* (< *salix* „salcie”), întrucît acesta ar fi trebuit să păstreze regional pe *n* muat, or o formă *sălcii* nu e atestată (vezi și discuția de la p. 72).

Neconvîngătoare este și etimologia propusă de Pascu (ia GIORANESCU, D., S.V. *salcie*), care crede că *sălciiu* vine din *sărciu*, derivat de la *sare*. Această etimologie prezintă două dificultăți: transformarea lui *r* în *l* și faptul că sufixul ar fi, în acest caz, *-ciu* nu *-iu*, întrucît un sufix adjectival *-ciu* cu valoare de asemănare nu există (cf. PASCU, S., DI), este greu de crezut ca *sălciiu* să fie, la origine, un derivat de la *sare*.

Varianta etimologică a lui *bețiv*, și anume *bețiu*, este atestată cu aproximativ un secol mai tîrziu⁵⁷.

După DA, un alt derivat în *-iu* atestat în secolul al XVI-lea este adjectivul *albiu*, în citatul: *căți cu cănași și cu măhreme albiu* (a. 1588, cuv. BATR. I 194/1). Din comentariul lui Hasdeu la particularitățile de limbă ale acestui text (*ib.*, p. 219) reiese însă că *albiu* nu este femininul plural nearticulat al lui *albiu*, ci al lui *alb*. Prezența în același text și a altor cazuri în care finala unor forme de feminin plural nearticulat este *-i* sau *-i* (ca în AHB CTPH[^]H[^]MTH, SAOPHM 4AEH, noa/u *râAKiuu*) ar putea fi o dovadă că grafia aceasta redă desinența regională de nominativ-acuzativ plural nearticulat *i*, corespunzătoare lui *e*.

Spre sfârșitul secolului al XVII-lea întîlnim la Dosoftei formele de masculin plural *albiu* și *cenușii*: *Caută cu ochii tăi de vedzu pîrcii și areții . . . albiu și pestrițu și cenușii stropițu* (la H E M I, S. V. *albiu*). *Cenușii* din acest context nu poate să fie decât pluralul adjectivului *cenușiu*. Cît despre *albiu*, el este, probabil, pluralul lui *albiu*, variantă fonetică moldovenească a lui *albiu*⁵⁸.

De asemenea se întîlnește tot la Dosoftei adjectivul *cîmpiu* (*lo cîmpiu*, glosat în text „de șes”, cf. DA, S.V.).

Adjective de origine turcă cu sufixul *-i* încep să fie atestate la sfîrșitul secolului al XVI-lea. Pînă către sfîrșitul secolului următor, împrumuturile sînt formații neanalizabile în românește, iar sufixul turcesc este redat de obicei prin *-i*: (*atlaz*) *mușchi* „de culoarea oțelului, cenușiu-vînat” (a. 1588, cuv. BATR. I 199) < tc. *dimişki*⁵⁹; (*aclaz*) *lahani* (a. 1669, la H E M, s. v. *atlaz*) < tc. *lahani* „de culoarea verzei”; (*adamască*) *turung* (a. 1678, IORGA, S. D. VII 177) < tc. *turuncu* „portocaliu” (pers. *turung* „portocală”, cf. șio n. 370); *ghiulghiuli* (*atlaz ghiulghiuli cu jlori albe și verzi* a. 1681, H E M, S. V. *atlaz*) < tc. *gillguli* „de culoarea trandafirului roz” a. 1681, id., *ib.*) < tc. *gemeni* „de culoarea ierbii” etc.

Menționez tot aici formația semianalizabilă *naramgiu* (a. 1669 la șio iij 269; a. 1678, IORGA, S. D. VII 177), care reprezintă adaptarea adjectivului turcesc *narenci* „portocaliu”, prin apropiere de *naramzâ* substantiv de origine neogreacă atestat la Miron Costin⁶⁰. Alături de ea se întîlnește în secolul următor forma analizabilă *năramziu* (a. 1769 IORGA, S. D. X 16).

Împrumuturile analizabile se întîlnesc începînd din secolul al XVIII-lea. Ele se termină în *-iu*: (*postav*) *fistichiu* (a. 1721, IORGA, S. D. XV 378) < tc. *fistiki* „de culoarea fisticului”, cf. *jistic* (în forma *jestec* este

⁵⁷ Pentru raportul dintre *bețiu* și *bețiv*, *răbduriu* și *răbduriv*, vezi mai departe, p. 80—81.

⁵⁸ În H E M *albiu* este considerat pluralul lui *albiu*, fără să se spună că acesta este varianta lui *albiu*. Tot aici se menționează și numele de apă *Albiu*, întîlnit de Hasdeu într-un document din Moldova, de la 1615. TDRG, S.V. *albiu*, interpretează de asemenea pe *albiu* din contextul discutat drept o formă a lui *albiu*, iar pe acesta din urmă îl consideră varianta moldovenească invocată a lui *albiu*. G. Istrate, *lucr. cit.*, p. 898, arată că rostirea *-iu SL* sufixului *-iu* este frecventă astăzi în Moldova și, în general, în graiurile nordice, unde se întîlnesc forme ca: *stacojiu*, *pansiu*, *vinețiu*, *verziu*, *gălbîu*.

⁵⁹ Cf. și comentariul Finuței Asan, *Mușchi*, în LR XI (1962), nr. 4, p. 400—401.

⁶⁰ Cf. th. Hristea, *lucr. cit.*, p. 89.

atestat încă din 1669, cf. K E V . I S T . I 341), *sîngepiu* (a. 1792, la șio n. 323), cf. *sîngep* „blană de jder”, adaptare a turcescului *sincabi* „de culoare cenușie ca a sîngepului”; *nejtiu* (a. 1821, la șio n. 272) < tc. *nejti* „de culoarea petrolului” etc.

Cu excepția lui *albiu* (aproximare) și *cenușiu* (asemănare), care am văzut că sînt atestate la sfîrșitul secolului al XVII-lea (1683) la Dosoftei, creațiile românești din domeniul cromaticii cu sufixul *-iu* se întîlnesc abia din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea încoace. Printre cele mai vechi se numără *vișiniu* (a. 1773, G C R II 90/7, 22) și *nahutiu* (a. 1790, of. șio iii 268), ambele exprimînd asemănarea.

Din datele culese din texte rezultă următoarele :

a) Formațiile *timpuriu*, *mijlociu*, *bețiu* (*bețiv*) și *răbduriu* (*răbduriv*) sînt vechi îndimbă. Alături de ele trebuie menționat *sălcuiu*, atestat, potrivit izvoarelor pe care le-am avut la îndemînă, începînd de pe la mijlocul secolului al XVII-lea.

b) *Albiu* și *cenușiu* sînt cele mai vechi derivate românești în *-iu* din domeniul cromaticii, atestate în texte⁶¹. Ele se întîlnesc la sfîrșitul secolului al XVII-lea, perioadă în care apar destul de multe adjective neanalizabile de origine turcă cu sufixul *-i* (și unele semianalizabile, ca *naramgiu*), dar nici un împrumut analizabil. Cele două derivate românești precedă cu cîteva decenii cele mai vechi împrumuturi analizabile de origine turcă. Alte derivate românești în *-iu* din sfera cromaticii au fost întîlnite abia spre sfîrșitul secolului al XVIII-lea. Deci în această privință materialul furnizat de texte este destul de puțin concludent.

c) *Cîmpiu* pare a fi o creație personală a lui Dosoftei, care, din această cauză, a și simțit nevoia să-l gloseze.

V. Un ultim fapt care prezintă interes în legătură cu originea sufixului *-iu* este existența variantelor în *-iv* ale unor derivate în *-iu* : *bețiu*/*bețiv*, *răbduriu* (*răbăuliu*)/*răbduriv* (*răbduliv*), *secățiu*/*secățiv*, *uscățiu*/*uscățiv*.

Despre unele dintre aceste formații în *-iv* (*bețiv*, *răbduriv*, *uscățiv*) s-a susținut că sînt derivate cu sufixul slav *-iv*⁶². După cum a arătat însă Mioara Avram⁶³, valoarea formațiilor discutate (activă la *răbduliv*, de aproximare la *secățiv* și *uscățiv*, ca și nuanța durativă din *bețiv*) și tema lor (verbală sau adjectivală) demonstrează că nu este vorba de slavul *-iv*⁶⁴,

⁶¹ în legătură cu vechimea adjectivelor în *-iu* din domeniul cromaticii, cf. și G. Istrate, *lucr. cit.*, p. 894, care afirmă că nu a întîlnit asemenea derivate în textele și glosarele din secolul al XVI-lea pe care le-a parcurs.

Sărăcia de termeni din domeniul cromaticii și absența oricărui derivate în *-iu* este remarcată și de I. Peretz, *Chromatica lui Daniil Panonski*, în R E V . I S T . X (1909), p. 58—62, cu privire la limba *Pravilei lui Matei Basarab*. Faptul că Daniil Panonski, traducătorul *Pravilei*, redă gr. $\alpha\lambda\upsilon\alpha\tau\epsilon\varsigma$ prin *ca sîngele*, gr. $\tau\rho\omicron\pi\kappa\upsilon\pi\acute{\iota}\omicron\upsilon\upsilon$ prin *cam mohorit*, gr. $\chi\pi\upsilon\alpha\iota^{\circ}\omicron\upsilon$ prin *în chipul aurului* etc. este greșit pus de I. Peretz pe seama disprețului lui Panonski pentru „denumirile populare”.

⁶² Cf. DHLR I 254; K. Lowe, *lucr. cit.*, p. 74; PASCU, S. 286, 287.

⁶³ *Lucr. cit.*, p. 97—98.

⁶⁴ Temele la care apare atașat acest sufix sînt numai substantive : *blagocestiv*, cf. *blagocestie*, *costiv*, cf. *coastă*, *drăgostiv*, *milostiv* ; formațiile exprimă caracterizarea prin referire la particularitatea morală, mai rar fizică, sau la starea denumită de substantivul de bază.

ci de transformarea lui *u* final din sufixul *-iu* în *v*⁶⁵. Această transformare s-a petrecut, probabil, într-o perioadă mai veche. Faptul că adjectivele din domeniul cromaticii nu au asemenea variante constituie deci o dovadă că ele au apărut destul de tîrziu⁶⁶.

VI. Pe baza datelor aduse în discuție pînă acum rezultă că *-iu* este continuatorul latinescului *-Ivus* în ce privește următoarele valori: activă, pasivă (și posibilitatea pasivă), apartenența. Această afirmație se sprijină atît pe vechimea unor formații ca *bețiu*, *timpuriu*, *mijlociu*, *răbduriu*, cît și pe existența variantelor în *-iv* ale unora dintre aceste formații. Cu aceste valori sufixul *-iu* a fost slab productiv, continuînd probabil situația lui *-Ivus* din latina dunăreană⁶⁷.

Valoarea de asemănare a lui *-iu* este mai nouă⁶⁸, după cum rezultă nu atît din lipsa de atestări anterioare secolului al XVII-lea⁶⁹, cît mai ales din absența unor variante în *-iv*. A fost ea împrumutată din turcă? Deoarece adjectivul *sălcuiu* apare atestat cu aproape un secol, iar *cenușiu* cu cîteva decenii înaintea primelor împrumuturi analizabile din turcă, cred că nu se poate da în momentul de față un răspuns categoric afirmativ la această întrebare. E foarte posibil însă ca o cercetare mai amănunțită a documentelor decît cea întreprinsă pentru studiul de față⁷⁰ să aducă dovezi mai convingătoare în ce privește originea turcească a valorii de asemănare cromatică. Formațiile cu această valoare, cunoscute și folosite la început numai în Moldova și Muntenia, s-au putut răspîndi ulterior și în alte regiuni (Transilvania, Banat), care nu au fost supuse direct influenței turcești⁷¹. Dacă această presupunere s-ar dovedi întemeiată, ar mai rămîne încă de lămurit felul în care a apărut valoarea de asemănare privitoare la alte însușiri decît culoarea. (S-a dezvoltat ea din valoarea de aproximare cromatică sau este anterioară ei, după cum pare să rezulte din faptul că *sălcuiu* este atestat cu aproape patru decenii înaintea lui *cenușiu*l)

în sfîrșit, valoarea de aproximare nu poate fi pusă în legătură nici cu lat. *-Ivus*, nici cu tc. *-i*. Inexistența unei variante *-in* a sufixului *-iu* în

⁶⁵ Vezi în sprijinul acestui punct de vedere și E. Petrovici, *Băn. M>M>*, V, 6, p. în DR III (1934—1935), p. 180. Și în unele texte din secolul al XVI-lea apar forme cu *v* în loc de *u*. (de exemplu *tăv = tău*). în timp ce Densusianu (HLR II 73) și Rosetti, *lucr. cit.*, p. 507, cred că avem a face în aceste cazuri cu grafii care redau semivocala *u*, Florica Dimitrescu, *lucr. cit.*, p. 79, consideră că grafia redă consonantizarea lui *u* la *v*, ca în idiomele românești din sudul Dunării.

⁶⁶ Cf. Mioara Avram, *lucr. cit.*, p. 97, nota 41.

⁶⁷ Cf. *Istoria limbii române*, voi. al II-lea, p. 182.

⁶⁸ Cf. Mioara Avram, *lucr. cit.*, p. 97.

⁶⁹ Faptul că în scrierile secolului al XVI-lea nu se întîlnesc formații de acest fel s-ar putea datora caracterului cu precădere religios-juridic al acestor texte.

⁷⁰ în special inventare de lucruri sau mărfuri și foi de zestre.

⁷¹ Cf. Valeriu Rusu, *lucr. cit.*, p. 264, care arată că, din 42 de derivate în *-iu* cîte a găsit în ALR, 32 apar în Oltenia, Muntenia și Dobrogea și numai 10 în celelalte regiuni.

Banat face destul de greu de acceptat și ipoteza, foarte ispititoare de altfel, că *-iu* cu acest sens ar fi continuatorul latinescului *-ineus*. Singura explicație satisfăcătoare este cea dată de Pușcariu. Apariția formațiilor ca *verziu amâriu* se explică destul de bine prin înlocuirea sufixului *-ui*, la care ase'menea derivate sînt absolut normale, cu *-iu*, probabil și în urma unei asemănări formale. Aceasta rezultă și din faptul că derivatele în *-ui* (ca *albui, gălbui, amăru*) sînt mai obișnuite decît corespondentele lor în *-iu* (*albiu, gălbiu, amăriu*).

Sporadic, sufixul *-iu* a mai suferit și influența sufixului turcesc *-giu*, dînd naștere la cîteva nume de ocupații (*bărbui, dobînziu*).

DIN ISTOIEIA ADAPTĂEII NEOLOGISMELOE ÎS
-(AII)TOR(ITJ), -OB(IU)

DE

EUGENIA CONTRAS

Neologismele românești cu finala în *-(aji)tor(iu)*, *-or(iu)* provin din limbi diferite și au fost adaptate la limba română în mod diferit, după epoci.

Sursele de împrumut sînt în primul rînd latina, franceza și italiana și în al doilea rînd greaca, germana și rusa. Greaca a creat acest tip de cuvinte cu ajutorul sufixului moștenit din indo-europeană¹, germana și rusa le-au împrumutat din limbile romanice sau le-au format după modelul acestor limbi, rusa împrumutîndu-le și din germană.

Cele mai vechi sînt cîteva împrumuturi cărturărești grecești și latine din secolul al XVI-lea și al XVII-lea ca *autocrator* DOSOFTEI, v. s. 17 < auToxpaTCop; *pantocrator* (a. 1578) CUV. BATR. I, 195 < rcavToxpaTop; *protector* DOSOFTEI, v. s. 29 < lat. *protector*. Cu excepția acestor împrumuturi sporadice și neanalizabile în română, majoritatea neologismelor în *-(afi)tor(iu)*, *-or(iu)* au fost împrumutate începînd din secolul al XVIII-lea pînă în zilele noastre. Dintre acestea din urmă, mai vechi sînt cele furnizate de latină, în secolul al XVIII-lea, urmează apoi cele din franceză, mai numeroase, și din italiană la sfîrșitul secolului al XVIII-lea, în secolul al XIX-lea și al XX-lea. Cele germane datează din secolul al XVIII-lea în Transilvania și de la sfîrșitul secolului al XIX-lea în Muntenia, iar cele rusești din secolul nostru în Muntenia și mai vechi în Moldova. Eusa și germana sînt rareori sursa unică de împrumut a unui cuvînt, de obicei ele sînt asociate izvoarelor latino-romanice în sensul că într-o anumită regiune a țării, ca Muntenia, un cuvînt este luat din franceză, același cuvînt fiind împrumutat în altă regiune, ca Transilvania, din germană sau în Moldova din rusă.

Aceste împrumuturi constituie serii deschise în limba noastră, sursele lor devin cu timpul mai variate, pe măsura răsptndirii cuvintelor latino-romanice în celelalte limbi. Ele au fost încadrate cu ușurință în lexicul

¹ E. Benveniste, *Noms d'agent et noms d'adion en indo-européen*, Paris, 1948, p. 28.

românesc, unde există un mare număr de cuvinte (substantive masculine, feminine și neutre, precum și adjective verbale) formate cu sufixul moștenit *-tor*.

Bomânescul *-tor* continuă două sufixe latine, *-tor* substantival și *-toriu(s)* adjectival². Evoluția mai deosebită pe care au avut-o pe teren românesc cele două sufixe latine și trecerile cuvintelor de la o clasă morfologică la alta în decursul istoriei lor fac să nu distingem în română decît cu dificultate și incertitudine două sufixe, substantival și adjectival, diferite funcțional, dar identice ca formă.

Sufixul românesc *-tor* are o variantă *-toriu*, în limba veche, astăzi în graiuri, care reprezintă forma moștenită a sufixului³, ea însă nu are funcția (originară) de a distinge formațiile substantivale de cele adjectivale⁴.

Spre deosebire de română, reflexele romanice occidentale ale celor două sufixe latine sînt diferențiate formal, după funcții, după modul și după epoca în care au pătruns în limbile respective, ca sufixe moștenite sau împrumutate.

Astfel fr. *-eur*, *-(a/i)teur*, sufixe substantivale și adjectivale, sînt forme populare moștenite ale latinescului *-(a/i)torfem*, în timp ce *-oir*, *-oire*, sufixe substantivale, sînt urmașele moștenite ale sufixului adjectival latin *-(t)orius*⁵ substantivat uneori și în latină, iar *-(a/i)toire*, sufix adjectival, este forma savantă, împrumutată mai târziu, a sufixului adjectival latin *-(aji)torius*⁶.

Italianul *-tore*, sufix substantival, continuă latinul *-tor*, iar *-(t)orio*, sufix adjectival, ește forma latinizată a lui *-oio* < lat. *-(t)orius*⁷.

Eomâna a împrumutat din latină și din cele două limbi romanice amintite derivate cu toate sufixele menționate, precum și cuvinte care au în aceste limbi finala în *-tor* împrumutate de franceză și de italiană din latină sau din limbile moderne de mare circulație, indiferent dacă erau derivate cu sufixe sau formate în alt mod. De exemplu: *agrimensor* < it. *agrimensore* {< lat. *agrimensor*}, *dictator* < fr. *dictateur* (< lat. *dictator*), *tranzistor* < fr. *transistor* (< engl. *transistor* < *transfer* + *resistor*), *aligator* < fr. *alligaïor* (< engl. *alligator* < sp. *el lagarto*).

Împrumutînd acest tip de cuvinte, româna le-a asimilat la derivatele *ou* sufixul moștenit, dar adaptarea lor constituie un proces îndelungat și complex, a cărui evoluție poate fi considerată azi încheiată pentru cele mai multe cuvinte din această categorie.

Nu ne vom referi în cele ce urmează la adaptarea fonetică a acestor cuvinte, cînd provin din limbi cu un sistem fonetic diferit de cel românesc,

² Cf. A. Graur, *Nom d'agent et adjectif en roumain*, Paris, 1929, p. 105—114.

³ Cf. și A. Rosetti, ILR, p. 528.

⁴ Cf. A. Graur, *loc. cit.*

⁵ Cf. W. Meyer-Liibke, *Grammaire des langues romanes*, II, Paris, 1895, p. 576—582; Kr. Nyrop, *Grammaire historique de la langue française*, III, Copenhagen-Leipzig, 1936, p. 116, 136, 151, 152.

⁶ Cf. Gerhard Rolfs, *Historische Grammatik der Italienischen Sprache und ihrer Mundarten*, Band III, Bern, 1954, p. 327, 351.

de exemplu la redarea francezului *o* din *-eur*, nici la adaptarea vocalei dintre sufix și temă, caracteristică conjugării (*&tor* > *iktor*). Vom face abstracție și de formele feminine care reflectă ezitarea vorbitorilor față de o categorie nefixată în limbă, forme ca *civilizatriceă*, *civilizatrice*⁸ sau *iluzoară*⁹. Ne propunem să urmărim numai în ce mod s-a produs pierderea finalei *-iu* la majoritatea acestei categorii de neologisme, prin încadrarea definitivă în lexicul românesc. Pierderea finalei *-iu* nu este un fenomen specific neologismelor în *-tor*; ea este o tendință mai generală, care se observă și la cuvintele derivate cu sufixul moștenit *-tor* și la alte tipuri de cuvinte¹¹, derivate și ned_erivate, cum sînt *consilieriu-consilier*, *ministeriu-minister*, *onorariu-onorar*, *originariu-originar*, *ospătariu-ospătar*, *ospiciu-ospici*, *potcapiu-potcap* ș. a.¹², dar ne interesează modul particular în care se realizează această tendință la neologismele de care ne ocupăm.

Se observă că marea majoritate a împrumuturilor mai vechi în română reproduc în mod distinct diversele sufixe latino-romanice, respectînd diferențierea existentă în aceste limbi între diversele sufixe.

Astfel românescul *-(a/i)tor*, *-or* redă fr. *-(aji)teur*, *-eur*, it. *-(t)ore* și lat. *-(aji, -t)or* din substantive ca : *mediator* (a. 1701) la URȘU, T. < lat. *mediator*, *factor* (a. 1777) id., *ib.* < lat. *factor*, fr. *facteur*; *numinător* (a. 1795) id., *ib.*, *nominator* (a. 1801) id., *ib.* < lat. *nominator*; *it. nominatore*; *divizor* (a. 1777) id., *ib.* < lat. *divisor*, fr. *diviseur*; *multiplicator* (a. 1785) id., *ib.* < lat. *multiplicator*, fr. *multiplificateur*; *controlor* (a. 1793) ȘTEFANELLI, D. C. 232 < fr. *contrôleur*, germ. *Kontrollor* și *Kontrolleur*, în timp ce *-atoriu* redă fr. *-(a/i)toire*, it. *-orio*, lat. *-(aji, -t)orius* în adjective ca *accesoriu* ȘTEGULICI (a. 1848) < lat. *accessorius*, fr. *accessoire* \ *inflămătoriu* (a. 1816) la URȘU, T. < lat. *inflammatorius*, fr. *inflammatoire*; *iluzoriu* MAIORESCU, D. IV 153 < lat. *illusorius*, fr. *iUsoire*, it. *ilutorio*; *meritori* NEGULICI (a. 1848) < lat. *meritorius*, fr. *meritoire*.

În general, cele două categorii de sufixe latino-romanice menționate mai sus sînt diferențiate ca funcție morfologică, primele fiind sufixe substantivale și cele din a doua categorie adjectivale. Dar diferențierea în sufixe adjectivale și substantivale la numele de agent merge împotriva tendinței limbii române, care o deosebește de limbile romanice și o apropie de albaneză¹³, de a confunda substantivale și adjectivele la numele de agent, ca la derivatele cu *-tor* moștenit. Pe de altă parte cuvintele romanice care conțin aceste tranșe finale nu sînt toate derivate pe teren romanice

⁷ Cf. G. Ivănescu și L. Leonte, *Fonetica și morfologia neologismelor române de origine latină și romanică*, în *Studii și cercetări științifice* (Iași), VII (1956), fasc. 2, p. 2, 4, 5.

⁸ Cf. Alf Lombard, *Le verbe roumain*, Lund, 1954—1955, p. 269; Al. Graur, *Tendențele actuale ale limbii române*, București, 1968, p. 260.

⁹ Cf. Despina Ursu, *Adaptarea adjectivelor neologice în limba română literară din perioada 1760—1860*, în *Studii de limbă literară și filologie*, București, 1969, p. 138.

¹⁰ Cf. G. Ivănescu și L. Leonte, *art. cit.*, p. 19.

¹¹ Cf. GRAM. ROM. I, p. 116; G. Ivănescu și L. Leonte, *art. cit.*, p. 19.

¹² Cf. Iorgu Iordan, LRA, p. 94.

¹³ Cf. Lucia Djamo, *Contribuții la studiul unor sufixe de origine slavă în limba albaneză* în SCL XII (1961), nr. 2, p. 231-258.

sau nu sînt derivate nici în latină cu aceste sufixe nominale și în aceste situații distincția dintre cele două categorii morfologice nu se mai face prin finala cuvîntului, de exemplu fr. *constricteur* adj. < lat. *constrictor*, fr. *injuisoire* subst. < lat. *injuorius*, fr. *territoire* subst. < lat. *territorium*, fr. *posterieur* adj., subst. < lat. *posterior* < *posterus*. Cuvintele românești redau exact situația din franceză sau latină, adică reproduc întocmai tranșa finală a cuvîntului: *constrictor*, *teritoriu*, *posterior*. Cuvintele acestea, care gînt împrumuturi din latină și în limbile romanice, sînt cele dintîi care au favorizat dispariția distincției dintre substantive și adjective la neologisme.

Pe măsură ce împrumuturile latino-romanice cresc în număr și varietate, intervin și alți factori care contribuie la ștergerea acestei distincții :

a) împrumutarea atît a substantivelor în *-tor* cît și a adjectivelor în *-toriu* de la aceeași temă, ca *operator* subst. < fr. *opérateur*, lat. *operator*-, *operatoriu* adj. < fr. *opérateur*, lat. *operatorius* ;

b) împrumutarea unor adjective în *-ateur* și *-atoire* de la aceeași temă: *declamator* adj. < fr. *declamateur* subst. și adj., *declamatoriu* adj., < fr. *declamatoire* adj., sau a unor cuvinte care, formate cu un singur sufix, cumulează ambele valori morfologice în limba de origine (datorită trecerii obișnuite de la o clasă morfologică la alta) : *creditor* subst. și adj. < fr. *crediteur* subst. și adj.;

c) împrumutarea unor cuvinte care aparent nu respectă distincția generală, în sensul că sînt substantive care par a fi formate cu sufixe adjectivale sau invers (cercetarea istoriei lor însă contrazice această aparență, substantivele, de exemplu, reprezintă substantivizări ale unor adjective care nu mai există ca atare, fenomen curent la aceste formații chiar din latină, cînd ele numeau obiecte, instrumente sau erau nume de loc) : *interrogator* adj. < fr. *interrogateur* subst. și adj. (< lat. *interrogator*); *interrogatoriu* s.n. < fr. *interrogatoire* (< lat. *interrogatorius*).

Cuvinte și situații ca cele descrise mai sus au contribuit la statornicirea părerii inexacte a vorbitorilor că toate cuvintele perechi împrumutate, create de la aceeași temă, dar cu sufixe diferite, sînt variante formale ale unui singur cuvînt, cum sînt cele în *-tor* și *-toriu* ale derivatelor cu sufixul moștenit.

Drept urmare a faptelor descrise distincțiile originare dintre sufixele neologice tind să dispară și cu timpul formele în *-tor* și *-toriu* se confundă. La împrumuturile mai tîrzii se observă că uneori apare o formă în locul celeilalte, fără justificare etimologică : *inhibitor* adj. < fr. *inhibitoire*, iar uneori apar cele două variante cu o singură funcție morfologică : *revelator* adj., *revelatoriu* adj. < fr. *reveleateur*.

În general se tinde, sub influența sufixului moștenit, ca toate sufixele neologice să fie rediate prin *-tor*, totuși se mai mențin forme ca *iluzoriu*, *meritoriu* și se redau împrumuturi recente prin *-toriu* cînd se împrumută numai adjectivul și nu există un substantiv în română care să conțină același sufix ca : *halucinatoriu*, *tranzitoriu*.

Faze ale acestui proces de unificare a formelor se pot observa la unele adjective care la singular se termină la masculin și neutru în *-tor*, dar la feminin în *-torie*, nu în *-toare*, cum ar fi firește, ca în *respirator*, *respiratorie*

(*aparat respirator*, *mișcare respiratorie*). Acad. Iorgu Iordan a consemnat o altă situație, anume a adjectivelor cu neutru singular în *-tor*, dar cu pluralul în *-torii* (care corespunde singularului în *-toriu*) în exemple ca *mijloace creatorii*, *motive inspiratorii*¹¹; astăzi această fază este depășită pentru cuvintele în discuție, pluralul fiind regularizat în *-toare*.

E posibil ca la această unificare să fi contribuit și faptul, remarcat de cercetători în legătură cu alte fenomene, anume că pe măsură ce cunoașterea limbilor străine a cîștigat în întindere, în număr de vorbitori, ea a pierdut în profunzime. Deciprimii împrumutători de neologisme, cunoscînd mai bine limbile la care apelau, erau atenți la distincțiile formale din acele limbi, în timp ce împrumutătorii ulteriori le-au neglijat, întrucît din punctul de vedere al limbii române acestea pot părea niște subtilități formale inutile.

În concluzie, factorii care au determinat redarea în română a tuturor sufixelor neologice în discuție printr-o singură formă sînt: tendința românei de a nu distinge substantivele de adjective la numele de agent, asimilarea acestor cuvinte la derivatele cu sufixul moștenit *-tor*, diversitatea situației cuvintelor împrumutate în limbile lor de origine și o legătură mai slabă cu aceste limbi.

¹¹ Cf. GRAM. ROM. I, p. 25, 116, 119.

Cf. LRA, p. HO.

BEPARTIȚIA GEOGRAFICĂ A SUFIXULUI *-UC(Ă)*

DE

LUGREȚIA MAREȘ

1. Lucrarea de față își propune să cerceteze două dintre aspectele pe care le ridică studierea sufixului *-uc(ă)* :

a) să stabilească în ce măsură derivarea cu sufixul *-ue(ă)* este mai frecventă într-o anumită regiune a teritoriului dacoromân decât în alta;

b) să analizeze proporția în care derivatele cu sufixul *-uc(ă)* sînt acceptate de limba literară și care sînt derivatele corespunzătoare formațiilor cu *-uc(ă)* la nivelul limbii literare.

Am inclus în cercetarea de față și derivatele cu sufixele complexe *-iluc*, *-uluc*.

Materialul folosit pentru întocmirea acestei lucrări a fost extras din: D A ms. și DLR, D O, A L E (seria veche și seria nouă), NALR-Olt., NALR-Maram., din glosarele dialectale apărute recent (LEX. REG. voi.1—2, GL. REG., MAT. DIALECT, I, UDRESCU, GL., GL.OLT.), din culegeri de texte populare, versuri și proză, aparținînd tuturor regiunilor țării (ALRT II, TEXTE DIALECT.-Olt., FOLC. TRANSILV. I—n, FOLC. MOLD. I—II, BALADE I—III, BÎRLEA, L. P. M. I—II, BÎRLEA, A. P. I—III, FOLC. OLT. MENT. I—II), precum și din monografiile și studii care cuprind material dialectal și pe care le vom cita la locul potrivit.

Din materialul cercetat am înregistrat 74 de derivate pe care DI nu le menționează. Acestea figurează, grupate pe părți de vorbire, în *Anexa* de la sfîrșitul lucrării.

2. Privitor la repartiția geografică a derivatelor cu sufixul *-uc(ă)* s-au făcut pînă în prezent numai referiri sporadice. Astfel I. A. Candrea în *Graiul din Țara Oașului*, București, 1907, p. 23, remarcă frecvența, în această regiune, a derivatelor cu sufixul *-uc*. Productivitatea derivatelor cu suf. *-uc* și *-uluc* este remarcată și de T. Papahagi în monografia *Graiul și folclorul Maramureșului*, București, 1925, p. LXX. Sever Pop, în *Terminologia calului*, DR v (1927—1928), vorbind, la p. 111, despre termenul dezmiardător *căluș*, observă că „pare a fi răspîndit numai în partea nordică a Ardealului (Badna și Baia Mare)”, iar la p. 132 face aceeași observație

referindu-se la cuvîntul *iepuță*. Gh. Ivănescu, în articolul *Formarea cuvintelor în limba română*, publicat în LR X I V (1965), nr. 1, p. 31—37, susținînd ideea specificului fiecărei regiuni în ce privește productivitatea unor sufixe consideră că derivate ca *ciutuc* deosebesc graiul crișean de graiul altor regiuni.[^]

În urma cercetării făcute pe baza materialului cuprins în *Atlasul lingvistic român*, V. Eusu (în articolul *în legătură cu derivarea cu sufixe în dacoromână*, FD I V, p. 257—268) stabilește aria de răspîndire a unor sufixe înregistrate în hărțile *Atlasului*, dar nu se ocupă în mod special de aria sufixului *-uc*. Unele dintre derivatele lui *-uc(ă)* sînt însă amintite în legătură cu concurența sufixelor pe pian regional, așa cum vom vedea mai departe.

3. Pentru stabilirea repartiției derivatelor cu sufixul *-uc(ă)* pe arii dialectale, am pornit, atît pentru numele comune, cît și pentru numele proprii, de la materialul oferit de *Atlasul lingvistic român* (seria veche și seria nouă).

În ce privește situația cuvintelor *comune*, am notat pe hartă punctele în care au fost înregistrate derivate cu sufixul *-uc(ă)* și am constatat că se formează o arie compactă în nordul țării, mai ales în Ardeal, cu prelungiri în Bucovina și nordul Moldovei (vezi harta). În cadrul acestei arii, cele mai multe derivate apar în punctele 266, 272, 349, 357, 362, deci în Maramureș și în nordul Transilvaniei. Aria coboară în centrul Transilvaniei pînă mai jos de Cluj (pct. 251 : Feleacu-Cluj), iar în partea de est merge mult mai spre sud cu pct. 231 (Lăureni-Tîrgu Mureș), 574 (Mihăileni-Oiuc), 158 (Mihai Viteazul-Sighișoara) și 164 (Fîntîna-Eupea). Punctele 105 (Dobra-Hunedoara) și 784 (Nucușoara-Curtea de Argeș) sînt cu totul izolate.

Am întregit datele oferite de *Atlas* cu material extras din celelalte izvoare consultate (vezi p. 89). Acestea ne-au adus derivate noi și ne-au permis să întocmim o imagine mai completă a ariei lor de răspîndire. Dar și pe baza textelor constatăm că deosebirea de la o regiune la alta în ce privește prezența derivatelor cu *-uc(ă)* este izbitoare și net în favoarea regiunilor din nord (Maramureș, nordul Moldovei și nordul Transilvaniei).

Derivate cu sufixul *-uc(ă)* se găsesc în special în colecții de versuri populare. Numărul cel mai mare de derivate, cu frecvența cea mai mare, l-am înregistrat în *Bocete din Oaș*, publicate de C. Brăiiu în G. R. S. V I I (1937), p. 1—84. Un mare număr de derivate se întîlnesc numai aici (vezi *Anexa*). O frecvență mare a unor derivate am înregistrat și la BÎRLEA, L. P. M. I—II¹, BUD, p. p., T. PAPAHAĞI, M., TÎPLEA, P. Deosebirea de repartiție teritorială apar mai evident în culegerile care cuprind texte din mai multe regiuni, ca FOLC. TRANSILV. I—II, FOLC. MOLD. I—II, BALADE I—III, BÎRLEA, A. P. I—III. Pentru ilustrare vom da o scurtă statistică a derivatelor făcută pe baza culegerilor citate :

În FOLC. TRANSILV. am înregistrat derivate cu *-uc(ă)* în textele aparținînd următoarelor regiuni sau localități² : Sălaj (*dătucă, fătucă, ferestrucă, miresucă* 4³, *sorucă* 2, *tătucă, ziucă*), Maramureș (*ceterucă* 2, *jrătiuc* 2, *mămucă* 5, *miorucă, miresucă* 2, *mîndrucă* 2), Oaș, Maramureș, Năsăud (*mămucă* 2, *miresucă, mîndruluiță, soțuc*), Lăpuș (*mierlucă, mîndrucă, mîndruluiță, normă*), Cluj (*mămucă, miresucă* 2, *mîndrucă, mîndrucă, mîndruluiță* 2, *nănășucă*), Țara Făgărașului (*miresucă* 4), Banat (*mîndruluiță*).

Cele trei volume de *Balade populare românești* cuprind texte din toate regiunile țării, dar numai în textele provenite din Maramureș am înregistrat derivate cu *-uc(ă)* (*bunuc, jrătiuc, mămucă* 4, *mămulucă, năjrămucă, fchitucă, tătuluc, țîțueă*).

În FOLC. MOLD. am înregistrat numai pe *mămucă*, în texte din jud. Neamț și Tecuci.

În FOLC. OLT. MUNT. I—III, n-am înregistrat nici un derivat.

În proză derivatele cu sufixul *-uc(ă)* sînt mult mai rare. Antologia de proză publicată de BÎRLEA cuprinde, în trei volume, texte din toate regiunile țării, dar numai în două texte am întîlnit cîteva derivate : în imul provenit din localitatea Fundul Moldovei-Cîmpulung (*tătucă, văruc* 3, *oenușucă*) și în altul din Oaș (*tătucă, aiciuca*).

În volumul *Texte dialectale din Oltenia* nu am înregistrat nici un derivat.

În ALRT II apare *țirucă* (p. 125) în Beclean-Someș și *cununucă* <p. 147) în Sălaj.

Dat fiind faptul că sufixul *-uc* formează și nume proprii derivate <feminine în *-uca*, masculine în *-uc, -ucu* și *-ucă*), am încercat să stabilim și situația acestora. Am pornit, și de data aceasta, de la datele oferite de *Atlasul lingvistic român*, A L R SN IV h 1510—1566 cuprinde 37 de nume proprii de persoane (prenume) masculine și feminine cu formele lor hipocoristice și derivatele acestora.

Am notat pe aceeași hartă punctele în care au fost înregistrate astfel de derivate. Aria formată depășește limitele ariei cuvintelor comune, cuprinzînd, de data aceasta, mai multe puncte din centrul și sudul Transilvaniei și al Moldovei, unde coboară pînă în pct. 605 (Furcenii Vechi-Teouei). Puncte izolate sînt 833 (Petrila-Hunedoara) și mai ales 886 (Isbiceni-Țorabia).

Pentru o mai bună ilustrare a productivității acestor derivate pe arii dialectale am înregistrat numărul răspunsurilor obținute în fiecare localitate anchetată și am observat că, cu cît numărul derivatelor crește, numărul punctelor în care au fost înregistrate scade. Peste zece derivate am înregistrat numai în punctele : 346, 349 (aici cele mai multe : 19), 353, 362, ^65. Constatăm că cea mai mare frecvență apare și la numele proprii de persoane tot în Maramureș⁴.

¹ Localizarea atestărilor este făcută conform datelor din culegere.

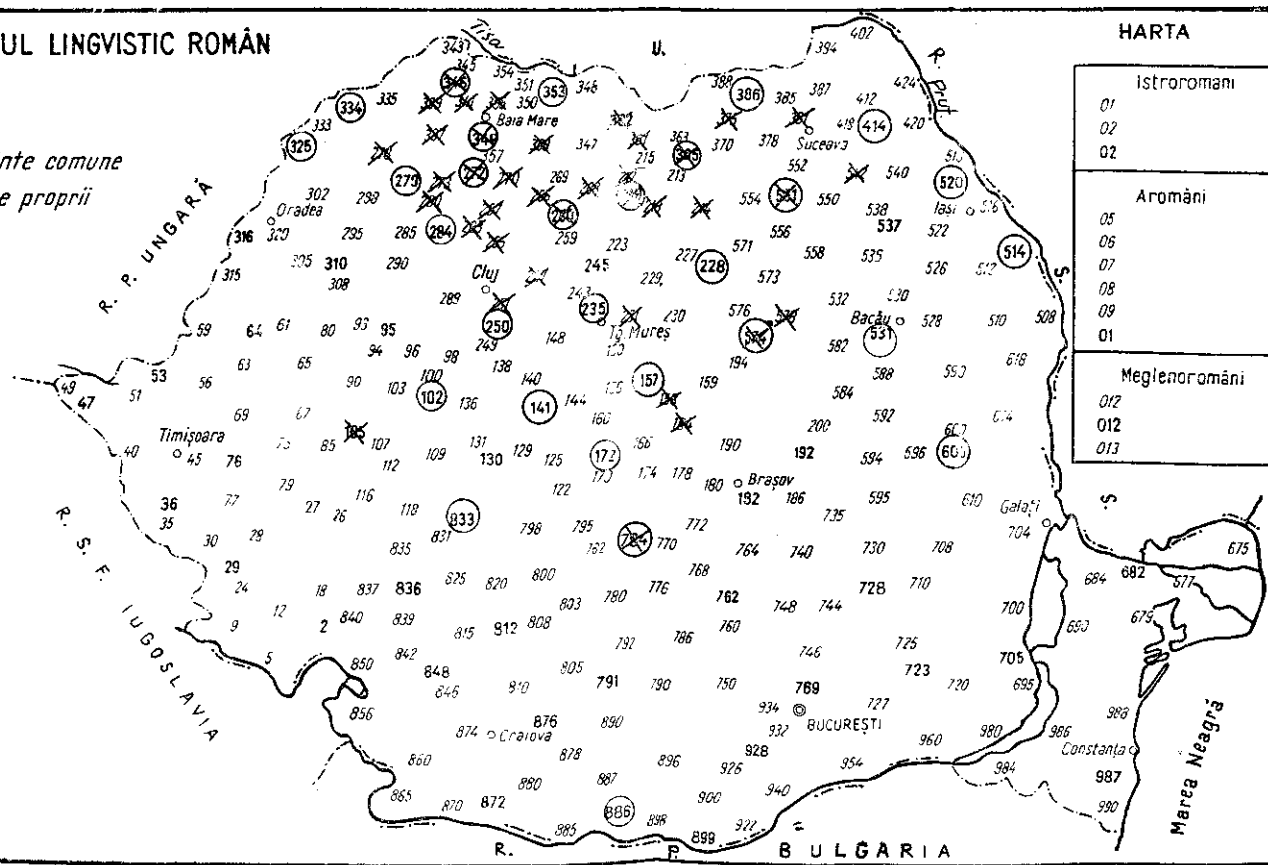
² Cifra indică frecvența apariției în text.

³ La această concluzie ajunge și Aurelia Stan în articolul *O problemă de aniroponimie : ect cu sufixe diminutivale a prenumelor din ALR*, în GL IX (1964), nr. 1, p. 97-108.

⁴ În primele 100 p. (5—105) din BÎRLEA, L. P. M. I, sînt folosite de 62 de ori cuvinte formate cu sufixul *-uc(ă)*. Dintre acestea, 54 sînt în interiorul versurilor și 8 la sfîrșit de vers, dar numai 3 folosite pentru rimă. În 32 de cazuri avem a face cu termeni de adresare.

ATLASUL LINGVIC ROMÂN

X Cuvinte comune
 ○ Nume proprii

HARTA

Istroromani
01
02
02
Aromani
05
06
07
08
09
01
Meglenoromani
012
012
013

în A L E , am mai înregistrat la numele proprii două sufixe compuse r *-ucuța (Todorucuța)* în pct. 53 și *-ițuca (Dochițuca)* în pct. 386.

Pasca³ dă și compusul *-ucan* din *Alăiuean* (p. 159) și *-ucea* din *Bărbucea* (p. 171), la care se adaugă *Băducea*⁴.

Lucrările de onomastică pe care le-am consultat aduc precizări privitoare la productivitatea sufixului în diverse puncte geografice. Pasca în lucrarea citată include sufixul *-uc* printre sufixele cele mai productive (p. 106), dînd un număr mare de derivate de la nume de persoane (p. 146). Sabina Teiuș, studiind prenumele hipocoristice din Valea Bistriței (Bicaz)⁵ găsește și derivate cu *-uca, uc(u), -ucă*, fără să-l enumere însă printre sufixele productive.

Dintre formațiile cu sufixul *-uc, -uca, -ucă, -ucu* de la nume proprii, numai cîteva sînt general folosite. Nume ca *Sănducu, Băducu*, de exemplu, sînt frecvente⁶. Observăm că la acest nivel al limbii apare numai sufixul *-ucu*, singura formă frecventă de altfel.

Dar derivate ca *lonuc, Lăzăruc, Lenuca, Antonuc, Păvăluc, Ștefănuț, Petrucă, Gavrilucă. Florucă, Grigoruc, Dumiruc, Zamfirucă, liiuc, Toderuc* și altele au un pronunțat caracter regional. Nu putem trece peste observația lui Pasca, referitoare la sufixul *-uc*: „E remarcabil că derivă mai ales de la nume de botez din cele mai cunoscute” (p. 106).

Sufixul *-uc(ă)* formează și nume proprii de animale domestice, pornindu-se, de cele mai multe ori, de la unele însușiri fizice ale lor. El apare astfel în nume de capre (*Bălțuca, Brezucu, Cercelucu*), de vaci (*Mărtuca*), oi (*Băluca*), bivolițe (*Gheșuca*), cai (*Boibuc*)⁷, ciini (*Tumbuluc*)⁸.

În ce privește toponimicele, în materialul consultat⁹ nu am găsit derivate cu sufixul *-uc(ă)*.

4. După ce am urmărit frecvența pe arii dialectale, să vedem cîte dintre derivatele cu sufixul *-uc(ă)* apar în limba literară. Eemarcăm că scriitorii care folosesc în operele lor derivate în *-uc* sînt originari din regiuni în care, după harta întocmită de noi, astfel de formații apar frecvent. Cităm pe Eusebiu Camilar, Cezar Petrescu, Mihail Sadoveanu, Ionel Teodoreanu.

³ în *Nume de persoane și nume de animale în Tara Oltului*, București, 1936.

⁴ Cf. DO, p. LXVI.

⁵ *Despre formele hipocoristice ale prenumelor din Valea Bistriței (Bicaz)*, în CL VII (1962) nr. 1, p. 47.

⁶ Al. Graur, în *Nume de persoane*, Editura științifică, București, 1965, p. 65—66, include sufixele *-uca* și *-ucu* printre sufixele cele mai importante cu care se formează diminutive de la nume de persoane, iar Al. Cristureanu, în *Prenume de proveniență cultă în antroponomia românească*, din *Studii și materiale de onomastică*, Editura Academiei, București 1969, amintește la p. 34 și sufixul *-uc(u)*.

⁷ Cf. Traian Pătrășcanu, *Nume de animale din județul Alba*, în LL XXII (1969), p. 107.

⁸ Cf. Șt. Pasca, *lucr. cit.*, p. 356, 367.

⁹ Cf. Gr. Brîncuș, *Nume date animalelor domestice*, în LR XVI (1967), nr. 2, p. 169—175.

¹⁰ Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, Editura Academiei, București, 1963; Gr. Rusu, *Nume de locuri din nord-estul Transilvaniei*, în *Studii și materiale de onomastică*, p. 153 ș.u.; M. Homorodean, *Toponimia satelor Cinciș și Valea Ploștii (județul Hunedoara)*, *ib.*, p. 87 ș. u.; E. Janitsek, *Toponimia văii superioare a riului Sieu*, *ib.*, p. 111 s. u.; M. Oros, *Din toponimia văii Bistrei (județul Bihor)*, *ib.*, p. 189 ș.u.

Potrivit D M , care înregistrează 22 de derivate cu sufixul *-uc(a)* — 19 substantive și 3 adjective¹¹ —, situația acestor derivate se prezintă în felul următor. Sînt considerate literare : *bălăuc, dănciuc, năsuc, pătuc, sătuc, tătucă, țîrucă, țîțucă, uituc, vițelucă*; populare : *mămucă*; regionale : *frunzucă, moșuc, neniuc, puiuc, ziucă*; rare : *inimucă, mînzuc, mițuc, șpînzucă, rățucă, străinuc*. Delimitarea făcută între indicațiile „regional” și „rar” este arbitrară. Atestările pe care le avem pentru cuvintele considerate rare în DM ne îndreptătesc să le considerăm tot regionale. În privința celor zece formații considerate literare în D M , ne exprimăm mirarea că *iirucă*, derivat de la *țîră*, nu este calificat regional, deși cuvîntul-bază poartă această mențiune. De asemenea atestările pe care le deținem pentru *țîțucă* (JARMK-BİRSEANIJ, D. 76, MARIAN, I. 134, T. PAPAHAĞI, M. ^236) și *vițelucă* (RETEGANUL, ap. CADE) nu ne îndreptătesc să le considerăm literare.

Potrivit atestărilor noastre, numai patru derivate ar putea fi considerate literare (diminutivele *năsuc, pătuc, sătuc* și adjectivul *uituc*), trei populare, deși nu generale (*dănciuc, mămucă, tătucă*), iar restul regionale.

5. Dat'fiind faptul că derivatele cu sufixul *-uc* au, pe de o parte, o răspîndire geografică limitată, iar pe de altă parte sînt slab reprezentate la nivelul limbii literare, ne-am întrebat care sînt derivatele corespundente folosite în cele două planuri. Înțelegem prin derivate corespundente derivatele formate de la aceleași teme, cu sufixe avînd valoarea sufixului *-uc(ă)*.

Pe plan regional problema concurenței sufixului *-uc* este în linii mari analizată de V. Rusu în articolul citat. Cercetînd derivarea cu sufixe pe baza *Atlasului lingvistic român*, autorul arată că sufixele *-ică, -isoară, -iță, -uțâ* (p. 262) intră în concurență cu sufixul *-ucă*.

La nivelul limbii literare am întocmit pe baza DM O situație a derivatelor corespunzătoare celor discutate aici.

Se exclud desigur, de la început, derivatele formate de la cuvinte regionale (*căițucă, ceterucă, gozuc, lăibăruc, rînzucă, struțuc, hireșuc, mîntenășuc* ș.a.j).

Derivatele corespunzătoare formațiilor regionale cu *-uc* prezintă în limba literară sufixele :

substantivale : **-el**: *alunuc, nepotuc*; **-ică, -ulică**: *bădiuc, bădiuluc(ă), mămucă, nevăstucă, tătuc(ă), ziucă*; **-ior, -ioară, -cioară**: *căsucă, frățuc, inimucă, sorucă, ulițucă*; **-(i/u)șor, ~(i/u)șoară** : *ațucă, brățiuț, brățucă, buznea, cepucă, deluc, dîmbuc, fățucă, finuc, hăinucă, lăducă, mățuc, pînzucă, puiuc, săpuță, scorțucă, sfanțuc, trebucă, țărucă, țîțucă, văruc, zestrucă*; **-iță, -uliță** : *bădiuc, băltucă, cununucă, jățucă, frunzucă, gurucă, lăducă, mierlucă, slujbucă, turtucă*; **-uieă** : *jerestrucă*; **-uleț** : *dîmbuc, fiuc, mînzuc, moșuc*; **-uș, -ușă** : *cățelucă, picioruc, vițelucă*; **-ușcă** : *rățucă*; **-ușel**: *mieluc*;

¹¹ în DM nu sînt înregistrate derivate adverbe, pronume și interjecții.

¹² Pentru aria de răspîndire a sufixului *-uțâ* vezi Eugenia Contras, *Sufixul -uț(ă)*, în SMFG iv, p. 160.

-uță: *bărbucă, căsucă, hăinucă, limbucă, mînuță, năjramucă, periucă, săniucă;*

adjectivale: **-el:** *străinuc, tînăruc; -ieel:* *bunuc, călduc; -ișor:* *dulciuc; -uț :* *grăsuc, slăbuc;*

adverbiale : **-inel, -ișor :** *încetuc;*

pronomiale : **-uță :** *mâtălucă.*

Cele mai multe corespondente literare sînt formate deci cu sufixele *-ișor (-ișoară), -iță și -uță.*

6. în încheierea cercetării noastre putem spune că sufixul *-uc(ă)* este un sufix cu pregnant caracter regional. Este folosit cu deosebire în Maramureș, și răspîdit în toată partea de nord a țării și în sud-estul Transilvaniei. Chiar în aceste regiuni, este cunoscut mai ales prin derivatele de la nume proprii de persoane și de la termenii de înrudire, folosiți cu precădere ca termeni de adresare cu pronunțată nuanță afectivă. Sufixul *-uc(ă)* este deci un sufix puțin productiv.

Pentru cuvintele comune derivate cu sufixul *-uc(ă)* nu avem atestări vechi¹⁵. Cîteva nume proprii din sec. al XVI-lea înregistrate în no în Moldova *Buțucan* (p. 225), în Muntenia *Tănuță* (p. 386) și începînd din sec. al XVII-lea *Buzucă* (p. 226), *Bănuț* (p. 190), *Vlăduță, Ylăduțu* (p. 409) ne determină să credem că în trecut a fost folosit pe tot teritoriul țării. Prezența numelor proprii, precum și constatarea de mai sus că derivatele cu sufixul *-uc* sînt preferate în regiuni conservatoare din punct de vedere lingvistic, ne duc la concluzia că este un sufix vechi.

Temele la care se atașează sînt de asemenea cuvinte vechi. Vom da cîteva exemple pentru fiecare categorie : comune cu albaneza (*baltă, buză, mînz, moș*), moștenite din latină (*casă, jată, jrate, gură, inimă, mamă, minte, nepot, prînz, soră, soț, tată, văr, vis, zi, bun, tînăr*), din slavă (*haină, milă, mîndru, nene, nevastă*), cuvinte din maghiară cu circulație regională (*goz, jimblă, minteni, pecie, tîrnaț*), din sîrbocroată (*căiță*), din germană (*ladă, struț, buchet*). Paptul că nu avem teme de origine turcă sau greacă ar putea duce la ideea că nici la epoca acestor împrumuturi sufixul nu era productiv în regiunile din sudul țării.

A N E X Ă

SUBSTANTIVE

1. *băietucă* s.f. (GL. REG.)
2. *besăducă* s.f. (GR. S. vn)
3. *brățiuc* s.m. (BİRLEA, B. 72)
4. *căițucă* „scufiță” s.f. (ALRSN iv h 1163/574)
5. *căluț* s.m. (DR V, 111)

6. *cățelucă* s.f. (ALRSN III h 669/346)
7. *cenusucă* s.f. (BİRLEA, A. P. I 260)
8. *cepuță* „arpagic” s.f. (ALRSN I h 192/362)
9. *ceterucă* s.f. (BİRLEA, C. P. 120, FOLC. TRANSILV. I 311)
10. *cînuță* s.f. (GR. S. Vii)
11. *ciumucă* s.f. (GR. S. Vii)
12. *cînuț* s.m. (ALRSN III h 669/272)
13. *cununucă* s.f. (ALRT II 147)
14. *dătucă* s.f. (*Să te văd cîte-o dătucă.* FOLC. TRANSILV. I 216)
15. *deluc* s.m. (ALRSN III h 809/272)
16. *dîmbucă* s.f. (ALRSN III h 809/260)
17. *jătuță* s.f. (FOLC. TRANSILV. I 215, ALRI/nh 191/255,341)
18. *jătuță* s.f. (T. PAPAĞAGI, M. 220)
19. *jerestrucă* s.f. (FOLC. TRANSILV. I 216)
20. *jînuț* s.n. (T. PAPAĞAGI, M. 220)
21. *jomucă* s.f. (GR. s. Vii)
22. *jrătiuc* s.m. (BİRLEA, B. 18, FOLC. TRANSILV. I 336)
23. *găzducă* (și *găzdiulucă*) s.f. (GR. S. VII)
24. *jămlucă* „franzeluță” s.f. (ALRSN IV h 1070/260)
25. *iepuță* s.f. (DR V 132)
26. *lăduță* s.f. (ALRSN II h 457/362)
27. *leliucă* s.f. (ALRM i/n h 231/247, 251, 266, 280, 283, 357)
28. *luminiucă* s.f. (GR. s. Vii)
29. *lutuc* s.n. (GR. S. Vii)
30. *mărhucă* s.f. (BİRLEA, B. 88)
31. *melițucă* s.f. (A v 15)
32. *mierlucă* s.f. (FOLC. TRANSILV. I 459)
33. *miezuc* s. (LEX. REG. 17, ALR II 6365/365)
34. *miorucă* s.f. (FOLC. TRANSILV. I 325)
35. *năjramucă* s.f. (T. PAPAĞAGI, M. 227, BİRLEA, C. P. 106, 228, NALR—Maram. i h 60/234, 238)
36. *nănuță* s.l (ALRI/II h 168/278)
37. *neamuc* s.n. (BİRLEA, B. 126, BİRLEA, L. P. M. I 190)
38. *nuntucă* s.f. (BİRLEA, B. 124, BİRLEA, L. P. M. I 186, GR, s. vn)
39. *osuc* s. (FD iv 46)
40. *păsăriucă* s.f. (BİRLEA, C. P. 123)
41. *pănuță* s.f. (GR. S. Vii)
42. *săniucă* s.f. (ALRSN v h 1308/362)
43. *săptămînuță* s.f. (GR. S. VII)
44. *săpuță* s.f. (ALRSN i h 28/353)
45. *scorțucă* s.f. (ALRSN IV h 1141/353)
46. *sluiuc* s.n. (GL. REG.)
47. *țăpuț* s.m. (ȘEZ. V 165)
48. *țirișucă* s.f. (GL. OLT.)
49. *ulițucă* s.f. (GR. s. Vii)
50. *urmucă* s.f. (GR. S. VII)

¹⁵ Nici Eugenia Contrás și Magdalena Popescu-Marin, în articolul *La suffixation dans le roumain des XVI-XVIIIe siècles* din RRL XII (1967), p. 397-416, nu-l menționează.

51. *văruie* s.m. (BÎRLEA, L. P. M. I 261, BÎRLEA, A. P. I 392)
 52. *varuca* s.f. (GR. S. VII)
 53. *vînătuc* s.n. (GL. REG.)

ADJECTIVE

1. *arsucă* (GR. S. VII)
 2. *bunuc* (T. PAPAHAĞI, M. 215, GR. S. Vii)
 3. *călducă* (*apă călducă*, ALR SN h 1128/272)
 4. *căznituc* (GR. S. VII)
 5. *dulciuc* (UDRESCU, GL.)
 6. *hămnișucă* (GR. S. VII)
 7. *hireșuc* (LEX. REG. 14)
 8. *măriuică* (GR. S. Vii)
 9. *mițîțăluc*, *-ă* (GL. REG., LEX. REG. II 126)
 10. *pustiucă* (GR. S. VII)
 11. *singurucă* (GR. S. VII)
 12. *slăbuc* (GL. REG., ALR II/I li 82/362, GR. S. VII)
 13. *truditucă* (GR. S. VII)
 14. *văduvuc*, *-ă* (GR. S. VII)

ADVERBE

1. *acăsueă* (GR. S. VII)
 2. *biniucă* (GR. S. VII)
 3. *mintenășuc* (LEX. REG. 14)

PRONUME

1. *miniucă* (GR. S. VII)
 2. *tiniucă* (GR. S. VII)

INTERJEȚȚII

1. *i^e<z* (LEX. REG. 20)
 2. (GR. S. VII)

S U F I X U L - U I O A

DE

ZORELA CRETA

1. în primele lucrări care s-au ocupat de sufixele limbii române, sufixul *-uică* nu era considerat sufix independent. Diez¹ și, după el, Quintescu² îl consideră o variantă a sufixului *-uc*.

Densusianu, vorbind despre sufixul *-că*, observă că acesta se atașează adesea diminutivelor în *-uie* și dă exemplele : *cămeșuică*, *cărăruică*, *ferestruică*, *păsăruică*, *rățuică*.

Tiktin³, înșirînd cîteva diminutive formate cu sufixe diferite, pentru a prezenta modalitățile de formare a diminutivelor în limba română, inserează între acestea cuvîntul *păsăruică*, pe care-l notează *păsăr-ui-că*, considerîndu-l deci format cu două sufixe.

Singurul lingvist care, în această epocă, vorbește despre un sufix *-uică* este Sextil Pușcariu, în studiul său asupra sufixelor diminutive din limba română⁴. În privința originii acestui sufix, Pușcariu nu se pronunță în mod hotărît. El combate părerea lui Diez și Quintescu și admite ca posibilă existența unui sufix **-ujka* în limbile slave, sufix care a putut să fie adoptat de limba română, așa cum a fost adoptat *-ajJca* > *-aică* și *-ejka* > *-eică*. Pușcariu remarcă însă lipsa de asemănare în privința sensului între *-uică* și *-aică*, *-eică* și semnalează în schimb similitudinea existentă între *-uică* și *-ui*, fără a merge mai departe pe această cale.

Mai tîrziu, G. Pascu⁵ arată că *-uică* s-a format pe teren românesc din sufixele *-ui* și *-că*, primul de origine latină, al doilea de origine slavă.

¹ *Grammatik der romanischen Sprachen*, Bonn, 1858, p. 290.

² *De deminutivis linguae rumanicae, vulgo walachicae nominatae*, Berolini, 1867.

³ Cf. DHLR I, p. 250.

⁴ Cf. *Die rumänische Sprache, Grundriss der romanischen Philologie* von Gustav Grdber I, Strassburg, 1904-1906, p. 602.

⁵ Cf. *Die rumänischen Diminutivsuffixe*, în JAHRESBERICHT VIII (1902), p. 139, 193, 194.

⁶ *Sufixele românești*, Edițiunea Academiei Române, București, 1916, p. 230, și *La philologie roumaine dans les pays germaniques et en France*, Leipzig, 1923, p. 30.

Această explicație a fost preluată de lucrările ulterioare⁷ și o vom adopta și în lucrarea de față.

Inițial sufixul *-că* s-a atașat la diminutive deja formate cu sufixul *-uie* : *cămășuică* < *cămășuie*, *caramică* < *cărăruie*, *ferestruică* < *ferestruie*, *livăzuică* < *livăzuie*, *păsăruică* < *păsăruie* etc. (vezi Densusianu, care se oprește la această situație), dar derivatele respective au fost analizate de vorbitori ca formate dintr-o temă și un singur sufix compus : *cămașă* + *-uică*, *cărare* + *-uică* etc. Astfel s-a format un nou sufix, bine sudat, simțit ca element unic, capabil să formeze noi derivate.

2. Observațiile lui Pascu privitoare la sufixul *-uică* din lucrarea sa *Sufixe românești* rămân valabile și astăzi. Ele pot fi însă completate,, ceea ce am încercat să facem în lucrarea de față.

îmbogățind lista derivatelor lui *-uică* (numai 8 la Pascu), am găsit date noi: am constatat, că *-uică* formează diminutive nu numai de la nume comune, ci și de la nume proprii, că formează derivate nu numai de genul feminin, ci și de genul masculin.

Am încercat apoi să urmărim câteva probleme de care nu s-a ocupat Pascu : temele de la care se formează derivatele lui *-uică*, vechimea sufixului, repartitia regională a derivatelor, concurența cu alte sufixe.

Lucrarea se bazează pe materialul oferit de dicționarele curente (DA tipărit și manuscris, DLR, DLRC, DM) și unele lucrări apărute ulterior,, ca seria nouă a *Atlasului lingvistic român*, glosare de cuvinte regionale și colecții de literatură populară, pe care le vom cita când va fi cazul.

în întocmirea listei am întâlnit unele dificultăți legate de existența, unor dublete în *-uică* și *-uie*, formate de la aceeași temă. Pe lângă perechile menționate de Densusianu și Pascu (cf. lucrările citate) *Bălțuică* — *Bălțuie*, *cămășuică* — *cămășuie*, *cărăruică* — *cărăruie*, *ferestruică* — *ferestruie*, *livăzuică* — *livăzuie*, *păsăruică* — *păsăruie*, *rățuică* — *rățuie*, cuvinte pe care Pascu nu le consideră formate cu *-uie*, ci cu sufixul *-că*, am mai găsit câteva : *cămăruică* — *cămăruie*, *cețățuică* — *cetoțțuie*, *ceteruică* — *ceteruie*? *frigăruiică* — *frigărui e*, *nevăstuică* — *nevăstuie*, *zăpăzuică* — *zăpăzuie*.

Toate aceste cuvinte sînt analizabile într-o temă și sufixul *-uică*. Deși sufixul *-uică* s-a desprins la origine, printr-o falsă analiză, din diminutivele formate de *-uie*, la care s-a atașat apoi sufixul *-că*, nu credem că toate cuvintele terminate în *-uică* care au perechi în *-uie* s-au format de la acestea. linele s-au putut forma direct cu sufixul *-uică* după ce acesta a devenit productiv, iar dubletele lor în *-uie* pot fi explicate la fel cu celelalte dublete formate cu alte sufixe : *păsăruică* — *păsărică*, *frunzuică* — *frunzuliță*, *fățuică* — *fetiță* etc.

Dicționarele consideră cuvintele în discuție ca fiind formate cu sufixul *-uică*. Atît D A , cît și DM (acesta însă nu le atestă pe toate) sînt de această părere, cu o singură excepție : *cețățuică* < *cețățuie* în D A .

Am încercat să comparăm atestările din DA manuscris, spre a vedea dacă derivatele în *-uie* sînt mai vechi decît cele în *-uică*. Eezultatele nu sînt concludente, deoarece atestările pentru derivatele ambelor sufixe sînt aproape numai din texte de literatură populară. Nu putem deci decît să presupunem că sînt toate destul de vechi.

Deoarece nu avem certitudinea că în toate cazurile cînd avem formații paralele în *-uie* și *-uică*, de la aceeași temă, cel în *-uie* este anterior, pentru că nu putem spune care dintre derivate s-au format de la sinonimele lor în *-uie* și care sînt formate direct cu *-uică*, socotim că, în lucrarea de față, putem include în lista derivatelor lui *-uică* toate cuvintele care sînt analizabile într-o temă cunoscută și sufixul *-uică*.

Am întocmit astfel o listă de 67 de derivate în *-uică*, dintre care 14 au dublete în *-uie*. E greu de spus care dintre cele două sufixe este mai puternic, ambele avînd derivate regionale cu circulație destul de restrînsă. Derivatele *ferestruică* și *păsăruică* și-au învins corespondentele în *-uie* : *ferestruică* a intrat în limba literară, este chiar cel mai răspîndit diminutiv al lui *ferestra*; *păsăruică* este un cuvînt cu circulație mare⁸ și foarte numeroase atestări, pe cînd *păsăruie* are numai două atestări. În schimb, dintre *frigărui e* și *frigăruiică*, primul este termenul mai cunoscut.

Am întâlnit și câteva cuvinte neanalizabile cu terminația *-uică*. Unul este probabil format prin atașarea lui *-uică* la un cuvînt străin : *fițuică* „petic de hîrtie pe care se fac diverse însemnări”, pe care DM îl apropie de germanul *Fitzel*; altele sînt variantele unor cuvinte împrumutate cu finala asemănătoare : *Jiățuică*, variantă a lui *Mțucă* „haină țărănească pentru bărbați și femei”, pe care DA ms. îl consideră provenit din ucraineanul *liatzuka*; *șcătuică*, variantă a lui *scatulcă* „cutiuță”, care vine din rus. *unamyjina*. Altor cuvinte nu le cunoaștem etimologia, așa că nu putem spune dacă ele conțin sufixul. În această situație sînt cuvintele : *săs&ruică* f. „numele unei plante folosite în medicina populară”, Ș E Z . XV 119 ; *stăruică* m. „al doilea naș”; *țuguică* f. „femeie proastă”; *zăbrăluică* î. „fetișcană, copilită”. Tot aici trebuie să amintim cuvîntul *țuțuică* inclus în D I , pe care nu l-am găsit în altă parte, deci nu-i cunoaștem nici sensul, nici etimologia.

3. Sufixul *-uică* este un sufix nominal. Pe lângă substantive propriu-zise, el formează și un derivat cu valoare adverbială: *ciuciuiică* „pe vine” din expresia *șezi ciuciuiică* format de la *ciuci(u)* cu același sens și aceleași valori gramaticale. Marea majoritate a substantivelor pe care le formează sînt de genul feminin și câteva de genul masculin. Substantivele masculine sînt mai ales nume proprii de persoane : *Fănuică*, *Ghițuică*, *Nițuică*, *Răduică* etc. (vezi p. 100); la acestea se adaugă un nume propriu de animal (ciine) : *Lăbuică* și substantivul comun *tătuică*.

După DA ms. ar fi masculin și substantivul *țirfuică* „copil obraznic, neastămpărat”, dar singura atestare de care dispunem (IOVESCU, N. 31) nu ne permite să tragem nici o concluzie în privința genului gramatical.

⁷ Cf. Em. Vasiliu, *Accentuarea derivatelor cu două sufixe în limba română*, în SCL V (1954), nr. 3—4, p. 335 ; Eugenia Contras și Magdalena Popescu-Marin, *La suffixation dans le roumain des XVI—XVIII siècles*, în RRLXII (1967), nr. 5, p. 402.

⁸ *Săsăruică* apare înregistrat în DI și DA ms. în mod greșit, contrazicînd izvorul, în forma *sărăruică*.

Sufixul *-uică* are o singură formă atît pentru substantivele feminine, cît și pentru cele masculine. Un singur cuvînt pare să se abată de la această regulă: *văruio* (cf. CIAUȘANU, V. 208), substantiv masculin care a eliminat vocala finală a sufixului. Aceasta se explică prin faptul că *văruio* nu este un derivat format de la *văr* cu sufixul inexistent **-uic*, ci un derivat regresiv de la femininul *văruică*.

4. Sufixul *-uică* este un sufix diminutival care formează de obicei substantive feminine de la teme feminine. Uneori se atașează la substantive masculine sau neutre, la adjective sau la verbe, dar situațiile de acest fel nu sînt numeroase și le întîlnim mai ales atunci cînd sufixul nu formează diminutive propriu-zise; în aceste cazuri *-uică* nu se mai conformează regulii sufixelor diminutive de a nu schimba categoria gramaticală și genul temelor la care se atașează. Există deci cîteva substantive feminine:

a) Formate de la substantive masculine : *nițuică* „numele unui joc popular”, despre care presupunem că derivă de la numele propriu *Niță* (vezi și *Nițuică* m.; DA și D L R nu dau etimologia cuvîntului), *sfîntuică* „monedă de o jumătate de sfanț”.

Trebuie să aducem în discuție și derivatul *mosuică* „nașă de botez”, pe care-l considerăm format de la *moașă* (care are' regional/ și sensul de „nașă”), spre deosebire de D L R , care-l derivă de la *moș*. în sprijinul părerii noastre aducem argumentul că *moș* nu are între sensurile sale sensul de „naș” și că sufixul se atașează, în mod obișnuit, la substantive feminine.

b) Formate de la substantive neutre : *liuluiuică* „rachiu” < *liur* „must de fructe, vin slab”, *pîrțuică* „diaree” < *pîrț*.

c) Formate de la adjective : *albăstruică* „epitet argotic pentru o fată tînără” < *albastru*, *apătuică* „mîncare proastă”, care vine, probabil, de la *apătos* (D A ms. nu dă etimologia cuvîntului); *Băltuică* „nume pentru o vită bălțată” < *bolț* „bălțat”; *Băluică* „nume pentru o vacă de culoare deschisă” < *băl* „cu păr de culoare deschisă, blond”.

d) Formate de la verbe : *arzuică* „numele unui joc de copii” < *arde*.

Substantivele masculine sînt formate de la substantive masculine, cu singura excepție a numelui propriu *Lăbuică* m. < *labă* f.

Derivatele sînt mai ales nume comune formate tot de la nume comune (rar și de la adjective sau verbe). Un singur derivat nume comun provine, probabil, de la un nume propriu : *nițuică* < *Niță*.

Numele proprii de persoane sînt formate numai de la nume proprii: feminine *Anuica* și *Năstăsuică*¹¹; masculine *Duică*, *Fănuică*, *Gfhițuică*, *Nițuică*, *Păvăluică*, *Răduică*, *Tănăsuică*, *Truică*.

Numele proprii de animale sînt formate de la substantive comune : *Lăbuică* < *labă*, *Lebăuica* < *lebedă*, *Mărțuica* < *marți* sau de la adjective (vezi mai sus *Băluica*, *Băltuică*).

De obicei derivatele de la un substantiv se formează prin simpla adăugare a sufixului la tema nominativului singular. Cîteva derivate se abat de la această regulă.

¹¹ Vezi și SCURTU, T. 16.

Cuvîntul e atestat numai în această formă.

Este interesant faptul că de la *zăbrea* avem două derivate, unul de la tema nominativului: *jebruică* și altul de la tema flexionară în *-l*: *zăbreluică*.

De la cuvîntul *stea* am găsit numai derivatul de la tema în *-l*: *stelăluică*. Acesta, ca și *căsăluică*, sînt formate cu un sufix dezvoltat *-ăluică*, făcut probabil după *-ăluie*, pe care-l găsim în *căsăluie*.

Derivatul *lădățuică* are tot un sufix dezvoltat *-ățuică*, corespondentul lui *-ățuie* din *lădățuie*.

Cuvîntul *liuluiuică* < *liur* este format și prin repetarea cuvîntului temă, repetare care pare să aibă rol onomatopeic.

Derivatul lui *babă* îl găsim numai într-o formație prefixată : *răzbăbuică*, „femeie foarte bătrînă, babă”.

¹² Temele de la care s-au format derivatele lui *-uică* sînt foarte variate ca origine : latină, slavă, neogreacă, germană, maghiară, onomatopee. Aproape jumătate din derivate au teme de origine latină : *albăstruică*, *apătuică*, *arzuică*, *Băltuică*, *cămășuică*, *cărăruică*, *căsăluică*, *căsuică*, *cețățuică*, *ceteruică*, *fățuică*, *ferestruică*, *frunzuică*, *gălețuică*, (mă)-*muică*, *Mărțuică*, *păsăruică*, *secăruică*, *soruuică*, *spinăruică*, *stelăluică*, *tătuică*, *văruică*, *zămuică*.

Un sfert din derivate au teme de origine slavă, dintre care cea mai mare parte sînt din slava veche : *Băluică*, *cirezuică*, *jebruică*, *Lebăuica*, *mîndruică*, *nevăsiuică*, *plevuică*, *răzbăbuică*, *trîmbițuică*, *zăbreluică*, *zăpăzuică*, două din bulgară : *livăzuică*, *melițuică* și unul din ucraineană : *liuluiuică*.

Cîteva derivate au teme de origine comună cu albaneza : *măzăruică*, *mosuică*, *rățuică*. Cîte două derivate au teme de origine neogreacă : *camăruică* și *șălătruică*-, maghiară: *cepsuică* (< *cepsă* „bonetă”) și *Lăbuică*; germană: *lădățuică* și *sfîntuică*. Un derivat are o temă onomatopeică : *pîrțuică*.

Cîteva derivate au ca teme cuvinte formate pe teren românesc : *ciucuică* < *ciuci(u)* < *ciuci*, *frigăruică* < *frigare* < *frige*, *miresuică* < *mireasă* < *mire*.

Două derivate au teme cu origine necunoscută : *răgiluică* și *țîrțuică* (care vine probabil de la *țîrță* „nisip”, ca *cenușotcă* < *cenușă*).

6. Sufixul *-uică* nu are un număr mare de derivate, deși se atașează la teme variate ca origini.

El este un sufix vechi. Dovada o conține faptul că formează derivate numai de la cuvinte din fondul vechi al limbii, nu și de la neologisme.

Cîteva derivate au atestări vechi: *nevăstuică*¹³ PRAV. GOV., la TDRG, LSR 90¹¹/1, *păsăruică*¹² DOSOFTEI, PS. 272, CARTE 94, *săgetuică* DOSOFTEI, V. S. 143, *cărăruică* AMXN.CAR., *căsuică* ib., *soruuică* ȚICHIKDEAL, F. 52, *trîmbițuică* TOMICI, c. A. 12, *cepsuică* LB, *ceiățuică* ib., *ceteruică* ib., *rățuică* ib.

¹¹ Cf. M. Popescu-Marin, *Din istoria derivării cu sufixe în limba română*, în LR XV (1966), nr. 1, p. 149.

¹² Cf. E. Contras și M. Popescu-Marin, *lucr. cit.*, p. 402.

Putem presupune că sufixul a fost mai productiv în limba veche decît ne dovedesc derivatele pe care le cunoaştem. Cît timp sufixul a fost viu în limbă, a putut să dea naştere la formaţii spontane, ocazionale, cum sînt de cele mai multe ori diminutivele. Multe din ele au putut să circule pe cale orală, fără să fie consemnate, pe vremea cînd singurele texte scrise erau textele religioase.

Nu cunoaştem nici un derivat format recent, ceea ce dovedeşte că astăzi sufixul nu mai este productiv.

7. Valoarea sufixului *-uică* este cea diminutivală. Derivatele lui sînt diminutive propriu-zise şi false diminutive.

A. 1. Diminutivele propriu-zise numesc obiecte de proporţii reduse faţă de cele numite de temă. Acestea formează grupul cel mai numeros din lista derivatelor lui *-uică*: *cămăruică, cămăşuică, cărăruică, căsăluică, căsuică, cepsuică, cetăţuică, cirezuică, făţuică* „faţă de pernă”, *ferestruică, frigăruică, frunzuică, jeburuică, găleţuică, lădăţuică, livăzuică, meliţuică, păsăruică, răgiluică, răţuică, săgetuică, seceruică, sfântuică, trîmbiţuică, zăbreluică, zăpăzuică*.

2. Diminutivele pot fi şi nume de fiinţe tinere¹³, cum este cazul derivatelor : *făţuică, nevăstuică* (unei neveste bătrîne nu i se prea spune *nevăstuică*).

3. De cele mai multe ori diminutivele conţin şi o notă afectivă, ele exprimînd simpatia, admiraţia vorbitorului faţă de obiectul denumit de cuvîntul temă, faţă de gingăşia, delicateţea, tinereţea sau alte însuşiri ale lui. Sînt însă şi situaţii în care diminutivul nu prezintă decît valoarea afectivă dezmiędătoare, fără să posede atributele obişnuite ale unui diminutiv, adică fără să denumească un obiect de dimensiuni reduse etc. Aceasta este situaţia exemplelor următoare : *ciuciucă* < *ciuciu* : *Şezi ciuciucă*. REV. CRIT. III 93 ; *ceteruică* : *Cîrţii, cîrţii, ceteruică, JDu-te acasă, nevăstuică, Că ţi-i beteag bărbatul*. BETEGANITL, TE. 163 ; *miresuică* : *Miresuică, sāraca, Pupă-i mina soacră-ta Şi pe faţă şi pe dos Că ţi-a dat mire frumos*, FOLC. MOLD. II 758 ; *mindruică*, „iubită” : *Io nu-s fişor Să pot să mă-nsor Şi-s o păsăruică Nu ştiu de mindruică*. ALEXICI, L. P. 105 ; (mă) *mui-că* ; *răzbăuică* : *A mai rămas moşiu Ionică cu răzbăuica lui Ilincuţa*. TEODORESCU P. P. 131 ; *moşuică* „naşă la botez” ; *soruică* ; *spinăruică* : *Spineruica-i putrădza Şi faţa albă călfidza*. ARK. FOLK. III 107 ; *stelăluică* : *Stea, stelăluică, De mi-ai fi soruică*. G R. S. VI 154 ; *tătuică* ; *văruică* : *Daulică, măi văruică, Ia oglinda şi te uită C-ai pus rumenea prea multă*. FOLC. TRAN-SILV. II 541.

Unele din exemplele de mai sus sînt nume de rudenie, deci cuvinte care numesc persoane cu care vorbitorul are relaţii afectuoase.

Ciuciucă este folosit în limbajul copiilor, limbaj pentru care sînt caracteristice diminutivele.

în unele cazuri este posibil ca necesităţile de rimă să fi influenţat întrebuiţarea diminutivului.

¹³ Cf. S. Puşcariu, *Au sujet des diminutifs roumains*, în *Etudes de linguistique roumaine*, Cluj-Bucureşti, 1937, p. 305.

Sînt şi cazuri cînd nu putem spune cu precizie dacă diminutivul este folosit numai sub impulsul afectivităţii sau reflectă o calitate obiectivă, în citatul următor, *soruică* poate să însemne nu numai „soră iubită”¹⁴, ci şi „soră mai mică” : *M mi-si ajungea El într-altă ţară, Peste nouă Jiotară, La soruică lui, Floarea Cîmpului*. CATANĂ, B. 92.

Valoarea afectivă poate fi şi depreciativă atunci cînd dimensiunile reduse ale obiectului duc la degradarea, la scăderea valorii lui. Se ştie că aceasta este situaţia cuvîntului *plevuică* „un soi de peşte mic, orice peşte mic, *plevuşcă*” < *pleavă* „un soi de peşte mic”.

4. Tot aici se încadrează numele proprii alintătoare : *Anuica, Ghiţuică, Nastasuică, Păvăluică, Tănăsuică*, hipocoristicele : *Duică, Truică* şi numele de familie : *Fănuică, Niţuică* şi *Răduică*, care la origine au fost, probabil, nume de botez.

B. O serie destul de numeroasă dintre derivatele lui *-uică* sînt false diminutive, nedenumind un obiect de proporţii reduse faţă de cel denumit de temă. Ele se aseamănă cu diminutivele prin unele dintre valorile derivatelor, cînd ele denumesc fiinţe tinere (dar nu în raport cu temele), obiecte faţă de care vorbitorul are legături afective sau obiecte degradate. Pe lîngă acestea, falsele diminutive mai au şi o serie de valori care nu se întîlnesc la diminutivele propriu-zise, valori care decurg din diminuarea calităţii (*apăţuică*, „mîncare proastă”), dintr-o asemănare între obiectul denumit de derivat şi cel denumit de temă (cum e cazul numelor de plante sau al numelor comune de animale) sau dintr-o legătură care există între acestea două, legătură mai mult sau mai puţin evidentă.

Am găsit la falsele diminutive ale lui *-uică* următoarele categorii semantice :

1. Nume de animale :

— nume proprii : *Băltuică, Băluică, Merţuica* şi *Mărţuică* „nume dat unei vaci fătată marţea”, *Lăbuică, Lebăduică* „nume de capră”.
— nume comun : *nevăstuică*.

2. Nume de plante : *măzăruică, sārăruică, săgetuică, şălătruică* (< *sălatră*, variantă a lui *salată*). Toate sînt specii diferite de plantele denumite de teme.

3. Nume de fiinţe tinere : *albăstruică, ţîrjuică*.

4. Nume de dansuri : *nevăstuică, niţuică*.

5. Nume de jocuri de copii : *arzuică, căsuică*.

6. Nume de boală : *pîrţuică* „diaree”.

7. Nume de mîncăruri şi băuturi : *apăţuică, liuliuruică* „rachiu”, *zămuică* „ciorbă acră, borş”. Marea majoritate a exemplelor de mai sus numesc de fapt pe purtătorul unei calităţi. Paptul este evident la numele de animale. Formarea numelor de plante se explică în acelaşi fel : *măzăruică* şi-a primit probabil numele din cauza unor asemănări cu mazărea.

Tot după însuşirea caracteristică a obiectului denumit li s-a dat numele cuvintelor *pîrţuică* şi *apăţuică*.

¹⁴ Cf. D. Birsan, *False diminutive*, în SMFC III, p. 89.

8. Derivatele lui *-uică* sînt cuvinte cu circulație regională. Sufixul nu este caracteristic unei singure regiuni, ci se întîlnește în întreaga țară> dar nu în aceeași măsură.

Cele mai multe derivate le găsim în Banat și în Transilvania, destul de multe în Moldova, Bucovina și Oltenia, cîteva în Muntenia și cele mai puține în Maramureș.

Toate derivatele au circulație redusă, sînt cunoscute pe teritorii restrînse. Mai bine de jumătate din derivate sînt atestate o singură dată. Mei pe acestea nu le găsim grupate într-o singură regiune. Chiar regiunile în care sufixul este puțin răspîndit au derivate proprii care nu sînt cunoscute în altă parte.

Puține derivate sînt cunoscute în toată țara : *ferestruică* și *păsăruică*? care au intrat și în limba literară. Un alt derivat care a intrat în limba literară este *nevăstuică*, cunoscut nu cu sensul de diminutiv (deși acesta, apare nu numai în texte populare, ci și la scriitori ca Alecsandri, Negruzzi, Sadoveanu), ci cu cel secundar „animal mic de pradă”. Faptul că, dintre toate diminutivele lui *nevastă*, *nevăstuică*, care astăzi este cunoscut destul de puțin ca atare, și nu altul, a dat numele animalului este încă o dovadă că odinioară sufixul *-uică* a fost mult mai răspîndit decît este astăzi.

Un alt derivat regional, *fățuică*, apare la Macedonski (o. III 97),/ dar numai cu această unică atestare nu-l putem considera ca intrat în limba literară.

între derivatele lui *-uică* este și un termen argotic : *albăstruică*^

9. Sufixul *-uică* intră în concurență cu o serie de sufixe diminutive (pentru formațiile paralele în *-uie* vezi pct. 2).

Sufixul paronim *-ucă* are următoarele derivate paralele cu *-uică* :: *fățucă* — *fățuică*, *frunzucă* — *frunzuică*, *melițucă* — *melițuică*, *nevăstucă* — *nevăstuică*, *trîmbițucă* — *trîmbițuică* — nume comune, și *Anucă* — *Anuică*, *Năstăsucă* — *Năstăsuică*, *Ghițucă* — *Ghițuică*, *Păvălucă* — *Păvăluică*, *Tănăsucă* — *Tănăsuiică* — nume proprii. Derivatele ambelor sufixe sînt regionale și cunoscute cam în aceeași măsură.

Alt sufix care-l concurează pe *-uică* este *-uță*, cu următoarele derivate : *Anuța* — *Anuica*, *cămășuță* — *cămășuică*, *căsuță* — *căsuică*, *fățuță* — *fățuică*, *ferestruță* — *ferestruică*, *frunzuță* — *frunzuică*, *miresuță* — *miresuică*, *mîndruță* — *mîndruică*, *nevăstuță* — *nevăstuică*, *soruță* — *soruică*, *steluță* — *stelăluică*. Din această serie, cu excepția perechii *ferestruță* — *ferestruică*, toate derivatele lui *-uță* sînt mult mai bine cunoscute decît ale lui *-uică*, chiar cele care au numai circulație regională.

Seria de sufixe *-(i)oară*. *-cioară*. *-Ișoară* are cîteva derivate de la teme comune cu *-uică* : *cășișoară*, *căscioară* — *căsuică*, *frunzișoară* — *frunzuică*, *livejoară* — *livezuică*, *rățușoară* — *rățuică*, *surioară* — *soruică*. Acestea toate sînt mai răspîndite decît derivatele lui *-uică*.

Cîteva derivate comune cu *-uică* au și sufixele diminutive :

-ea : *ceterea* — *ceteruică*, *nevestea* — *nevăstuică*.

-(ui)ică : *frunzulică* — *frunzuică*, *gălețică* — *gălețuică*, *nevestică* — *nevăstuică*, *păsărică* — *păsăruică*.

-(ul)ită : *frunzuliță* — *frunzuică*, *fetiță* — *fățuică*, *mîndruliță* — *mîndruică*. Cîte **un** singur derivat comun cu *-uică* au sufixele :

-uleană : *frunzuleană* — *frunzuică*

-ușă : *carărușă* ~ *cărăruică*.

-țișcă : *plevușcă* — *plevțiică*.

Derivatele cu care intră în concurență formațiile cu *-uică* sînt sinonime perfecte, nu prezintă diferențieri de sens. Circulația lor este condiționată doar de răspîndirea teritorială a unuia sau a altuia dintre sufixe. Sufixul *-uică* este învins de sufixele care aparțin limbii literare, ca : *-(i)șoară*, *-iță*, *-ușă*, *-uță*.

Singurul caz neobișnuit, de concurență cu un sufix redimutiv, îl reprezintă perechea *sfântuică* — *sfânțoaică*, în care derivatele au același sens, „monedă egală cu jumătate de sfanț”, deși sufixele au valori diferite. Probabil că *sfântuică* a fost interpretat la formare ca un *sfanț* de valoare mai mică, pe cînd *-oaică* din *sfânțoaică* s-a comportat ca un sufix motional, formînd un feminin de la *sfanț*, deoarece *jumătate* e substantiv feminin.

A N E X A

DERIVATELE SUFIXULUI *-UICA* ^

SUBSTANTIVE COMUNE

albăstruică f.
apățuică f.
arzuică f.
*cămăruică** f.
*cămășuică** f.
*cărăruică** î.
*căsăluică** f.
căsuică f.
cepsuică î.
*cetățuică** î.
*ceteruică** f.
cirezuiică î.
ciuciuică adverbial
fățuică f.
fățuică f.
*ferestruică** f.
*frigăruică** f.

frunzuică î. COSTIN. GR. BĂN. 31
gălețuică î. FOLC. OLT. MUNT. I 418
jebruică î.
*lădățuică** f.
liuliuruică f.
*livăzuică** f.
(mă)muică f.
măzruică f.
melițuică f.
miresuică f. FOLC. MOLD. II 758
mîndruică î.
mosuică î.
*nevăstuică** f.
nițuică f.
*păsăruică** f.
pîrțuică î.
plevuică f.

^ Am indicat izvorul derivatelor neatestare în DA.

* Am notat astfel derivatele care au pereche în *-uie*.

răgılıuică f.
*rățuică** f.
răzbăbuică f.
săcăruică f.
săgetuică f.
seceruieă f.
șănțuică f.
soruică f.
spinăruică f.
stelăluică f.
șălătruică f.
tățuică m. SCURTU, T. 23
trîmbițuică f.
țîrfuică f.

văruică f.
zăbreluică f.
zămuică î.
*zăpăzuică** f.

NUME PROPRII DE PERSOANE

Anuica f. AL RSN V, h. 1547
Duică m. DO
Fănuică m. LT
GMțuică m. DO
Nastasuică f. ALRM SN III, li. 1310
Nițuică m. LT
Păvăluică m. ALRM SN III, h. 1258
Răduică m. LT
Tănăsuică m. AL RSN V, & 1564
Truică m. DO

NUME PROPRII DE ANIMALE

Băluică f.
Bălțuică f.
Lăbuică m. DENSUSIANU, T. H. 84
Lebăduica f. LL XXII, 1969, p. 114, 118
Mărțuică f.
Merțuică f. LR X V I (1967), nr. 2, p. 171.

STBUCTUBA FORMALĂ A SUFIXELOB VEBBALE
BOMĂNEȘTI

DE

LAURA VASILIU

1. Procedura de degajare a derivatelor este cea aplicată de majoritatea studiilor publicate în cele cinci volume de *Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română* apărute pînă acum¹, precum și de volumul consacrat sufixelor din tratatul *Formarea cuvintelor în limba română* (în pregătire la sectorul de gramatică al Institutului de lingvistică din București)².

Întrucît această procedură este cuprinsă în mod implicit și adesea explicit în studiile indicate, nu vom reveni asupra ei, spre a nu încărca în mod inutil expunerea. Vom face totuși o excepție în ceea ce privește un singur aspect, după știința noastră, mai puțin exploatat în studiile apărute, și anume ceea ce în terminologia sus-numitului tratat este desemnat prin termenul de *dublă analiză*³.

Considerăm formații cu dublă analiză⁴ derivatele care sînt susceptibile de două analize formale diferite⁵:

¹ Inclusiv cele pe care le-am consacrat unor sufixe verbale: vezi, în special, *Sufixul verbal -ui și compusele lui* (SMFC IV, p. 113—142).

² Vezi și voi. I, *Compunerea*, Editura Academiei Republicii Socialiste România. [București], 1970, p. X.

³ Vezi A. Graur, *Notes d'etymologie roumaine: -ari*, în BL IV (1936), p. 65—67; *-eli, -ora, -orz, -ura, -uri*, în BL VI (1938), p. 145, 157—163; Yakov Malkiel, *Genetic Analysis of Word Formation*, în *Current Trends in Linguistics*, III (1966), The Hague: Mouton & Co., p. 316; A. Graur, *Suffixes roumains elargis*, în RRL XIV (1969), p. 327—332.

⁴ Derivatele cu dublă analiză (în măsura în care sînt *f o r m a t e* de la baze derivate sau de la temele cu augment ale unor baze primare) sînt formate prin derivare propriu-zisă sau regresivă. De exemplu: *ghebos* > *gheboșă, parale* > *părăli, batjocură* > *batjocuri; duelgiu* > *duelgi, tălpășiță* > *tălpăși, căscălău* > *căscăli, înfigăreț* > *înfigări*.

⁵ Analiza are în vedere aici segmentul derivațional, și nu apartenența gramaticală a temei. Analiza acestora din urmă, care se efectuează prin raportarea derivatului la cel puțin încă un cuvînt care are aceeași bază cu el, poate fi și ea dublă. De exemplu: *clămpăi* poate fi raportat atît la interjecția *clamp!*, cit și la substantivul *clampă*, fără ca aceasta să influențeze forma sufixului identificat.

a. o temă derivată (cu un sufix lexical sau morfologic) augmentată (printr-un anumit morfem sau un segment nesufixal⁶, uneori identic ca formă cu un anumit sufix) sau (un caz mai special datorită exemplelor puțin numeroase și cu caracter nesistematic) interjecțională (cuvânt fără structura formală, deci, în principiu, segmentabil în orice fel) + un anumit sufix verbal (sufixul conjugării sau un alt sufix); de exemplu : [bleg-oș-] + [-a], [sec-ăt-] + [-ui]; [caj-el-] + [-i], [pic-ur-] + [-a]; [șuș-u-] + [-ni], [bub-u-] + [-î];

b. o temă primară neaugmentată sau (e vorba de tema interjecțională) fragmentară + un sufix verbal constituit dintr-un sufix neverbal, dintr-un augment de tipul celor menționate sub a sau din segmentul final al interjecției și sufixul verbal identificat prin analiza a; de exemplu : [bleg-] + [-oș-a], [sec-] + [-ăt-ui]; [caj-] + [-eH], [pic-] + [-ur-a]; [sus-] + [-u-ni], [bub-] +

În ipoteza analizei a, derivatele verbale date ca exemplu mai sus conțin sufixele -a, -i, -ni sau -ui; în ipoteza analizei b, derivatele conțin sufixele -oș-a, -ătui, -eli, -ura, -uni, -ui.

Dubla analiză are implicații în

— sincronie : derivatele respective pot fi înregistrate în legătură cu sufixe diferite (-a sau -oș-a, -ui sau -ătui etc), după cum sînt segmentate conform cu analiza a sau cu analiza b;

— diacronie : analiza b (de fapt falsă analiză) a avut drept rezultat detașarea de noi sufixe : în cazurile ilustrate mai sus, -ătui, -eli, -oș-a, -uni, -ura.

Nu am reținut pentru cercetarea de față sufixele identificabile exclusiv în formații care comportă dublă analiză, deoarece nu apar niciodată (cel puțin în materialul de care dispunem noi) în formații a căror analiză are drept rezultat un nic izolarea sufixelor respective. De exemplu : -aloci (spălători : spăla/spălat + -oci), -ălogi (pisălogi : pisa/pisălog + -i)? -aliza (fiscaliza : fisc/fiscal + -iza), -nici (silnici : silă/silnic + -i).

Am înregistrat însă derivatele identificate exclusiv în formații cu dublă analiză dacă acestea au statut de variante (vezi § 3) și dacă alături de aceste variante apare încă cel puțin una care nu a fost detașată exclusiv din formații cu dublă analiză. Procedăm în acest fel deoarece considerăm că existența variantei (sau variantelor) care formează

⁶ Elementul desemnat de noi prin termenul "segment nesufixal" pare să corespundă interfixului din terminologia lui Y. Malkiel (*Patterns of Derivational Affixation in the Cabraniego Dialect of East-Central Asturian*, University of California Press, Berkeley — Los Angeles — London, 1970, p. 12): „that segment, typically devoid of any clearly circumscribed meaning and in many instances serving no immediately recognizable purpose, which appears wedged in between the radical and the word-final derivational suffix — as a rule, semantically and grammatically well-defined” (vezi și același autor, *Genetic...*, p. 318).

⁷ Vezi Y. Malkiel, *Genetic...*, p. 325 : „where internal development has been the matrix of a suffix, a new pattern of segmentation (which may be called 'false' only by the standard of etymology) is frequently involved”.

derivate ne îndreptățește să presupunem că și varianta (sau variantele) «care deocamdată nu are (au) această funcție poate (pot) să o capete».

2, După cum sînt sau nu susceptibile de a fi analizate în două sau mai multe unități, derivatele sînt complexe sau simple.

Propriu-zis simple sînt numai sufixele conjugărilor⁸: *activ-&, adăpostii*.

Complexele ar fi toate celelalte sufixe, fie că sînt analizabile în două, fie că sînt analizabile în trei unități: *activAz~&, fâpt~n~i; arest~M~u-i, sigur~SLT~is~i* etc.

Deoarece însă apariția sufixelor conjugărilor (mai potrivit aici, caracteristicile conjugărilor) la finala tuturor derivatelor verbale nu e pertinentă (sufixe verbale nu apar decît însoțite de -a, -i sau -î), încadrăm sufixele constituite dintr-un segment derivativ urmat de sufixul «conjugării (-iz-a, -u-i etc.) în categoria sufixelor simple⁹.

Numim prin convenție¹⁰ sufixele complexe

— compuse, dacă unitățile din care sînt constituite au toate statut de sufix : -ălui = -ăl- (cf. *băscăli* : *bască* + -ăli) + -ui; -arisi = -are (cf. *plimbare*) + -isi;

— dezvoltate, dacă una din unitățile constituente nu are statut sufixal : -atîsi (*anatematîsi*) = -at- (= / -at part.) + -isi.

Sînt situații (foarte puține) cînd poziția derivativului complex în ceea ce privește calitatea de sufix compus sau dezvoltat e ambiguă. Astfel, întrucît a apărut în urma falsei analize a unor formații de tipul *joșnăi* (< *foșni* (< / *foș* ! + -ni) + -ăi) sau *zornăi* (< *zorn* ! + -ăi), sufixul -năi poate fi descompus în două feluri: sufixul -n- + -ăi sau/și elementul nesufixal -n- + -ăi. În mod similar, sufixul -ătui poate fi descompus, conform cu originea lui, în elementul nesufixal de ori-

⁸ Cp. cu poziția lui Y. Malkiel, *Patterns...*, p. 4 : „In case the vowel-gamut is short, as when only -al and -il can be subsumed under L-pillar, does one sense the speakers' predisposition to fill the „empty slots" by groping for the absorption of -el, -ol, and -ut words?”.

⁹ Considerăm caracteristicile conjugărilor sufixe deși am fi putut considera că procesul se încadrează la conversiune (vezi *Formarea cuvintelor în limba română* I, p. VII) și în felul acesta le-am fi exclus din inventarul nostru, din următoarele motive :

— au funcția de a forma cuvinte (verbe de la substantive, adjective, pronume, verbe, adverbe, interjecții), la fel cu sufixele considerate în mod obișnuit lexicale. Funcția gramaticală de caracteristici ale conjugărilor este paralelă cu... și distinctă de funcția de a forma cuvinte (noi unități lexicale). Situația este paralelă cu cea a unor sufixe motionale ;

— alăturarea derivatelor formate cu sufixele conjugărilor de cele formate cu sufixele lexicale permite, prin compararea lor din diverse puncte de vedere (de exemplu, analiza semantică), o cunoaștere mai rafinată a ansamblului derivării verbale. (Ultimul motiv este avut în vedere, evident, din perspectiva studiului exhaustiv al sufixelor verbale, pe care l-am întreprins în lucrarea *Sufixe verbale românești*, prezentată ca teză de doctorat la Institutul de lingvistică din București în anul 1969, de unde am extras fragmentul care, într-o formă parțial schimbată, constituie articolul de față.)

¹⁰ Unii cercetători notează sufixele verbale fără caracteristica conjugării. Vezi, de exemplu : K. Schuffert, *Die Verbalsuffixen im Dakorumänischen*, în *JAHRESBERICHT* xix—xx (1913), p. 196-202: -e-, -ec-, -ăc-, -oc-, -g-, -ig-, -ac-, -oc-, -ig- etc.; Alf Lombard, *Le verbe roumain*, Lund, 1955 : -e-, -ec-, -ic-, -oc-, -uc-, -ăg- etc.

¹¹ în acord cu terminologia adoptată de tratatul *Ide formare a cuvintelor*.

gine maghiară *-ăt-* (cf. *buigătui < bolygatni*) sau/și în sufixul participial *-at + -ui* (cf. *secătui*).

3. Derivativele degajate sînt sufixe independente sau *v a r i a n t e* ale aceluiași sufix.

în legătură cu procedura de identificare a variantelor facem cîteva precizări.

De obicei, în analiza morfologică, se spune că două secvențe fonice suficient de asemănătoare din punct de vedere formal aparțin la două unități diferite atunci cînd, apărînd în același context, corespund la sensuri diferite, și sînt *v a r i a n t e* ale aceleiași unități atunci cînd, fie că apar în același context, fie că apariția lor în același context e exclusă, sensul lor e identic.

Deoarece analiza semantică întreprinsă de noi asupra derivatelor verbale ne-a dus la concluzia că, cu foarte puține excepții, sufixele verbale nu au conținut semantic specific, în clasificarea noastră nu am putut face uz în întregime de criteriul acesta. (Aceasta nu înseamnă că în mod necesar criteriul nu se poate aplica într-un asemenea tip de cercetare, ci că rezultatele la care am ajuns noi, cei puțin deocamdată, nu ne-o permit.)

Considerăm că mai multe elemente derivatice sînt *v a r i a n t e* ale aceluiași sufix dacă :

— Sînt suficient de asemănătoare din punct de vedere formal. Asemănarea poate să conștie în coincidența unui singur sunet (*-eca, -ica, -oca, -uca*), a două (*-fia, -efia, -ifia*) sau trei sunete, care precedă sufixele conjugărilor (*-fica, -efica, -ifica*). într-un singur caz, variantele n-au nici un sunet comun (*-ăi, -ei, -ii, -oi, -ui*) ; le atribuim totuși această calitate deoarece : a. seria lor e constituită în același mod în care sînt constituite multe alte serii de variante din sistemul derivării verbale românești, anume prin variația unei vocale (vezi mai jos, § 5), b. lipsa segmentului fonic comun se explică prin istoria sufixului: *-ăi* provine din sufixul *-ăni* printr-un proces de pierdere a lui *-n-* intervocalic¹².

— AXL origine comună. De exemplu, *-li, -ăli, -eli, -oii, -uli* sînt tratate ca variante ale aceluiași sufix deoarece se explică toate prin etimonul maghiar *-Ini* (*-ălni, -elni, -olni*)¹³. în schimb, *-ătăci* și *-ci* sînt tratate ca sufixe independente unul față de celălalt deoarece *-ătăci* are la bază sufixul *-atee* care n-are nici o legătură cu sufixul verbal *-ci*; sufixele *-ua* și *-ui* sînt tratate ca sufixe independente unul față de celălalt deoarece *-ua* a. apărut pe tereu românesc (din împrumuturi latino-romanice), iar *-ui* este de origine slavă. Atunci cînd originea temelor sau a formațiilor e omogenă,, ea poate constitui un criteriu de stabilire a statutului unui derivativ. Astfel, varianta *-ona* (*vîrjona*) din seria *-ni, -na* etc. se distinge de sufixul omonim *-ona* (*achiziționa*) întrucît prima nu se atașează la teme latino-romanice, iar ultimul se atașează exclusiv la teme latino-romanice; va-

¹² Cf. A. Graur, *lucr. cit.* din BL VI, p. 151-152.

¹³ *-ăli, -eli, -uli* au, de fapt, etimologie multiplă : se explică și în interiorul limbii române prin falsă analiză.

rianta *-ina* (*zmăcina*) din seria *-ni, -na* se distinge de sufixul omonim *-ina* (*damaschina*) întrucît prima apare în formații românești, iar ultimul în formații împrumutate.

— Sînt condiționate fonetic: contextul în care apare elementul derivativ se poate determina fonetic; de exemplu : existența unor *cenușări, măjăli* presupune existența, într-altă regiune, a unor forme ca *eenușeri, măjeli*, deoarece, după cum se știe, în arii diferite ale teritoriului dacoromânei apar pronunțările dură și moale ale consoanelor *ș, j* ; *-aii* apare în regiuni în care *ă* protonic devine *a* : *samali, talpali* față de *sămăli, iălpăli* etc. Menționăm însă că în sistemul derivării verbale românești nu există nici un caz de variantă care să se explice fonetic în toate formațiile în care apare. De exemplu, apariția lui *-eri* nu poate fi explicată prin consoana tematică în *impleteri, nineri*.

— Intră în serii de substituție diferite. Astfel, pentru varianta *-ui* a sufixului *-ăi* au fost selectate toate derivatele care au dublete formate cu una din variantele sufixului *-ăi* (*jnăpui \ -ăi, pliciu / -ii, mîzgui j -ii, -oi* etc), dar membrii seriei *-ăi, -ii, -ii, -oi* nu sînt substituibili cu membrii seriilor *-li, -lui, -tui* așa cum este sufixul *-ui* (*chejui \ -eli, -ălui, comendui / -irui* etc).

Atunci cînd e omogenă, apartenența morfologică a temei unui derivat poate constitui o modalitate de stabilire a statutului lui. De exemplu, variantele *-eta* și *-ota* (*șchiopoeia, șchiopota*) din seria *-ăta...* se disting de variantele omonime (*văieta, chiota*) din seria *-ti, -ăti...* întrucît primele se atașează la teme adjectivale și verbale, iar ultimele, cu foarte puține excepții, la teme interjecționale.

în anumite formații derivate de la verbe vocala derivativului concordă cu caracteristica conjugării verbului de bază (*căscă — căscări* (*a > ă* datorită poziției neaccentuate), *dripi — dripili* etc). Menționăm însă că nu există, în cadrul derivatelor verbale studiate de noi, nici un caz în care această concordanță să fie regulată, adică vocala sufixului să fie întotdeauna identică cu caracteristica conjugării verbului de bază (alături de exemplele de mai sus apar *țipa — tipuri, dripi — dripăli* etc.); deci nu se poate vorbi de o condiționare morfologică.

Descrierea exhaustivă a sufixelor, ca și a variantelor, se poate face însă numai prin enumerarea tuturor contextelor în care apar ele. De exemplu, *-oșa* apare după temele *cocor-, ghem-, îmbrăț-, mărunt-, storc-ite,*, dintre care unele pot selecta mai multe elemente derivate : variante ale aceluiași sufix (*mărunt- + -ișa, -oșa, -ușa*) sau sufixe diferite (*ghem- + -oșa, -ui* etc).

Pentru comoditatea expunerii, am stabilit, prin convenție, să simbolizăm seriile de variante prin segmentul fonic comun maxim (*-ători, -etori* prin *-tori, -eca, -ica, -oca, -uca* prin *-ca*) sau, în cazurile cînd nu există un asemenea segment, prin varianta cea mai bine reprezentată (*-ăi,-ei, -ii, -ii, -oi, -ui* prin *-ăi*).

Cele două criterii de alegere a „simbolului” (care nu sînt subordonate unui principiu comun) nu sînt la fel de arbitrare. Primul (segmentul comun) este determinat de constatarea că, în marea majoritate a seriilor de variante,

există cîte un segment fonic care, tocmai prin constanța cu care apare, caracterizează din punct de vedere formal seria (vezi exemplele de mai sus). Singura, serie care nu este caracterizată printr-un astfel de segment este seria *-ăi, -ei, -ii, -îi, -oi, -ui* (care, de altfel — vezi mai sus § 2 —, provine din seria caracterizată formal: *-ani, -îni* ..); pentru această serie am făcut uz de cel de-al doilea criteriu menționat, care are exclusiv rațiune statistică.

Uneori segmentul maxim se realizează ca variantă; de exemplu, *-lui*, simbolul seriei *-lui, -ălui, -elui, -ulm*, este și una din variantele eL

în cazurile cînd simbolul nu coincide cu nici una din variantele sufixului (de exemplu : *-ca*, simbol al seriei *-eca, -ica, -oca, -uea, -r-*, simbol al seriei *-ari, -ari, -ara, -eri, -era, -îri, -ira, -ori, -ora, -uri, -ura*), îl notăm cu majuscule {*-CA-, -B-*}, spre a marca în felul acesta faptul că nu are corespondent în realitate¹⁴ (liniuța plasată la dreapta lui *B* marchează faptul că grupul variantelor în discuție aparține la ambele conjugări).

4. Examinarea derivatelor verbale prin procedura adoptată de noi are drept rezultat degajarea unui inventar de 28 de sufixe simple și 14 sufixe complexe (3 compuse, 9 dezvoltate și 2 ambigue)¹⁵. Dintre cele simple, 2 sînt sufixele conjugărilor (*-a* și *-i*, cu varianta *-î*). Pe acestea din urmă le lăsăm la o parte, deoarece nu sînt interesante din punctul de vedere al structurii formale.

sufixe simple	compuse	dezvoltate
1. <i>-ăi</i> (<i>-di, -ei, -ii, -îi, -oi, -ui</i>)		1. <i>-căi</i> : <i>-c-</i> + <i>-ăi</i> (<i>-căi, -ăcăi, -ocăi</i>)
2. <i>-ătăci</i>	1. <i>-năi</i> : <i>-n-</i> f <i>-ăi</i> ¹⁶	2. <i>-hăi</i> : <i>-h-</i> + <i>-ăi</i>
3. <i>-CA</i> (<i>-eca, -ica, -oca, -uca</i>) ¹⁷		3. <i>-ovăi</i> : <i>-ov-</i> + <i>-di</i>
4. <i>-ci</i> (<i>-ci, -aci, -eci, -ici, -oci, -uci</i>)		
5. <i>-fica</i> (<i>-fica, -efica, -ifca</i>)		
6. <i>-fia</i> (<i>-fia, -efia, -ifia</i>)		
7. <i>-GA</i> (<i>-ega, -iga, -oga</i>)		
<i>-gi</i> (<i>-gi, -agi, -ăgi, -egi, -igi, -ogi, -ugi</i>)		

¹⁴ Y. Malkiel (*Patterns...*, pass.) folosește un tip de notație similar pentru a desemna conceptul perfect similar denumit în terminologia sa „pillar consonant(s)”; de exemplu „G/k/pillar” pentru seria sp. *-acu, -icu, -ucu* (p. 32).

¹⁵ Raportarea numerică a inventarului nostru la inventarele la care au ajuns cercetătorii anteriori (vezi, de exemplu, K. Schuffert, Alf Lombard, *lucrările citate*) nu se poate face deoarece criteriile de delimitare a unităților nu sînt perfect identice.

¹⁶ Plasarea în tabel a unor sufixe în mijlocul coloanelor rezervate sufixelor compuse și dezvoltate marchează poziția lor ambiguă în ceea ce privește calitatea de sufix compus sau dezvoltat (vezi § 2).

¹⁷ *-CA* și *-ci, -GA* și *-gi* sînt tratate ca sufixe distincte (asemănarea dintre consoanele lor e pur grafică).

sufixe simple	compuse	dezvoltate
9. <i>-ia</i>		
10. <i>-ina</i>		
11. <i>-ior</i> ¹⁸		
12. <i>-iza</i> ¹⁹		
13. <i>-l-</i> (<i>-li, -aii, -ăl-, -el-, -il-, -oli, -uli</i>)		
14. <i>-n-</i> (<i>-n-, -ân-, -en-, -in-, -zi-, -on-, -un-</i>)		4. <i>-iona</i> : <i>-i-</i> f <i>-ona</i>
15. <i>-ona</i>		
16. <i>-ll-</i> (<i>-ari, -ăr-, -er-, -ir-, -or-, -ur-</i>)		
17. <i>-si</i> (<i>-si, -esi, -isi, -osi</i>)	1. <i>-RISI</i> : <i>-re</i> + <i>-isi</i> (<i>-arisi, -erisi, -irisi</i>)	5. <i>-ladisi</i> : <i>-lad-</i> + <i>-isi</i>
18. <i>-Ș-</i> (<i>-ȘU -ăș-9 ~?-></i>) <i>-oș-, -uș-</i>)		6. <i>-TISI</i> : <i>-at</i> (=fz <i>-at</i> suf.) + <i>-isi</i> (<i>-atisi, -etisi</i>)
19. <i>-t-</i> (<i>-ti, -ăti, -ei-, -oi-, -ut-</i>)		7. <i>-oreșa</i> : <i>-or-</i> =f <i>-or-</i> suf. + <i>-eșa</i>
20. <i>-TA</i> (<i>-ăta, -eta, -ita, -ota</i>)		
21. <i>-TOHI</i> (<i>-ători, -etori</i>) ²⁰		
22. <i>-ț-</i> (<i>-ți, -di-, -ei-, -ii-, -oța, -uț-</i>)		
23. <i>-ua</i>	2. <i>-lui</i> : <i>-l-</i> + <i>-ui</i> (<i>-lui, -alui, -ălui, -elui, -ului</i>)	8. <i>-RUI</i> : <i>-r</i> (=f <i>-R-</i>) + <i>-ui</i> (<i>-irui, -urui</i>)
24. <i>-ui</i>	2. <i>-ătui</i> : <i>-atj-ăt-</i> + <i>-ui</i>	
25. <i>-ula</i> ²¹	3. <i>-icula</i> : <i>-ic</i> f <i>-ula</i>	9. <i>-zui</i> : <i>-z-</i> (=f <i>-Z-</i> suf.) + <i>-ui</i> (<i>-zui, -ăzui, -uzui</i>)
26. <i>-Z-</i> (<i>-ăza, -ez-, -ozi</i>) ²²		

5. După cum se vede din tabelul de mai sus, 17 sufixe au o singură formă (9 simple : *-ataci, -ia, -ina, -iza, -ona, -ua, -ui* și *-ior-*, ca^re are variante de conjugare, 8 complexe : *-Mi -nai, -ovăi, -iona, -ladisi, -oreșa, -ătui, -icula*), iar 23 (toate celelalte), mai multe sau mai puține variante.

Sufixele din cea de-a doua categorie (care e și cea mai bine reprezentată numeric) prezintă anumite trăsături formale caracteristice. Ele aparțin la patru tipuri structurale :

¹⁸ Intrucît datele pe care le avem nu ne permit să ne pronunțăm cu siguranță asupra originii sufixului *-ior-*, nu ne putem formula o opinie categorică nici în ceea ce privește structura lui. De aceea alegem soluția, care ne pare cea mai puțin angajantă, a tratării lui ca sufix independent de sufixul *-R-*.

¹⁹ *-iza* are o variantă de conjugare: *-izi* (*anatemitizi, gîlgărizi*) și o variantă grafică (uneori, probabil, și de pronunțare): *-isa* (*caracterisa*).

²⁰ Sufixele *TORI* și *-R-* sînt tratate ca sufixe independente unul față de celălalt deoarece au origini diferite: *-TORI* are la bază sufixele *-tor, -toare* sau *-tură* care n-au nici o legătură cu sufixul verbal *-R-*.

²¹ *-ula* și *-l-* sînt tratate ca sufixe distincte deoarece au origini diferite: *-ula* e identificat într-o singură formație, împrumut romanic (*acidula*), iar *-l-* are origine multiplă (împrumut din maghiară și apărut pe teren românesc — cf. K. Schuffert, *lucr. cit.*, p. 168—172; A. Graur, *loc cit.*, în BL VI; Alf Lombard, *lucr. cit.*, p. 790, 878).

²² Sufixele *-iza* și *-Z-* sînt tratate ca sufixe independente unul de celălalt deoarece au origini diferite: *-iza* este un împrumut din greacă, prin filieră latino-romanică, iar *-Z-* a apărut pe teren românesc (cf. GHOUR, T. 223).

a. 13 sufixe simple sînt constituite dintr-un element consoanant ic constant urmat de caracteristica conjugării si precedat sau nu de o vocala; variantele sufixelor aparținînd acestui tip se realizează ^{vSZ} variația vocalei precedente, variație care include ca

HSS[^]K

1.			1 -eca sorbeca	-ica orb ica		-oca împicioroca	-uca duruca
2. -ci nimicci		-ăci îngăimăci	-eci împleteci	-ici pietrici		-oci clipoci	-uci bătuci
3.			-ega fumega	*-iga= durigah		*-oga împicioroga	
4*-gi duelgi	*-agi rablagi	-ăgi mărdăgi	-egi reblegi	-igi cotigi		-ogi bletogi	-ugi vălugi
5. -li călăuzii	-aii samah	-ăl- scrofăli ciufăla	-el- -eli : scobeli *ela: scrijela	-il- codili gropita		-oii rînzoli	-uli țuiculi
6. -n- bufni îndărătna}		-ăn- cloncăni zgrepăna	-en- încoțopeni zgriptena	-in- gălăgini clătina	-în- hițini hițina	-on- grohoni vîrfona	-un- miaumi huțuna
7.	*-ari ama- netări	-ăr- pelticări ciupăra	-er- împleteri descheiera	-ir- șuchiri ninira		-or- înjosori îmbălora	-ur- țipuri frămintura
8. *-si urgisi			-esi anatemesi	-isi ciordîși		-osi ghilosi	
9. -s* zdrobși		-ăș- bășcăși întufășa	-eș- cutcureși învoieșa	-iș- *iși: mil- comiși -ișa : luntrișa		-oș- storcoși înfrigoșa	-uș- -uși : linguși *ușa : înțe- pușa
10.		-ăta șchiopăta	-eta șchiopeta	-Ua dormita		-ota șchiopota	
11. -ti șopti		-ăli flecăti	-et- -eti : elefeti *-eta : văieta			-ot- mișcoti picota	*-ut- micuti micuța
12. st- ilarăți gurguța		-ăt- arhierăți secărăța	-eț- învineteți cutcudeța	-iț- -iți : puiți *-ița: fărîmița		-ota cocoța	*-uț- răuți aleguța
13.		-ăza înfierbăza	-ez- cetereza cotcorezi			-ozi foltozi	

²³ Variantele identificate exclusiv în formații cu dublă analiză (vezi § 1) sînt marcate prin asterisc.

Cîteva sufixe complexe (6 din 14) au structură similară cu sufixele descrise mai sus : segmentul atașat la sufixul simplu e constituit dupa schema descrisă mai sus :

1. -căi sopcăi		-ăcăi leorbăcăi				-ocăi șopocăi	
2.	-ar isi sigurarisi		-erisi culți veri si	-irisi buchirisi			
3.	-atisi anatematisi		-etisi geremetisi				
4. -lui chezășlui	-alui zurbalui	-ălui avizălui	-elui pietrei ui				-ului gîndului
5.				-irui mar șir ui			-urui ștudurui
6. -zui chinzui		-ăzai lărmăzui					-uzui scurmuzui

b 2 sufixe simple au ca element constant un segment cu structura consoană -fvocală + consoană (compară cu tipul de sub a, unde elementul constant era o singură consoană), iar în rest, sînt constituite în același fel în care sînt constituite sufixele tipului de sub a :

1. -fica radiofica			-ef ica rarefica	-if ica clarifica			
2.		-ători bălăcători	*-etori cerșetori				

c 1 sufix simplu are ca element constant un segment cu structura consoană +vocală, iar în rest e constituit în același fel cu tipurile de sub a și b :

-fia
mumifia

-ef ia
rarefia

-ifia
proverbifia

d 1 sufix simplu e constituit dintr-o vocală (urmată, în mod normal, de caracteristica conjugării); variantele sufixului se realizează prin variația vocalei constituate :

-ai
pleseăi

-i
iței

-%
VIJll

-îi
tîrsîi

-oi
miorloi

-ui
pliciu

Examenul seriilor de variante sub aspect foncic pune în lumină faptul că, de cele mai multe ori²¹, segmentele caracteristice (cu cea mai mare constanță) sînt consonantice, cele vocalice fiind elementul variabil (fapt explicabil prin aceea că, la origine, vocala este detașată din temă).

Remarcăm, de asemenea, că modalitatea de realizare a variantelor tuturor sufixelor — variația unei vocale (fie că e vorba de vocala care precedă elementul constant sau, în cazul lui *-ăi*, de vocala care constituie singură corpul sufixului), variație care include ca termen limită vocalismul zero — reunește toate cele 4 tipuri.

6. 8 sufixe (toate simple) aparțin atît conjugării I, cît și conjugării a IV-a, această trăsătură repetîndu-se adesea la mai multe variante ale aceluiași sufix :

-iori I -a
-ălij-a; -elij-a; -ilij-a
-nil-a; -ănij-a; -enij-a; -inij-a; -îni\ -a; -onij-a; -unij-a
-ănj-a; -erij-a; -iri/-a; -orij-a; -uri/-a
-ășil-a; -esij-a; -iși/-a; -oșij-a; -ușij-a
-eti/-a; -otij-a; -utif-a
-țij-a; -ățij-a; -ețij-a; -iți\ -a; -uți\ -a

7. Aceste regularități și simetrii care caracterizează structura formală a derivatelor studiate demonstrează, credem, validitatea procedurii de analiză folosite, în măsura în care simetria și regularitățile sînt asociate de s i m p l i t a t e a descrierii.

Aceste trăsături care caracterizează structura formală a sufixelor verbale se regăsesc și la alte sufixe ale limbii române²². De exemplu, sufixele nominale *-aci*, *-cei*, *-ici*, *-oci*, *-uci*; *-ac*, *-ec*, *-ic*, *-oc*, *-uc*.

Trăsătura distinctivă a sufixelor verbale în raport cu sufixele non-verbale credem ca trebuie căutată în p o n d e r e a pe care o au sufixele cu structura formală pusă în evidență aici în cele două subsisteme.

I N T E R F I X U L [V O C A L Ă +] Î N D E B I V A B E A N O N - V E B B A L Ă D I N L I M B A B G M Ă N Ă

ELENA CARABULEA

1. în sistemul derivativ din limba română există mai multe tipuri de formații în care se poate distinge un segment constituit din consoana *-l-* precedată (cel mai adesea) sau nu de o vocală, segment intercalat la joncțiunea temei cu sufixul.

Adoptăm pentru denumirea acestui segment termenul *interfix*, folosit de Y. Malkiel¹, după poziția pe care o are în cuvînt, î n t r e temă și sufix, prin opoziție cu termenii *prefix* și *sufix*. Interfixul împreună cu sufixul formează un derivativ (sufix) complex.

Derivatele verbale formate cu segmentul [vocală +] *-l-* *-j-* *-i* (unul din sufixele conjugării) sau *-ui* (sufix lexical) au fost studiate recent de Laura Vasiliu².

în derivarea non-verbală interfixul [vocală +] *-l-* se întîlnește atît în derivate vechi și în general populare formate în limba română, cît și în cuvinte împrumutate ca atare în diferite perioade ale istoriei limbii, intrucît lucrarea își propune să analizeze statutul și originea acestui segment în derivatele românești, nu vom lua în considerație formații de tipul *congelez*, *togolez*; *Jiugolian*; *glandular*, *globular*, *mușchiular*, *iubular*; *fraudulos*, *glandulos*, *mușculos*, *nodosos*; *gazolină*, *naftalină*; *corpulent-corpulentă*, *purulent-purulentă*, *somnolent-somnolentă*, *suculent-suculentă*; *costeliv*, *grij(u)liv*, care sînt împrumuturi (rar, adaptări, cf. *mușchiular*, *mușchiulos*) latino-romanice (majoritatea) sau slave (*costeliv*, *grij(u)liv*); astfel de formații pot fi analizate în tema *Congo*, *Rugo*, *fraudă*,

¹ *Los interfijos hispanicos*, în *Miscelánea homenaje a Andre Martind.* « Estructuralismo e historia » t. II, Laguna-Canarias, 1957, p. 3, 10 ș. u. Vezi și *Patterns of Derivational Affixation in the Cabraniego Dialect of East-Central Asluricn*, University of California Press, Berkeley-Los Angeles-London, 1970, p. 12—17.

² în *Sufixul verbal -ui și compusele lui*, din SMFC IV, p. 113-142, și în *Sufixele verbale românești*. Teză de doctorat dactilografiată, 1969, p. 133-134, 258 (vezi și bibliografia indicată acolo).

r.rhn mm 1 ? v o r d e r e a p e c a r e o a u s u f i x e l e r e p r e z e n t a t ; t i p u r i l e b - d s i n t r e p r e z e n t a t e p u n c i t e 1 s a u , m a x i m u m 2 , s u f i x e .

-si si -l c a t e r a t i o n i m b i v e r b i l d e r e p r e z e n t a t e p u n c i t e 1 s a u , m a x i m u m 2 , s u f i x e .

glandă, gaz, corp, grijă etc. și sufixele complexe *-olez, -olian, -ular, -ulos, -olină, -elină, -alină, -olent, -olență, -eliv, -(u)liv*, dar e puțin probabil ca aceste sufixe să fie productive în română din moment ce toate formațiile în care apar au corespondente străine³. După stadiul cunoștințelor noastre, acestea sînt derivatele complexe împrumutate, identificate de noi, care conțin interfixul [vocală +] *-l-*; am inclus însă în listă derivatele complexe, productive în română, explicabile prin mai multe surse etimologice (străine și românești), ca cele formate cu *-nic, -niță* (vezip. 134—135); de asemenea, am inclus seria productivă formată cu *'-ău*, deoarece cel puțin unul din serie, *-ulău*, e posibil să fi apărut în română (vezi p. 133).

Am considerat necesar să dăm, mai întii, inventarul combinațiilor în care apare interfixul, menționînd de fiecare dată sufixul pe care îl'precedă și valorile care pot fi degajate din formațiile respective⁴.

Prin procedura de analiză întreprinsă, distingem două categorii; I formații cu dublă analiză, raportabile fie la două baze nominale cu și fără segmentul [vocală +] *-l-* (*vezi* explicațiile la p. 131,132), fie la o bază nominală fără acest segment și la una verbală cu finala *-li, -lui*; II formații ale căror baze nu conțin segmentul [vocală +] *-l-*,

-ac : *-ulac* (nume de familie): I *Bubulac* cf. *Bubu* id.

-aehe : *-ulache* (substantive) : a) diminutive : I *cuțulache, ursulache; Wiculache (NicolacJie)* cf. *Nicu, Nicolae*; b) nume de familie: I *Săndulache*; II *Atanasulache*.

-aie : *-ălaie* (substantive): a) augmentativ-depreciative : I *lărmălaie (hărmălaie) „larmă mare”* cf. și *lărmăl(u)i*; II *pălălaie (palalaie) „pală, flacăra mare”*; b) colectivă : II *sterpălaie „turmă de (oi) sterpe”* (CHEST. V 66/47); c) purtătorul calității* : II *sterpălaie „femeie stearpă”*.

-an(ă) : *-lan, -ălan(ă), -olan, -ulan* (substantive și adjective);

-lan : a) purtătorul calității (depreciativ) : II *bețivlan, moglan (moclan) „om mare și prost”* cf. *moc, moacă* „epitet depreciativ pentru o persoană bleaga, înceată”; b) nume de agent: II *ghiorlan „persoană căreia îi ghiorăie mațele, mîncău; mojic”* (vezi și PHILIPPIDE, P. 150) cf. și interj. *ghior*;

-olan (reg. *-alan*) : purtătorul calității (depreciativ) : I *bucălan* cf. *bucala, bucă*; II *porcălan, prostălan, tontălan (tontalan)*; b) nume de agent (depreciativ); II *bătălan, „bătăuș”*; c) zoonime : II *Văcălana*;

-olan: a) purtătorul calității (uneori depreciativ): II *Boțolan(a) „nume de bou sau de vacă cu botul scurt și gros”, codolan „somn mic”* (DA), probabil care seamănă cu o *coadă*; „nume de ciine ciobănesc cu coada

³ Cu cîteva excepții: *-ulență* din *morbulentă*, formație personală, neobișnuită, și *-uliv, -oliv* din *răbduliv* și, probabil, *guraliv* (ultimul format după bulg. *govorliv* cf. Karl Lowe, *Die Adjektivsuffixe im Dakorumänischen*, în JAHRESBERICHT XVII (1911), p. 99—100, GRAUR, E., p. 116).

⁴ Inventarul are la bază DI, PUȘCARIU, D. 179, 194, 195, PASCU, S., PASCA, T. O., IORDAN, T., GRAUR, N. P. completat cu unele formații comunicate oral.

* Includem la „purtătorul calității” nu numai derivatele cu bază adjectivală, ci și derivatele cu baza substantivală care sînt epitețe.

mare”, *grosolan^v, prostolan, tobolan* „grosolan ca o *tobă*”, *tontolan; h)* augmentativ: II *soldolan „șold mare”*; tot aici s-ar încadra și *nodolan* (Ban.) „osul coapsei de la genunchi în sus; femur”, dacă se acceptă explicarea lui prin *nod* „încheietură; p. ext. mădular” (cf. însă și *odolan* pentru <care D L R trimitela *bodolan, Jiodolan, ultimulglosat de DA „ciolan”*);

-ulan : diminutive : I *cuțulan*.

-ar : *-ălar, -elar* (substantive) : nume de meserie : I *curelar (curălar), măselar (măsălar) „dentist”, tălpălar* cf. *talpă, tălpălui*; II *ăințalar „dentist”*.

-aș(ă) : *-ălaș(ă), -elaș, -ulaș* (substantive și adjective);

-ălaș : a) diminutive : I *drăgălaș* cf. *drag, drăgăli*; II *purcălaș*;

b) rezultatul acțiunii: II *așezălaș „așezămînt”*;

-elaș : diminutive : I *junelaș, purcelaș*;

-ulaș : diminutive : I *cuțulaș, drăgulaș, plugulaș*.

~ău (-eu) : *-lău, -ălău (-alău), -eleu, -ulău (-uleu)* (substantive și adjective);

-lău : a) rezultatul acțiunii: II *fișlău „fin uscat care fișie”, traglău „sanie cu care se transportă fin, gunoi etc.”* (LR X I I (1963), nr. 2, p. 155); b) afectiv : II *șirlău „șiroi”* :

-ălău (-alău, -eleu) : a) augmentativ-depreciative: I *lărmălău „larmă mare, de obicei cu bătaie”* cf. și *lărmălui*; II *căcălău, călălău, juncălău, mînzălău „mînz de doi ani”, pălălău „prăjină groasă”* cf. *pală „prăjină”, săpălău, b) purtătorul calității (depreciativ): II bábălău (babalău), feteleu (fătălău), jarcalău „vlăjgan (bătrîn), haimana, lungan”* cf. *jarcă „obiect care se află în stare proastă; oaie slabă; iemeie bătrînă”, mutălău, porcălău, prostălău (prostalău), tontălău (tontalău)*; c) nume de instrumente : I *pisălău*; II *bătălău, frecălău, mestecălău, răzălău, zdrobalău*; d) recipient, obiect care prezintă o trăsătură asemănătoare cu baza, indicînd destinația : I *tălpălău „pat la virtelniță; lanțul gros cu care se împiedică roata, pe locurile piezișe, în așa fel ca să taie adînc în pămînt”* cf. *talpă, tălpălui*; II *brînzălău, ehegălău*; e) nume de agent (folosite ca epitețe depreciative) : I *boncălău „om prost (ca un buhai)”* cf. *a boncăi, a boncălui „a scoate mugete ca buhaiul”, controlău „cel care ține contra (cîntă partea a doua dintr-o bucată muzicală)”* cf. și *contrălău*; II *torcălău „persoană de sex masculin care toarce (ca femeile)”, trîncălău, zicălău* etc.; f) rezultatul acțiunii adesea concretizat : II *crestălău, pisălău „mălai pisat mărunt”, pisălău, vijălău*; g) locul legat de acțiunea denumită prin temă : II *păscălău, zăcălău*;

-ulău (-uleu) : a) diminutive: I *bobuleu „bob mic”*; b) obiect care prezintă o trăsătură comună cu baza : I *brăduleu „nume de țap”*; II *budulău (budalău) „vas pentru lapte”* și toponimic, cf. *budăi, budereu „un fel de vas”, gurguleu „ridicătură de pămînt”* cf. *gurgui „vîrf de deal”, tuțulen „vîrf de deal”* cf. *tutui „ridicătură”* etc.

vea, ^ocea: *-elea, -ilea, -olea, -ulea; -locea* (substantive);

⁵ După PHILIPPIDE, *loc. cit.*, formație românească, după DA, DM, împrumutat din it. *grossolano*.

-*elea* : nume de familie : I *Căzănelea, Comănelea, Țigănelea*; II *Băbelea, Copoșelea* (ef. *Coposu*), *Nichițelea, Șândrelea*;

Alea : nume de familie : I *Oprilea*;

-*olea* : a) nume de familie : II *Bobotea, Cerbolea, JDragolea, Neagolea*^
Șândrolea, Ursolea etc.; b) purtătorul calității (caracterizat printr-o trăsătură sau acțiune exprimată în mod permanent prin bază — epitete sau nume proprii) : I *nasolea* „om cu *nasul* mare” (cf. totuși și *nasol* „urît.» prost; cu *nasul* mare”, de origine țigănească), *pișigolea* „poreclă pentru un bărbat slab”, *somnolea* „om somnoros” ; II *Marțolea* „nume de vacă fătăță marțea”, *Țintolea* „nume de vacă cu o pată (*țintă*) albă în frunte”, *Pișolea* „nume de riu” ;

-*ulea* : a) nume de familie : I *Gazaculea, Qreculea, Neeșulea, Rădulea, Stănculea*; II *Afendulea, Aldulea, Gomșulea* etc. sau prenume : II *Dadulem* ci. *dada, lanulea*; b) purtătorul calității : II *Burdulea*, cf. *burde* „om cu burta mare”, *Burdea* etc.;

-*locea* : purtătorul calității: II *motofloea* „om neîndemînic, mototol, prost, surdo-mut” cf. *motoflete* (semianalizabil și prin *motofoi* „om de statură mică; om care nu poate vorbi deslușit”).

~*eaii(ă)*: *-ulean(ă)* (substantive și adjective) : a) de obicei cu valoare diminutivală: I *boulean, cărolean, cășulean, eorbulean, cueulean, sătulean, șoimulean, vășulean* etc.; *drăgulean(ă), grășulean(ă)* ; II *fiiculeană, frunzuleană, lumuleană, măiculeană* etc.; *Goculeana*; b) purtătorul calității (rar) : I *dgșulean* „om dosnic”, *răulean* „om cu apucături rele”; c) apartenența (de obicei hume de familie) : I *Crînguleanu, Lăculeanu* ; II *Alduleanu, Băduleanu* etc; (rar, adjective) : I *pumnulean* (G. Călinescu, *Istoria literaturii române*. Compendiu. Editura pentru literatură și artă, 1968, p. 122),

-*neasă*: *-uleasă* substantive : a) motional (unele folosite ca nume de familie): *Icuculeasă, Bădiuleasa* (cf. n. fam. *Badiu*), *Gorbuleasa, Frînculeasa, Mîntuleasa, Neguleasa, Pășeuleasa, Voieuleasa*; II *găzduleasă, potculeasă, voduleasă*; b) apartenența locală sau personală : *lăculeasă* „plantă care crește prin locuri umede, aproape de lacuri” ; *lăsculeasă, voieuleasa* „varietăți de struguri” (cf. *Lascu, Voicu*).

-*eei, -enei, -eeea* : *-uleciu (-ulecea), -ulenciu* (substantive) : nume de familie : II *Bîzuleciu, Bîzulenciu* (cf. *bîză*), *Bubulecea*.

-*eie, -eieă x-uleie, -uleică* (substantive) : purtătorul calității (caracterizat printr-o însușire sau o acțiune exprimată în mod permanent prin bază) : I *cuculeie* „obiect așezat sus” (KEV. CRIT. III 121) cf. *cucui* „parte mai ridicată a unui obiect” ; II *putuleică* „poreclă”.

-*el (-ea)*: *-ulei (-ulea)* substantive diminutive: I *candel* „cărucior” ; II *mămulea, puiculea*.

-*ese* : *-ulesc, -ulești* (substantive proprii: nume de familie, respectiv,, toponimice) : apartenența : I *Bărbulescu, Iorgulescu, Pădulescu; Corbu-lești*; II *Săvulescu, Tomulescu; Furculești, Străulești* (cf. n. pers. *Braoa*) etc.

-*ete* : *-lete, -ălete, -olete, -ulete* (substantive) ;

-*lete* : a) diminutive : II *cozlete* „coada mică de la struguri” (PASCU, S. 38); b) purtătorul calității: II *motoflete* (semianalizabil) cf. *motofloea*;

-*ălete (-diete)* : a) obiect care prezintă o trăsătură comună cu baza : I *jugălete* „obiect de plugărie” (H X I I 261) cf. *jug, jugălit* „muncit”; b) purtătorul calității: II *jarcalele* ci. *jarcalău*;

-*olete* : purtătorul calității (epitet depreciativ) : II *tontolete* „prostă-nac” ;

-*ulete*: a) diminutive : I *brădulete, bumbulete, ciujulete, coșulete, pufulete, săculețe* etc; II *viermulete*; b) nume de familie: I *Gășulete, Chivulete, Ghiculete, Mărculete, Păsculeie*; II *Fălculete, Stoiculete,*

-*eț (-eață)*: *-leț, -ăleț, -eleț, -uleț (-ulteț)* (substantive și adjective);

-*leț* : diminutiv : II *stropuleț*;

-*ăleț (-aleț, -ăleață)* : a) diminutive (adjectivele, aproximarea însușirii) : I *drăgăleț* ; II *fundăleț, jugăleț, tontalet* ; b) obiect care prezintă o trăsătură asemănătoare cu baza : II *drugăleață*;

-*eleț*: interjecție cu valoare diminutival-afectivă: II *măreleț* cf. *măre !*

-*uleț, -ulteț (-uleață, -ulteăț)* : a) diminutive (adjectivele, aproximarea însușirii) : I *aculeț, bobuleț, căluleț, cerculeț, delulei, finuleț, grupuleț, lănuțuleț, măluleț, mersuleț, mieluleț, riuleț, săcul(t)e(a)ț(ă)*; *drăguleț, grășuleț, întreguleț, murguleț, noulet* etc.; II *dunguleață, măiculeață, muntulei, reguleț* „diminutiv de la *rege*” (BAEȚIU, P. A. I 86). Diminutivele pot fi și substantive proprii (toponimice) : I *Lunguiețu, Runculețu, Stuliulețu*; b) obiect care prezintă o trăsătură asemănătoare cu baza (nume de plante sau de animale) : I *disculeț, răculeț*, „plante”, *porculeț* „un fel de pește” ; c) nume proprii de familie : I *Stănuleț*; II *Săvuleț*.

-*ieă* : *-alică, -elică, -Uică, -ulică* (substantive, rar, adjective) :

-*alică* : a) diminutive : I *drăgălică*; b) purtătorul calității: II *păpălică* (s.m.);

-*elică* : diminutive : II *săpelică* ;

-*Uică* : a) diminutive : II *pisilică, ventrilică*; b) obiect care prezintă o caracteristică a bazei: I *negrilică* „un fel de plantă” cf. *negru, negreală*;

-*ulică* : a) diminutive feminine : II *cizmulică, frunzulică, lunculică, mămulică, mînzulică, sorulică, steulică, șeulică, Țirulică, ziulică, drăgulică* sau masculine (folosite uneori ironic) : I *moșulică, șefulică, ursulică*; b) purtătorul calității (s.m.) I *mutulică, rușulică* „plantă erbacee cu florile roșii-portocalii” ; c) obiect care prezintă o trăsătură asemănătoare cu baza : II *bubulică* „cărăbuș” ; d) nume de familie : I *Bubulică* cf. *Bubu, Hăulică* ci. *Hăul, Haulă, Hăucă* „nume de familie”, *hău* „genune”, *a hăuli*.

-*ice, -iei*: *-ilice, -ulice; -ilici, -ulici* (substantive);

-*ilice* : purtătorul calității (sub formă de acțiune) folosit afectiv : I *gîgilice* „ființă mică și gingașă, orice lucru mic și neînsemnat” cf. *găgăli* „gînguri”, interj, *gî-gî*;

-*ulice* : a) diminutive : II *curvulice, slugulice, turmulice*; b) nume de familie : I *Cîrstulicea* ci. *Cîrstu*; c) obiect care prezintă o trăsătură ase-

mănătoare cu baza : I *cuculice* „cuvînt privitor la poziția probabil mai înălțată a unui loc” (HX V I39, în BA) cf. *cucui*;

-*Mei* : purtătorul calității (folosit și ca nume de familie) : II *septilici* „copil născut la șapte luni” ;

-*ulici* : purtătorul calității (sub formă de acțiune) : I *ciujulici* cf. *eiuf*, *a ciufuli*.

-ie: -*ălie*, -*elie*, -*ulie* (substantive);

-*ălie* : a) obiect care prezintă o trăsătură asemănătoare cu baza : II *rotălie* „virful gros al fusului” (cf. *roată*), *țacălie* „cioc, barbă ascuțită și subțire” cf. *tacă*; b) augmentative : II *sfădălie*;

-*elie* : a) obiect care prezintă o trăsătură asemănătoare cu baza : II *betelie* cf. *bată*-, b) augmentative : II *coșmelie* cf. *coșm(e)agă*; c) rezultatul acțiunii: II *vijelie* cf. *vîj*, *vîji* ;

-*ulie* : diminutiv (uneori și peiorativ) : II *cărțulie*, *căsulie*, *cușculie*, *gîzulie*, *Jiartulie* „document, hartă mică”, *hîrtulie* (*hîrtulie*) „hîrtie scrisă, fără importanță, scrisoare mică”.

-igă : -*ăligă*, -(*e*)*ligă*, -*uligă* (substantive);

-*ăligă* : diminutive : II *săpăligă* ;

-(*e*)*ligă*: obiect care prezintă o trăsătură asemănătoare cu baza : II *țep(e)ligă* „țepă de lemn, despicătură” (KEV. CEIT. III 171);

-*uligă* : a) purtătorul calității: I *mutuligă* (s. m.); b) diminutive : II *săpăligă*.

-ină: -*alina*, -*alină*, -*ulină* (substantive);

-*alîna*, -*alîță* : a) nume de familie : II *Bragalina*; b) diminutive : *Ciutalină*, *ciutălină*;

-*ulină* : a) diminutive : II *ciutulină*, *frunzulină*, *rujulină*, *țuculină* „fetiță” (cf. *țuc*, *a țuca*), *tușculină* „fetiță” cf. *țușcă* „fată, femeie iute” (UDRESCU, OL.); b) obiect care prezintă o trăsătură asemănătoare cu baza : I *cășulină* „nume de oaie albă” ; c) purtătorul calității: *cuculină* „fată înaltă și subțire” (PASCA, GL.) cf. *cucovă* „calificativ depreciativ dat unui om înalt și slab”, *cucui*.

-ior (-ioară): -*ulior*, -*ulioară* (substantive diminutive) : I *mîndrulior*; II *măiculioară*, *mămulioară*, *mîndrulioară*.

-ist: -*alist*, -*ulist* (adjective folosite și substantival) apartenența;

-*alist*: II *iorgalist ei. Iorga*;

-*ulist*: I *pumnulist* cf. *Pumnulfl*.

-iste : -*eliște*, -*uliște* (substantive);

-*eliște* : a) locul pe care se exercită o acțiune, o stare : I *băteliste*, *bătuceliște*, *gunoieliște*, *izbeliște*, *opreliște*, *popreliște*, *priveștiște*, *roieliște*; b) rezultatul acțiunii (concretizat) : I *cinsteliște* „idol, statuie” ;

-*uliște* : colectiv-local: I *inuliște* „iniște”.

-iță s -*ăliță*, -*elită*, -*ilită*, -*uliță* (substantive, rar adjective);

-*oliță* : diminutive : I *păftăliță* ; II *frunzăliță*, *ursăliță*;

-*elită* : diminutive : I *steliță*; II *roteliță*;

-*ilită* : a) diminutive : I *rotiliță* ; II *cofiliță*, *foiliță*, *gropiliță*, *noptiliță* ;

b) nume de familie : II *Gîndiliță ei. Gîndea* ;

-*uliță* : a) diminutive (substantive feminine, rar adjective) : II *bros-euliță*, *cădulită*, *cizmuliță*, *druguliță*, *frăguliță*, *gîzuliță*, *steuliță*, *steluliță*, *turmuliță*, *vărguliță*; *brezuliță*, *întreguliță*, *lunguliță*, *mîndruliță*; (substantive masculine) : II *bădiuliță*, *neiculiță*, *tăiculiță*; b) moțional: I *cuculiță*; e) obiect care prezintă o trăsătură asemănătoare cu baza (nume de plante) : I *pufuliță*; II *frăguliță* ; d) nume de familie : I *Niculiță*.

-iu, (-ie) : -*aliu*, -*uliu* (adjective);

-*alin* : diminutive (aproximarea cromatică) : *rozaliu*;

-*uliu*: a) diminutive (aproximarea unei însușiri, de obicei aproximarea cromatică) : I *bejului*, *durdului*, *grasului*, *movului*, *rozului*; II *verbului* etc.; b) asemănarea cu substantivul redat prin bază : I *cerului*, *nucului*, *prăzului*, *untului* ; e) însușirea referitoare la acțiunea sau la obiectul redat în mod obișnuit prin bază : II *cîrciului* „care se cîrcește”, *răbdului* „care are răbdare”, *grijului*, *haz(u)liu*.

-iu : -*uliu*: nume de familie : I *Dinuliu*, *Necșuliu*.

-iic(ă), -arnic : -*ălnic(ă)*, -*elnic(ă)*, -*ularnic* (adjective): însușirea referitoare la acțiunea sau la obiectul redat în mod obișnuit prin bază;

-*ălnic*: I *căialnic*; II *cruțialnic*, *lăturalnic*, *sfădalnic*, *strădalnic*, *supăralnic*, *șăgalnic*, *zburdalnic* ;

-*etnic* : I *amăgelnic*, *îndoielnic*, *șovăielnic*; II *feciorelnic*, *frățelnic*, *vremelnic* etc.;

-*ularnic* : I *stihularnic* „care este făcut în versuri”.

-niță; -*elniță* (substantive): a) instrumentul: I (*în*)*virtelniță*; II *cădelniță ei. cădi*, *șurubelniță*; b) recipientul, obiect care indică destinația : II *botelniță*, *chibritelniță*, *scrumelniță* 5 c) obiect care prezintă o trăsătură asemănătoare cu baza : II *urechelniță* (nume de plantă și de insectă) ; d) purtătorul calității: *fofelniță* „femeie vorbăreată” cf. *fofează*; e) rezultatul acțiunii: I *găselniță* „trouvaille”.

-oaieă : -*ăloancă*, -*iloancă* (substantive);

-*ăloancă* : augmentativ-depreciativ : II *fătăloancă* ;

-*iloancă* : afective : II *pipiloancă*, *Ziziloancă*.

-og : -*ălog*, -*olog* (substantive și adjective);

-*ălog* : a) nume de agent: I *pisălog*; b) purtătorul calității: II *nătălog* {*ei. nătărau*}, *tântălog*, *tărfălog*;

-*olog* : purtătorul calității: *fo(n)folog* (cf. *fomf*), *motolog* (cf. *mototol*), *iontolog*.

-oi: -*uloi* (substantiv augmentativ) : II *duduloi* „*dudă*, țeava, tub”.

-uc(ă) : -*ăluc(ă)*, -*iluc(ă)*, -*uluc(ă)* (substantive și pronume);

-*ălucă* : pronume cu valoare diminutival-afectivă : I *mătălucă*;

-*iluc*, -*ilucă*, ambele formînd substantive masculine cu valoare diminutival-afectivă : II *frățiluc*, *bădilucă* ;

-(*i*)*uluc*, -*ulucă*: diminutiv-afective (s.m.) : I *mîndruluc*, *puiuluc*, *soțuluc*; II *frățiuiluc*, *neniuiluc(ă)*, *tățuluc*; (s.f.) : *mămulucă*, *mîndrulucă*.

-ug(ă) : -*ălug(ă)*, -*elug*, -*ulug* (substantive);

-*ălug(ă)* : a) diminutive: II *săpălugă*; b) instrument: I *pisălug*;

-*elug* : instrument : II *piselug*;

-*ulug* : instrument: II *pisulug*.

-uie, -uică : *-Muie, -ăluică, -eluică* (substantive diminutive);

-ăluie : II *eărțăluie, căsăluie, vâlcăluie* cf. *vileea* ;•

-ăluică : II *căsăluică, stelăluică*;

-eluică : I *zăbreluică*.

-uș(ă) i *-ăluș(ă), -eluș(ă), -iluș(ă), -oșiș(ă), -uluș(ă)* (substantive^ adjective și adverb, toate cu valoare diminutivală);

-ăluș(ă) : I *curălușă, iabălușă, săcălușă*; IT *molcăluș* (cf. *molcuț*);

-elus(ă) : I *corăleușă, curelușă, giubelușă, lulelușă, mărgelușă, nuielușă, perăleușă, purcelușă, ulcelușă, vilcelușă, puțineluș*; II *abielușă, bebeluș*;

-iluș(ă) : I *rotilușă*; II *puiluș* ;

-olușă : II *vilciolușă* ;

-uluș : I *cuțuluș, greuluș*.

-uț(ă) : *-ăluț(ă), -eluț(ă), -ilui(ă), -uluț(ă)* (substantive, adjective^ pronume și adverb, toate cu valoare diminutivală);

-ăluț(ă) : I *bălămăluță, băsăluță, căzmăluță, curăluță, mântăluță, ocăluță, părăluță, pielcăluță, sărmăluță, vârgăluță, mătăluță*; II *ierbăluță? molcăluț* (cf. *molcuț, molcel*);

-eluță : I *bîdîneluță, bocceluță, cafeluță, cajaneluță, canapeliuță, cai-feluță, chifteluță, cordeluță, curehiță, liclieluță, luleluță, manteluță, mărgeliuță? mâseluță, nuieluță, steluță, vițeluță* etc.; II *ihneluță* (cf. *iahnie*), *-mu-reluță? abieluță*;

-iluț(ă) : I *ziluță* ; II *bădiluț, puiluț* ;

-(i)uluț(ă) : I *cornuluț, cuculuț, mîndruluț, păruluț, puiluț, socruluț? spiculuț* etc.; II *bădiuluț, jrătiuluț, neniuluț, tătuluț; măiculuță, mămuluță^ mîndruluță, socruluță, molculuț(ă)*.

2. Din analiza inventarului reiese :

a) Interfixul apare în derivate care aparțin aproape tuturor părților de vorbire (cu excepția numeralului și a uneltelor gramaticale). E de menționat productivitatea lui la derivatele substantive : din cele 37 de sufixe cu care se combină, numai cu 3 nu formează substantive : cu 34 de sufixe formează deci numai (23) sau și (11) substantive, iar cu 13 numai (3) sau și (10) adjective.

Sufixele cu care se combină numai în derivate substantive sînt: *-ac, -achie, -aie, -ar, ±ea, -easă, -eci (-enci), -eie (-eică), -el, -esc, -ete, -ice (-ici), -ie, -igă, -ina, -ior, -iste, -iu, -niță, -oancă, -oi, -ug, -uie*, iar numai adjective formează cu *-ist, -iu, și -nic*. Sufixele cu care formează derivate aparținînd la categorii gramaticale diferite se repartizează astfel: cu 7, substantive și adjective : *-an, -aș, -ău (-eu), -ean, -ică, -iță, -og*, cu 1, substantive și pronume *-uca*, cu 1, substantive, adjective și adverb : *-uș*, cu 1, substantive, adjective, pronume și adverb : *-ui*, cu 1, substantive,, adjective și interjecții: *-eț*.

b) Interfixul este constituit de cele mai multe ori din vocală (în grade diferite sînt reprezentate toate vocalele limbii române) + *-l-* și foarte rar numai din consoana *-l-*. Se formează adesea serii, mai mult sau mai puțin complete, de la fiecare sufix atras în combinație :

Nr. crt.	Sufixul cu care se combină	-ăl-	-al-	-el-	-il-	-il-	-ol-	-ul-	-l-	Totalul combinațiilor
1	-ac						-		-	1
2	-ache	-	-	-	-	-	-	+	-	1
3	-aie		-	-	-	-	-	-	-	1
4	-an		-	-	-	-	+	+	+	4
5	-ar	+	-	+	-	-	-	-	-	2
6	-aș	+	-	-	-	-	-	+	-	3
7	-ău	+	-	+	-	-	-	-	+	4
8	zea		-	+	+	-	+		+	5
9	-ean(ă)	-	-	-	-	-	-	+	-	1
10	-easă	-	-	-	-	-	-	-	-	1
11	-eci, -enci	-	-	-	-	-	-	-	-	1
12	-eie, -eică	-	-	-	-	-	-	-	-	1
13	-el (-ea)	-	-	-	-	-	-	+	-	1
14	-esc	-	-	-	-	-	-	-	-	1
15	-ete	-	-	-	-	-	+	-	+	4
16	-eț (-eață)	+	-	-	-	-	-	-	+	4
17	-ică	+	-	-	-	-	-	-	-	4
18	-ice, -ici	-	-	-	-	+	-	+	-	3
19	-ie	+	-	-	-	-	-	+	-	3
20	-igă	-	-	+	-	-	-	+	+	4
21	-ină	-	+	-	-	-	-	+	-	3
22	-ior (-ioară)	-	-	-	-	-	-	+	-	1
23	-ist	-	+	-	-	-	-	+	-	2
24	-iste	-	-	+	-	-	-	-	-	2
25	-iță	+	-	+	+	-	-	-	-	4
26	-iș	+	+	-	-	-	-	-	-	2
27	-iu,	-	-	-	-	-	-	+	-	1
28	-nic, -arnic	-	+	-	-	-	-	+	-	3
29	-niță	-	-	+	-	-	-	-	-	1
30	-oancă	-	-	-	+	-	-	-	-	2
31	-og	+	-	-	-	-	+	-	-	2
32	-oi	+	-	-	-	-	-	+	-	1
33	-uc(a)	+	-	-	-	-	-	+	-	3
34	-ug(ă)	+	-	-	-	-	-	+	-	3
35	-uie, -uică	+	-	+	-	-	-	-	-	2
36	-uș(ă)	+	-	+	-	-	-	+	-	5
37	-uț(ă)	+	-	+	+	-	-	+	-	4
	Totalul combinațiilor	19	4	16	8	1	5	31	6	

După cum rezultă din tabelul sinoptic întocmit, nici un sufix nu conține seria completă (teoretic 8) a interfixului, combinațiile dintre un sufix și seria de realizări ale interfixului variind între 1 și 5 astfel: 2 sufixe sînt combinate cu 5 realizări ale interfixului, 8 sufixe cu 4, 7 sufixe cu 3, 7 sufixe cu 2 și 13 sufixe cu cîte un singur interfix al seriei.

Interfixul cu numărul cel mai mare de combinații este *-ul-* (31), urmat de *-ăl-* (19), *-el-* (16), *-il-* (8), *-l-* (6), *-ol-* (5), *-al-* (4), *-il-* (1); ultimul,

• Notăm cu [+] prezența interfixului în seria respectivă și cu [-] absența lui.

apărînd într-o singură formație cu dublă analiză, îl considerăm interfix virtual.

În ce privește vocala interfixului, e de remarcat că aceasta coincide, de cele mai multe ori, fie cu vocala silabei precedente, care aparține temei, fie cu vocala silabei următoare, care aparține sufixului propriu-zis, fie cu amîndouă.

Exemple : cu vocala temei repetată : *drăgălaş, drăgăleț, drăgălică, bătălan, săpăligă, sfădălie, fătăloaneă, nătălog, tăniălog, căsăluie, betelie? țepeligă, boțolan, nodolan, prostolan, tobolan, tontolan, cuțulache, ursulache, frunzuleană, lumuleană, eiufulete, pufulete, untulică, cuculice, turmulice^ frunzulină, rujulină, gușuliță, turmuliță, durduliu, untului etc.;*

cu vocala sufixului anticipată : *buzălău, torcălău, gropiliță, rotiliță, greuluș, măreleț, negrilică, ventrilică, mămulucă, soșuluc, tătuluc, pisulug? greuluș, mîndruluță, măiculuță, molculuț, socruluț etc.* (tot aici se poate încadra tipul vocală/semivocală : *Băbelea, NicMțeia*);

cu aceeași vocală și în temă și în sufix : *băbălău, bătălău, fătălău (feteleu), pisilică, fonfolog, motolog, tontolog, puiuluț, cuțuluș etc.*

Uneori vocala interfixului diferă și de vocala temei și de cea a sufixului; în asemenea situații apare în special *-u-* : *tontăleț, jugăleț, rotălie^ pisălog, ierbăluță, ihneluță, drăgulaș, cărulean, sătulean, măiculeană, găzduleasă, mămulea, săculețe, viermulete, căluleț, mieluleț sacul(teață, cizmulică, țirulică, cărțulie, gîzulia, măiculioară, căduliță, frăguliță etc.*

c) Uneori, în derivarea de la aceeași temă, cu același sufix final, constatăm existența unor dublete realizate prin variația interfixului. Unele dintre ele sînt variante fonetice, $\backslash a \backslash e, \backslash a \backslash a$, explicabile prin pronunțarea regională dură sau moale a consoanelor (*curălușă/curelușă, curăluțăj cureluță, pisălug/piselug, părgăluță/vărgeluță etc*), respectiv, prin pronunțarea regională a vocalei *ă* în poziție protonică (*mataluță, sărmăluță, larmalaie, tontălău, tontaleț etc*). Alte dublete e posibil să se fi format prin analogie : *drăgulaș* după *drăguleț*. Dubletele cu interfixul *-l-* se pot explica prin sin» coparea vocalei interfixului: *stropulețjstropuleț, țepeligăjțepeligă*; pentru alte dublete, ca *rozaliu* față de *rozaliu, molcăluț/molculuț, tontăleț/tontuleț, vilciolușăjvilcelușă etc*, nu am găsit explicații! Apariția lor fără nici o regularitate este un indiciu al lipsei de condiționare fonetică a interfixului de către structura temei și cea a sufixului propriu-zis.

d) Majoritatea sufixelor din derivatele complexe încep cu o vocală ; excepții: *-nic, -niță*. Sufixul complex este totdeauna accentuat, cel mai adesea sufixul final, mai rar, interfixul (*-eliște, -elnic, elniță, -elea, -ulea*).

e) De obicei, temele la care se atașează derivativul complex sînt monosilabice. Totuși apar și exemple cu teme plurisilabice : *Atanasulaehe? Nicolache, bețiulan, așezălaş, Căzănelea, Comănelea, Cazaculea, bătucliste, gunoieliște, întreguliță, lăturalnic, supăralnic, amăgelnic, șovăielnic, feciorelnic, chibritelniță, bălămăluță, bidineluiă, cafeneluță, canapeluiă etc.*

f) Derivatele complexe (formate din interfix + sufix) nu au, de obicei, o valoare diferită de cea a sufixului propriu-zis; în cazul în care sufixul final este polisemantic, derivativul complex nu are, de cele mai multe ori, toate valorile sufixului propriu-zis pe care îl conține, ci numai

una sau unele din valorile acestuia. Uneori se remarcă diferențe cantitative : o valoare incidentală a sufixului final devine preponderentă la derivativul complex. De exemplu : *-ean, -eț* apar numai în câteva formații cu valoare diminutivală (*broștean, grăuncean, scîndureană, tăurean, măgareț, podeț*), în timp ce *-ulean, -uleț* formează substantive comune numai cu valoare diminutivală; la *-ie, -ină* diferențele sînt mai tranșante față de derivatele complexe : *-ulie* e diminutival prin excelență (uneori și peiorativ), *-ulină* e, de asemenea, mai ales diminutival (vezi p. 122), în timp ce printre formațiile cu sufixele simple corespunzătoare nu se întîlnește nici una cu valoare diminutivală clară : pentru *-ie* cel mult *bărbie* „partea grasă de sub barbă; gușă, gușuliță” (aceeași valoare diminutivală apare și în sufixul dezvoltat *-ătie* din *băbătie* „băbuță”); pentru *-ină*, după PASCU (S. 207), formațiile *cracMnă* „stălpăre” cf. *cracă, prăștină* < **păruștină* < *par*, cf. *părușiean, trupină* „tulpină” < *trup*, după părerea noastră ne semnificative.

O dovadă că interfixul [vocală +] *-l-* nu are, în cele mai multe cazuri, valoare semantică o poate constitui și existența dubletelor de derivare, cu și fără interfix, egale ca valoare : *bețiivan/bețiulan; prostan/prostălan; mestecau/mestecălău ; Oprea/Oprilea, AldeajAldulea, BurăeajBurdulea ; ior-gHstjiorgalist, pumnistj pumnulist; iniștejinuliște; foiță/foiliță, gropiță/gropiliță, bădițăjbădiuliță, cădităjcaduliță, gușițăjgușuliță-, roziu/rozuliu, verziulverzuliu; ierbuțăjierbăluță, molcuțjmolcăluț, puiuțjpuiuluț, măicuțăj măiculuță, spicuțj spiculuț etc.*

g) Din formațiile cu derivatele complexe examinate se desprind câteva valori determinate și constante (e semnificativ faptul că și sufixele la care se atașează sînt unitare din punctul de vedere al conținutului):

Marcă a numelor proprii (de obicei de familie, mai rar topice) :

<i>-ulae</i>	<i>-ilice, -ulice</i>
<i>-elea, -ilea, -olea, -ulea</i>	<i>-ulie</i>
<i>-uleanu</i>	<i>-ăligă, -(e)ligă</i>
<i>-uleasă</i>	<i>-alină, -alină, -ulină</i>
<i>-ulecea, -ulencea</i>	<i>-ulior</i>
<i>-ulescu, -ulești</i>	<i>-ăliță, -elită, -iliță -uliță</i>
<i>-ulete</i>	<i>-aliu, -uliu</i>
<i>-uleț</i>	<i>-ăluc, -iluc, -uluc</i>
<i>-alina</i>	<i>-ălug, -elug, -ulug</i>
<i>-uiu</i>	<i>-ăluie</i>
Diminutivală :	<i>-ăluș, -eluș, -iluș, -uluș</i>
<i>-ulaclie</i>	<i>-ăhiț, -eluț, -iluț, -uluț</i>
<i>-ălaş, -elaș, -ulaș</i>	Augmentativ-depreciativă
<i>-uleu (-ulău)</i>	<i>-ălaie</i>
<i>-ulean</i>	<i>-lan, -ălan, -clan</i>
<i>-ulei (-ulea)</i>	<i>-ălău, -eleu, -ulău</i>
<i>-lete, -ulete</i>	<i>-ălie</i>
<i>-leț, -ăleț, -oleț, ul(t)eț</i>	<i>-uleică</i>
<i>-alică, -ilică, -ulică</i>	<i>-ăloancă</i>

-ălog, -olog	-ălog, -olog
-uloi	Obiect care prezintă o trăsătură comună cu baza :
Purtătorul calității (de obicei epitete) :	-olan
-ălău	-uleu
-olea	-ălete
-uleie	-uleț
-lete, -ălete, -ulete	-alică, -Uică, -ulică
-alică, -ulică	-ulice
-ilici, -ulici	-ălie, -elie
-uligă	-ulină.
-ulină	

Incidental apar și valori ca: apartenența (-uleasă, -ulescu, -ălist>-ulist), moțională (-uleasă, -uliță), colectivă (-ălaie) sau eoleetiv-locală (-eliște, -Miște), nume de instrument (-ălău, -elniță) sau de recipient (-ălău, -elniță), nume de meserii (-ălar, -elar), nume de agent (-ălău, -ălog), rezultatul acțiunii (-ălaș, -ălău) etc.

În cadrul valorilor principale menționate, derivatele ocupă locuri diferite după cum au o productivitate mai mare (cum sînt -uleț, -uliță, -uliu, -uluță, la diminutive, -ulescu la numele de familie) sau mai scăzută (-ulac, -ulache la numele de familie, -ălaie la augmentative, -ălar la numele de meserii, -uloi la augmentative, -ulei, -ăligă, -ulior, -ăluie, -ălug la diminutive etc).

Tipurile semantice menționate formează, de fapt, două categorii mari: **afectiv-expresive** — diminutivele, augmentativele, cele care denumesc pe purtătorul calității și, de cele mai multe ori, obiectul care prezintă o asemănare cu baza; ele califică, evaluează în sens pozitiv sau negativ un concept neutru dat (exprimat prin bază)⁷ — și neutre — numele de familie, cînd nu sînt provenite din epitete, diminutive —; în grupa celor neutre se încadrează, din punctul de vedere al expresivității, și derivatele al căror sufix final începe cu o consoană (-ălnic, -elnic, -elniță). Clasificarea în cele două categorii (afectiv-expresive și neutre) nu este însă strict delimitată, unele diminutive, de exemplu, puțin fi folosite și ca nume de familie (-ulache, -uleie, -uleț), procedeu obișnuit în sistemul derivării românești.

3, întrucît derivativul complex nu este o alăturare întâmplătoare de segmente, interfixul asociindu-se cu anumite sufixe care au o anumită valoare semantică și este productiv în limba română, e necesar să se stabilească statutul lui. În această privință s-au emis pînă acum diverse păreri :

⁷ Vezi și Marcel Weber, *Contributions à l'étude du diminutif en français moderne*. Essai de systematisation. These présentée à la Faculté des Lettres de l'Université de Zurich pour l'obtention du grade de docteur, Zurich, 1963, p. 42-47.

Unii cercetători califică interfixele -ăl-, -el-, -il-, -ol-, -ul- (în întregime sau numai unele dintre ele) drept sufix, segmentele derivate în care apar reprezentînd deci un sufix compus⁸.

Alți cercetători consideră interfixele menționate elemente nesufixale, de proveniență morfologică (cu explicații diferite) sau fonetică: -ul- este articolul hotărît masculin folosit în derivarea numelor de familie⁹ generalizat apoi la unele substantive comune¹⁰; -(e)l- este flexionar și analogic, desprins de la substantivele în -(e)a care au un -(e)l- la plural și la genitiv-dativ singular¹¹; unele derivate complexe, ca -ligă, -lugă, au fost explicate prin influența verbelor în -li¹²; uneori -l- este explicat ca o consoană «tampon» între vocala finală a temei și cea inițială a sufixului pentru înlăturarea hiatului (boulean)¹³.

Alteori același element a fost calificat diferit de unul și același cercetător după valoarea derivatelor: -ul- este sufix în derivatele diminutive și probabil ar tic o l u l hotărît masculin în cele fără sens diminutival (-ulea, -ulescu).

Considerăm interfixul din derivatele complexe al căror sufix începe cu o vocală un segment de obicei cu statut nesufixal, deoarece, cu unele excepții, în derivatele înregistrate nu poate fi identificat, nici pe baza unei proceduri formale, nici semantic, un sufix -ăl-, respectiv, -el-, -il-, -ol-, -ul-, în formații secundare de la care ar putea fi detașat prin falsă analiză.

Astfel, în ce privește interfixul -ăl-, limba română cunoaște un sufix -(e)ală, dar cu totul cu alte valori decît cele pe care le are derivativul complex format cu -ăl-. De aceea e puțin probabil ca un astfel de sufix, care na formează, de exemplu, derivate cu valoare diminutivală, să fi constituit, cum crede G. Pascu, baza de la care să se fi format derivate complexe ca -ălas, -ălie, -ăleț, -alică, -ălugă, -ălușă, -ăluță cu valoare preponderent ^au exclusiv diminutivală. În plus, nu am identificat, în formațiile înregistrate, derivate secundare în-(e)ală care ar fi putut servi drept punct de plecare. Ultima obiecție este valabilă și pentru -ol-.

⁸ Ideea apare în special la PASCU, S. Vezi, de exemplu, pentru -ul- p. 280: „sufixul -ulă apare în sufixele compuse -ulean, -uleț, -ulică, -ulie, -ulioară, -uliță, -uluc, -uluț” (vezi și exemple la fiecare sufix în parte); pentru -ăl- vezi p. 296: -ălan = -ala + -an, p. 350: -ălaș = + -as, p. 187: -ălie = -ală + -ie, p. 319: -ăleț = -ală + -eț, p. 417: -ălău = -ala + -ău; pentru -ei-: p. 270: -ăloancă = -el + -oancă, p. 135: -ăluie = -el + -uie; pentru -il-: p. 327: -ilici = -ilă + -ici. Pentru -ul- calificat drept sufix vezi și G. Weigand, *Das Suffix -ulescu*, în JAHRESBERICHT XII (1906), p. 110-112; id. *Das Suffix -ul in den Balkansprachen*, în „Balkan-Archiv” II (1926), p. 147-166; Karl Löwe, *loc. cit.* etc. iar pentru -ăl-, IORDAN, STIL., p. 199: sufixul compus -ălău < -ală + -ău”.

⁹ T. Capidan, *Originea vocativului în -le*, în DR I (1920-1921), p. 185-209.

¹⁰ Á. Graur, *Les noms roumains en -(l)*, în *Melanges linguistiques*, 1936, p. 88-97; id. T., p. 265.

¹¹ Id., *Din istoricul tipului steajstele*, în SG III, p. 5-9, GRAM. ROM. I, p. 21.

¹² A. Graur, *Notes d'etymologie roumaine (-ligă -lugă etc)*, în BL IV (1936), p. 97-99.

¹³ Id. T., p. 264. Fenomenul se întîlnește și în alte limbi, de exemplu, în franceză, unde se introduce fie l fie n, fie, mai ales, t (cf. Bengt Hasselrot, *Etudes sur la formation diminutive dans les langues romanes*, Uppsala, 1957, p. 199).

¹⁴ Cf. PUȘCARIU, *loc. cit.*

Deși la interfixele *-el-* și *-il-* prezența sufixului poate fi identificată, de exemplu, a sufixului *-el* în derivatele *-elaș*, *-duș*, *-elea*, poate și în *-Uică*, a lui *-ilă* în *-ilea*, *-iliță* și a lui *-eală* în *-eliște*, considerăm această modalitate de formare a interfixului, cu excepția lui *-eliste*, ca o explicație secundară (vezi p. 132).

Și în legătură cu interfixul *-ul-* ne exprimăm îndoiala că ar proveni din sufixul *-ulă*. în română apar, într-adevăr, câteva cuvinte vechi și populare (regionale)¹⁴, unele analizabile, altele semianalizabile, cu diverse sensuri: *brădulă* „ciomag sau bită mare de *brad*" (VICIU, GL.); *bujdulă* (*bușdulă*) „căsuță rău zidită, casă stricată" (CHEST. II 50/33, TOMESCU, GL.) cf. *bujdă* „casă mică, sărăcăcioasă, magherniță"; *cântulă* „vas făcut din lut" (CONV. LIT. XX (1886), p. 1006) cf. *cântă* „oală, vas, un fel de cană"; *cutulă* „unealtă de fierărie nedefinită" (H V 104, 375, XVI 189), „felie de piine, de slănină" (Soveja-Vrancea) cf. *cute* „piatră de ascuțit instrumente tăioase", *cută* „felie tăiată în lungime"; *pistrulă* „nume de vacă *pistruie*" (PAMFILE, I. c. 36); *pisulă* (PUȘCARIU, loc. cit.) cf. *pisică*, *pis* !; *rujdulă* „femeie moale" (PASCA, GL.), „cuțit rău ascuțit" (id.) cf. *rujdă* (neglosat); *tașculă* (*teșculă*) „pungă" (LB, KLEIN, D. 162), „cutie în care se pun chibriturile"; (la pl.) „testicule" (TRDG) cf. *tașcă* „pungă"; *tășilă*, *teșčilă* „pungă sau săculeț de piele"; *trăgulă* „trăgăce, săniuță de copii sau de transportat ceva" (GR. s. v 124, H IX 86), „tub care servește la trecerea unui lichid dintr-un vas în altul" (Corn. Breban, Sălaj) cf. *tragă*, *a trage*; *barabulă* „cartof" cf. *baraboi* „id."; *bașchi(a)ulă* (în expr. *a lua pe cineva în* — „a lua în bătaie de joc") cf. *bășcălie*; *cuculă* „cartof" cf. *cucui*; *matahulă* cl *matahală*, *matahoală*, *matahuie*; *terhulă* „termen depreciativ dat unui cal de povară sau unui cal sfârșit de oboseală" (DR V (1927—1928), p. 237) cf. *tărhat* „povara pe care o duce calul în spate" etc.

Probabil că sufixul a fost moștenit sub forma masculină *-ul* în cuvântul neanalizabil în română *sătul* (< lat. *satullus*, diminutiv de la *satur*, *-a*, *-um*)¹⁵ și întărit, sub forma feminină, prin împrumuturi din slavă și maghiară ca *țidulă* (*cedulă*), neanalizabil în română (cf. ser. *cedulja*, ucr. *cedula*, pol. *cedula*, ceh. *cedule*, magh. *cedula*)¹⁶. Dar e greu de crezut ca un sufix care apare în câteva derivate regionale, obscure, cele mai multe fără o valoare prea clară, să stea la baza interfixului *-ul-* din formații ca cele

¹⁴ Excludem împrumuturile latino-romance în *-ulă*, de tipul *membranulă*, *plantulă*, *sferulă*, *venulă*, nu numai pentru că acestea sînt mult mai noi, dar și pentru că au domenii de repartiție total diferite.

¹⁵ Sufixul nu a putut fi moștenit sub forma feminină (*sătulă*) deoarece lat. *ZZ-f a*, conform celor două ipoteze formulate, a) a dispărut cînd închidea silaba și se găsea în poziție slabă (cf. DHLR II, p. 17, 40-41, A. Graur et A. Rosetti, *Sur le traitement de lat. I double en roumain*, în BL IV (1936), p. 46-52, în special p. 47-48, mai recent ROSETTI, ILR, p. 125-126, GRAUR, T., p. 60-62) sau b) s-a vocalizat (cf. PHILIPPIDE, Pr. 33-34, PUȘCARIU, D. 89-92, Iordan, *Diftongarea lui e și o accentuați în pozițiile ă, e*, Iași, 1920, p. 58, PASCU, S. 152, Marius Sala, *Contribuții la fonetica istorică a limbii române*, Rucurești, 1970, p. 87-94); cit privește femininul *sătulă*, e o formă refăcută după masculin (cf. A. Graur et A. Rosetti, loc. cit.).

¹⁶ După PUȘCARIU, D. 179, sufixul e moștenit, după PASCU, S. 279, e împrumutat din slavă. Pentru *-ulo*, *-ula* în slavă vezi Vondrák, *Vergleichende slavische Grammatik* I, Göttingen, 1924,

menționate, formații cu valoare în special diminutivală și cu o frecvență mare în vorbirea populară și în cea uzuală în general.

Întrucît și limbile slave au derivate formate cu *-ul-* și unele dintre sufixele diminutive din română cu care se combină *-ul-* sînt de origine slavă, s-a emis și ipoteza că derivativul complex este împrumutat din slavă (bulgară)¹⁸. Bulgara și sîrba cunosc într-adevăr sufixe complexe ca *-ulec*, *-ulica*, *-ulina*, *-ulov*, *-ulovic*, dar în materialul cercetat nu am întîlnit nici o formație românească în *-uleț*, *-uliță* care să aibă corespondent slav¹⁹.

4. Interfixul [vocală +] *-i-* se explică în cadrul sistemului de derivare din limba română; explicațiile sînt parțial diferite, în funcție de valoarea derivativului complex: afectiv-expresivă sau neutră.

A. Punctul de plecare la numele proprii (cu valoare neutră) este extensiunea sufixului, prin falsa tăietură a formațiilor cu dublă analiză (în *-u(l)*): *Bădulea*, *Rădulescu* *Băduleț* = *Badu(l)* + *-ea*, respectiv *-eseu*, *-eț*, au fost interpretate ca formate din tema *Rad-* H-[^]derivativul *-ulea* (*-ulescu*, *-uleț*) etc. în același fel pot fi explicate și numele de familie provenite de la substantive comune: *Gășulete*, *Crînguleanu*, *Greculea* etc. Din formații de tipul celor menționate s-a detașat derivativul *-ul-* + sufix cu care s-au creat apoi derivate și de la alte teme: *Tema* —> *Tomulescu*, *Stoica* ~> *Stoiculete* etc.

Interfixul apare format uneori și din *-l-* precedat de altă vocală decît *-u-*, care se explică prin:

a) repetarea vocalei din temă sau prin anticiparea vocalei (semivocalei) din sufix: *Dragalina*, *Bobotea*, *Băbelea*, *NicMțeia*;

b) raportarea la o bază secundară în *-el*, *-ilă* (formații cu dublă analiză): *Găzănelea* cf. *căzanel*, *Comănelea* cf. *Comănel*, *Gîndiliță* cf. probabil *Gîndilă* (Mioara Avram, *Sufixe românești -ilă masculin și -ilă/Mlă feminin*, în SMFC n p. 160), *Gîndel* (PASCA, T.O. 147).

c) variația *6\u*, care apare la derivatele în *-olea* (în raport cu baza în *-u* de la care sînt formate): *Gerbolea*, *Bragolea*, *Neagolea*, *Șândrolea*, *Ursolea* și care poate fi rezultatul analogiei (după transformarea normală o neaccentuat > u și apoi transformarea inversă, u > o)²⁰.

B. La s u b s t a n t i v e l e c o m u n e interfixul [vocală +] *-l-* se explică, în cele mai multe cazuri, tot în interiorul sistemului derivational din română, prin falsa tăietură a formațiilor cu dublă analiză, fiecare interfix comportînd însă explicații parțial diferite.

¹⁸ Cf. Gustav Weigand, *lucr. cit.* din „Ralkan-Archiv", p. 162 ș. u.; Karl Lowe, loc. cit.

¹⁹ Opunîndu-se, din motive fonetice și istorice, părerii lui Weigand că *-ul* de la numele proprii ar fi împrumutat de români de la slavi, care, la rîndul lor, l-au luat de la italieni, T. Capidan (loc. cit.) demonstrează, în același timp, că formațiile bulgărești în *-uloff* au ca punct de plecare numele în *-ul* din română. Vezi și PUȘCARIU, LR I, p. 309—310, A. Graur, *lucr. cit.* din *Melanges...*, p. 94.

²⁰ Pentru interpretarea acestui segment de la numele proprii drept articolul hotărît masculin vezi T. Capidan, loc. cit., și A. Graur, loc. cit. din *Melanges...*

²¹ Pentru o neacc. > u și u > o vezi A. Graur, *Notes d'etymologie roumaine*, în BL VI (1938), p. 157. Pentru *-olea* variantă la *-ulea* vezi și PASCA, T. O. 145 și, ulterior, Ioana Vintilă-Rădulescu, *Sufixul antroponic j,ea*, în SMFC IV, p. 63.

Interfixul *-ăl-* : a) prin raportare la substantivele și pronumele în *-a* care au *-l-* în flexiune: *bâsmăl-uță*, *măntăl-uță*, *mătăl-ucă* / ~ *-uță*, *pâftăl-iță*, *săeăl-ușă* etc.²²; b) prin dubla raportare : la verbe în *-ăli*, *-ălui* și la substantive, adjective, verbe, interjecții fără segmentul *-ăl-* : *boncălău* cf. *boncăluijbonc*, *drăgălaș* / *dragăleț* / *dragalică* cf. *dragăli* \ *drag*, *lărmălaie* / *lărmălău* cf. *lărmăl(u)i* \ *larmă*, *pisălău* / *pisălog* \ *pisălug* cf. *pisoi* / *pisa*, *tălpălar* cf. *tălpălui* \ *talpă*, *bueălan* cf. *bucălat* / *bucă*, *jugălete* cf. *jugălit* / *jug* etc. Din astfel de formații s-a detașat derivativul complex *-ăl-* + sufix, considerat un grup constituit, cu care s-au format apoi și alte derivate (*porcălan*, *jundăleț*, *frunzăliță*, *molcăluș*, *ierbaluță* etc.); c) în cazul unui derivativ, *-ălău*, interfixul se explică pe cale externă : româna a împrumutat din maghiară nu numai cuvinte cu sufixul final, *-ău*, provenit din sufixul participiului maghiar *-o*, *-o*, ci și cuvinte cu sufix compus, format din sufixul participiului precedat de sufixul denominal *-l* sau de sufixul frecventativ *-al*, *-el*, *-al*, *-el*. Astfel au intrat în limba română cuvinte în *-ălău*, *-ălău*, *-aleu*, unele neanalizabile, ca *mesălău* (*mesălău*) „bidinea” < *meszelo*, altele care au putut fi raportate de vorbitori la baze existente în română : *cosălău* „finaț” < *Mszălo*, *răzălău*, *rezelău* „pilă, răzătoare” < *reszelo*²³. Derivativul complex a devenit apoi productiv în limba română.

Interfixul *-al-* : prin falsa tăietură a formațiilor în *-al-* după *liber-al-ist*, *reg-al-ist* s-a format *iorgalist*.

Interfixul *-el-* : a) prin raportare la cuvinte terminate în *-ea*, *-ia* care au *-l-* în flexiune (în aceste cazuri vocala finală a temei se contopește cu vocala interfixului) : *cafel-uță*, *canapel-uță*, *mărgel-ușăj* — *-uță*, *miel-ușăj* ~ *-uță*, *nuiel-ușăf* — *-uță*, *vîlcel-ușăetc.* ;h) prin raportare la teme secundare : — în *-el-* : *junel-uș*, *purcel-aș* — *-uș(ă)*, *putinel-uș*; — în *-elă* : *mantei-uță* cf. *mantelă*; în *-eală* : *cinsteliște* cf. *cinsteală*, *izbeliște* cf. *izbeală*, *priveștiște* cf. *priveală*, *roieliște* cf. *roială*; *-e-* din *roteliță* poate fi o pronunție regională (cf. *rotiliță*).

Interfixul *-il-* : prin raportare a) la o bază cu *-l-* flexionar : *ziluță*; b) la teme secundare în *-ilă* : *rotiliță* / — *-ușă* cf. *rotilă* sau și în *-eală* : *negrică* cf. *Negrilă* / *negreală*.

Interfixul virtual *-il-* poate fi segmentat prin dublă raportare : la o bază în *-ăli* și la una care nu conține acest segment: *gîgilice* cf. *găgăli* / *g%-g%*.

Interfixul *-ul-* : a) prin raportare la bazele masculin-neutre în *-ul* (vezi și p. 131): *acul-eț*, *bobul-eț*, / ~ *-eu*, *boul-ean*, *cărul-ean* \ — *-el*, *cerul-iu*, *eosul-ete*, *cucul-easă*, *cuțul-ache* / ~ *-an* / — *-aș*, *inul-iște*, *mîndrul-iior*, *moșul-ică*, *mutul-ică*, *puiul-ucI^-uț*, *socrul-uț*, *spicul-uț*, *untul-iuetc.*; b) prin dubla raportare la baze verbale în *-uli* și la substantive fără segmentul *-ul-* : *ciufulici* cf. *ciufuli* / *ciuf*.

²² Uneori *-ăl-*, *-al-* sînt variante la *-el-*, respectiv *-ăl-* (vezi p. 126).

²³ *m n ^ o i * k k i >* Sufixul *-ău* în cuvintele de origine maghiară din limba română, în CL v (1960), nr. 1-2, p. 76.

C. în cazul derivativului complex *-ulău f-uleu*) sînt posibile două explicații: în interiorul limbii române, de la baze în *-ul* (*bobuleu*, *brăduleu*) și ca împrumut din maghiară, dacă acceptăm etimologia propusă pentru toponimicul *Budulău*²⁴.

Derivativele complexe la care apariția interfixului nu poate fi explicată prin nici unul dintre procedeele menționate le considerăm forma prin analogie. Cu *-ăl-* : *-ălie* (*sfădălie*, *țacălie*), *-ăligă* (*săpăligă*), *-ătoană* (*fătăloancă*), *-ăluie* (*cărtăluie*, *căsăluie*, *vălcăluie*) ; cu *-al-* : *-alin* (*rozăliu*) cu *-el-* : *-eleț* (*măreleț*), *-elie* (*betelie*, *coșmelie*), *-eligă* (*săpeligă*, *țepeligă*), *eu-il-* : *-ilici* (*șeptilici*), *-iloancă* (*pipiloancă*, *Ziziloancă*), *-iluc(ă)* (*bădiluc*, *frățiluc*) ; cu *-ul-* : *-ulie* (*cărțulie*, *căsulie*, *cușculie*, *gîzulie* etc), *-ulică* diminutival (*cizmulică*, *frunzulică*, *drăgulică*, *țirulică* etc), *-ulină* diminutival (*frunzulică*, *țuculină* etc), *-uliță* diminutival (*brosculiță*, *gușuliță*, *neculiță*, *turmuliță* etc)²⁵.

De cele mai multe ori, vocala interfixului se justifică, așa cum s-a mai spus, prin influența vocalei sau a vocalelor învecinate. Uneori vocala interfixului diferă însă și de vocala temei și de cea a sufixului (cf. de exemplu *-iluc(ă)*, *-aliu*, *-ulie* etc). Cred că astfel de exemple pot constitui o dovadă că interfixul a fost simțit ca o marcă derivativă suplimentară, dar care formează cu sufixul final o unitate indivizibilă, aptă de a se aplica în întregime oricărui cuvînt.

Cele mai multe derivate complexe formate prin analogie sînt cele care au interfixul *-ul-*. Spre deosebire de celelalte interfixe, care se combină cu sufixe cu valori diferite, la interfixul *-ul-* se poate vorbi de o oarecare specializare semantică : derivatele complexe în *-ul-* au, de obicei, valoare diminutivală, fie că sufixul este diminutival prin excelență (cel mai des adesea), fie că această valoare este incidentală sau neclară (*-ean*, *-ie*, *-i* în comparație cu *-ulean*, *-ulie*, *-ulină*; vezi și p. 127). De obicei diminutivele o dată cu noțiunea de « mic », redau și atitudinea afectivă a vorbitorului. Apariția unor derivate complexe ca cele menționate poate fi un indiciu semnificația diminutivală, pe care inițial o avea sufixul final, s-a transferat asupra derivativului complex în așa fel încît interfixul a devenit o marcă a afectivității și a expresivității²⁶.

Pentru interfixele *-ol-* și *-l-*, neînregistrînd formații cu dublă analiză în materialul cercetat, presupunem că au apărut prin analogie cu celelalte interfixe, completînd astfel seria formată de *-ăl-*, *-al-*, *-el-*, *-il-*, *-il-*, *-l-*.

²⁴ Cf. E. Janitsek, *Toponimia văii superioare a râului Sicu (satele Sicuț, Ruștior, Sălcuța, Lunca — jud. Eistrița-Năsăud)*, în *Studii și materiale de onomastică*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1969, p. 118 : „*Budulău*, nume topic frecvent în Ardeal, [este] probabil din ung. *budulo* «fînt. răcită, burtoasă, puțin adîncă sau vas de lemn în care se păstrează lapte se tin băuturi etc.»\ TAMAS, E. nu-i înregistrează.

²⁵ *-ulică*, *-ulină*, *-uliță* cu alte valori (care apar sporadic) se explică prin raportare la baze în *-ul* (cf. *mutulică*, *cășulină*, *cuculiță*, *pufuliță*).

²⁶ Pentru vocala *u*, care pare aptă de a exprima această nuanță, vezi IORDAN, S. *Studii de morfologie*, p. 177 : „Aproape toate [diminutivele] au *i* sau *u*, vocale care exprimă ideea de «mic, drăgăleț etc”.

Apariția acestor interfixe a fost posibilă și datorită faptului că *-l-* a putut fi simțită o consoană expresivă și deci capabilă de a imprima această expresivitate derivatelor în care apare²⁷. Vocalele interfixului *-ol-* poate fi aceeași ca în temă (uneori și în sufixul final) sau poate fi diferită (ca și la celelalte interfixe) : *prostolan, șoldolan, tontolan / tontolete j tontolog, fo(n)folog, motolog; somnolea, nasolea, pișigolea* etc. Ou interfixul *-l-* apar puține formații: *beșivlan, gliiorlan, fișlău, sirian, traglău, cozlete, moto-flete, stropel, țepeligă*. Unele formații pot fi explicate ca forme sincopate din *stropuleț, *tragălău, țepeligă*. Derivatul *-lău* se poate explica prin maghiară, ca și *-ălău*, cu rezerva că aici nu am identificat nici o formație analizabilă : *abarlău* „vas în care se strecoară laptele”, cf. magh. *abăr(o)lo* „vas de opărit”.

În explicarea interfixului [vocală +]/-l- trebuie să ținem seama și de o caracteristică formală (fonetică) comună derivatelor formate cu un sufix complex, și anume, de obicei, o bază monosilabică. Pentru marcarea mai clară, pe de o parte a derivativului²⁸, pe de alta, a expresivității derivatului, s-a recurs la mărirea corpului lui fonetic²⁹. Succesul lui *-l-* s-ar putea explica, cum ne sugerează acad. Al. Graur, și prin faptul că era „disponibil” : nu existau multe cuvinte cu *l* intervocalic.

Derivativele formate din interfix + sufix care începe cu o consoană se deosebesc de cele discutate până acum nu numai prin valori, ci și prin modul de formare ; ele se explică prin mai multe surse :

-elnic, -elniță : a) prin falsa analiză a derivatelor secundare în *-eală* : *greșelnie \ greșeală, greși* ; *îndoielnic / îndoială, îndoi* ; *tămîielniță j tămîială, tămîia; stropelniță \ stropeală, stropi* etc.; b) prin disimilare : *schitelnic < sohitean ; vremelnic* cf. v. sl. *vremeninu* ; (*în Jvirtelniță* cf. bulg. *vretennica*³⁰ etc.); c) *-elniță* poate fi explicat și ca o adaptare a slavului *-ilvnica* în cuvântul *cădelniță* cf. *kadiliniea* (analizabil în română prin verbul învechit *a cădi*). După astfel de cuvinte s-au format în română : *făptelnic, feciorelnic, părelnic, chibritelniță, jumelniță, scrumelniță* etc.

-alnic : a) prin adaptarea formelor corespunzătoare slave în *-Inii* (*strădalnic* cf. vsl. *stradalinu*³¹); b) prin falsa analiză a formațiilor secun-

²⁷ Pentru expresivitatea consoanei *-l-* vezi și M. Grammont, *Trăite de phonitique*, ed. a IV-a, Paris, 1960, p. 408 : „La liquide / peut, comme les nasales, grâce à la douceur de son articulation, contribuer à l'expression de la douceur, de la mollesse, soit seule... soit en combinaison.”

²⁸ Vezi și A. Graur, *Suffixes roumains elargis*, în RRL XIV (1969), nr. 4, p. 331 : „l'elargissement des suffixes semble être du à la même tendance [= à marquer chaque catégorie grammaticale de plusieurs manières en même temps] à souligner les marques de la formation. Plus le suffixe est long, plus il attire sur lui l'attention de l'auditeur”.

²⁹ După predarea la tipar, am luat cunoștință de articolul publicat de G. Stein, *La dérivation française et le problème des consonnes intercalaires*, în „Cahiers de lexicologie” XVIII (1971), nr. 1, p. 43–64, care consideră consoanele intercalate în derivarea din limba franceză ca având funcție semnalizatoare („d'effectuer une nette coupe de sjUabe” p. 54); ele contribuie la păstrarea integrității unităților cuvântului („...l'accent oxyton mettant en jeu l'intégrité du lexème et du derive”, p. 64).

³⁰ A. Graur, *lucr. cit.* din RRL, p. 330; id., *Nom d'agent et adjectif en roumain*, Paris, 1929, p. 37-39.

³¹ Id., *loc. cit.*, din RRL.

dare în *-eală* : *căialnic / căială, căi*. După cuvinte de tipul celor menționate s-au format în română : *cruțialnic, lăturalnic, supăralnic, zburdalnic* etc.

Întrucît la sufixele complexe *-elnic, -elniță, -alnic* nu e posibilă o distincție semantică între formațiile explicate prin sursele etimologice diferite menționate, considerăm că avem a face cu etimologie multiplă.

Din considerarea tuturor situațiilor descrise reiese că interfixul [vocală +] *-l-* se explică în interiorul limbii române, cu excepțiile menționate la sufixele *-nic* și *-niță*, considerate cu etimologie multiplă, și la sufixul complex *-(ă)lău*, împrumutat din maghiară. Emarcăm însă că sursa străină este foarte slabă și e susținută de exemple puține.

De cele mai multe ori, interfixul nu are statut de sufix la origine și deci, împreună cu sufixul final, formează un *sufix dezvoltat*. Mai rar există însă și cazuri în care interfixul provine dintr-un sufix, și atunci formează împreună cu sufixul final un *sufix compus*. Pentru a cuprinde ambele situații, am numit segmentul format din interfix + sufixul final *sufix sau derivativ complex*.

OBSERVAȚII ASTTPBA LUI *MINI-*

DE

FLORICA DIMITRESCU

în limba actuală, în aspectul ei cultivat, utilizarea frecventă a prefixoidelor ocupă un loc de frunte printre diversele procedee de formare a cuvintelor noi într-adevăr, în limba literară actuală întâlnim un număr foarte mare de cuvinte alcătuite cu prefixoide (pseudoprefixe) ca : *auto-, moto-, micro-, lele-, foto-, para-, radio-, semi-* etc, pentru a nu cita decît câteva dintre elementele cele mai active din acest punct de vedere. Desigur că, pentru a explica faptul că în ultima etapă de dezvoltare a limbii române s-a impus procedeul pseudoprefixării, trebuie invocată introducerea în limba noastră a numeroși termeni științifici și tehnici în alcătuirea cărora erau prezente elemente grecești și latinești, ca cele citate mai sus¹.

Indiferent dacă socotim secvențele alcătuite cu *electro-, hidro-, semi-, tete-* etc. compuse și deci prefixoidele „elemente de compunere”² sau dacă privim prefixoidele ca simple prefixe³, esențială pentru perioada actuală pe care o traversează limba română este largă utilizare a acestor elemente.

¹ Pentru prezentarea problemei în ansamblu, vezi articolul nostru *Quelques aspects de la pseudoprefixation dans la langue roumaine actuelle*, din *Melanges de philologie, offerts à Alf Lombard*, Lund, 1969, p. 77-82.

² Vezi A. Graur, *La românită du roumain*, Rucurești, 1965, p. 65 : „L'emprunt de nombreux termes techniques composés d'éléments latins et grecs a rendu familiers au roumain non seulement les éléments de ces composés, mais aussi les principes eux-mêmes de la composition, de sorte que maintenant le roumain commence à se créer lui-même des composés à partir d'éléments internationaux, et aussi à partir d'éléments indigènes” ; id. T., p. 268.

³ De exemplu în A. Darmesteter, *Cours de Grammaire historique de la langue française*, partea a III-a, ed. a 8-a, Paris [f.a.], p. 102; J. Marouzeau, în „Le français moderne”, 1957, nr. 4, p. 242 ș.u.; G. Pasquali, *Lingua nuova ed antica*, ed. III, Firenze, 1964, p. 173; Fulvia Ciobanu, *Scrierea cuvintelor compuse*, Rucurești, 1958, p. 34; A. Graur, *La românită...*, p. 65; id. T., p. 268.

⁴ De exemplu în L. Deroy, *L'emprunt linguistique*, Paris, 1956, p. 74; J. Dubois, *Le vocabulaire politique et social en France de 1869 à 1872*, Paris, 1962, p. 142.

Dintre prefixoide, unul dintre cele mai răspândite este *mini-*, de origine latină, dar pătruns în limba română prin filieră franceză. Formațiile cu *mini-*, foarte numeroase⁶, au invadat de curînd limba română, fapt dovedit, pe de o parte, de numărul crescînd al acestora în ultimii ani⁷ și, pe de altă parte, de absența lui *mini-* dintre prefixoidele studiate pentru prima dată în limba română de Iordan⁸.

Cercetarea limbii vii și a presei actuale ne pune față în față cu un număr impresionant de formații recente cu *mini-*. Exemplele citate mai jos⁹ sînt, cu o singură excepție, extrase din presa zilnică; se știe că presa poate surprinde, cu multă rapiditate uneori, meandrele limbii vorbite și că face să circule cuvinte din cele mai variate domenii¹⁰.

Materialul nou care ne-a stat la îndemînă permite gruparea formațiilor cu *mini-* în două categorii mari:

I. Cuvinte aparținînd limbajului tehnic în sensul general, referitoare la obiecte de uz comun, de obicei, și

II. Cuvinte din patrimoniul limbii comune, chiar familiare :

I

Mini-aparat s.n. : *Mini-aparatul de televiziune în culori, cu ecran de 34 cm.* CONTEMPORANUL, nr. 48 (1155), 1968, p. 11/6—7;

Mini-autoturism s.n. : *La viitorul salon internațional de automobile de la Bordeaux va fi prezentat un mini-autoturism¹¹ considerat vehiculul cel mai lejer pentru oraș. Greutatea lui nu depășește 50 Jcg. Lung de 1,80 m și lat de 1,40 m, microvehiculul este mai mult o motocicletă decît un autoturism.* INF. BUC, nr. 4458, 1967, p. 4/1;

Ultra-mini-ear s.n. : *A făcut senzație apariția ultra-mini-carului „Drolette”, care, ajară de faptul că este foarte urît, ocupă o suprafață de un metru pătrat,* CONTEMPORANUL, nr. 20 (1179), 1969, p. 10/3 ;

⁶ Dintre lucrările care s-au ocupat în special sau tangențial de *mini-*, cităm pentru limba română: N. Mihăescu, în INF. BUC, nr. 4479, 1968, p. 2—3; M. Gheorghiu, în LR XVII (1968), nr. 2, p. 132-133; Luiza Seche, în PN XIII (1968), nr. 7(147), p. 30-32 și în SMFC v, p. 71—81; pentru limba franceză: R. Le Bidois, în „Le Monde” I (1967), nr. 4, p. 10; P. Gilbert, în „Langue française” 1939, nr. 2, p. 63; pentru limba spaniolă G. Haensch, în *Espanol actual*, nr. 11, 1988 p. 1 ș.u.

⁷ Vezi articolele privitoare la limba română citate în nota precedentă.

⁸ Vezi mai departe, p. 140; G. Haensch consideră că în spaniolă este o adevărată epidemie a formațiilor cu *mini-*.

⁹ *Mini-* nu apare citat nici în LRA și nici în LRC.

¹⁰ Este vorba de termeni neînregistrați în lucrările anterioare dedicate lui *mini-* în special, sau altor prefixoide în general.

¹¹ Din acest punct de vedere notăm aici, cu titlu informativ, cîteva dintre lucrările de lingvistică mai recente bazate, aproape exclusiv, pe excerptarea presei: J. Dubois, *lucr. cit.*; L. Gilbert, *La formation du vocabulaire de l'aviation*, Paris, 1965; id., *Le vocabulaire de Vastro-nautique*, Rouen—Paris, 1967.

¹² în scrierea cuvintelor cu *mini-* am respectat notarea cu cratimă sau fără aceasta din textul original.

¹³ Uneori, paralelismul formațiilor cu *mini-* și *micro-* se manifestă în existența a doi termeni cu aceeași semnificație alcătuiți unul cu un prefixoid, al doilea cu celălalt. De exemplu: față de *mini-autoturism*, *micro-automobil* (MAGAZIN, nr. 466, 1966, p. 3/1); la fel *mini-vehicul*, față de *micro-vehicul* (v. *mini-autoturism*).

Minicrater s.n. : *Armstrong semnalează că a descoperit în jurul modului o mulțime de „minieratere”, pe care le compară cu „găurile făcute de gloanțele unei arme cu aer comprimat”,* ȘTIINȚA, nr. 8133, 1969, p. 8/4;

Minigeamandură s.f. : *Construirea celei de a doua geamanduri-laborator ce va fi înconjurată de o rețea de minigeamanduri-satelit automate...* R L, nr. 7461, 1968, p. 6/8;

MM-mașină s.f. : *Mini-mașina electronică corespunde unei profunde mutații tehnologice — suprimarea mecanicii — în istoria auto.* CONTEMPORANUL, nr. 41 (1147), 1968, p. 8/5;

Mini-serie s.f. : *Au participat aproape 1 200 de expozați, de la producătorii-giganți din lumea întreagă, pînă la atelierele mici, dar foarte pretențioase, care lansează mașini scumpe, în mini-serii.* CONTEMPORANUL, nr. 20 (1179), 1969, p. 10/3 ; '

Minispeolog s.m. : *Pe publicistul ceh Vladimir Starlca l-am cunoscut eu cîva timp în urmă la Praga, ca pe unul dintre pasionații îndrumători ai tineretului școlar în tainele speologiei. Atunci, și în schimbul de scrisori ne a urmat, noul prieten relatea amănunte interesante din activitatea „mini-speologilor” cehi.* SPORTUL, nr. 464 (5898), 1969, p. 2/1;

Mini-vehicul s.n. : *Un mini-vehicul urban, conceput de frații Jarret. Două locuri, trei roți, fără volan, fără pedale...* CONTEMPORANUL, nr. 41 (1147), 1968, p. 8/5.

II

Miniaeord s.n. : *îniilnirea de la Basel nu s-a soldat decît cu adoptarea unor măsuri procedurale, fără a lua nici o hotărîre de fond. De aceea, agenția „France Presse” îl denumește miniacordul de la Basel.* ȘTIINȚA, nr. 7973, 1969, p. 6/6;

Mini-gonă s.f. : *Morga academică scandalizează astăzi în fond mai mult decît mini-gona.* CONTEMPORANUL 1968 (nu am înregistrat celelalte date);

Mini-jubileu s.n. : *Mini-jubileu* (titlu), INF. BUC, nr. 4907, 1969, P. 2/6;

Mini-miniatură s.f. : *Notații, improvizații, „miniaturi” și mmi-mimatură (ciclul „Distihuri”), iată cuprinsul acestui volum, a cărui notă generală e facilitatea,* ROM. LIT., nr. 21 (33), 1969, p. 3/4;

Mini-pasăre s.f. „avion de proporții reduse”: — *21 mai 1927: Deasupra Atlanticului pustiu, o mini-pasăre de pînză și oțel, cu aripi drepte, largi, imaculate, bîzîia de 28 de ceasuri, pe un cer fără nori.* CONTEMPORANUL, nr. 24 (1183), 1969, p. 12/1;

Minihotel s.n. : .. *Hotelul, de fapt un „minihotel”, dispune doar de cinci garsoniere a cîte două paturi,* INF. BUC, nr. 4450, 1967, p. 4/6;

Mini-ruladă s.f. „ruladă de dimensiuni mici” (denumire care apare pe ambalajul ruladelor de format mic).

Avînd în față aceste exemple, sîntem tentați să facem „pronosticuri” și deci să încercăm să întrezărim care va fi evoluția viitoare a noilor formații, dacă au șanse de durabilitate sau dacă nu reprezintă cumva creații efemere

pe măsura rapidității cu care au fost „create”. Din punctul de vedere al „perenității”, credem că nu sîntem prea departe de adevăr dacă vom considera că majoritatea termenilor din prima categorie, probabil, vor rezista timpului¹³, în timp ce, în general, termenii din categoria a doua — poate cu excepția¹⁴ lui *mini-hotel* și *mini-ruladă* — vor dispărea curînd, dacă nu cumva au fost uitați și de cel care i-a utilizat chiar din momentul cînd i-a așternut pe hîrtie, actul lor de naștere fiind în același timp și actul de deces. Printre creațiile spontane, de moment, se numără, desigur, și formațiile cu sens voit glumeț sau ironic, de tipul *mini-miniatuă*.

O dovadă în sprijinul ideii că formațiile cu *mini-* sînt foarte recente o constituie împrejurarea că — deși ne bazăm pe extragerea materialului din presa zilnică timp de nouă ani (1960—1969) — cele 16 formații prezentate aici aparțin exclusiv ultimilor trei ani, și anume numai două au fost înregistrate în 1967, cinci aparțin anului 1968, iar majoritatea (8) au fost excerptate în timpul anului 1969¹⁵ (la acestea se adaugă *mini-ruladă*, înregistrat tot în 1969).

În toate exemplele de mai sus, *mini-* are statutul de adjectiv invariabil cu sensul general de „mic, minuscul”¹⁶; cîteodată apare la „superlativ” în asociere cu *ultra-*, ca de exemplu în *ultra-mini-car*.

Prin sensul său fundamental, *mini-* vine în concurență cu prefixoidul *micro-*, de origine greacă, introdus mai demult în limba română printr-o serie întregă de formații. *Micro-* este utilizat de obicei pentru a alcătui termeni strict științifici (de exemplu, dintre cuvintele înregistrate foarte recent: *microbacterie*, *microelement*, *micromodulă*, *micrometeorit*, *micromotor?*, *microfossilă*, *micropunct*, *microzonă*, a *microimprimă*¹⁷). Discutînd acest prefixoid în L U A, p. 220, Iorgu Iordan comentează: „exclusiv în termeni științifici”; de la apariția lucrării L R A și pînă astăzi însă, *micro-* s-a extins și la termeni ai limbii comune, de exemplu: *microstadion*, *microclub*, *microgară*, *microbalet*, *microgravură*, *microinstalație*, *microobservație*, *microportret*, *micropremieră*, *microreportaj*, *microroman*, *microșchiță*, *microstațiune*, fiind uneori utilizat cu sens glumeț, de exemplu în: *microbănuială*, *micro flașnetă*, *microinterviu*, *microideejixă*, *microindiferențe*, sau chiar ironie-peiorativ, *micropoet*¹⁸. Prin urmare, *micro-* a pornit din limbajul științific și a trecut apoi în limbajul comun, fără a-șf pierde capacitatea de a fi utilizat în noi formații cu caracter pur științific, în timp ce *mini-* a aparținut de la început limbii comune, de un anumit nivel, este adevărat, dar în nici un caz limbajului științific; aceasta — poate — se explică

prin faptul că, spre deosebire de *micro-* și de alte prefixoide, *mini-* nu a fost și nu este prezent în numele nici unei invenții, nu este legat de nici un aparat științific de largă circulație (ca de exemplu: *tele-* de *televizor*; *auto-* de *automobil* sau *automat*; *micro-* de *microscop* sau *microfon*); după cum am văzut, *mini-* nu apare propriu-zis în termeni științifici, ci în termeni tehnici și în formații ale limbii comune; se poate să fie acesta motivul pentru care nu există și nici nu putem imagina creații științifice ca cele citate la *micro-* alcătuite cu *mini-* (sau, cel mult, în acest caz ele și-ar schimba profilul «strict științific; de exemplu **minifilmare* nu ar însemna același lucru ca *microjilmare* „acțiunea de a realiza microfilme”; un **minimotor* ar avea, față de *micromotor*, un ușor sens peiorativ, iar o **minisecundă* ar părea, probabil, o formație glumeată, în orice caz aproape pleonastică, în timp ce *mierosecunda* este un termen științific avînd sensul de „unitate de timp egală cu o milionime de secundă”).

Este clar că în majoritatea exemplelor citate este inutil să căutăm „modelul”, pentru că, chiar dacă acesta poate fi ușor detectat, în momentul de față aproape orice vorbitor al limbii române cu un anumit grad de instrucție totuși¹⁹ „simte” sensul lui *mini-* și poate crea, cu ajutorul lui, o diversitate de noi cuvinte²⁰. Deși „concurat” de *micro-*, prefixoid instalat mai de mult în limbă, *mini-* continuă să fie foarte productiv, deoarece este mai popular, în timp ce primul și-a păstrat încă — cel puțin în anumite combinații — o semnificație cultă, savantă, ceea ce îi restrînge, desigur, posibilitatea de a fi totdeauna corect înțeles.

Caracterul mai popular, chiar mai „familiar” al lui *mini-* în raport cu caracterul mai savant, propriu-zis științific, al lui *micro-* explică, credem, de ce prefixoidul *mini-* cunoaște, și probabil va continua să cunoască, un număr ridicat de formații noi.

ADAOS LA CORECTURĂ

Dapă predarea acestui articol (1970) am mai înregistrat următoarele formații cu *mini-*: *miniaparitie* SAPTAMÎNA nr. 43, 1971, p. 13/1; *miniaventură* SAPTAMÎNA nr. 43, 1971, p. 12/3; *mini-bătălie* RL nr. 8425, 1971, p. 2/3; *miniextra* „un fel de chec”, formație interesantă deoarece prefixoidul se atașează unui alt element formativ (*extra-*); *mini-furtună* ROM. LIT. nr. 27, 1971, p. 27/1; *mini-hovercraft* INF. BUC. nr. 5555, 1971, p. 4/2; *mini-Maciste* INF. BUC. XIX nr. 5824, 1972, p. 4/2, în care *mini-* se atașează unui nume propriu; *minimaximă* SAPTAMÎNA nr. 55, 1971, p. 12/2; *miniorchestra* ROM. J.IT. nr. 11, 1972, p. 32/2.

¹³ De remarcat prezența, printre aceștia, a nu mai puțin de trei termeni care se referă la dimensiunile reduse ale autovehiculelor, deci la o realitate acută a timpului nostru; vezi Luiza Seche, în P.N., p. 32; id., în SMFCV, p. 78.

¹⁴ O situație specială o are *mini-gonă*; vezi nota 20, p. 141.

¹⁵ De menționat că, pentru limba franceză, *Nouveau Dictionnaire Etymologique*, Paris, 1964, înregistrează formații cu *mini-* (s.v.) din 1963, extrase tot din limba presei.

¹⁶ Cf. L. Seche, în P.N., p. 30—31; id., în SMFCV, p. 77; P. Gilbert, loc. cit.

¹⁷ DLR înregistrează substantivul *microimprimare*.

¹⁸ Aceste formații sînt recente, neînregistrate nu numai în dicționare, dar nici în alte lucrări de specialitate.

¹⁹ O dovadă că *mini-* nu a devenit accesibil chiar masei largi este transformarea lui *mini-ruladă* în *Mimi* [nume propriu !] *ruladă* în limba vînzătorilor de piine, cornuri etc.

²⁰ O excepție o constituie, dintre exemplele date, *mini-gonă*, în care tema cuvîntului este cu totul străină limbii noastre (din it. *gonna* „fustă”). De altfel, apariția acestui termen este o curiozitate în limba română, în care noțiunea respectivă este exprimată prin termenul de origine franceză *mini-jupe* „românizat” în *minijupă* sau chiar *minifustă*.

B I B L I O G R A F I E

- Material (manuscris) cules în anchetele dialectale efectuate de institutele de lingvistică ale Academiei Republicii Socialiste România în anii 1941 ș.u. ... V : Valea Bistriței.
- ABC SĂN. *ABC-ul sănătății. Enciclopedie medicală populară.* Editura medicală. București, 1964.
- AG. MED. *Agenda medicală 69.* Editura medicală. București, 1969.
- AGRONOMIA (1859) *Agronomia. Diurnal de agricultură și economia rurală.* București, 1859-1861.
- ALBINET, M. I. F. SOBERNHEIM, *Macroviotica sau regulile pentru păstrarea sănătății și prelungirea vieții.* Alcătuită în limba ghermană de ..., iar pe cea românească tradusă de IoAN T. ALBINET. ... Tipografia Albinei. Ieși, 1838.
- ALECSANDRI, S. V, ALECSANDRI, *Scrisori.* Publicație îngrijită de II. Chendi și E. Carcalechi. [Voi.] I. Editura Librăriei Socec & Comp. București, 1904.
- ALEXANDRESCU, M. GRIGORE MIHAIL ALEXANDRESCU, *Meditații, elegii, epistole, satire și fabule.* Tipografia națională a lui Ștefan Rassidescu. București, 1863.
- ALEXI, W. THEOCHAR ALEXI, *Rumänisch-deutsches Wbrterbuch. Zweite verbesserte und vervollständigte Auflage.* Verlag von H. Zeidner. Kronstadt (Brasso), 1906.
- ALEXICI, L. P. Dr. G. ALEXICI, *Texte din literatura poporană română*, adunate de ... Tomul I: *Poesia tradițională.* Editura autorului. Budapesta, 1899.
- ALR I/I, I/II *Atlasul lingvistic român*, publicat de Muzeul limbii române din Cluj. Partea I (ALR I), voi. I: Cluj, 1938; voi. II: Otto Harrassowitz. Sibiu—Leipzig, 1942.
- ALR II/I *Atlasul lingvistic român*, publicat de Muzeul limbii române. Partea II (ALR II), voi. I: Muzeul limbii române, Otto Harrassowitz. Sibiu—Leipzig, 1940.
- ALRM SN I—III *Micul atlas lingvistic român*, serie nouă. Editura Academiei. [București.] Voi. 1: 1956; voi. II—III: 1967.
- ALR SN I—V *Atlasul lingvistic român*, serie nouă. Editura Academiei. [București.] Voi. I—II: 1956; voi. III: 1961; voi. IV: 1965; voi. V: 1966-

- EMIL PETROVICI, *Texte dialectale culese de...* Suplement la *Atlasul lingvistic român* II. Muzeul limbii române. Sibiu—Leipzig, 1943.
- AMFILOHIE, G. AMFILOHIE HOTINIUL, *De obște gheografie pe limba moldovenească*. Scoasă de pe Gheografia lui Bufier... Acum întâi tipărită în zilele preluminatului și preainălțatului domnului nostru Alexandru Ioan Călimări voevod... în sfînta Mitropolie în Iași, 1795.
- AMFILOHIE, G. F. AMFILOHIE HOTINIUL, *Gramatica fizicii*. [Traducere din limba italiană de...; manuscris de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea. Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, cota 1627.]
- ANON. CAR. *Anonymus Caransebesiensis*, în revista „Tinerimea română”, publicațiune a Societății literare cu același nume sub direcțiunea lui Gregorie G. Tocilescu. Noua serie. Volumul I, p. 326—380. Tipografia corpului didactic. București, 1898.
- P. VASICI-UNGUREAN, *Antropologia sau scurta cunoștință despre om și despre însușirile sale*. în Buda, la Grăiască Tipografia Universității ungurești, 1830.
- Albina românească*. Gazetă politico-literală. Tipografia Albinei. Ieși, 1829-1850.
- ARGHEZI, G. J. TUDOR ARGHEZI, *Cartea cu jucării*. Ediția a IV-a. Editura tineretului. București, 1958.
- ARH. FOLK. I ȘU. *Anuarul Arhivei de folklor*. Publicat de Ion Mușlea. Academia Română. Cluj—București. Anul I (1932) ș.u.
- ARISTIA, PLUT. G. ARISTIA, *Plutarh. Paralela sau viețile bărbaților ilustri*. Tradus din elenește de... Tomul I. Tip. Colegiului național. București, 1857.
- JBABEȘ, O. A. I. V. BABEȘ, *Opere alese*. Voi. I. Editura Academiei. [București] 1954.
- BALADE I—III. *Balade populare românești*. I—III. Ediții critice de folclor-genuri. Editura pentru literatură. București, 1964.
- BARASCH, B. IULIU BARASCH, *Manualul de botanică silvică*. Imprimeria statului. București, 1861.
- BARASCH, I. IULIU BARASCH, *Cursul de igienă populară*. Seria I, partea generală. Tipografia Colegiului Sf. Sava. București, 1857.
- BARASCH, I. N. IULIU BARASCH, *Istoria naturală potrivită pe înțelegerea copiilor, cu întrebări și figuri*. De G. Bezeze. Tradusă din franțuzește cu adnotații... Ediția a doua. Tipografia Colegiului național. București, 1856.
- BARASCH, M. I—III. IULIU BARASCH, *Minunile naturei*. Conversații asupra deosebitelor obiecte interesante din științele naturale, fizică, chimie și astronomie, compuse de... Tomul I—III. Tipografia Colegiului național. București, 1852.
- BARCIANU S. A. B. POP-BARCIANU, *Dicționar român-german și german-român*. Partea I: *Română-germană*. Ediția a treia. Revidat și complectat de dr. P. Barcianu. W. Krafft. Sibii, 1900.

- GEORGE BARIȚIU, *Părți alese din istoria Transilvaniei*. Pre două sute de ani din urmă. Tipografia W. Krafft. Sibiu. Volumul I: 1889; volumul II: 1890; volumul III: 1891.
- BELEA, P. A. Dr. OCTAVIAN BELEA, *Primul ajutor și îngrijirea sănătății*. Crucea roșie a R.P.R. București, 1959.
- BIANU, D. S. Doctorul VASILE BIANU, *Doctorul de casă sau Dicționarul sănătății*. Imprimeria Al. Georgescu. Buzău, 1910.
- BÎRLEA, A. P. I—III. OVIDIU BÎRLEA, *Antologie de proză populară epică*. Voi. I—III. Editura pentru literatură. [București] 1966.
- BÎRLEA, L. P. M. I—II. ION BÎRLEA, *Literatură populară din Maramureș*. Voi. I—II. Editura pentru literatură. [București] 1968.
- BL I ȘU. *Bulletin linguistique*. Faculte des lettres de Bucarest. Publie par A. Rosetti. București—Paris. Voi. I (1933) ș.u.
- BPH I ȘU. *Buletinul Institutului de filologie română „Alexandru Philippide”* Universitatea din Iași. Director Iorgu Iordan, Iași. Voi. I (1934) ș.u.
- BREZOIANU, A. ION BREZOIANU, *Rudiment agricol universal prin întrebări și răspunsuri sau Agricultura învățată prin principii săi, aplicabili la a sa practică în toate țările și climatele*. De D. marchisul de Travaneț și tradus în românește de... Tipografia lui Iosif Copaing. București, 1850.
- BUD, P. P. TIT BUD, *Poezii populare din Maramureș*, adunate de... (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii III). București, 1908.
- BUL. COM. IST. I ȘU. *Buletinul Comisiei istorice a României*, publicat de Ion Bogdan. Atelierele grafice Socec. București. Voi. I (1915) ș.u.
- CADE I. AUREL CANDREA — GH. ADAMESCU, *Dicționarul enciclopedic ilustrat*. Partea I: *Dicționarul limbii române din trecut și de astăzi* de I. Aurel Candrea; partea II: *Dicționarul istoric și geografic universal* de Gh. Adamescu. Editura Cartea românească. București [1926-1931].
- Caiet de istoria naturală și botanică. Caiet pentru economia rurală* — care să paradoșește de cătră d.d. Leon Filipescu. [Manuscris; note luate la lecțiile lui L. Filipescu de Ioan Cernătescu, în 1842.] Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, cota 43.
- CALENDAR (1794) *Calendarul la anul de la nașterea lui Hristos 1794, cari e prost, cuprînzînd în sine 365 de zile*. Vienna, la slaveno-sîrbeasca, românească privileghiata tipografie.
- M. I. CARAGIALE, C. MATEI ION CARAGIALE, *Craii de Curtea-Veche*. Editura Cartea românească. București, 1929.
- CARTE *Carte intru care să scriu mîncările*. 1749. [Manuscris; Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, cota 1120.]
- CĂTANĂ, B. GHEORGHE CĂTANĂ, *Balade populare*, din gura poporului bănățean culese de... Editura Librăriei Ciurcu. Brașov, 1895.

- CDDE I. A. CANDREA — Ov. DENSUSIANU, *Dicționarul etimologic al limbii române. Elementele latine (A-putea)*. Socec. București, 1907—1914.
- CHEST. I—VIII *Chestionar pentru un atlas lingvistic al limbei române*. Muzeul limbei române. I. *Calul*. «Ardealul». Cluj, 1922; II. *Casa*. «Dacia Traiană». Sibiu, 1926; III. *Firul*. «Ardealul». Cluj, 1929; IV. *Nume de loc și nume de persoane*. «Ardealul». Cluj, 1930; V. *Stîna, păstoritul și prepararea laptelui*. «Ardealul». Cluj, 1931; VI. *Stupăritul*. «Ardealul». Cluj, 1933; VII. *Instrumente muzicale*. «Cartea românească». Cluj, 1935; VIII. *Mîncări și băuturi*. «Ardealul». Cluj, 1937.
- CIAUȘANU, V. G. F. CIAUȘANU, G. FIRA și C. M. POPESCU, *Culegere de folclor din jud. Vilcea și împrejurimi*, cu un glosar. (Academia Română. Din viața poporului român. XXXV.) Cultura națională. Rucurești, 1928.
- CIORANESCU, D. ALEJANDRO CIORANESCU, *Diccionario Etimologico Rumano*. Biblioteca Filologica. Universidad de La Laguna. 1958—1961.
- CL I Ș.U. *Cercetări de lingvistică*. Academia Republicii Socialiste România. Filiala Cluj. Institutul de lingvistică. [Cluj] Anul I (1956) ș.u.
- C. M. I—II *Cronicari munteni*. Ediție îngrijită de Mihail Gregorian. Studiu introductiv de Eugen Stănescu. I: Stolnicul Constantin Cantacuzino. Anonimul Cantacuzinesc. Radu Popescu. II: Radu Greceanu. Anonimul Brîncovenesc. Editura pentru literatură. București, 1961.
- COD. PEN. R.P.R. V. PAPADOPOL, I. STOENESCU, V. PROTOPOPESCU, *Codul penal al Republicii Populare Române*. Adnotat. Editura de stat pentru literatură juridică. [București] 1948.
- CODRU—DRĂGUȘANU, C. I. CODRU—DRĂGUȘANU, *Călătoriile unui român ardelean în țară și în străinătate (1835—44)*. Ediție prefăcută în stilul literar de astăzi de Constantin Onciu, cu o prefață de N. Iorga. Editura Neamul românesc. Vălenii de Munte, 1910.
- COD. VOR. ION allui G. SBIERA, *Codicele Voroneșean*, cu un vocabulariu și studiu asupra lui, de... Cernăuți, 1885.
- CONSTANTINESCU, S. I—III POMPILIU CONSTANTINESCU, *Serii*. I—III. Ediție îngrijită de Constanța Constantinescu, cu o prefață de Victor Felea. Editura pentru literatură. București, 1967.
- CONTEMPORANUL *Contemporanul*. Săptămînal politic, social, cultural. Seria a II-a. [București] 1948 ș.u.
- CONV. LIT. *Convorbiri literare*. Iași. Anul I (1867—1868) ș. u.
- CORESI, EV. Diaconul CORESI, *Carte cu învățătură (1581)*, publicată de Sextii Pușcariu și Alexie Procopovici. Voi. I: *Textul*. Atelierele grafice Socec et Comp. București, 1914.
- CORESI, L. Diaconul CORESI, *Lucrul apostolesc. Apostolul*. Tipărit de... în Brașov, la anul 1563. (Academia Română. Secțiunea literară* Texte de limbă din sec. XVI, reproduse în facsimile, îngrijite de I. Bianu. IV.) Cultura națională. București, 1930.

- CORNEA, E. I—II DIONISIE PIRU TESALEANUL, *Encolpiul doctorilor sau medicina practica, cuprinzînd 363 de boale numite elinește, italienește și românește, cunoștința patimelor, caracterul, cauzele (pricinele) și vindecarea sau cura lor, fisiologia și anatomia trupului omenesc, materia sau medicina vindecării, dietetica (paza), igiena (ținerea sănătății)*. Adunate din cărțile osebiților doctori (medici) de... Tipărită de a doua oară în Atena la anul 1840, iară acum tradusă pe române și tipărită prin postelnicul D. CORNEA. Tomul I—II. Tipografia Institutului Albinei. Iași, 1849.
- COSTIN, GR. BAN, LUCIAN COSTIN, *Graiul bânățean*. Studii și cercetări. Cartea românească. Timișoara, 1926.
- COSTINESCU ION COSTINESCU, *Vocabular româno-frenches*. București, 1870.
- CR *Curierul românesc*. Gazetă politică, comercială și literară. Editori: I. Eliad și C. Moroiu. București, 1829 ș.u.
- CULIANU, C. N. CULIANU, *Curs de cosmografie pentru usul școalelor secundare*. Tipografia națională. Iași, 1895.
- CUV. BATR. I—III B. PETRICEICU-HASDEU, *Cuvențe den bătrîni*. Tom. I: *Limba română vorbită între 1550—1600*. Studiu paleografico-lingvistic de... Cu observațiuni filologice de Flugo Schuchardt, 1878; tomul II: *Cărțile poporane ale românilor în secolul XVI, în legătură cu literatura poporană cea nescrisă*, 1879; tomul III: *Istoria limbei române*. Partea I: *Principie de lingvistica*, 1881. București.
- Dicționarul limbii române*. Tomul I, partea I: A—B. Librăriile Socec. 1913; tomul I, partea II: G. Tipografia ziarului Universul. 1940; tomul I, partea III, fasc. I: D—de. Universul. 1949; tomul II, partea I: F—L. Imprimeria națională. 1934; tomul II, partea II, fasc. I: J—lacustru. Universul. 1937; tomul II [partea III]: *Ladă—lojniță* [fără editură și an]. București.
- Dicționarul limbii române*, aflat sub formă de manuscris la Institutul de lingvistică al Academiei Republicii Socialiste România din Rucurești.
- FREDERIC DAME, *Nouveau dictionnaire roumain-frangais*. [Voi. I—IV.] Imprimerie de l'etat. Rucarest, 1893-1895.
- DENSUSIANU, T. H. OVID DENSUSIANU, *Graiul din Țara Hațegului*. Socec & Co. București, 1915.
- Dicționarul enciclopedic român*. Voi. I—IV. Editura politică. București, 1962-1966.
- DFR *Dicționar francez-român*. Editura științifică. București, 1967.
- DGR *Dicționar german-român*. Editura Academiei Republicii Socialiste România. Rucurești, 1966.
- DHLR I—II OVIDE DENSUSIANU, *Histoire de la langue roumaine*. Tome premier: *Les origines*. 1901; tome II: *Le seizieme siecle*. 1938. Ernest Leroux. Paris.
- Dicționar invers*. Editura Academiei. București, 1957.

- Documente privind istoria României*, veacul XVI, B. Țara Românească, voi. I (1501—1525), voi. II (1526-1550), București, 1951.
- Dicționarul limbii române (DUZ)*. Serie nouă. Editura Academiei Republicii Socialiste România. București. Tomul VI. Litera M : 1965-1968; Tomul VII, partea a II-a. Litera O : 1969.
- Dicționarul limbii române literare contemporane*. Editura Academiei [București]. Volumul I: A - C . 1955; volumul al II-lea: D—L. 1956; volumul al III-lea: M - i ? . 1957; volumul al IV-lea: S - Z . 1958.
- Dicționarul limbii române moderne*. Editura Academiei. [București] 1958.
- Dicționar medical*. Voi. I—II, Editura medicală. București, 1969.
- FLORIN MARCU—CONSTANT MĂNECA, *Dicționar de neologisme*. Ed. a II-a revăzută și adăugită. Editura științifică. București, 1966.
- N. A. CONSTANTINESCU, *Dicționar onomastic românesc*. Editura Academiei. [București] 1963.
- DOSOFTEI, mitropolitul Moldovei (1671—1686), *Psaltirea în versuri*, publicată de pe manuscrisul original și de pe edițiunea de la 1673 de prof. I. Bianu. Edițiunea Academiei Române. București, 1887.
- Mitropolitul DOSOFTEI, *Viața și petrecerea svinților*. Iași, 1682.
- Ing. Zissu CARNIOL, Ing. CAROL NEUMANN~, Prof. RADU ȚIȚEAICA, *Dicționar politehnic*. Editura tehnică. București, 1957.
- Dacoromania*. Buletinul Muzeului limbii române condus de Sextil Pușcariu. Editura Institutului de arte grafice Ardealul. Cluj. Anul I (1920-1921) ș.u.
- MATHEI DRĂGHICEANU, *Elemente de cosmographia prelucrate în usul școalelor secundare*. H. C. Warthe. București, 1866.
- Sardariul VASILE DRĂGHICI, *Robinson Cruzoe sau Intimplările cele minunate a unui tânăr*, compus de Kampe și tradus pe românie de... Tipografia Albinei, Ieși, 1835.
- Dicționariu rumanesc, latinesc și unguresc*. Din orenduiala excelenții sale preasfîntitului Ioann Bobb, vladicul Făgărașului... Tom. I: A—L. 1822; tom. II: M-Z. 1823. Cluj.
- Dicționar tehnic silvic (român-francez-german-englez-italian-ungar-rus)* de ing. Aurelian Ionescu și ing. Ștefan Sprangate. Tip. Tirajul. București, 1936.
- Dicționar tehnic*. Editura tehnică. [București] 1953.
- Dicționar tehnic poliglot* (română, rusă, engleză, germană, franceză, maghiară). București, 1963.
- JEAN DUBOIS, *Etude sur la derivation suffixale en francais moderne et contemporain*. Paris, 1962.
- Elementele gheografieii, cuprinzătoare preliminarilor și descrierii generale a cinci părți a pământului*. Partea I. Tipografia s[finței] mitropolii. Iași, 1834.

ENC. AGR. I—V

ENC. TEHN. I—II

ENC. VET.

EPISCUPESCU, O, i,

EPISCUPESCU, PRACTICA

FD I Ș.U.

FLACĂRA

FOLC. MOLD. I—II

FOLC. OLT. MUNT. I—II

FOLC. TRANSILV. I—II

FONTANIN, C.

GĂLDI, M.

GANE, N. I—IU

GAZ. LIT.

GCR I—II

- Marea enciclopedie agricolă*. Director C. Filipescu. Editura P.A.S. Voi. I : 1937; voi. II: 1938; voi. III: 1940; voi. IV: 1942; voi. V : 1943. București.
- Ing. Nic. P. CONSTANTINESCU, *Enciclopedia invențiunilor tehnice*. Fundația pentru literatură și artă. Voi. 1: 1939; voi. II: 1942. București.
- General veter. GR. HORTOPAN, *Enciclopedie veterinară*. Creșterea șr boalele animalelor domestice. Ediția a II-a. Tipografia Revista genului. București [f.a.].
- VASILIE EPISCUPESCU, *Oglinda înțelepciunii, cunoștința sineșului, cuprinzătoare de antropologie și cosmologie, spre aflare puterilor omului și ale naturii*. Tipografia Colegiului sf. Sava. București, 1843.
- ȘTEFAN VASILIE EPISCUPESCU, *Practica doctorului de casă, cunoștința apărării ș-a tămăduirii boalelor bărbătești, femeiești și copilărești*. C-o prescurtare de chirurgie, de materie medică și veterinerie, pentru doctor și norod. Tipografia Colegiului sf. Sava. București, 1846.
- Fonetică și dialectologie*. Editura Academiei. București. Voi. I (1958) ș.u.
- Flacăra*. Revistă social-politică și literar-artistică. [București] 1963 ș.u.
- Folclor din Moldova*. Voi. I—II. Editura pentru literatură. [București] 1969.
- Folclor din Oltenia și Muntenia*. Texte alese din colecții inedite. Voi. I—II. Editura pentru literatură. [București] 1967.
- Folclor din Transilvania*. Texte alese din colecții inedite. I—II. Cu un cuvînt înainte de Mihai Beniuc. Editura pentru literatură. [București] 1962.
- G. MAR. FONTANIN, *Curs elementeriu de geografia fizică și matematică*. Cu o introduțiune în studiul geografiei. De... în usul studențimei studioase. Tipografia Colegiului național. București, 1855.
- GĂLDI LADISLAS, *Les mots d'origine neogrecque en roumain à Vepoque des Phanariotes*. Budapest, 1939.
- N. GANE, *Novele*. Voi. I—III. Ediția a VI-a. Editura Viața românească. [București] 1921.
- Gazeta literară*. Organ săptămînal al Uniunii scriitorilor. București. Anul I (1954) ș.u.
- M. GASTER, *Chrestomație română*. Texte tipărite și manuscrise (sec. XVI—XIX), dialectale și populare, cu o introducere, gramatică și un glosar româno-francez de... Voi. I : *Introducere, gramatică, texte* (1550—1710); voi. II: *Texte* (1710—1830). *Dialectologie, literatură populară, glosar*. F. A. Brockhaus—Sococ & Co. Leipzig—București, 1891.

- GENILIE, G. I. GENILIE, *Geografie istorică, astronomică, naturală și civilă a continentelor în general și a României în parte*. Tipografialui Eliad. București, 1835.
- GEOGRAFIA CLAUDIU GIURCĂNEANU — GHEORGHE GHICA, *Geografia Republicii Socialiste România*. Manual pentru clasa a VUI-a. Editura didactică și pedagogică. București, 1969.
- GOMETRIA, A. M. AL. COSTINESCU, *Geometria pentru studenții... din Academia Mihăileană*. De paharnicul... [Manuscris din secolul al XIX-lea. Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, cota 1814.]
- GHEOGRAFIE *Gheografie nouă, care cercă de obște toată fața a sferii...* [Traducere manuscrisă din grecește făcută în Moldova pe la 1780'. Biblioteca Arhivelor Statului din Iași, cota 121.]
- GHEȚIE, R. M. ION GHEȚIE, *Dicționar român-maghiar pentru școală și privați. Român-magyar szótár*. Budapest, 1896.
- GL. OLT. *Glosar dialectal Oltenia*, întocmit sub conducerea lui Boris Gazacu... Editura Academiei Republicii Socialiste România. București, 1967.
- GL. REG. V. ARVINTE, D. URUSU, M. BORDEIANU, *Glosar regional*. Editura Academiei. [București, 1961.]
- I. GOLESGU IORDACHE GOLESCU, *Condica limbii rumânești*. Alcătuită de dumnealui... [Manuscris în șapte volume, circa 1832. Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, cotele 844—850.]
- GORJAN, H. I—IV I. GHERASIM GORJAN, *Halima sau povestiri mitologicești arăbești, pline de băgări de seamă și de întimplări foarte frumoase și de mirare...* Tom. I și II: 1835 ; tom. III: 1837 ; tom. IV: 1838. [București.]
- GOROVEI, C. ARTUR GOROVEI, *Cimiliturile românilor*. Edițiunea Academiei Române. Institutul de arte grafice Carol Gobl. București, 1898.
- GRAM. ROM. I—II *Gramatica limbii române*. Voi. I—II. Ediția a II-a revăzută și adăugită. Tiraj nou. Editura Academiei. București, 1966 (ediția I, apărută în 1954, este citată cu sigla : GRAM. ROM.J).
- GRAUR, E. AL. GRAUR, *Etimologii românești*. Editura Academiei. [București] 1963.
- GRAUR, NP Acad. AL. GRAUR, *Nume de persoane*. Editura științifică. București, 1965.
- GRAUR, SLG Acad. AL. GRAUR, *Studii de lingvistică generală*. Editura Academiei. [București] 1955.
- GRAUR, T. Acad. A L. GRAUR, *Tendențele actuale ale limbii române*. Editura științifică. București, 1968.
- GRECESCU, FL. Doctorul D. GRECESCU, *Conspectul florei României. Plantele vasculare indigene și cele naturalizate ce se găsesc pe teritoriul României, considerate sub punctul de vedere sistematic și geografic*. Tipografia Dreptatea. București, 1898.
- GR. R. N. I—n *Gramatică românească și nemțască pentru tinerimea națională*. Voi. I—II. Tipografia lui Ioan Gott. București, 1838—1839.

- GR. S. I Ș.U. *Grai și suflet*. Revista Institutului de filologie și folclor, publicată de Ovid Densusianu. Voi. I (1924) ș.u.
- H I—XVIII *Răspunsuri la Chestionarul lingvistic al lui B. P. Hasdeu*. (Manuscris legat în 18 voi. aflat la Riblioteca Academiei Republicii Socialiste România.)
- HAMANGIU, C. C. CONST. HAMANGIU, *Codul civil român*. Conform textului oficial. Precedat de Constituțiune și un index alfabetic. (Biblioteca pentru toți) Carol Muller. București, 1897.
- HASDEU, I. V. B. PETRICEICU HĂJDEU, *Ion-Vodă cel Cumplit*. Imprimeria Ministerului de Resbeh Rucurești, 1865.
- HEM R. PETRICEICU HASDEU, *Etymologicum Magnum Romaniae. Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor*. Stabilimentul grafic Socec și Teclu. Tom. I și II: 1887 ; tom. III: 1893. București.
- HERODOT HERODOT (1645). Traducere românească publicată după manuscrisul găsit în mănăstirea Coșula de N. Iorga. Tip. Neamul românesc. Vălenii de Munte, 1909.
- HODOȘ, P. P. ENEA HODOȘ, *Poezii populare din Banat*. Culegere publicată de... Editor Enea Hodoș. Caransebeș, 1892.
- HRISTEA, E. THEODOR HRISTEA, *Probleme de etimologie*. Studii. Articole. Note. Editura științifică. București, 1968.
- ILR I—II *Istoria limbii române*. Volumul I: *Limba latină*. 1965. Volumul II. 1969. Editura Academiei Republicii Socialiste România. București.
- INF. BUC. *Informația Bucureștiului*. Ziar al Comitetului municipal București al P.C.R. și al Consiliului popular al municipiului București. Anul I (1954); '1.
- ÎOANOVICI, TEHN. Dr. Ing. LIVIU ÎOANOVICI, *Tehnologia mecanică*. Ediția a VH-a. Editura de stat. [București] 1949.
- i. IONESCU, D. ION IONESCU, *Agricultura română din județul Dorohoi*. Imprimeria statului. București, 1866.
- i. IONESCU, M. ION IONESCU, *Agricultura română din județul Mehedinți*. Imprimeria statului. București, 1868.
- IORDAN, LRA IORGU IORDAN, *Limba română actuală. O gramatică a „greșelilor”* [Ed. a II-a.] Editura Socec et Co. București [1947].
- IORDAN, LRC Acad. IORGU IORDAN, *Limba română contemporană*. Editura Ministerului învățămîntului. [București] 1956.
- IORDAN, STIL. IORGU IORDAN, *Stilistica limbii române*. Institutul de lingvistică română. București, 1944.
- IORDAN, T. IORGU IORDAN, *Toponimia românească*. Editura Academiei. București, 1963.
- IORGA, L. I—II N. IORGA, *Istoria literaturii române în secolul al XVIII-lea (1688 — 1821)*. Voi. I—II. Editura Minerva. București, 1901.
- ÎORGA, s. D. N. IORGA, *Scrisori de boieri, scrisori de domni*. Ediția a II-a, Datin românească, așezămînt de tipografie și legătorie de cărți. Vălenii de Munte, 1925.

- IOVESCU, N. ION IOVESCU, *Nuntă cu bucluc*. Roman. Cugetarea. București [1935].
- IST. AM. *Istoria Americăii* ... acum întâi tălmăcită în dialectul moldovenesc prin osteneala smeritului arhimandrit Gherasim. [Manuscris din 1795. Bibi. Academiei Republicii Socialiste România, cota 40.]
- ÎNVĂȚĂTURĂ *Învățătura pentru ferirea și doftoria boalelor ale vitelor celor cu coarne, precum și a cailor, a oilor și a porcilor*. Crăiască Tipografie a Universitatii Ungariei. Buda, 1816.
- JAHRESBERICHT I Ș.U. GUSTAV WEIGAND, *Jahresbericht* des Instituts für rumänische Sprache (Rumänisches Seminar) zu Leipzig. Voi. I—XXIX. Johann Ambrosius Barth. Leipzig, 1894—1921.
- JARNIK—BİRSEANU, D. Dr. IOAN URBAN JARNIK și ANDREI BİRSEANU, *Doine și strigături din Ardeal*. Date la iveală de . . . (Edițiunea Academiei Române) București, 1885.
- KLEIN, D. GÁLDI LÁSZLO, *Samuelis Klein Dictionarium Valachico-Latinum*. (Erdelyi Tudományos Intezet.) Budapest, 1944.
- KREȚULESCU, A. N. A. KREȚULESCU, *Manual de anatomie descriptivă*. București, 1843.
- LB *Lexicon romanesc-latinesc-unguresc-nemțesc, care de mai mulți autori, în cursul a trideci și mai multor ani s-au lucrat seu: Lexicon valachico-latino-hungarico-germanicum quod a pluribus auctoribus decursu triginta et amplius annorum elaboratum est*. Budae, 1825.
- LEON, MED. Dr. N. LEON, *Istoria medicală a poporului român*. Analele Academiei. București, 1903.
- LEX. REG. I—II *Lexic regional*. [I]. Editura Academiei. (Societatea de științe istorice și filologice.) [București] 1960; II. Editura științifică. București, 1967.
- L.L. I ș.u. *Limba și literatură*. Societatea de științe istorice și filologice. București. Voi. I (1955) ș.u.
- A. T. LAURIAN și I. C. MASSIM, *Dicționarul limbei romane*. După însărcinarea dată de Societatea Academică Română. Elaborat ca proiect. Noua tipografie a laboratorilor români. Tom I (A—H), 1871 [în realitate: 1873]; tom II (I—Z), 1876; tom III: *Glossariu, care cuprinde vorbele din limba română străine prin originea sau forma lor, cum și cele de origine înduioasă*, 1871 [în realitate: 1877]. București.
- LR I ș.u. *Limba română*. Academia Republicii Socialiste România. Institutul de lingvistică din București. Anul I (1952) ș.u.
- LSR *Lexicon slavo-român*. [Manuscris. Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, cota 312.]
- LT *Lista abonaților la serviciul telefonic*. București, 1966.
- LTR *Lexiconul tehnic român*. I—XVIII. Elaborare nouă. întocmită prin îngrijirea A.S.I.T. de un colectiv sub conducerea prof. Remus Răduleț. Editura tehnică. București, 1957-1966.
- LUCEAFĂRUL *Luceafărul*. Revistă a Uniunii Scriitorilor din Republica Socialistă România. București, 1958 ș.u.

- MACEDONSKI, O. I—IV ALEXANDRU MACEDONSKI, *Opere*. Ediție critică cu studii introductive, note și variante de Tudor Vianu. Fundația pentru literatură și artă. Voi. I: *Poezii*, 1939; voi. II: *Teatru*, 1939; voi. III: *Nuvele, schițe și povestiri*, 1944; voi. IV: *Articole literare și filosofice*, 1946. București.
- MAGAZIN *Magazin* [Revistă săptăminală editată de ziarul „România liberă.”] Anul I (1957) ș.u.
- MAIORESCU, D. IV TITU MAIORESCU, *Discursuri parlamentare, cu priviri asupra dezvoltării politice a României...* Voi. IV: (1888-1895). Socec. București, 1904.
- MAN, SĂNĂT. B. RASPAIL, *Manualul sănătății sau medicina și farmacia domestice*. Tradus în limba română de I. Bfrezoianu]. Tipografia sânteii mitropolii. București, 1852.
- MARCOVICI, D. Paharnicul SIMEON MARCOVICI, *Datoriile omului creștin. întemeietate pe învățăturile sfintei scripturi*. București, 1839.
- MARIAN, I. S. FL. MARIAN, *Înmormintarea la români*. Studiu etnografic de... Edițiunea Academiei Române. Litotipografia Carol G6bl. București, 1892.
- MAT. DIALECT. I *Materiale și cercetări dialectale*. Voi. I. Academia Republicii Populare Române. Institutul de lingvistică, filiala Cluj. [București] 1960.
- MEȘT. DOFT. I—II *Meșteșugul doftorii*. [Cartea întâi.] *Meșteșugul doftoricesc*. [Cartea a doua.] Traducere manuscrisă din neogreacă a operei lui Fr. Păriz Păpai, *Pax corporis*, făcută în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea. Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, cotele 933 și 4841.]
- Monografia geografică a Republicii Populare Române*. I. *Geografie fizică*. Editura Academiei. [București] 1960.
- MOLNAR, E. S. IOAN MOLNAR, *Economia stupilor*. Iosif de Curtbec. Viena, 1785.
- MOLNAR, RET. IOAN MOLNAR, *Retorică, adecă învățătura și întocmirea frumoasei cuvântări*. Acum întâi izvodită din limba românească, împodobită și întemeiată pe pildele vechilor filosofi și dascăli bisericești. Crăiască Tipografie orientalicească a Universității Peștii. Buda, 1798.
- NALR — Maram. *Atlasul lingvistic român pe regiuni*. Maramureș. Petre Neiescu Grigore Rusu, Ionel Stan. Editura Academiei Republicii Socialiste România. Voi. I. [București] 1969.
- NALR — Olt. *Noul atlas lingvistic român pe regiuni*. Oltenia. întocmit sub conducerea lui Boris Cazacu de dr. Teofil Teaha, Ion Ionică și Valeriu Rusu. Editura Academiei Republicii Socialiste România. [București] 1967.
- NAUM, IST. ART. ALEXANDRU NAUM, *Istoria artei de la începutul creștinismului pînă în secolul al XIX-lea*. Volumul I: *Vechea artă creștină în Apulum*. Tipografia Cultura. București, 1925.
- NEGRUZZI, S. I. CONSTANTIN NEGRUZZI, *Serierile lui...* Voi. I: *Păcatele tinerețelor*. Librăria Socec & Comp. București, 1872.

- NEGULICI I. D. NEGULICI, *Vocabular român de toate vorbele străbune repr Urnite de limba română și de toate cele ce sînt a se mai primi de acum înainte și mai ales în științe*. București, 1848.
- N. REV. R. I. Ș.U. *Noua revistă română pentru politică, literatură, știință și artă*. București. Anul I (1900) ș.u.
- N. TEST. *Noul Testament sau împăcarea au leagea noao... în cetatea Bălgradului*, 1648.
- PALIA *Palia d'Orăștie* (1581-1582). I: *Preface et livre de la Genese*, publices avec le texte hongrois de Heltai et une introduction par Mărio Roques. Les premieres traductions roumaines de l'ancien Testament. Champion. Paris, 1925.
- PAMFILE, A. R. TUDOR PAMFILE, *Agricultura la români*. Studiu etnografic cu un adaus despre măsurătoarea pămîntului și glosar. (Academia Română. Din viața poporului român. Culegeri și studii XVI.) Librăriile Socec și C. Sfetea, București; Otto Harrassowitz, Leipzig; Gerold, Viena. 1913.
- PAMFILE, I. C. TUDOR PAMFILE, *Industria casnică la români*. Trecutul și starea ei de astăzi. Contribuțiuni de artă tehnică și populară. Tipografia Cooperativa. București, 1910.
- PANN, P. v. I—III ANTON PANN, *Culegere de proverburî sau Povestea vorbeî*. De prin lume adunate și iarăși la lume date. Tipografia lui Anton Pann. București. Partea I: 1852; partea a II-a și a III-a: 1853.
- T. PAPAHAĞI, M. TACHE PAPAHAĞI, *Graiul și folclorul Maramureșului*. (Academia Română. Din viața poporului român XXXIII.) Cultura națională. București, 1925.
- PARHON, B. G. I. PARHON, *Bătrînețea și tratamentul ei*. Problema reintineririi. Editura de stat pentru literatura medicală. București, 1948.
- PASCU, S. Dr. G. PASCU, *Sufixele românești*. Edițiunea Academiei Române. Librăriile Socec & Co, C. Sfetea, Pavel Suru, București; Otto Harrassowitz, Leipzig; Gerold & Comp., Viena. 1916.
- PASCA, GL. ȘTEFAN PASCA, *Glosar dialectal*, alcătuit după material lexical cules de corespondenți din diferite regiuni. (Academia Română. Memoriile Secțiunii literare. Seria III. Tom. IV. Mem. 3.) Cultura națională. București, 1928.
- PASCA, T. O. ȘTEFAN PASCA, *Nume de persoane și nume de animale în Țara Oltului*. Imprimeria națională. București, 1936.
- PERPESCIUS, M. I—IV PERPESCIUS, *Mențiuni critice*. Seria I (1923—1927). Editura literară a Casei școalelor, 1928; II: Editura Fundațiilor, 1934; III: Editura Fundațiilor, 1936; IV: Editura Fundațiilor, 1938. București.
- G. PETRESCU, O. P. I—II CEZAR PETRESCU, *Oraș patriarhal*. Roman. I—II. Editura Cugetarea. București [f.a.].
- PHILIPPIDE, PR. ALEXANDRU PHILIPPIDE, *Istoria limbii române*. Volumul întâi: *Principii de istoria limbii*. Tipografia națională. Iași, 1894. *Presă noastră*. Revista Uniunii ziaristilor din Republica Socialistă România. București, 1956 ș.u.

- POLIZU, P.
- POLIZU, T.
- POLIZU, V.
- PRAV. GOV.
- PSALT. SCH.
- PUȘCARIU, D.
- PUȘCARIU, ET. WB.
- PUȘCARIU, LR I
- RETEGANUL, TR.
- REV. CRIT. I Ș.U.
- REV. IST. I Ș.U.
- REW.
- RL
- ROBERT, D.
- ROHLFS, H.
- ROSETTI, ILR
- RRL i ș.u.
- Rus. I. i—III

- G. A. POLIZU. *Prescurtare de anatomie descriptivă, cu scurte notițe fiziologice care deslușesc lămurit tot ce se petrece în om*. Imprimeria națională a lui I. Romanov et Comp. București, 1859.
- G. A. POLIZU [*Tratat de mică chirurgie*]. București [1859].
- G. A. POLIZU, *Vocabular româno-german*, compus și întocmit cu privire la trebuințele vieții practice de..., înăvuțit și cores de G. Bariț. Brașov, 1857.
- Carte românească de învățătură* (1646). Ediție critică. Editura Academiei. [București, 1961.]
- Pravila...* Tipăritu-s-au în tipări prealuminatului domn Io Matei Basarab voievod a toată țara Ungrovlahiei în mănăstirea Govora vă leato 7148 iară de la nașterea lui Hristos 1640.
- Psaltirea scheiană* (1482), publicată de prof. I. Bianu. Tomul I: Textul în facsimile și transcriere cu variantele din Coresi (1577). Carol G6bl. București, 1889.
- SEXTIL PUȘCARIU, *Die rumänischen Diminutivsuffixe*, in JAHRESBERICHT VIII (1902), p. 86-230.
- Dr. SEXTIL PUȘCARIU, *Etymologisches Wörterbuch der rumänischen Sprache*. I: *Lateinisches Element, mit Berücksichtigung aller romanischen Sprachen*. K. Winter. Heidelberg, 1905.
- SEXTIL PUȘCARIU, *Limba română*. Voi. I: *Privire generală*. Fundația pentru literatură și artă. București, 1940.
- ION POP—RETEGANUL, *Trandafiri și vioarele*. Poesii populare culese și ordinate de... Edițiunea II, amplificată. Aurora. Gherla, 1891.
- Revista critică literară*. Director Ar. Densusianu. Rucurești. Anul I (1888) ș.u.
- Revista pentru istorie, arheologie și filologie*, sub direcțiunea lui Gregoriu G. Tocilescu. Rucurești. Anul I (1883) ș.u.
- \V. MEYER-LUBKE, *Romanisches etymologisches Wörterbuch*. 3. vollständig neubearbeitete Auflage. Cari Winters Universitätsbuchhandlung. Heidelberg, 1935.
- România liberă*. Cotidianul Consiliului Național al Frontului Uniunii Socialiste. Rucurești, 1952 ș.u.
- PAUL ROBERT, *Dictionnaire alphabetique & analogique de la langue frangaise*. (*Le petit Robert*.) Paris, 1967.
- GERHARD ROHLFS, *Historische Grammatik der Italienischen Sprache und ihrer Mundarten*. Rand III: *Syntax und Wortbildung*. A. Francke Ag. Verlag. Rern, 1954.
- România literară*. Săptăminal de literatură și artă. [București] 1968 ș.u.
- Acad. A.L. ROSETTI, *Istoria limbii române de la origini pînă în secolul al XVII-lea*. Editura pentru literatură. [București] 1968
- Revue (roumaine) de linguistique*. Bucarest. Tome I (1956) ș.u.
- IOAN Rus, *Icoana pămîntului sau carte de gheografie*. Tom. I—III. Tipografia seminariului. Blaj, 1842.

- SADOVEANU, O. I. x v m MIHAIL SADOVEANU, *Opere*. Voi. I—XVIII. Editura de stat pentru literatură și artă. București, 1954—1959.
- SANDU—ALDEA, S. CONSTANTIN SANDU [—ALDEA], *Selecțiunea metodică a cerealelor și bazele științifice ale selecțiunii*. Minerva. București, 1907.
- SBIERA, F. S. DR. ION G. SBIERA, *Familia Sbierea după tradițiune și istorie și Amintiri din viața autorului*. R. Eckhardt. Cernăuți, 1899.
- SBIERA, P. ION al lui G. SBIERA, *Povești populare românești*. Din popor luate și poporului date de... Editura proprie, Tipografia arhiepiscopală. 1886.
- SCÎNTEIA *Scînteia*. Organ al Comitetului Central al Partidului Comunist Român. [București] 1944 ș.u.
- SCLIȘU. *Studii și cercetări lingvistice*. Editura Academiei. București. Anul I (1950) ș.u.
- SCRIBAN, D. AUGUST SCRIBAN, *Dicționarul limbii românești*. (Etimologii, înțelesuri, exemple, citațiuni, arhaizme, neologizme, provincializme.) Edițiunea întâia. Institutul de arte grafice Presa bună. Iași, 1939.
- SCURTU, T. VASILE SCURTU, *Termenii de înrudire în limba română*. Editura Academiei. București, 1966.
- SG I—III *Studii de gramatică*. Editura Academiei. Voi. I 1956; voi. al II-iea 1957; voi. al III-lea 1961. [București.]
- SMFC I—V *Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*. Editura Academiei. Voi. I 1959; voi. al II-iea 1961; voi. al III-lea 1962; voi. al IV-lea 1967; voi. al V-lea 1969. [București.]
- SOARE, MAS. D. D. SOARE, *Elemente de mașini*. Institutul de documentare, bibliografie și editură tehnică. București, 1949.
- SPORTUL *Sportul popular*. Organ al Uniunii de cultură fizică și sport din Republica Socialistă România. București, 1959 ș.u.
- STAMATI, D. Pah. T. STAMATI, *Disionăraș românesc de cuvinte tehnice și altele greu de înțeles*. întâia ediciune. Tipografia Buciumului român» Iași, 1851.
- ȘĂINEANU, D. U. LAZĂR ȘĂINEANU, *Dicționar universal al limbei române*. A opta edițiune. Revăzut și adăogit la ediția VI-a. Ortografia Academiei Române. Editura Scrisul românesc. [Craiova, 1930.]
- ȘEZ. I Ș.U. *Șezătoarea*. Revistă pentru literatură și tradițiuni populare. Director: Artur Gorovei. Fălticeni. Anul I (1892) ș.u.
- SIO I—II, _ . LAZĂR ȘĂINEANU, *Influența orientală asupra limbei și culturile române*. I: *Introducerea*; II: *Vocabularul*. 1: *Vorbe populare*. 2: *Vorbe istorice*. Socec. București, 1900.
- ȘTEFANELLI, D. C. T. V. ȘTEFANELLI, *Documente din vechiul ocol al Cîmpulungului Moldovenesc*. Culese, adnotate și publicate de... Cu mai multe iscălituri facsimilate în text și 19 reproduceri facsimilate de documente originale. Edițiunea Academiei Române. Socec. București, 1915.

- TAMAS, E. LAJOS TAMAS, *Etymologisch-historisches Wörterbuch der ungarischen Elemente im Rumänischen*. (Unter Berücksichtigung der Mundartwörter.) Akademiai Kiado. Budapest, 1966.
- TDRG Dr. H. TIKTIN, *Rumänisch-deutsches Wörterbuch (Dicționar român-german)*. Staatsdruckerei (Imprimeria statului). Voi. I 1903; voi. II 1911; voi. III 1924. București.
- TEAHA, C. N. TEOFIL TEAHA, *Graiul din Valea Crișului Negru*. Editura Academiei. [București] 1961.
- TEODORESCU, P. P. G. DEM. TEODORESCU, *Poesii populare române*. Culegere de... Tipografia modernă. București, 1885,
- TEODORI, A. Ai. TEODORI, *Scurtă arătare despre om și despre întocmirile lui*. (în calendarul *Carte de mină pentru nația românească*. Buda, 1825.)
- TEXTE DIALECT. — Olt. *Texte dialectale. Oltenia*, publicate sub redacția lui Boris Cazacu de Cornelia Coșuț, Galina Ghiculete, Măria Mărdărescu, Valeriu Șuteu și Magdalena Vulpe. Editura Academiei Republicii Socialiste România. București, 1970.
- TOMESCU, GL. MIRCEA TOMESCU, *Glosar din județul Olt*. Tipografia Tiparul Oltului. Slatina, 1944.
- TOMICI, C. A. IOAN TOMICI, *Cultura albinelor sau învățătura despre ținerea stupilor în magaziuri*. Tradusă și prin iscusința din mai mulți ani cercată și pentru folosul de comun întocmită, prin... Tipariul Crăieștei Universitate din Pesta. Buda, 1823.
- TURNESCU, C. N. TURNESCU, *Curs de clinică chirurgicală*. [Copie manuscrisă de Vasile Vlădescu. București, 1859. Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, cota 1706.]
- ȚICHINDEAL, F. DIMITRIE ȚICHINDEAL, *Filosoficești și politicești prin fabule moralnice învățături*. Acum întâia oară culese și întru acest chip pre limba românească întocmite. Tipariul Crăieștei Tipografii a Universității ungurești din Pesta. Buda, 1814.
- ȚIPLEA, P. ALEXANDRU ȚIPLEA, *Poezii populare din Maramureș*, adunate de... (Extras din Analele Academiei Române. Seria II. Tom. XXVIII. Memoriile Secțiunii literare.) Carol Gobl. București, 1906.
- UDRESCU, GL. D. UDRESCU, *Glosar regional Argeș*. Editura Academiei. București, 1967.
- URSU, T. N. A. URSU, *Formarea terminologiei științifice românești*. Editura științifică. București, 1962.
- VALIAN, V. I. A. VALIAN [= Vaillant], *Vocabular purtăreț românesc-franțozesc și franțozesc-rumânesc, urmat de un mic vocabular de omonime*. Tipografia lui Friderih Valbaum. București, 1839.
- VICIU, GL. ALEXIU VICIU, *Glosar de cuvinte dialectale din graiul viu al poporului român din Ardeal*. Adunate și explicate de... Carol Găbl. București, 1906.
- VÎRNAV, L. CONDILLAC, *Loghica sau întâile tălmăciri meșteșugului de a să socoti cineva bine*. Scrisi de... și acum întâieși dată de pe grecească pe limba moldovenească tălmăcită de banul VASILE VÎRNAV

- [Manuscris din 1825. Biblioteca Academiei Republicii Socialiste România, cota 425.]
- V. ROM. *Viața românească*. Revistă lunară de literatură a Uniunii scriitorilor din Republica Socialistă România. București, 1952 ș.u.
- VULCAN, T. *Tratat despre vindecarea morburilor poporului de la țară*. [Manuscris autograf al lui SAMUIL VULCAN de la începutul sec. al XIX-lea; Biblioteca Filialei din Cluj a Academiei Republicii Socialiste România, fondul Oradea, cota 283.]
- ZANNE, P. I—x IULIU A. ZANNE, *Proverbele românilor*. Voi. I—X. Editura Librăriei Socec. [București] 1895—1912.
- Zoologia*. Manual pentru clasa a IX-a de C. Bogoescu, Emil Sanielevici, C. Nițescu—Vernescu. Editura de stat didactică și pedagogică. București, 1962.
- ZRPh i ș.u. *Zeitschrift für romanische Philologie*, herausgegeben von Dr. Gustav Grober. Halle. Voi. I (1876) ș.u.

LISTA A B E E V I E B I L O B

A. = acuzativ
 adj. = adjectiv
 adv. = adverb
 Anat. = anatomie
 ant. = antonim
 aor. = aorist
 Arhit. = arhitectură
 art. cit. = articolul citat
 Astron. = astronomie
 bg. = bulgară
 Biol. = biologie
 Bot. = botanică
 cal. — calabreză
 cf. = confer
 ceh. = cehă
 conj. = conjunctiv
 D. = dativ
 ebr. = ebraică
 engad. = engadină
 engl. = engleză
 ex. == exemplu
 f. = feminin
 Filoz. = filozofie
 Fiz. — fizică
 Fiziol. = fiziologie
 fr. = franceză
 friul. = friulană
 G. = genitiv
 gen. = genoveză
 Geogr. = geografie
 Geol. = geologie
 germ. = germană
 gr. = greacă
 Gram. = gramatică
 ib. = ibidem
 id. — idem
 Ist. = istorie
 it. — italiană
 inv. = învechit
 jud. = județ

Jur. = științe juridice
 lat. = latină
 loc. cit. = locul citat
 lomb. = lombardă
 lucr. cit. = lucrarea citată
 m. = masculin
 magh. = maghiară
 Mat. = matematică
 Med. == medicină
 N. = nominativ
 n. — neutru
 neob. = neobișnuit
 ngr. = neogreacă
 n.pr. = nume propriu
 part. = participiu
 pass. = passim
 pct. = punctul
 Pedag. = pedagogie
 pl. = plural
 pol. = poloneză
 prov. = provensală
 reg. == regional
 rom. = română
 rus. = rusă
 ser. = sîrbo-croată
 sec. = secolul
 sg. = singular
 sic. = siciliană
 sp. = spaniolă
 srb. = sîrbă
 Stil. = stilistică
 s., subst. == substantiv
 tc. = turcă
 ucr. = ucraineană
 ung. = unguresc
 veneț. = venețiană
 viit. = viitor
 v. sl. = veche slavă
 Zool. = zoologie

I N D I C E

A

A P I X E Ş I E L E M E N T E D E C O M P U N E B E

- a. (subst.) 35-39, 43
- a, (subst.) 35, 39-43
- a (verbal) 108, 109, 112
- a (v. *JLea*) 39
- a (art.) 36, 37, 38
- ab-* 11
- abil 60, 61
- abilitate 60
- cbs-* 11
- ac 45, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 54, 116, 118, 124, 125
- ac(ă) 47, 53
- ache 118, 124, 125
- aci 116
- ag 45, 51, 52, 53, 54
- ag(ă) 51-53
- agă 53
- agi 112
- aică 97
- aie 118, 124, 125
- a/ 60
- al- 125, 132, 133
- olan 118
- a/â 129
- a/du 119, 132
- alete 121, 128
- alei 121
- a/eu 132
- a/f 111, 113, 114
- alina 122, 127
- alină 118
- a/isi 122, 128
- alitate 61
- a/iu 123, 127, 133
- aliv 118
- a/za 108
- alnic 134, 135
- alnic(ă) 123
- a/ui 113, 115
- an 124, 125
- an(ă) 118
- apo- 32
- ar 60, 65, 119, 124, 125
- are 109
- ari 112, 113
- arisi 109, 113, 115
- amic 123, 125
- aş 124, 125

Indicele înregistrează separat diferitele variante şi compuse ale unui afix sau element de compunere.

-aș(ă) 119
 -at 110, 113
 -at- 109
 -ate 55, 56, 57, 58, 59, 60, 63, 64, 65
 -atee 110
 -atisi 109, 113, 115
 -ator(iu) 83, 85
 auto- 137, 141
 -ăc- 109
 -dc- 109
 _dcdz 112, 115
 JLCI 112, 114
 đ#- 109
 'agi 112, 114
 -di 109, 110, 111, 112, 115, 116
 "ăl- 109, 113, 114, 125, 129, 132, 133
 "ăla 114, 116
 -ălaie 118, 127, 128
 -ălan 127, 129
 -ălan(ă) 118
 -ălar 119, 128
 -dZa? 127, 128 129
 -ălaș(ă) 119
 -d/du 119, 127, 128, 129, 132, 134, 135
 -ăleață 121
 -ălete 120, 121, 128
 -alei 121, 127, 129
 -ăli 109, 110, 116, 132
 -ălică 121, 127, 128, 129
 -ălie 122, 127, 128, 129, 133
 -ăligă 122, 127, 128, 133
 -ălină 122, 127
 -ălită 122, 127
 -ăloancă 123, 127, 129, 133
 -ălog 123, 128
 -ălogi 108
 -dZzc 127
 -ăluc(ă) 123
 -dZ# 127, 128
 -ălug(ă) 123
 -dZugrd 129
 -d/uz 109, 112, 113, 115, 132
 -ăluică 101, 124
 -d/ine 101, 124, 127, 128, 129, 133
 -ăluș 127
 -ăluș(ă) 124

-ălușă 129
 -dtar* 127
 -dZzz/fdJ 124
 -ăluia 129
 -d/i- 113, 114
 -ăna 116
 -dm 110, 112, 116
 -ănr- 75, 113, 114
 -ăra 112, 116
 -drz 112, 116
 -ăriu 75
 -dș- 113, 114
 -ășa 116
 -dșz 116
 -ăt 113
 -ăZ- 110
 -ăia 111, 113
 -d/a/e 55, 56, 57, 58, 59, 62, 63, 64, 65, 68
 -ătăci 110, 112, 113
 -dZz 111, 113, 114
 -ălie 126
 -ătoci 108
 -ător 85
 -ători 111, 113, 115
 -ătui 108, 109, 113
 -ăț- 113, 114
 -d/a 116
 -ăți 116
 -dZz/zcd 101
 -ățuie 101
 -dzz 118, 119, 124, 125, 132
 -ăza 113, 114
 -ăzui 113, 115
 -Ml 58, 60, 65
 -c- 109, 112
 -ca 111, 112
 cd- 8, 9
 -că 97, 98
 -căi 112, 115
 -cf 110, 112, 114
 -cioară 93, 104
 circum- 11, 32
 czs- 11
 -czzz 78
 co- 5 - 1 0
 contra- 13
 czz- 6

rffc- 11
 c- H
 -e 59, 63
 -ed 49, 50, 104, 119, 120, 124, 125, 131
 Xea 39, 125
 li ea (v. -a.) 39
 -tac 52, 54
 -eae 52
 -eag 52
 -ca#d 52
 -ca/d 129, 130, 132, 134, 135
 -ean 124, 127, 133
 -ean(ă) 120, 125
 -easă 120, 124, 125
 -eață 121, 125
 -ec 45, 47, 48-49, 50, 52, 54, 116
 -ec- 109
 -cea 110, 111, 112, 114
 -ec(ă) 47, 53
 -ceea 120
 -cc& 112, 114, 116
 -ici 120, 124, 125
 -efia 110, 112, 115
 -etica 110, 112, 115
 -eg 45, 51, 52, 53, 54
 -ega 112, 114
 -e^fd;5 1 - 5 3
 -cgă 5 3
 -egfi 112, 114
 -€i 110, 112, 115
 -eică 97, 120, 124, 125
 -eie 120, 124, 125
 -eitate 61
 -el 49, 50, 93, 94, 120, 124, 125, 130,
 132
 -el- 113, 114, 125, 129, 130, 132, 133
 -da 116
 -clar 119, 128
 -elaș 119, 127, 130
 -eZd 132
 -elea 119, 120, 126, 127
 -elea 130
 electro- 137
 -elc* 121, 133
 -clcz 119, 127
 -eli 108, 110, 114, 116
 -clică 121

-elze 122, 128, 133
 -eligă 122, 127, 133
 -elină 118
 -eliște 122, 126, 128, 130
 -elitare 61
 -elită 122, 127
 -elz? 118
 -elnic 126, 134, 135
 -elnic(ă) 123
 -elnită 123, 126, 128, 134, 135
 -elug 123, 127
 -elzz 112, 113, 115
 -elucă 124
 -elzș 127, 130
 -eluș(ă) 124
 -elut 127
 -elzzydJ 124
 -c/i- 113, 114
 -ena 116
 -elicz 120, 124, 125
 -eni 116
 epi- 11
 -er- 113, 114
 -era 112, 116
 -erz 111, 112, 116
 -erisi 113, 115
 -esc 120, 124, 125
 -eseu 131
 -esi 113, 114
 -eș- 113, 114
 -eșa 113, 116
 -eși 116
 -eZ- 113
 -eZa 111, 113, 114, 116
 -etate 55, 56, 57, 58, 59, 60, 62, 63, 64, 65
 -ete 120, 124, 125
 -eti 114, 116
 -etisi 113, 115
 -etori 111, 113
 -eț 121, 124, 125, 127, 131
 -et- 113, 114
 -eța 116
 -c/z 116
 -eu 119, 124
 ex- 11
 extra- 13, 141
 -ez- 113, 114

-fen 19
 -fia 110, 112, 115
 -fica 110, 112, 115
 foto- 137
 -g- 109
 -ga 112
 -gi H 2
 -giu 72, 73, 78, 82
 -it- 112
 -M i 113
 ftidro- 137
 hipo- 11
 -fcoi 112
 -t 108, 109, 112, 113
 -ia 113
 -er>Z 60, 61
 -ibilitate 60
 -CC 45, 46, 47, 49, 50, 52, 54, 60, 116
 -ic- 109, 113
 -ica 110, 111, 112, 114
 -icfâj 47, 49-50, 52, 53
 -ică 49, 50, 93, 104, 121, 124, 125
 -ice 49, 121, 124, 125
 -iceî 94
 -ici 49, 121, 124, 125
 -ici 112, 114, 116
 -icitate 61
 -icula 113
 -ie 68, 70, 122, 123, 124, 125, 127, 133
 -ietate 58, 62
 -ifia 110, 112, 115
 -ifica 110, 112, 115
 -ig 45, 51, 52, 53, 54
 -ig- 109
 -ig- 109
 -ipa 112
 -ig(ă) 51-53
 -Z#a 52, 53, 122, 124, 125
 -igi 112, 114
 -ii 110, 111, 112, 115
 -il (v. -iuj) 72
 -Ti (v. -iuj) 72
 -iZ- 113, 114, 125, 129, 130, 132, 133
 -ila 116
 -ilă 130, 131, 132
 -ilea 120, 127
 -ileă 119, 130
 -i7i 116
 -Uică 121, 127, 128, 130
 -ilici 121, 122, 128, 129, 133
 -Uită 122, 127, 130
 -iloancă 123, 133
 -iZuc 89, 127
 -iluc(ă) 123, 133
 -iluș 127
 -iluș(ă) 124
 -ZZs/ 127
 -ilut(ă) 124
 f/i- 13, 58
 -en- 113, 114
 -ina 111, 113, 116
 -ina 122, 124, 125, 127, 133
 -inel 94
 intra- 11
 -i/ii 116
 intra- 13
 -ioară 50, 93, 104, 122, 125
 -io na 113
 -ior 93, 122, 124, 125
 -ior- 113
 -iora 116
 -Zori 116
 ipo- 11
 -ir- 113, 114
 -ira 112, 116
 -iri 116
 -irisi 113, 115
 -irui 113, 115
 -isa 113
 -isi 109, 113, 114
 -ist 122, 124, 125
 -iș- 113, 114
 -ișa 111, 114, 116
 -iși 116
 -ișoară 93, 94, 104, 105
 -ișor 93, 94
 -isie 122, 124, 125
 -ita (subst.) 65
 -Ua (verbal) 113, 114
 -itate 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 64, 65,
 66, 67, 68
 -ită 23
 -itor(iu) 83, 85
 -it- 113, 114

116
 -iță 50, 93, 94, 105, 122, 124, 125
 -iți 114, 116
 -iiuca 92
 -iu. 69-82, 123, 124, 125
 -z*/. 123, 124, 125
 -iu (finală) 85
 -iuluc 123
 -iuluță 124
 -ii> 60, 62, 65, 80, 81
 -ivitate 62
 -iza 108, 109, 113
 -izi 113
 -î 109, 112
 -ic(ă) 46*
 -ffir 46, 53
 -fti 72
 -fi 110, 111, 112, 115
 -zZ- 125, 132, 133
 -ilice 121, 127
 -în- 113, 114
 -f/ia 116
 -ini 112, 116 *
 -tri 112
 -fu 79
 -Z- 113, 116, 117-135
 -Zaci- 113
 -ladisi 113
 -Zen 118, 127
 -lău 119, 134, 135
 -lete 120, 121, 127, 128 **
 -leț 121, 127
 -li 110, 111, 113, 114, 117, 118, 129
 -ligă 122, 127, 129
 -liu 72, 73
 -tiu 118
 -Zocca 119, 120
 -lugă 129
 -Zui 111, 112, 113, 115, 117, 118
 meta- 11
 micro- 137, 138, 140, 141
 mini- 137-141
 moto- 137
 -n- 75, 109, 110, 112, 113, 114
 -na 110, 111, 116
 -nac 48
 -nai 109, 112, 113
 -ni 108, 109, 110, 111, 116
 -nic 118, 124, 125, 126, 135
 -nic(ă) 123
 -nici 108
 -niță 118, 123, 124, 125, 126, 135
 -niu 75
 o- 11
 -oacă 47, 50-51, 52, 53
 -oagă 51—53
 -oacă 105
 -oa/ică 52, 54, 123, 124, 125
 -oangă 52
 -oară 104
 o&- 11
 -ac 45, 47, 49, 50-51, 52, 53, 54, 116
 -oc- 109
 -cc- 109
 -oca 110, 111, 112, 114
 -ocăi 112, 115
 -oceia 119
 -oci 108, 112, 114, 116
 -og 45, 51-53, 54, 123, 124, 125
 -oga 112
 -ogi 112, 114
 -oi 110, 111, 112, 115
 -oi 72, 123, 124, 125
 -ol- 125, 129, 133, 134
 -olan 118, 127, 128
 -olea 119, 120, 127, 128, 131
 -olent 118
 -olenlă 118
 -oleZe 120, 121
 -oleț 127
 -oZez 118
 -oii 110, 113, 114
 -oZicn 118
 -olină 118
 -oZoa 123, 128
 -oluș(ă) 124
 -O/T- 113, 114
 -ona 110, 113, 116 ' <
 -o/i 116
 -or- 113, 114
 -ora 112, 116
 -orcșa 113
 -ori 112, 116

-or(iu) 83, 85
 -os 60, 62
 -osi 113, 114
 -oș- 113, 114
 -oșa 108, 111, 116
 -oși 116
 -of- 113, 114
 -ota 111, 113, 114, 116
 -otate 58, 63
 -oti 116
 -o/a 113, 114
 -ov- 112
 -Otfdi 112, 113
 -ozi 113, 114
 -ozitate 62 /
 par- 11
 para- 137
pă- 8, 9
 peri- 11-33
 po- 5-10
 posZ- 11
 -r- 112, 113
 racfio- 137
 -ral 113
 re- 13
 -re 113
 retro- 11
 -mi 113
 -rui 111 /
 semi- 137
 -si 113
 super- 11
 supra- 13
 sur- 11
 -s- 113
 -și 113, 114
 -șoarâ 93, 105
 -șor 93
 -Z- 113
 -ta 113
 -%>aZe 55-68
 -torte 55, 56, 57, 63, 64, 65, 66
 tâ- 8, 9
 te- 8
 iele- 137, 141
 -ti 111, 113, 114
 -Zisi 113

lo- 8, 9
 -toare (feminin) 86, 113
 -toare (plural) 87
 -tor 113
 -tori 111, 113 *
 -torie 86
 -lorii (plural) 87
 -tor(iu) 83-87
 -tură 113
 -Z- 113
 -ta 116
 -ii 113, 116
 -u (art.) 131
 -ua 110, 113
 -uc 45, 47, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 91, 92, 93
 97, 116
 -uc- 109
 -uca 91, 92
 -ucă 110, 111, 112, 114
 -ucan 92
 -uc(ă) 47, 89-96, 123, 125
 -ucă 91, 92, 93, 104, 124
 -acea 92
 -uci 112, 114, 116
 -ucu 91, 92
 -ucuța 92
 -ug 45, 51, 52, 53, 54, 124
 -ug(ă) 51-53, 123, 125
 -ugi 112, 114
 -iii 71, 72, 97
 -ui 108, 109, 110, 111, 112, 113, 115
 -uică 93, 97-106, 124, 126
 -uie 97, 98, 99, 104, 124, 125
 -ul (art.) 129, 131, 132, 133
 -ul 130
 -ul- 75, 125, 129, 130, 131, 132, 133
 -ula 113
 -ulac 118, 127, 128
 -ulache 118, 127, 128
 -ulan 118, 119
 -ular 118
 -ularnic 123
 -uZaș 119, 127
 -uZd 129, 130
 -ulău 118, 119, 127, 129, 130, 133
 -ulea 119, 120, 126, 127, 131
 -ulea 120, 127, 129

& ulean 127, 129, 133
 *-ulean(ă) 120
 -uleană 105
 -uleanu 127
 -uieasă 120, 127, 128
 -uZea/ă 121
 -ulecea 120, 127
 -u/eciH 120
 -ulcică 120, 127
 -uZeie 120, 128
 -ulei 120, 127, 128
 -ulencea 127
 -ulenciu 120
 -uZenZă 118
 -uZesc 120
 -uZescw 127, 128, 129, 131
 -ulești 120, 127
 -uleie 120, 121, 127, 128
 -ulei 93, 121, 127, 128, 129, 131
 -uleu 119, 127, 128, 133
 -uZi 110, 113, 114, 132
 -ulică 93, 104, 121, 127, 128, 129, 133
 -ulice 121, 127, 128
 -ulici 121, 122, 128
 -ulie 122, 127, 129, 133
 -uligă 122, 128
 -ulină 122, 127, 128, 133
 -ulioară 122, 129
 -ulior 122, 127, 128
 -ulist 122, 128
 -uliște 122, 128
 -uliță 93, 105, 122, 123, 127, 128, 129, 131,
 133
 -uZiUj 75, 123, 127, 128
 -uliu. 123, 127
 -uliv 118
 -uZoi 123, 128
 -ulos 118
 -ulteată 121
 -uZZeZ 121, 127
 uZ/ra- 140

-uluc 89, 123, 127, 129
 -uluc(ă) 123
 -uZu# 123, 124, 127
 -ului 112, 113, 115
 -uluș 127
 -uluș(ă) 124
 -uZuZ 127, 129
 -uluț(ă) 124
 -uZu/ă 128
 -un- 113, 114
 -una 116
 -u/ii 108, 116
 -uozitate 62
 -ur- 75, 113, 114
 -ura 108, 112, 116
 -uri 112, 116
 -uriu 70, 75, 76
 -urui 113, 115
 -uș 93, 124
 -uș- 113, 114
 -ușa 111, 116
 -usfâ; 124, 125
 -ușă 93, 105
 -ușcă 93, 105
 -ușeZ 93
 -uși 114, 116
 -ușoarâ 93
 -ușor 93
 -uZ- 113
 -uZa 113, 116
 -utate 55, 56, 57, 58, 63, 64, 65
 -uti 116
 -uț 94, 124
 -uț- 113
 -u/a 116
 -u/Yd; 124, 125
 -uță 50, 93, 94, 104, 105
 -u/i 116
 -uzui 113, 115
 -z- 113
 -zui 113, 115

C U V I N T E

abarlău 134
 abielușa 124
 abieluța 124
 absconșitate 56
 absurditate 57
 acăsucă 96
 accesibilitate 57
 accesoriu 85
 achiziționa 110
 aciditate 59
 acidula 113
 acrișor 76
 acriu 69, 70, 76, 77
 acru 76
 acruț 76
 activa 109
 activiza 109
 actualitate 57
 aculeț 121, 132
 adăposti 109
 adevărătate 57, 65
 afectivitate, 57
 afeliu 19, 32
 Afendulea 120
 Aglaia 39
 agrimensor 84
 aiciuca 91
 akony 72
 alămiu 76
 alb 79
 albăstriu 69, 71, 75, 76, 77
 albăstriei 71
 albăstrucă 100, 101, 103, 104, 105
 albinozitate 56
 albiu 69, 70, 75, 79, 80, 82
 albi 71, 79
 Albiia 79
 albiu 79
 albui 82
 Aldea 127
 Aldiucan 92
 Aldulea 120, 127
 Alduleanu 120
 aleguța 114
 Alexandra 35, 38
 aligator 84
 Alisa 39
 alterabilitate 57
 aluniu 75
 aiunuc 93
 amabilitate 57
 amanetări 114
 amăgelnic 123, 126
 amăriu 71, 82
 amăru 71, 82
 amicalitate 56
 amiralitate 58
 anatematizi 109, 115
 anatematizi 113
 anatemesi 114
 animalitate 58
 Anina 42
 anonimitate 56
 antichitate 66
 anticlinal 24
 Antipa 42
 Antoana 37, 38
 Antonuc 92
 Anucă 104
 Anuica 100, 103, 104, 106
 Anuța 104
 anxietate 60
 apătuică 100, 101, 103, 105
 apogeu 19, 32
 apojupiter 16, 32
 aposaturn 32
 apouranus 18, 32
 aprioritate 60
 arac 53
 arămiu 76
 arbitraritate 62
 Arbora 38
 areștăului 109
 argintiu 77
 arhierăți 114
 arifen 19
 arșucă 96
 artificiozitate 56
 arzuică 100, 101, 103, 105
 aspriu 71
 așezălaș 119, 126
 Atanasulache 118, 126

atomicitate 60
 atracțiozitate 56
 ațucă 93
 Aurelia 36
 auriu 69, 76, 77
 autocrator 83
 autohtonitate 56
 automat 141
 automobil 141
 autoritate 60
 avizăului 115

babalău 119
 Balaura 41
 balsamiu 77
 baraboi 130
 barabulă 130
 bașchi(a)ulă 130
 batjocură 107
 batjocuri 107
 băbălău 119, 126
 băbătie 126
 Băbelea 120, 131
bădica 50
 bădilucă 123, 133
<†\$†>ilut 124
 bădiță 127
 bădiuc 93
 Bădiuleasa 120
 bădiușiță 123, 127
 bădiuluc(ă) 93
 bădiuluț 124
 Băduleanu 120
 băietucă 94
 bălăcători 115
 bălămăluță 124, 126
 bălăuc 93
 baltac 53
 baltag 53
 băltoc 51
 băltucă 93
 Băițuca 92
 Băițucă 98, 100, 101, 103, 106
 bălțuie 98

Băluca 92
 Băluică 100, 101, 103, 106
 Bănuț 94
 bărbie 126
 bărbiu 77, 82
 bărbucă 94
 Bărbucea 92
 Bărbulescu 120
 băsmăluță 124, 132
 bășcăli 109
 bășcăși 114
 bătălan 118, 126
 bătălău 119, 126
 băteștițe 122
 bătrinel 50
 bătrinică 50
 bătrinoș 52
 bătuțeliște 122, 126
 bătuți 114
 bebeluș 124
 bejuliu 123
 berbecică 50
 besăducă 94
 betelie 122, 126, 133
 bețiu 69, 77, 79, 80, 81
 bețiv 77, 78, 79, 80, 81
 bețivan 127
 bețivlan 118, 126, 127, 134
 bidineluță 124, 126
 biniucă 96
 Bizuleciu 120
 Bizulenciu 120
 blagocestiv 81
 blajinătate 57, 64, 65, 66
 blegoșa 108
 bletogi 114
 blonzuliu 75
 Bobolea 120, 131
 bobuleț 121, 132
 bobuleu 119, 132, 133
 bocceluță 124
 bodolan 119
 bogătate 57, 63, 64, 65
 bojbic 46
 bolotoc 52
 boncălău 119, 132
 boncăului 132
 botelniță 123
 boțog 52
 boțolan 126
 Boțolan(a) 118
 boulean 120, 129, 132
 Bratula 42
 brădulă 130
 brădulete 121
 brăduleu 119, 133
 brățiuc 93, 94
 brățucă 93
 Brezuca 92
 brezuliță 123
 briceac 53
 briceag 53
 brinzălău 119
 brosculiță 123, 133
 broștean 127
 brumăriu 75, 77
 brusturiu 75
 brutalitate 57
 bubony 72
 bubui 108
 Bubulea 118
 Bubulecea 120
 bubulică 121
 Bubulică 121
 bucălan 118, 132
 bucălat 132
 bucățică 50
 buchirisi 115
 budalău 119
 budereu 119
 budulău 119
 Budulău 133
 bufni 114
 buigătu 110
 bujdă 130
 bujdulă 130
 bumbulete 121
 bumbuliu 77
 bumburiu 77
 bunătate 57, 62, 66
 bunuc 91, 94, 96
 Burdea 127
 Burdulea 120, 127
 busuioac 51

- bușdulă 130
 butic 53
 butig 53
 butuc 53
 butug 53
 buturugă 52
 Buțucan 94
 buzălău 126
 buzucă 93
 Buzucă 94
 buzură 76
 buzuriu 76
- cafeli 108
 cafeluță 124, 132
 cafeneluță 124, 126
 cafeniu 75, 77
 cagodi 7
 caisiu 72
 calamita 67
 calamitate 67
 calmitate 57
 canapeluță 124, 126, 132
 cântă 130
 capabilitate 56, 66
 capacita 67
 capacitate 67
 captivitate 66
 caracteriza 113
 caritate 60
 castaniu 77
 catifeluță 124
 catrință 9
 cazacioc 51
 Cazaculea 120, 126
 căcălău 119
 cădelniță 123, 134
 cădită 127
 căduliță 123, 126, 127
 căhui 8
 căială 135
 căialnic 123, 135
 căițucă 93, 94
 călălău 119
 călăuzii 114
- călduc 94
 călducă 96
 căluc 89, 94
 Călugăra 35, 38
 căluleț 121, 126
 cămăruică 98, 101, 102, 105
 cămăruie 98
 cămășuică 98, 101, 102, 104, 105
 cămășuie 98
 cămășuță 104
 cămeșuică 97
 cântulă 130
 căprii 71
 căpriu 71, 76
 căprui 71
 cărăruică 97, 98, 101, 102, 105
 cărăruie 98
 cărărușă 105
 Cărbuna 38
 cărnii 75
 cărțăluie 124, 133
 cărțulie 122, 126, 133
 cărulean 120, 126, 132
 cărulel 120, 132
 cărunțate 57, 64, 65, 66
 căsăluică 101, 102, 105, 124
 căsăluie 101, 124, 126, 133
 căscălău 107
 căscăli 107
 căscări 111
 căscioară 104
 cășișoară 104
 căsucă 93, 94
 căsuică 101, 102, 103, 104, 105
 căsulie 122, 133
 căsuță 104
 cășulean 120
 Cășulete 121, 131
 cășulină 122, 133
 Cătuna 36
 cățea 49
 cățelucă 93, 95
 Căzânelea 120, 126, 131
 căzmăluță 124
 căznituc 96
 cedulă 130
- cemeni 79
 cenușări 111
 cenușeri 111
 cenușii 79
 cenușiu 69, 71, 75, 77, 79, 80, 81
 cenușii 71
 cenușotcă 101
 cenușucă 91, 95
 cepsuică 101, 102, 105
 cepucă 93, 95
 Cerbolea 120, 131
 Cercețu 92
 cerculeț 121
 cerebralitate 56
 cerșetori 115
 ceruliu 75, 77, 123, 132
 cetățuică 98, 101, 102, 105
 cetățuie 98
 Cetera 104
 cetera 114
 ceterucă 91, 93, 95
 ceteruică 98, 101, 102, 104, 105
 ceteruie 98
 chefălu 111
 cheful 111
 chegălău 119
 Cheșuca 92
 chezășlui 115
- chibritelniță 123, 126, 134
 chifteluță 124
 chinzii 115
 Chiosa 39
 Chioșea 39
 chiota 111
 Chiriaca 37
 chisoc 52
 Chivulete 121
 cinsteliște 122, 132
 cinucă 95
 ciomag 53
 ciontic 46
 ciontic 46
 cionțig 46
 ciordiși 114
 ciotac 52
- ciotec 48
 circumanal 32
 circumcizie 32
 circumferință 32
 circumflex 32
 circumlocuție 32
 circumlunar 32
 circumnavigație 32
 circumnuclear 32
 circumoral 32
 circumorbital 32
 circumpolar 32
 circumpregiurime 32
 circumscrie 32
 circumscripție 32
 circumseienar 32
 circumsolar 31
 circumspect 32
 circumstanță 32
 circumterestru 32
 circumvalație 32
 circumvoluție 32
 cirezuică 101, 102, 105
 ciripiu 75, 76, 77
 ciuciucă 99, 101, 102, 105
 ciucuriu 77
 ciufăla 114
 ciufulete 121, 126
 ciufuli 132
 ciufulici 122, 132
 ciumucă 95
 Ciunga 37
 ciupăra 114
 Ciura 39
 Ciurea 39
 ciutalină 122
 ciutălină 122
 ciutuc 90
 ciutulină 122
 civilizatrică 85
 civilizatrice 85
 cizmulică 121, 126, 133
 cizmulită 123
 cîmpie 70
 cîmpiu 69, 70, 79, 80
 Cîndiliță 122, 131
 cînepiu 76
- cîruc 95
 circuliu 123
 Cîrna 37
 Cîrnul 37
 cîrstacă 48
 Cîrstulicea 121
 clafen 19
 clarifica 115
 claritate 66
 clămpăi 107
 clătina 114
 clefeti 114
 clipoci 114
 cloncăni 114
 Coarba 38
 cobăltoc 7
 cobiltău 6
 cobiltoc 6
 cobiltăi 5
 cobori 5
 cocăltoc 7
 cociump 9
 cocilti 7
 cocînjeu 7
 cocîrja 6, 7
 cocîrni 7
 coclanță 7, 8
 cocleamp 8
 cocleanc 8
 coclenci 8
 coclete 7, 8
 cocni 7
 cocoța 114
 Coculeana 120
 codac 48
 codili 114
 codolan 118
 cofiliță 122
 cofirști 6
 cofleasă 6
 cofleji 9
 cofleșeală 6
 cofleși 6, 7, 8,
 cofleșit 6
 cofleșitură 6
 coflești 6
 cofloșniță 6
- cofoi 9
 cohilti 8
 cohrib 8
 Cojana 38
 cojoc 51
 colbiu 75
 colburiu 77
 coligi 114
 Comănelea 120, 126, 131
 combinagiu 73
 combustibilitate 59
 comendrii 111
 comendui 111
 cominji 5, 6, 7, 8
 compactitate 56
 complementaritate 56, 64
 completivitate 56
 complexitate 66
 Comșulea 120
 confecționagiu 73
 conformitate 57
 congolez 117
 consilier 85
 consilieriu 85
 conspirativitate 56
 Constantina 36
 constrictor 86
 constrabilitate 66
 contemporaneitate 61
 contractibil 61
 contractibilitate 61
 contralău 119
 contrarietate 62
 controlor 85
 copleși 6, 7
 Copoșelea 120
 corbiu 77
 corbulean 120
 Corbuleasa 120
 Corbulești 120
 cordelușă 124
 cordeluță 124
 cornuluț 124
 corpulent 117
 corpulentă 117
 corporalitate 56
 cosalău 132

- Cosma 42
 Costa 39, 40, 41
 Costea 39, 40
 costeliv 117
 costelivitate 56, 57, 65
 Costică 50
 costiv 81
 coşmelie 122, 133
 coştiuc 53
 coştiug 53
 coşulete 121, 132
 cotcorezi 114
 cotitate 58
 cotîrsă 9
 cotlenci 8
 cotreanţă 9
 cotropi 5, 6, 7
 covace 9
 covei 5
 covîrni 5
 eovîrşi 5, 7
 covîrşoc 6
 covrigiu 78
 cozlete 121, 134
 crachină 127
 creativitate 62
 creatorii 87
 creditor 86
 creştălău 119
 creştinătate 59, 66
 Crina 36
 Crişana 37
 crincinătate 57
 Crînguleanu 120, 131
 crudătate 57, 64
 crudelitate 61
 cruţalnic 123, 135
 esorony 72
 cucovă 122
 cuculă 130
 cucuiean 120
 cuculeasă 120, 132
 cuculeie 120
 cuculice 122, 126
 cuculină 122
 cuculiţă 123, 133,
 cuculuţ 124
- cufuri 6
 Cula 39, 41, 42
 culţiverisi 115
 cumpătate 59
 cumplitate 57, 65
 cununucă 91, 93, 95
 curălar 119
 curăiuşă 124, 126
 curăluţă 124, 126
 curelar 119
 cureluşă 124, 126
 cureiuţă 124, 126
 curvulice 121
 cuşculie 122, 133
 cută 130
 cute 130
 cutcudeţa 114
 cutcureşi 114
 cutulă 130
 cuţulache 118, 126, 132
 cuţulan 119, 132
 cuţulaş 119, 132
 cuţuluş 124, 126
- Dadulea 120
 damaschina III
 Daniela 38, 39
 dănciuc 53, 93
 dănciug 53
 dătucă 91, 95
 declamagiu 73
 declamator 86
 declamatoriu 86
 deluc 93, 95
 deluiet 121
 demnitate 66
 deplinătate 57
 dereptate 65
 descheiera 114
 desitate 64
 destulătate 59
 deşertate 57, 65, 66
 diafanitate 56
 dialecticitate 56
 Dima 39, 40, 42
- Dimu 40, 42
 dictator 84
 Dina 36, 37
 dinţalar 119
 Dinuliu 123
 directitate 56—57
 directivitate 56
 disculeţ 121
 discutabilitate 56
 divinitate 66
 divizor 85
 dîmboc 52
 dîmbuc 93
 dîmbucă 95
 dobitoc 51
 doblnziu 77, 82
 Dochituca 92
 dormita 114
 dosulean 120
 Draca 38
 Draga 37, 38
 Dragalina 122, 131
 Dragolea 120, 131
 drăgălaş 119, 126, 132
 drăgăleţ 121, 126, 132
 drăgăli 132
 drăgălică 121, 126, 132:
 drăgostiv 81
 drăgulaş 119, 126
 drăgulean(ă) 120
 drăguleţ 121, 126
 drăgulică 121, 133
 dreptate 57, 63, 64
 dripăli 111
 dripili 111
 drugăleată 121
 druguliţă 123
 Duda 39
 duduloi 123
 duelgi 107, 114
 dueigiu 107
 Duică 100, 103, 106
 dulceac 53
 dulceag 53
 Dulcescula 42
 dulciu 77
 dulciuc 94, 96
- *dulcesin 71, 72
 Dumitra 35, 36, 37, 38
 Dumitruc 92
 <dunguleată 121
 «duplicitate 61
 durduliu 123, 126
 ^duriga 114
 durigă 52
 «duruca 114 f /
- edilitate 58
 *elastieita 65
 electricita 65
 electricitate 66
 ^elementaritate 56
 <emoţionabilitate 57
 ^endosperm 21
 «epicitate 57
 >Epfen 19
 «ereditate 60
 *esenţialitate 56
 cterogeneitate 61
 eterogenitate 61
 Eugenia 36
 evghenitate 58
 *extraordinaritate 56
 ^extremitate 66
- factor 85
 -fantasticitate 57
 Fălculete 121
 Fănuică 99, 100, 103, 106
 iăptelnic 134
 făptui 109
 •fărimfă 114
 fătălău 119, 126
 iătăloancă 123, 126, 133
 tătucă 91, 93, 95, 104
 fătucă 98, 102, 104, 105
 fātuţă 104
 fătucă 93, 95
 fătucă 101, 102, 105
 feciorelnic 123, 126, 134
 feminitate 60
- fenomenalitate 56
 ferestruică 91, 93, 95
 ferestruică 97, 98, 99, 101, 102,
 104, 105
 ferestruie 98
 ferestruţă 104
 festec 80
 festivitate 66
 feteleu 119, 126
 fetiditate 56
 fetiţă 98, 105
 feudalitate 60, 66
 fiiculeană 120
 Fima 36
 finuleţ 121
 Fira 43
 fiscaliza 108
 fistichiu 79
 fiţucă 99
 fiuc 93
 finuc 93, 95
 fişlău 119, 134
 flatuozitate 62
 flecăti 114
 fleciu 73, 75, 77
 Floca 40
 Flocea 40
 Flondora 35
 Florucă 92
 fluiditate 59
 fofelniţă 123
 foiliţă 122, 127
 foiţă 127
 foltozi 114
 fomucă 95
- fo(n)folog 123, 126, 134
 foşnăi 109
 foşni 109
 fraudulos 117
 frăguliţă 123, 126
 frămîntura 114
 frătiluc 123, 133
 frătiuc 91, 95
 frătiuluc 123
 frătiuluţ 124
 frătuc 93
 frătelnic 123
- frăţică 50
 frăţie 58
 frăţietate 58
 frăţinătate 58, 65
 frecălău 119
 frigăruică 98, 99, 101,
 105
 frigăruie 98, 99
 Frîncea 38
 frînchiu 77
 Frînculeasa 120
 frontalitate 57
 frumuşel 50
 frumuşică 50
 frundzucă 52
 frunzişoară 104
 frunzucă 93, 104
 frunzucă 98, 101, 102,
 105
 frunzuleană 105, 120, 126
 frunzulică 104, 121, 133
 frunzulină 122, 126, 133
 frunzuliţă 98, 105, 122, 133
 frunzuţă 104
 Fulga 43
 fumega 114
 fumelniţă 134
 fumuriu 77
 funcţionalitate 56
 fundăleţ 121, 132
 Furculeşti 120
 fustac 53
 fustag 53
- Gavrilucă 92
 gazolină 117
 găgăli 132
 gălăgini 114
 gălbior 77
 gălbui 77, 82
 gălbii 71
 gălbui 79
 gălbui 82
 gălburiu 77
 găleţucă 101, 102, 104,
 găselniţă 123

- găunozitate 56, 67
 găurică 49
 găurice 49
 găurici 49
 găzdac 53
 găzdrag 53
 găzdiulucă 95
 găzducă 95
 găzduleasă 120, 126
 Georgică 50
 geremetisi 115
 ghebos 107
 gheboşa 107
 ghemoşa 111
 ghemui 111
 Ghica 42
 Ghiculete 121
 ghilosi 114
 Ghioca 40
 Ghiociu 40
 ghiorlan 118, 134
 Ghiţuică 99, 100, 103, 104, 106
 ghiulghiuli 79
 giubeluşă 124
 gîgilice 121, 132
 gilgârizi 113
 gîndăciu 75
 gîndului 115
 gînjei 7
 gînsac 48
 gînscă 48
 gîzylie 122, 126, 133
 gîzuliţă 123
 glandular 117
 glandulos 117
 Gloanţa 36
 globalitate 57
 globular 117
 gobori 5—6
 godin 48
 godinac 48
 Goga 35, 42
 gogoşliu 73
 Gogu 42
 golătate 57, 64, 65
 gozuc 93
 granulozitate 56
 gratuitate 57, 63, 64
 graţiozitate 60
 graviditate 59, 66
 grăsuc 94
 grăsulean(ă) 120
 grăsuleţ 121
 grăsuliu 75, 77, 123
 grăuncean 127
 grecitate 59, 66
 Greculea 120, 131
 greotate 58, 63
 greşală 134
 greşelnic 134
 greuluş 124, 126
 greutate 58, 63, 64, 65
 Grigoruc 92
 grijuliu 123
 grij(u)liv 117
 grohoni 114
 grohotic 50
 gropila 114
 gropiliţă 122, 126, 127
 gropiţă 127
 grosolan 119
 Grumazea 40
 grupuleţ 121
 gunoielişte 122, 126
 guraliv 118
 gurguleu 119
 gurguţa 114
 guşiţă 127
 guşuliţă 126, 127, 133
 gurucă 93
 haitic 46
 haitic 46
 halucinatoriu 86
 harac 53
 harag 53
 hartac 53
 hartag 53
 haz(u)liu 123
 hăinucă 93, 94
 hămnişucă 96
 hărăţi 114
 hărmălaie 118
 hărtulie 122
 hăţucă 99
 hăţuică 99
 Hăuică 121
 hîrtulie 122
 hîrtulie 122
 hiţina 114
 hiţini 114
 hemiplegie 21
 hireşuc 93, 96
 hodolan 119
 hopic 46
 hugolian 117
 huţuna 114
 iabăluşă 124
 Ianulea 120
 ieftinătate 57, 64, 65
 iepoancă 54
 iepucă 90, 95
 ierbăluţă 124, 126, 127, 132.
 ierbuţă 127
 ietuca 96
 igrometricitate 56
 ihneluţă 124, 126
 ilicitate 57, 65
 Iliuc 92
 ilogicitate 57
 ilogitate 57
 ilustritate 66
 iluzoară 85
 iluzorii 85, 86
 imensitate 57
 imparabilitate 58
 imponderabilitate 58
 impronunţabilitate 56
 incompatibilitate 58
 incorigibilitate 58
 incurabilitate 58
 ineputabilitate 58
 inevitabilitate 58
 inefabilitate 56
 inflămătoriu 85
 inhibitor 86
 inimaginabilitate 56
 inimucă 93
 inişte 127
 inofensivitate 56
 insaţiabilitate 58
 inseparabilitate 58 \
 inspiratorii 87
 instructivitate 56
 intelectualitate 59, 66
 inteligibilitate 56
 intensitate 57
 interogator 86
 interogatoriu 86
 intraductibilitate 56
 inulişte 122, 127, 132
 inviolabilitate 58
 Ioana 35, 37, 38
 Ionaşca 36
 loneasca 36
 Ionuc 92
 iorgalist 122, 127, 132
 iorghist 127
 lorgulescu 120
 Iova 38
 iţei 115
 Iuliana 38
 Ivona 39
 izbelişte 122, 132
 izoclinal 24
 îmbăloră 114
 împărţibilitate 56, 64
 împicioroca 114
 împicioroga 114
 împleteci 114
 împleteri 111, 114
 incetuc 94
 încotopeni 114
 îndărătnă 114
 indemnitate 60
 îndoială 134
 îndoielnic 123, 134
 îndurătate 59, 65
 infierbăza 114
 înfigăreţ 107
 înfigări 107
 înfrigoşa 114
 îngăimăci 114
 înjosori 114
 însemnătate 59, 65
 însuşietate 62, 65
 întăritabilitate 60
 întiietate 59
 întregătate 57, 64
 întreguieţ 121
 întreguliţă 123, 126
 întufăşa 114
 înţepuşa 114
 învineteţi 114
 învirtelniţă 123, 134
 învoieşa 114
 jabrac 48
 jarcalău 119, 121
 jarcalete 121
 jălătate 58
 jămlucă 95
 jebruică 101, 102, 105
 jnăpăi 111
 jnăpui 111
 Juga 40
 jugalete 132
 Jugan 40
 jugălete 121
 jugăleţ 121, 126
 jugălit 121, 132
 juncălău 119
 junelaş 119, 132
 kelkeny 72
 lahani 79
 latinitate 59, 66
 Laza 39, 40, 41, 42
 Lazea 39, 40
 Lazu 42
 Lăbuică 99, 100, 101, 103, 106
 Lăculeanu 120
 lăculeasă 120
 lădăţuică 101, 102, 105
 lădăţuie 101
 lăducă 93, 95
 lăibăruc 93
 lăntuleţ 121
 lăptiuc 53
 lăptiug 53
 lăptucă 47, 53
 lăptugă 53
 lărmălaie 118, 126, 132
 lărmălău 119, 132
 lărmă(u)i 11.8, 132
 lărmăzui 115
 lăsculeasă 120
 lăsiu 73, 75, 77
 lăturalnic 123, 126, 135
 Lăzăruc 92
 Lebăduica 100, 106
 Lebăduică 101, 103
 legalitate 66
 legitate 56, 58, 67
 leliucă 95
 Lenuca 92
 leorbăcăi 115
 leşie 69
 liberalist 132
 liberalitate 57, 63, 64, 65,
 licheluţă 124
 lichiditate 56, 59
 liliachiu 72
 limbătate 58, 66
 limbucă 94
 limpeziu 77
 limpiditate 57
 linătate 56, 57
 linguşi 114
 liuliuruică 100, 101, 103,
 livăzuică 98, 101, 102, 105
 livăzuie 98
 livejoară 104
 linceziu 75
 locuibilitate 65, 67

Luca 41
 lucruralitate 61, 65
 lulelușă 124
 luleluță 124
 luminiucă 95
 lumuleană 120, 126
 lunculică 121
 Lunguiețul 121
 lunguliță 123
 lunguriu 75, 77
 luntrișa 114
 Lupa 37
 lutuc 95
 luxuriozitate 56

macabritate 56
 rnaieci 52, 53
 maieg 52, 53
 majestate 60
 majoritate 66
 manteluță 124, 132
 Măria 37
 Mariana 38
 Marina 37
 marșirui 115
 Marțolea 120
 matahulă 130
 mataluță 126
 măciucă 47
 măgăreț 127
 măiculeană 120, 126
 măiculeață 121
 măiculioară 122, 126
 măiculuță 124, 126, 127
 măicuță 127
 măiug 52
 măiugă 52
 măjăli 111
 măjeli 111
 măluleț 121
 mămucă 91, 93
 (mă)muică 101, 102, 105
 mămulea 120, 126
 mămulică 121
 mămuloară 122

mămulucă 91, 123, 126
 mămuluță 124
 mântăluță 124, 132
 Marculete 121
 mărădăgi 114
 mărăleț 121, 126, 133
 mărăgea 49
 mărăgelușă 124, 132
 mărăgeluță 124, 132
 mărăgică 49
 mărăhucă 95
 mărănimozitate 64
 măriucă 96
 Mărțuca 92
 Mărțuica 100
 Mărțuică 101, 103, 106
 mărunțel 50
 mărunțică 50
 mărunțișa 111
 mărunțoșa 111
 mărunțușa 111
 măsălar 119
 măsea 49
 măselar 119
 măseluță 124
 mătăluică 94, 123, 132
 mătăluță 124, 134
 măturică 49
 măturice 49
 măturici 49
 mățuc 93

măzăruiică 101, 103, 105
 mediator 85
 melițucă 95, 104
 melițuică 101, 102, 104, 105
 membranală 130
 meritoriu 85, 86
 mersuleț 121
 Mertiuca 103
 Mertiucă 106
 mesălău 132
 meselău 132

meserătate 57, 63, 64, 65, 66
 meseretate 63
 mestecălău 119, 127
 mestecau 127
 miauni 114

micro-automobil 138
 microbacterie 140
 microbalet 140
 microbănuială 140
 microclub 140
 microelement 140
 microfilmare 141
 microflașnetă 140
 microfon 141
 microfosilă 140
 microgară 140
 microgravură 140
 microideefixă 140
 microimprima 140
 microimprimare 140
 microindiferențe 140
 microinstalație 140
 microinterviu 140
 micrometeorit 140
 micromodulă 140
 micromotor 140, 141
 microobservație 140
 micropoet 140
 mieroportret 140
 micropremieră 140
 micropunct 140
 microreportaj 140
 microroman 140
 microschiță 140
 microscop 141
 microsecundă 141
 microstadion 140
 microstagiune 140
 micro-vehicul 138
 microzonă 140
 micșorătate 59
 micșuniu 72
 micuța 114
 micuți 114
 mieluc 51, 93
 mieluleț 121, 126
 mieiușă 132
 mieluță 132
 mierlucă 91, 93, 95
 miezuc 95
 mijlocin 72
 mijlocină 72

f
Si

mijlociu 69, 76, 77, 78, 80, 81
 mijlosin 71, 72
 milostiv 81
 rnilostivătate 57
 miostivitate 57
 Mimi ruladă 141)
 Mina 41, 43
 miniacord 139
 mini-aparat 138
 miniapariție 141
 mini-autoturism 138
 miniaventură 141
 mini-bătălie 141
 minicrater 139
 minixtra 141
 minifurtună 141
 minifustă 141

minigeamandură 139
 mini-gonă 139, 140, 141
 minihotel 139, 140
 mini-hovercraft 141
 mini-jubileu 139
 minijupă 141
 mini-Maciste 141
 mini-mașină 139
 minimaximă 141
 mini-miniatură 139, 140
 miniorchestra 141
 mini-pasăre 139
 mini-ruladă 139, 140, 141
 mini-serie 139
 minispeolog 139
 minister 85
 ministeriu 85
 miniucă 96
 mini-vehicul 138, 139
 minoritate 66
 mintenășuc 93, 96
 miorloi 115
 miorcă 91, 95
 miresucă 91
 miresuică 101, 102, 104, 105
 miresuță 104
 mișcoti 114
 mișelătate 59
 mititel 50
 mititică 50

CUVINTE

Mitra 41
 Mitru 41
 milcomiși 114
 mindruc 91
 mindrucă 91
 mindruică 101, 102, 104, 105
 mindrulioară 122
 mindruliior 122, 132
 mindruliță 105, 123
 mindruluc 123
 mindrulucă 91, 123
 mindruluț 124
 mindruluță 124, 126
 mindruță 104
 mîngietate 59, 63, 66
 Mintuleasa 120
 minucă 94
 minzac 48
 minzălău 119
 minzuc 93
 minzucică 121
 mițituluc, -ă 96
 mițuc'93
 mizgii 111
 mizgoi 111
 mizgui 111
 mlădiu 77
 mlădoacă 51
 moariu 77
 moașă 100
 moclan 118
 modalitate 60
 moditate 56, 58
 modorog 52
 moglan 118
 moimoc 52
 molătate 57, 64, 65
 molcăluș 124, 132
 molcăluț 124, 126, 127
 moiculuț(ă) 124, 126
 molcuț 127
 mondenitate 66
 morbitate 58
 morbulență 118
 mormolic 46
 mormolic 46
 Mosora 39

Mosorea 39 i
 moș 100
 moșuc 93
 moșuică 100, 101, 102, 105
 moșulică 121, 132
 motoflete 120, 121, 134
 motofloea 120, 121
 motofoi 120
 motolog 123, 126, 134
 Moța 35, 39
 movuliu 123
 mindruluț 124
 mindruluță 124, 126
 mindruță 104
 mîngietate 59, 63, 66
 Mintuleasa 120
 minucă 94
 minzac 48
 minzălău 119
 minzuc 93
 minzucică 121
 mițituluc, -ă 96
 mițuc'93
 mizgii 111
 mizgoi 111
 mizgui 111
 mlădiu 77
 mlădoacă 51
 moariu 77
 moașă 100
 moclan 118
 modalitate 60
 moditate 56, 58
 modorog 52
 moglan 118
 moimoc 52
 molătate 57, 64, 65
 molcăluș 124, 132
 molcăluț 124, 126, 127
 moiculuț(ă) 124, 126
 molcuț 127
 mondenitate 66
 morbitate 58
 morbulență 118
 mormolic 46
 mormolic 46
 Mosora 39

naftalină 117
 Nanu 41
 naramgiu 79, 80
 naramză 79
 nasolea 120, 134
 Nastasuică 103, 106
 năfrămuică 91, 94, 95
 năhuti 80
 nănășucă 91
 nănuică 95
 năramzi 79
 Năstăsucă 104
 Năstăsucă 100, 104
 năsuc 93
 nătalog 123, 126
 nătintoc 52
 Neaga 43
 Neagolea 120, 131
 neamuc 95

necesita 67
 necesitate 60, 65, 67
 Necșulea 120
 Necșuliu 123
 Nedelea 43
 neftiu 80
 negreală 132
 negriciu 75, 77
 Negrilă 132
 negrilică 121, 126, 132
 negriu 75, 77
 Neguleasa 120
 neguriu 77
 neiculiță 123, 133
 neniuc 93
 neniuluc(ă) 123
 neniuluț 124
 neponderăbilitate 58
 nepotuc 93
 nepoțel 50
 nepoțică 50
 neprevăziu 75, 77
 nevăstucă 93, 104
 nevăstuică 98, 101, 102, 103, 104, 105 /
 nevăstuie 98
 nevăstuță 104
 nevestea 104
 nevestică 104
 Nica 35, 40, 41, 43
 Nichita 42
 Nichițelea 120, 131
 Nicoară 41
 Nicolache 118, 126
 Nicu 40
 Niculache 118
 Niculiță 123
 nimicci 114
 nimuric 53
 nimurig 53
 nineri 111
 ninira 114
 nisipiu 75
 nițel 50
 nițică 50
 nițuică 100, 103, 105
 Nițuică 99, 100, 103, 106
 noătare 63
 nobilitate 59, 66
 nodic 46
 nodic 46
 nodolan 119, 126
 nodulos 117
 nominator 85
 nootate 58, 63
 noptiliță 122
 norucă 91
 notorietate 57, 63, 64, 66
 nouătare 63
 nouleț 121
 noutate 58, 64, 66
 nubilitate 66
 nuculiu 123
 nuielușă 124, 132
 nuieluță 124
 numinător 85
 nuntucă 95
 obiectitate 56, 58, 67
 obiectiv 65
 obiectivitate 65
 obligativitate 62
 ocazionalitate 56
 ocăluță 124
 Ochioasa 37
 odolan 119
 omogeneitate 61
 omonimitate 59
 onorar 85
 onorariu 85
 operativ 65
 operativitate 65, 67
 operator 86
 operatoriu 86
 Oprea 43, 127
 opreliște 122
 Oprilea 120, 127
 Oprîșa 39, 42
 Orașa 38
 orbica 114
 organicitate 56
 originar 85

originariu 85
 Orza 39
 Orzea 39
 ospătar 85
 ospătariu 85
 ospici 85
 ospiciu 85
 osuc 95
 oțeliu 75
 ovăsică 50
 ovsică 50
 pagodi 7
 palalaie 118
 paliditate 57
 palmac 48
 pangliciu 77
 pansiu 79
 pantocrator 83
 parale 107
 parmac 48
 partinitate 60
 pasionalitate 56
 patriarhalitate 56
 paucenie 8
 Paulina 36
 paupertate 63, 64, 65, 66
 păftăliță 122, 132
 păgînătate 59, 66
 păhui 8
 pălălaie 118
 pălălău 119
 pănătate 59, 63
 păpălică 121
 păpușică 50, 52
 părăli 107
 părăluță 124
 părelnic 134
 părțică 53
 părțigă 53
 păruluț 124
 păruștean 127
 păsărică 98, 104
 păsăriuică 95

păsăriuică 97, 98, 99, 101, 102, 104, 105
 păsăriuie 98, 99
 păscălău 119
 Păsculeasa 120
 Păsculete 121
 păucenie 8
 Păuna 35, 36, 37, 38
 păunucă 95
 păteac 52
pătlaginii! 78
 pătuc 51, 93
 pătuleag 52
 Păvăluc 92
 păvălucă 104
 Păvăluică 100, 103, 104, 106
 pchitucă 91
 pedepsibilitate 65, 67
 pelimetru 16, 33
 pelticări 114
 penibilitate 56
 perdelușă 124
 peremetru 16, 33
 perfectibilitate 60
 periact 13, 22
 periađenită 14
 periamigdalian 24
 perianal 24, 32
 periantric 28
 perianexită 31
 periangiocolită 14
 periangită 14
 periant 13, 22, 29
 periantic 13, 28
 periantoid 29
 periapendicită 14
 periapendicular 24
 periapical 24
 periareolar 24
 periarteră 14, 24, 31
 periarterial 13, 24
 periarterită 14
 periarticular 24
 periartrită 13, 14
 periartroză 14
 periastru 14
 periaxial 24
 periblastulă 14
 periblem 22
 periboină 22
 peribol 13, 22
 peribranchial 24
 peribronhial 24
 peribronșită 14
 peribulbar 31
 pericambiu 13, 23
 pericard 11, 12, 13, 18, 28, 33
 pericardectomie 18
 pericardic 28
 pericardio 18, 33
 pericardioliză 18
 pericardion 18, 33
 pericardită 13, 18
 pericardiu 18, 33
 pericardium 18
 pericardotomie 18
 pericarion 23
 pericarp 11, 18
 pericarpatic 24, 26, 31, 32
 pericarpui 18
 pericecal 24
 pericefalic 24
 pericelular 24
 pericentric 11, 24
 pericentru 14, 24
 pericerebral 24
 perichistectomie 14
 perichondrium 19
 periciazină 13
 pericicloidă 14
 periciclu 14
 pericil 14, 31
 pericimentită 14, 31
 pericistic 13, 28
 pericistită 14
 pericite 18
 pericitom 18
 perici az 13
 periclin 23
 periclinial 24
 periclină 24
 periclinic 29
 periclita 13
 pericol 13

pericolangită 18
 pericolecistită 14
 pericoiită 14
 pericolpită 18
 pericoma 13
 pericord 15, 24
 pericordal 24
 pericondrită 19
 pericondru 19
 pericondrium 19
 pericorneal 24
 pericornean 24
 pericoroidal 24
 pericoronarită 15
 pericortical 25
 pericostal 31
 pericranion 15
 pericranium 15
 pericranium 15
 perideferențită 15, 31
 peridental 25
 periderm 11, 19
 peridermic 28
 peridesm 19
 peridesmic 28
 peridiscal 25
 peridrom 19
 periduodenită 15
 peridurografie 19
 perieci 23
 periecuatorial 25
 periegeză 19
 perielectrotomus 15
 perienterită 15
 periesofagian 25
 periesofagită 15
 perifacial* 31
 perifaringal 25
 perifaringian 25
 perifascicular 25
 perifen 19
 periferie 23, 32
 perifiton 19
 periflebită 15

- perifloral** 31
perifocal 25
perifolicular 25
perifoliculită 15
perifolliculitis 15
perifoliculită 15
perifrac 29
perifras 15, 33
perifrasis 15, 33
perifrastric 25
perifrastricesc 25
perifrază 29
perifrază 11, 12, 15, 29, 32, 33
perifrenită 15
perigalaxie 15, 16, 17, 18, 31
periganglionar 25
periganglionic 25
perigastric 25
perigastrită 15
perigei 19
perigeu 13, 19, 32
perigenital 25
perigin 28
periginic 28
periginie 19
periglaciari 13, 25
periglandular 25
periglandulos 25
periglotic 25
perigon 19
perigoniar 28
perigoni 19
perigrafie 16, 29
perigrapsi 29, 30
perigrapsi 29
perihelie 19, 33
periheliu 19, 32, 33
perihelium 19, 33
perihepatic 25
perihepatită 16
periiliu 19, 33
periintestinal 26
perijejunită 19
perijupiter 15, 16, 17, 18, 31, 32
perilaringal 26
perilaringian 26
perilaringită 16
perilenticular 26
perilezional 28
perilie 19, 33
perilimfatic 26
perilimfă 11, 12, 16, 26
perilobular 26
perilunar 26, 31, 32
perima 13
perimaritim 26
perimarțian 31
perimastită 31
perimeningită 16
perimetral 26
perimetrie 26
perimetrită 16
perimetrium 16
perimetroanexită 16
perimetros 16, 33
perimetrosalpingită 16
perimetru 11, 12, 16, 33
perimisiu 20
perimontan 26
perimuntos 26, 31
perimysium 20
perinatal 26
perinazal 31
perineal 28
perinefretic 13, 26
perinefrită 16
perinefritic 26
perineocel 20
perineografie 20
perineoplastie 20
perineotomie 20
perinerium 20
perinerv 16
perineu 20, 28
perineum 20
perineurai 26
perinevrită 16
perinuclear 26, 32
perioadă 23
perioeular 26
periodic 29
periodicitate 23
periodism 23
periodiza 23, 29
periodizare 23
periodont 20, 28
periodontal 28
periodontic 28
periodontită 20
periodontum 20
periodonțiu 20
perioftalmic 26
perioftalmie 16
periokie 20
periombilical 31
perionixie 20
perionixis 20
perionyehium 20
periooforită 20
periooforosalpingită 20
perioptic 26
perioral 26, 32
periorbital 26, 32
periorchium 16
periorhită 16
periorhium 16
periorisi 29, 30
periostracum 21
periovarian 26
periovarian 26
peripancreatic 26
peripancreatită 13, 16
periparazitar 27
periparazitism 46
peripatetic 29
peripatetician 23
peripateticism 23
peripatetism 23
peripatetiza 29
peripato 23
peripetal 27
peripiisi 29, 30
peripiloric 27
peripleemie 17
peripleurită 16
peripligie 21
periplizon 23
periplocat 13
periplu 23, 32
peripneumonie 17
peripneumonie 27
peripneumonie 11, 12, 13, 17
peripneumonie 17
peripolar 27, 32
periporită 17
periprostacic 27
periprostată 13, 17
peripsoită 17
peripter 21
peripteral 13, 28
perirectal 27
perirectită 17
perirenal 13, 27
perisabil 13
perisalpingită 17, 20
perisalpingoovarian 27
perisalpingovarită 17
perisalpinx 17
perisaturn 15, 16, 17, 18, 31, 32
periseop 11, 12, 13, 21, 28
periscopic 28
periselenar 13, 27, 32
perisepal 31
perisferă 17
perisigmoidită 17
perisifiovascular 27
perisisip 21
perisistolă 17
perisolar 31
perisperm 21, 28
perispermatic 28
perispermatică 17
perispermic 28
perisplanhnică 17
perisplenită 17
perispondilită 17
peristaltic 13, 29
peristaltism 21
peristil 12, 21
peristilic 29
peristola 13
peristom 21
peristomal 28
peristomatită 31
peristrumită 21
perişcolar 27
periteliom 21
peritelu 21
peritendineu 21, 22
peritendineum 21
peritendinită 22
peritendinos 22, 27
peritenonită 22
periterestru 13, 27, 31, 32
perithelium 21
peritiflită 13, 17
peritiroidită 17
peritomie 13, 22, 32
peritoneal 28
peritoneoplastie 22
peritoneoscopie 22
peritoneu 12, 22, 28
peritonită 22
peritoniza 22
peritonizare 22
peritonsilită 23
peritoracic 27
peritraheai 27
peritrahean 27
peritraheită 17
peritrih 22
peritrofic 27
peritropical 27
periuică 94
periuighial 27
periuighiular 31
periuuranus 15, 16, 17, 31, 32
periuureteral 27
periuureterită 18
periuuretral 27
periuuretrită 18
periuuterin 27
periuuvular 27
perivaginal 28
perivascular 12, 28
perivensian 31
periviscerită 13, 18
perizonă 18
perspectivitate 56, 58
perspicacitate 57
Petra 43
Petrea 43
Petruică 92
piciorag 52
picioroange 52
picioruc 93
picioică 50
picota 114
picura 108
picuriu 77
pielcăluță 124
pietrelui 115
pietrici 114
pietroc 52
piezișitate 56, 64
pilangiu 73
piligiu 73
pintenog 52
pipiloancă 123, 133
pisălău 119, 132
pisăli 132
pisălog 123, 126, 132
pisălogi 108
pisălug 123, 126, 132
piselug 123, 126
pisilică 121, 126
pistrulă 130
pisulă 130
pisulug 124, 126
pișălău 119
pișolea 120
pițigolea 120, 134
pînzucă 93
pirpălăc 53
pirpălăg 53
pirțuică 100, 101, 103, 105
planeitate 61
planitate 56, 58
plantulă 130
Pleașa 37
pleșcă 115
plevuică 101, 103, 105
plevușcă 105
plicii 111

pliciu 111, 115
 plimbare 109
 plinătate 57, 64, 67
 piugulaș 119
 plumbiu 76
 plumburiu 75
 pociump 8, 9
 pocilti 7, 8
 pocirni 7
 pocni 7
 podeac 54
 podeag 52
 podeț 127
 podgoriu 77
 pogace 9
 pogodi 7
 pogori 5—6
 pohrib 8
 polaritate 60
 pominoc 51
 pompozitate 57
 pontagiu 73
 popreliște 122
 Pora 39
 Porca 35, 39, 42
 porcălan 118, 132
 porcălău 119
 porculeț 121
 posterior 86
 postrungă 8
 potcap 85
 potcapiu 85
 potculeasă 120
 poucenie 8
 povăială 9
 povirni 5
 povoială 9
 pozmoc 8
 prăștină 127
 prăzăriu 77
 prăzaliu 75, 123
 predicativitate 67
 prețiozitate 60
 primăvăriu 77
 principialitate 67
 priveliste 122, 132
 procedibilitate 61
 prodigialitate 61
 prodigiozitate 56
 productivitate 60
 profesionalitate 57
 proprietate 57, 63, 66
 prostac 48
 prostalău 119
 prostan 127
 prostălan 118, 127
 prostalău 119
 prostănac 52
 prostietate 62, 65
 prostolan 119, 126, 134
 protector 83
 proverbifia 115
 prusac 48
 pubertate 63, 64, 65, 66
 pufulete 121, 126
 pufuliță 123, 133
 puiculea 120
 puiluș 124
 puiluț 124, 127
 puioac 51
 puiți 114
 puioac 93
 puioac 123, 132
 puioac 124, 126, 132
 puioac 127
 pumnist 127
 pumnulean 120
 pumnulist 122, 127
 Pura 39, 42
 purcălaș 119
 purcea 49
 purcel 49
 purcelaș 119, 132
 purceluș(ă) 124, 132
 purcică 49
 Purda 39
 purgofen 19
 Puric 39
 purtabilitate 56
 purulent 117
 purulentă 117
 pustietate 57, 64, 65, 66
 pustiuică 96
 putuleică 120
 puținătate 57
 puțineluș 124, 132
 rablagi 114
 Raca 39
 Rada 37
 radiofica 115
 Radul 37
 rarefia 115
 rarefica 115
 răbdător 76
 răbduliu 75, 80, 123
 răbduliv 80, 81, 118
 răbduriu 75, 76, 77, 78, 79,
 80, 8*
 răbduriv 78, 79, 80
 răculeț 121
 Răducea 92
 Răducu 92
 Răduică 99, 100, 103, 106
 Rădulea 120, 131
 Rădulescu 120, 131
 Răduleț 131
 răgăluică 101, 102, 105
 Răgușită 37
 răotate 58
 răriu 75
 răspunzătate 59, 65, 66
 răstoacă 51
 răsturnică 50
 rățișoară 104
 rățucă 93
 rățuică 97, 98, 101, 102, 104,
 105
 rățuie 98
 răulean 120
 răutate 58, 64, 65, 66
 răuți 114
 răzălău 119, 132
 răzbăbuică 101, 102, 106
 reactivitate 56
 reblegi 114
 reclamagiu 73
 rectiliniaritate 57
 refractabilitate 60

regalist 132
 regulătate 57, 65
 reguleț 121
 relativitate 57
 respectabilitate 60
 respirator 86
 respiratorie 86
 revelator 86
 revelatoriu 86
 revocabilitate 60
 rezelău 132
 rezistibilitate 57
 rezistivitate 62
 ridiculozitate 62
 rinzoli 114
 rinzucă 93
 riuleț 121
 Roba 42
 Roibuc 92
 roieliste 122, 132
 romanitate 59, 66
 rotăiie 122, 126
 roteliță 122, 132
 rotilă 132
 rotiiță 122, 126, 132
 rotilușă 124, 132
 rotunditate 56
 rozaliu 77, 123, 126, 133
 roziu 127
 rozaliu 123, 126, 127
 rudimentaritate 56
 rujdulă 130
 rujulină 122, 126
 Rumărula 42
 Runculețul 121
 rusac 48
 rusnac 48
 rusulică 121
 salinitate 56
 samali 111, 114
 sanctitate 60
 sărmăluță 126
 sașietate 58, 62
 săcălușă 124, 132
 săcăruică 106
 săculețe 121, 126
 săculteață 121, 126
 săculteț 121, 126
 săgetuică 101, 102, 103, 106
 sălciii 78
 sălciiu 78, 80, 81
 sălcos 78
 sămăli 111
 sănătate 60, 62
 sănătos 60
 sănătoșel 50
 sănătoșică 50
 Sănducu 92
 Săndulache 118
 săniucă 94, 95
 săpălău 119
 săpăligă 122, 126, 133
 săpălugă 123^
 săpelică 121
 săpeligă 133
 săptăminucă 95
 săpucă 93, 95
 săpulgă 122
 sărăruică 103
 *sărciu 78
 sărmăluță 124
 săsăruică 99
 săteac 52, 54
 sătuc 93
 sătul 130
 sătulă 130
 sătulean 120, 126
 Săvulescu 120
 Săvuleț 121
 scatulcă 99
 scărigă 52
 scăunec 48
 schitean 134
 schitelnic 134
 scîndureană 127
 scobeli 114
 scofală 5
 scortucă 93, 95
 scrijela 114
 scrofăli 114
 scrumelniță 123, 134
 scumpătate 57, 64
 scurmuzui 115
 Seca 42
 secărăța 114
 secăruică 101
 secătu 108, 110
 secățiu 77, 80
 secățiv 80, 81
 secerățică 50
 seceruică 102, 106
 seismicitate 56
 selectivitate 56
 seninătate 57, 64, 65
 sensibilitate 57
 sfădalnic 123
 sfădălie 122, 126, 133
 sfântoaică 105
 sfântuc 93
 sfântuică 100, 101, 102, 105,
 106
 sfericitate 60
 sferulă 130
 sigurarisi 109, 115
 siguritate 64
 silnici 108
 Sima 43
 similaritate 57, 64
 simplicitate 61
 simțibilitate 64
 simțitate 56, 59
 simțualitate 56
 Simu 40
 simultaneitate 61
 sinclinal 24
 singurățate 57, 65
 singuriu 77
 singurucă 96
 sinistritate 56
 singeniu 77
 singepiu 80
 slavitate 59
 slăbănog 52
 slăbuc 94, 96
 slăburu 77
 slugulice 121
 sluiuc 95
 slujbucă 93

- sobrietate 62
socialitate 64
societate 60
socruluț 124, 126, 132
socruluță 124
soliditate 57
somniale 120, 134
somniale 117
somniale 117
sonicitate 56, 66
sorbeca 114
soroc 51
sorucă 91, 93
sorucă 101, 102, 103, 104, 106
sorucă 121
soruță 104
soțuc 91
soțuluc 123, 126
spălătoci 108
spiculuț 124, 127, 132
spicuț 127
spinăruică 101, 102, 106
spontaneitate 61
stacojiu 79
stadialitate 67
Stana 35, 36
Stănculea 120
Stănuleț 121
stăpînătate 59
stăruică 99
stelăluică 101, 102, 104, 106, 124
Steliana 37
steliță 122
steluliță 123
steluță 124, 204
sterpălaie 118
sterpitate 56, 64
steulică 121
steuliță 123
stihularnic 123
stînciu 77
Stoiculete 121, 131
storcoși 114
strădalnic 123, 134
străinătate 59, 66
străinuc 93, 94
Străuiești 120
străveziu 73, 75, 77
strimbătate 57
stropoleală 134
stropelniță 134
stropuleț 121, 126, 134
stropuleț 126, 134
struc 53
strug 53
struțuc 93
Stuhulețul 121
Sturza 39
Sturzea 39
subiectivitate 60
substituabilitate 57
subtilitate 66
subțietate 59
subțiriu 75, 77
suculent 117
suculentă 117
sudabilitate 60
supăralnic 123, 126, 135
surcea 49
surcică 49
Surda 37
surescitabilitate 56
surioară 104
suveranitate 59
suzeranitate 59
Șarlota 39
șagalnic 123
șălătruică 101, 103, 106
Șăndrelea 120
Șăndrelea 120, 131
șănțuc 53
șănțug 53
șcătuică 99
șchiopăta 114
șchiopeta 111, 114
șchiopic 46
șchiopota 111, 114
școlaritate 60, 64, 65, 66, 67
șefuică 121
șepilici 122, 133
șeulică 121
șirlău 119, 134
șoimulean 120
șoldolan 119, 134
șopcăi 115
șopocăi 115
șopti 114
șovăielnic 123, 126
Ștefănuț 92
ștudurui 115
șuchiri 114
șurubelniță 123
șuşuni 108
tacaciu 77
talpali 111
tandurii 77
tașculă 130
tăfălog 9
tăhui 8
tăiculiță 123
tălpălar 119, 132
tălpălău 119
tălpăii 111
tălpălui 132
tălpăși 107
tălpășiță 107
tălpic(ă) 53
tălpig(ă) 53
tălpiu 77
tămiială 134
tămielniță 134
lăminji 8
Tănăsuică 100, 103, 104, 106
tântălog 123, 126
Tănuță 94
tărfălog 123
tărhat 130
tătică 46
tătică 46
tătucă 91, 93
tătuică 99, 101, 102, 106
tătuluc 91, 123, 126
tătuluț 124
tău 81
tăurac 48
tăurean 127
tăv 81
tăvăli 8
teatralitate 56
tefui 9
tehui 8
televizor 141
temenye 72
tempestate 58
tenebritate 58
Teofila 37
terflog 52
terhulă 130
teritoriu 86
teșculă 130
timp 78
timpuriu 70, 71, 77, 78, 80, 81
tinerel 50
tinerică 50
tiniucă 96
tipicitate 56, 67
tirlachiu 77
tînăruc 94
tîrșii 115
tîrțiu 72
tîrziu 69, 71, 72
tobolan 119, 126
Toda 36, 43
Toderuc 92
Todora 37
Todorucuța 92
tofăi 9
togolez 117
toflegi 9
tofligi 9
tofolog 9
Tola 42
toloacă 51
Toma 41
tomniu 77
Tomulescu 120, 131
tontalan 118
tontalău 119, 126
tontaleț 121, 126
tontălan 118
tontălău 119
tontăleț 126
tontolan 119, 126, 134
tontolete 121, 134
tontolog 123, 126, 134
tontuleț 126
torcălău 119, 126
tovărășei 50
tovărășică 50
toxicitate 64
traglău 119, 134
transcendentalitate 56
tranzistor 84
tranzitoriu 86
trăgulă 130
trăncălău 119
treanță 9
trebucă 93
triplicitate 61
trîmbițucă 104
trîmbițucă 101, 102, 104, 106
trudiuică 96
Truică 100, 103, 106
trupină 127
tuberozitate 56
tubular 117
tubulos 117
Tumbuluc 92
tumuruc 53
tumurug 53
Tunsa 37
turmac 48
turmulice 121, 126
turmuluță 123, 126, 133
turtucă 93
turungi 79
tăcălie 122, 133
tăpuc 95
tărucă 93
țepeligă 122, 126, 133, 134
țepeligă 122, 126, 134
țidulă 130
Țigănelea 120
tipuri 111, 114
Țintolea 120
țirfuică 99, 101, 103, 106
țirișucă 95
țirucă 91, 93
țirulică 121, 126, 133
țîștoc 51
țîțucă 91, 93
Țonca 42
țopic 46
țuculină 122, 133
țuguică 99
țuiculi 114
țușculină 122
țuțuică 99
țuțuleu 119
uitoc 51
uituc 93
ulcelușă 124
ulițucă 93, 95
ultra-mini-car 138, 140
umanitate 66
umiditate 57
Ungura 35
unguroancă 52
unidimensionalitate 56
unitate 59
untulică 126
untuliu 123, 126, 132
urechelniță 123
urgisi 114
uritate 63
urmucă 95
ursac 52
ursăliță 122
Ursolea 120, 131
ursulache 118, 126
ursulică 121
urziu 73, 75, 77
uscătiu 77
uscățiu 77, 80
uscățiv 80, 81
usuc 53
usug 53
ușurătate 57

INDICE

- validita 67
 validitate 67
 varietate 59, 66
 vasalitate 59
 Văcălana 118
 văduvoancă 54
 văduvuc, -ă 96
 văieta 111, **114**
 văiugă 52
 vălcăluie 124, **133**
 văiug 53
 văluși 114
 vârgăluță 124, 126
 vârgeluță 126
 vârguliță 123
 vâruc 91, 93, 96
 vârucă 96
 vâruic 100
 vâruică 100, *101*, *102*, 106
 văsulean 120
 vătășică 50
 vecinătate 59, 65, 66
 vechietate 62, 65
 ventricică 121, 126
 venulă 130
 venust 57
 venustate 57, 64
 verbalitate 56
 verziu 77, 82, 127
 verziu 79
 verzuliu 77, 123, 127
 verzuriu 77
 vetustate 56, 57
 viermănos 52
 viermoc 51
 viermulete 121, 126
 vietate 57, **59**/63, 64, 65, 66
 vijălău **119**
vijelie 122
 vinețiu 79
 vioi 63
 vioitate 63
 violate 58, 63
 vișiniu 77, 80
 vitreg 53
 vitrigitate 64
 vițeliică 93
 viteiuță 124
 viu 72
 vivacitate 57
 vijii 115
 vilcelușă 124, 126, 132
 vilciolușă 124, 126
 vinătuc 96
 virfona 110, **114**
 virgăliu 77
 virșog 52
 virtelniță 123, 134
 vișmic 46
 Vlăducă 94
 Vlăducu 94
 voduleasă 120
 Voieuleasa 120
 voieuleasa **120**
 voluptate 60
 vremelnic 123, **134**
 vulturoancă 52
 ^amfirucă 92
 zăbrăluică 99
 zăbreiuică 101, **102**, l . . . i . . .
 zacălău **119**
 zămuică 101, 103, 106
 zăpăzuică 98, *101*, *102*, 106
 zăpăzuie 98
 zăuc 96
 zburdalnic 123, **135**
 zdrobalău **119**
 zdrobși 114
 zeitate 58, 64
 zestrucă 93
 zgîriac 48
zglobieUte 57
 zgreptăna 114
 zgriptena 114
 zicălău 119
 ziluță 124, 132
 ziucă 91, 93
 ziulică 121
 Ziziloancă 123, 133
 Zoia 39
 zoriu 75, 77
 zornăi 109
 zurbaiui **115**

S U M A R

- MIOARA AVRAM, Contribuții la studierea prefixului *co-* < *po-* 6
 LUIZA SECHE, Prefixul *peri-* 6
 I. RIZESCU, Asupra sufixelor onomastice *-c-* (topoantroponimic) și *-%* (antroponimic) 8
 FINUȚA HASAN, în legătură cu etimologia sufixelor *-ac*, *-ec*, *-ic*, *-oc*, *-uc* și *-ag*, *-eg*, *-ig*, *-og*, *-ug* 8
 MAGDALENA POPESCU-MARIN, Contribuții la studiul derivării cu sufixele din seria *-(l)ate* 10
 FULVIA CIOBANU, Originea sufixului adjectival *-iu* 6
 EUGENIA CONTRAS, Din istoria adaptării neologismelor în *-(al)ijtorjiu*, *-or(iu)* 8
 LUCREȚIA MAREȘ, Repartiția geografică a sufixului *-uc(ă)* 8
 ZORELA CRETA, Sufixul *-uică* 8
 LAURA VASILIU, Structura formală a sufixelor verbale românești 10
 ELENA CARABULEA, Interfixul [vocală +1] și derivarea non-verbală din limba română 10
 FLORICA DIMITRESCU, Observații asupra lui *mini-* 13
 BIBLIOGRAFIE 13
 LISTA ABREVIERILOR 13
 ÎNDICE 16
 A. Afixe și elemente de compunere 16